

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mustafa NAZLIOĞLU

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Cengiz ARIKAN

Temmuz-2020

Kırıkkale

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.../.../2020

Mustafa NAZLIOĞLU

ÖN SÖZ

Demokratik bir biçimde yönetilen ülkelerde seçimler, halkın iktidar katında söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Seçimler, demokrasinin bir şartıdır ancak tek şartı değildir. Günümüzde doğrudan demokrasinin uygulanması pratikte pek mümkün olmadığı için temsili demokrasi tercih edilmiş ve böylece halkın seçimlerle başa getirdiği yöneticilerin söz sahibi olması amaçlanmıştır. Seçimlerin demokrasinin gerçekleşmesi adına sahip olduğu bu önem, seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda da kendini göstermiştir.

Hukukumuzda seçimlerin yönetimi ve denetimi görevi Anayasal düzenleme ile bağımsız ve tarafsız yargı organlarına verilmiştir. Seçimlerin demokrasi için önemi, serbest, adil ve dürüst bir seçim ortamının sağlanması gibi amaçlar, yönetim ve denetim faaliyetini yürütecek bir yargı sistemi oluşturulmasını gerektirmiştir. Konumuzun güncelliği, ülkemizin son yıllarda geçirdiği yoğun seçim takviminden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla da çalışmamızda, seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili hukuki konular, YSK kararları ile pekiştirilerek ele alınmıştır.

Tez çalışması ile ilgili süreçte gerek konu seçiminde gerekse içerik konusunda yardım ve görüşlerini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Cengiz Arıkan'a, tez sürecinde desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Mustafa Nazhoğlu

ÖZET

Nazlıoğlu, Mustafa, “Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2020.

Çalışmamızda, Anayasanın 79. maddesiyle seçimlerin yönetimi ve denetimi görevinin yargı organlarına verilmesinden hareketle, ülkemizde seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetinin seçim kurulları tarafından nasıl gerçekleştirildiği inceleme konusu yapılmıştır. Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi, üç ayrı bölüm halinde ele alınmıştır.

Birinci bölümde, seçim hukukuyla yakından ilgili kavram ve ilkelerden bahsedilmiş; ardından seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin modeller, bazı Avrupa ülkelerinden örneklerle açıklanmıştır. Devamında, seçim yargısının Osmanlı Devleti’nden günümüze gelişim süreci, Yüksek Seçim Kurulunun kurulması ve hukuki niteliği ile ilgili karar ve görüşler incelenmiş; Türk hukukunda seçim teşkilatının yapısı, seçim kurullarının yetki ve görevleri, ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde işlenmiştir.

İkinci bölüm, ülkemizde seçimlerin yönetiminin aşamalarına ve bu süreçte seçim kurullarının üstlendikleri role ayrılmıştır. Son bölümde ise, seçimlerin denetiminin hangi kurallar çerçevesinde hangi organlar tarafından yürütüldüğü açıklanmış; Yüksek Seçim Kurulunun seçimlerin denetimi konusunda vermiş olduğu önemli kararlar, hukuki çerçevede incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seçim, Demokrasi, Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi, Türkiye’de Seçimlerin Denetimi, Yüksek Seçim Kurulu.

ABSTRACT

Nazlıoğlu, Mustafa, “Management and Control of Elections in Turkey”, Master's Thesis, Kırıkkale, 2020.

In our study, with the article 79 of the Constitution, based on the assignment of the management and control of elections to the judicial bodies, the subject of examination of how the management and control of the elections is carried out by the election boards in our country has been examined. Management and Supervision of Elections in Turkey are discussed in three separate sections.

In the first part, the concepts and principles closely related to electoral law are mentioned; then models for the management and control of elections are explained with examples from some European countries. Subsequently, the decisions and opinions regarding the development process of the electoral judgment from the Ottoman State to the present day, the establishment of the Supreme Election Council and its legal nature were examined; In Turkish law, the structure of the electoral organization, the powers and duties of the election boards have been processed within the framework of the relevant legislative provisions.

The second part is devoted to the stages of election management in our country and the role of election boards in this process. In the last part, it is explained by which organs under which rules the audits of elections are carried out; The important decisions made by the Supreme Election Council regarding the auditing of elections were examined within the legal framework.

Keywords: Election, Democracy, Election Management in Turkey, Control of Elections in Turkey, Supreme Election Council.

KISALTMALAR

AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYMKD	: Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
EÜHFD	: Erzinan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
md.	: Madde
No	: Numara
s.	: Sayfa
S	: Sayı
T	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESAV	: Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Y	: Yıl
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YSKK	: Yüksek Seçim Kurulu Kararı

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
KISALTMALAR	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇİM HUKUKUNUN TEMEL İLKELERİ, SEÇİM HUKUKU MODELLERİ VE TÜRK SEÇİM TEŞKİLATININ YAPISI

I. SEÇİM, DEMOKRASİ VE TEMSİL.....	3
II. SEÇİM HUKUKUNA HAKİM İLKELER VE KAVRAMLAR.....	5
A. Serbestlik İlkesi.....	6
1. Anayasal ve Yasal Düzenleme.....	6
2. Serbestlik İlkesinin Amacı.....	6
B. Eşit Oy İlkesi.....	7
1. Anayasal Düzenleme ve Kanun Önünde Eşitlik	7
2. Eşit Oy İlkesinin Amacı ve Avrupa'daki Tarihsel Gelişimi	8
C. Gizli Oy İlkesi.....	9
1. Anayasal ve Yasal Düzenleme.....	9
2. Gizli Oy İlkesinin Ülkemizdeki Gelişim Süreci	9
D. Genel Oy İlkesi	10
1. Anayasal Düzenleme ve Genel Oy İlkesinin Amacı	10
2. Genel Oy İlkesinin Tarihsel Gelişimi	10
E. Kişisel Oy İlkesi.....	12
1. Yasal Düzenleme.....	12
2. Kişisel Oy İlkesinin Amacı.....	12
F. Tek Dereceli Seçim İlkesi.....	12
1. Anayasal Düzenleme	12
2. Tek Dereceli Seçim – İki Dereceli Seçim.....	12
G. Açık Sayım ve Döküm İlkesi.....	14
1. Anayasal Düzenleme	14
2. Açık Sayım ve Döküm İlkesinin Amacı.....	14
H. Seçimde Adalet İlkesi.....	14
I. Seçimlerin Yargı Organlarının Yönetimi ve Denetimi Altında.....	15
Yapılması İlkesi	15
1. Anayasal Düzenleme	15
2. İlkenin Amacı.....	16
İ. Oy Vermeye Teşvik İlkesi.....	16
J. Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkeleri	17
1. Anayasal Düzenleme	17

2.	Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar Çatışması	17
III.	SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİNDE BENİMSENEN	
	MODELLER İLE AVRUPA ÖRNEKLERİ	19
A.	Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminde Benimsenen Modeller	19
1.	Klasik Model.....	19
2.	Karışık Model.....	21
3.	Bağımsız Seçim Kurulu Modeli	21
B.	Avrupa Örnekleri	22
1.	Türkiye.....	22
2.	Almanya.....	23
3.	Fransa.....	24
4.	İngiltere.....	25
5.	Bazı Avrupa Ülkelerinden Örnekler.....	25
IV.	TÜRK SEÇİM TEŞKİLATININ YAPISI	26
A.	Genel Olarak	26
B.	Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminin Tarihçesi.....	27
1.	Osmanlı Dönemi	27
2.	Tek Partili Dönem	28
3.	Çok Partili Dönem.....	29
4.	Yüksek Seçim Kurulunun Kuruluşu.....	30
a.	1954 ve 1957 Yılında Yapılan Kanun Değişiklikleri	33
b.	1961 Anayasası Dönemi	34
c.	1982 Anayasası Dönemi	35
C.	Yüksek Seçim Kurulunun Yapısı, Görevi, Yetkileri ve Hukuki Niteliği	36
1.	Teşkilat Yapısı	36
2.	Görev ve Yetkileri	37
a.	Yargısal Görev ve Yetkileri	37
b.	İdari Görev ve Yetkileri	38
1)	Anayasadan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri	39
2)	7062 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri	40
3)	298 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri	40
4)	2839 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri	42
5)	2820 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkisi	42
6)	Yüksek Seçim Kurulunun Seçim Kararı Alma, Seçim Tarihi Belirleme ve Seçimleri Erteleme Yetkisi	42
3.	Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Niteliği.....	44
D.	İl ve İlçe Seçim Kurullarının Yapısı, Görevi ve Yetkileri.....	53
1.	İl Seçim Kurulunun Yapısı, Görevi ve Yetkileri	53
2.	İlçe Seçim Kurulunun Yapısı, Görevi ve Yetkileri	55
E.	Seçim Teşkilatının Geçici Organları	58
1.	Sandık Kurulları	58
a.	Sandık Kurullarının Yapısı	58
b.	Sandık Kurullarının Görev ve Yetkileri.....	60
2.	Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu	60
a.	Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri	61
3.	Geçici İlçe Seçim Kurulları	61

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE SEÇİMLERİN YÖNETİMİ

I. GENEL OLARAK	63
II. SEÇİME HAZIRLIK İŞLERİ	63
A. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ve Seçim Müdürlükleri	63
B. Seçme Yeterliliği ve Seçmen Kütüğünün Oluşturulması	65
1. Seçme Yeterliliği	65
2. Seçmen Kütüğünün Oluşturulması	66
3. Vatandaşların Seçmen Kütüğünden Çıkarılması	69
C. Seçim Çevresi ve Milletvekili Sayısı	70
1. Seçim Çevresi	70
a. Seçim Çevresinin Tanımı ve Yasal Dayanak	70
b. Bir Seçim Çevresi Hilesi: Gerrymandering	71
2. Milletvekili Sayısı	73
a. Milletvekili Sayısının İllere Dağılım Esasları	73
b. Milletvekillerinin İllere Dağılımının Doğurduğu Adaletsiz Sonuçlar	74
D. Seçimde Yer Alacak Siyasi Parti ve Adayların Belirlenmesi	77
1. Siyasi Partilerin Belirlenmesi	77
2. Milletvekillerinin Belirlenmesi ve Seçilme Yeterliliği	78
a. Genel Olarak	78
b. Seçilme Yeterliliğini Etkileyen Durumlar	79
1) Türk Vatandaşlığı	79
2) Yaş	80
3) Eğitim Durumu	80
4) Kısıtlılık	81
5) Askerlik	82
6) Kamu Hizmetinden Yasaklılık	82
7) Bazı Suçlardan Hüküm Giymiş Olmak	83
8) Cumhurbaşkanlığı Adaylığı	88
9) Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Kamu Görevini Yerine Getirenlerin Durumu	88
E. Propaganda ve Bununla İlgili Düzenlemeler	91
1. Propaganda Serbestliği ve Süresi	92
2. 298 Sayılı Kanun’a Göre Propaganda Türleri	93
a. Açık ve Kapalı Yerlerde Propaganda Faaliyetleri	93
b. Seçim Büroları ile Propaganda Faaliyetleri	94
c. Radyo ve Televizyonda Propaganda Faaliyetleri	96
d. Basın, İletişim Araçları ve İnternet Kanalıyla Propaganda Faaliyetleri	99
e. Hoparlörle Propaganda Faaliyetleri	100
f. Propaganda Amaçlı Yayın ve Malzeme Dağıtım	101
g. İlan ve Reklam Yerleri	102
3. 298 sayılı Kanun’da Düzenlenen Propaganda Yasakları	103
III. OY VERME GÜNÜ	105
A. Sandık Kurullarının Göreve Başlaması ve Sandıkların Hazırlanması	105

1. Sandık Kurullarının Göreve Başlaması	105
2. Sandıkların Hazırlanması.....	106
B. Sandık Çevresinde Düzen ve Yasaklar ile Oy Verme Günü Yasakları	107
1. Sandık Çevresinde Düzen ve Yasaklar	107
2. Oy Verme Günü Yasakları.....	108
C. Oy Verme.....	109
1. Yurt İçinde Oy Verme İşlemleri.....	109
2. Yurt Dışında Oy Verme İşlemleri	112
a. Yurt Dışı Seçmenin Sandıkta Oy Vermesi	113
b. Yurt Dışı Seçmenin Elektronik Ortamda Oy Vermesi	115
c. Yurt Dışı Seçmenin Gümrük Kapılarında Oy Vermesi	115
D. Oyların Sayım ve Dökümü	116
E. Sonuç Tutanaklarının Birleştirilmesi.....	120
IV. YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN GENEL SEÇİM SONUÇLARININ BELİRLENMESİ VE MİLLETVEKİLİ SEÇİLENLERİN TESPİTİ.....	121
A. Ülke Barajını Aşan Siyasi Partilerin Tespiti.....	121
B. Seçilen Milletvekillerinin Tespiti.....	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SEÇİMLERİN DENETİMİ

I. GENEL OLARAK.....	125
II. SEÇİMLERİN DENETİMİNİN GENEL ESASLARI	126
A. 298 Sayılı Kanun'da Öngörülen Denetim Mekanizmaları	126
1. Şikâyet	127
2. Olağan İtiraz.....	128
a. Olağan İtiraz ve Genel Hükümleri	128
b. 298 Sayılı Kanun'a Göre Olağan İtiraz Konuları.....	129
1) Seçim Kurullarının Oluşumuna İtiraz.....	129
2) Sandık Seçmen Listelerine İtiraz.....	130
3) Adaylığa İtiraz	130
4) Sandık Kurulu Kararlarına ve Tutanağa İtiraz	131
5) İl ve İlçe Seçim Kurullarının Kararlarına İtiraz	131
3. Olağanüstü İtiraz	132
B. Tam Kanunsuzluk Hali.....	134
C. Seçim Suçları, Soruşturma ve Kovuşturma Usulü	135
III. SEÇİMLERİN DENETİMİNİN HUKUKİ SONUÇLARI	136
A. Seçim Tutanağının İptali	136
1. Yüksek Seçim Kurulunun Seçim Tutanağının İptaliyle İlgili Kararları... 138	
a. Ahmet Fehmi Işıklar Kararı	138
b. Ahmet Karavar Kararı	142
c. Bahattin Şeker Kararı	145
d. Merve Safa Kavakçı Kararı.....	146
e. Mehmet Hatip Dicle Kararı.....	147

B. Seçimlerin İptali	149
1. 2002 Siirt Seçimi	151
2. 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi	152
a. Gerekçeli Karar Özeti	152
b. Karşı Oyların Özetleri	157
c. İptal Kararıyla İlgili Görüş ve Eleştiriler	161
d. YSK'nin Yedek Üyelerinin Toplantılara Katılma ve Oy Kullanma Hakları	165
e. Değerlendirme	167
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	174

GİRİŞ

Seçimler, seçmenin iradesinin sandığa yansıdığı ve böylece demokrasinin yaşam bulduğu faaliyetlerdir. Ülkelerde siyasi iktidarların hukuka uygun bir şekilde belirlenmeleri, seçmenlerin demokratik, adil ve dürüst bir ortamda ortaya koydukları irade ile olmaktadır. Asıl olan millet egemenliğidir; seçimler millet egemenliğini kullanma yetkisini iktidara devretmenin aracıdır. Bu yüzdendir ki, bu denli öneme sahip seçim faaliyetinin bütün aşamalarının yönetimi de büyük bir önem arz etmektedir.

Seçimlerin amacı olan demokrasiden söz edebilmek için seçim sürecinin başlangıcında, seçim günü ve sonrasında yürütülen işlerin ülkedeki seçim hukuku kurallarına uygun olması gerekmektedir. Sadece seçimlerin yapılması ve sonucunda iktidarın belirlenmesi yeterli değildir. Bu amaçla, ülkelerde seçimlerin denetimi için bir mekanizma öngörülmektedir. Kişilerin, seçmen veya aday olarak katıldıkları seçimlerin, gerçekten şeffaf ve dürüst bir ortamda gerçekleştirildiğine inanmaları, etkin bir denetim mekanizmasının varlığına bağlıdır. Hukukumuzda da bu inanç göz önüne alınarak seçimlerin yönetimi ve denetimi görevi, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleriyle donatılmış yargı organlarına verilmiştir.

Yargı organlarının seçim işlerini profesyonel bir şekilde yönetmesi ve seçim sürecinde ortaya çıkan uyuşmazlıkları ivedi bir şekilde çözmesi, seçime bağlanan hukuki sonuçlar açısından son derece önemlidir. Günümüzde, mahkemelerin bir davayı veya işi sonuçlandırma süreleri maalesef olması gerekenden uzundur. Ayrıca seçim hukuku, hukuk alanında diğer başlıklara nazaran daha detaylı ve teknik bilgiler barındırmaktadır. Bu sebeplerle, ülkemizde seçimlerin yönetimi ve denetimi sadece bu konuda yetkili ve görevli yargı organlarına bırakılmıştır.

Yüksek Seçim Kurulunun başında bulunduğu seçim yargısı teşkilatı hukukumuzda, seçimlerin yönetimi ve denetimi alanında görevli bağımsız bir yargı teşkilatıdır. Kurul ve alt kurulların görevi, seçimlerin demokratik ilkelere uygun bir biçimde yönetilmesi, süreçte ortaya çıkan uyuşmazlıkların hukuk kurallarına bağlı kalınarak çözülmesi ve seçmenin arzuladığı adil, şeffaf ve dürüst seçim ortamının oluşturulmasıdır. Bu şekilde gelişen bir seçim faaliyetinin sonucu, meşru bir iktidardır.

Ülkemizde son yıllarda yoğun bir seçim takvimi geçirdiğimiz hepimizin malumudur. Seçimlerle oldukça haşır neşir olan bir toplum olmamız; konuya, pratik açıdan yabancı olmamamıza neden olmakla birlikte, seçim hukukunun akademik alanda yeterli ilgiyi gördüğü söylenemez. Hukuk öğretilerinde seçimlerin yönetimi ve denetimi konularında bir akademik boşluk bulunmaktadır. Bu sebeple çalışmamızı hazırlarken doğrudan konumuzla ilgili kaynak bulmakta güçlük çektiğimizi belirtmek isteriz. Bununla birlikte, YSK kararları, çalışmamıza kaynak olma açısından büyük bir öneme sahiptir. Seçimlerin denetimi ve yönetimi konusu, öğretilerdeki çalışmanın azlığı ve ülkemizin gündemini geçtiğimiz yıl oldukça meşgul etmesi sebepleriyle tercih edilmiş ve ele alınması gerektiği kanısına varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇİM HUKUKUNUN TEMEL İLKELERİ, SEÇİM HUKUKU MODELLERİ VE TÜRK SEÇİM TEŞKİLATININ YAPISI

I. SEÇİM, DEMOKRASİ VE TEMSİL

Geniş anlamda seçim, birden fazla seçenek arasında ortaya konulan iradeyi ifade eder.¹ Dar anlamda seçim ise, bir ülkedeki seçim sürecinin başından sonuna kadar bütün sùjelerinin içinde bulunduğu sistemi ve bununla ilgili hukuk kurallarını ifade eder.²

Seçimler, doğurdukları sonuçlar itibariyle seçim sürecine dahil olan aktörler açısından hem siyasi hem de hukuki yönleri barındırmaktadırlar.³ Dünyanın hiçbir ülkesinde hiçbir iktidar sonsuz ömürlü değildir. Kaldı ki, demokratik bir ortamda gerçekleştirilen seçimler buna en büyük engeldir. İşte seçimlerin, siyasi iktidarın halk tarafından denetlenmesini sağlayan özelliği, siyasi yönünü açıklamaktadır. Seçimlerin siyasi yönü, yönetilen kesim olan halkın, iktidara verdiği yazılı veya sözlü sınav puanı olarak görülebilir. Zira iktidar seçimlerle, yönettiği halkına bir nevi hesap vermektedir. Seçim sonucu iktidar erkini kaybetme tehlikesi içinde olan seçilenlerin karşılaşacağı bu yaptırım, demokratik seçimin potansiyel bir sonucudur.⁴

Demokrasi kelime kökeni bakımından, demos (halk) ve kratein (yönetmek) kelimelerinin birleşiminden oluşmakta ve “halkın iktidarı” veya “halkın yönetimi”⁵ anlamına gelmektedir. Demokrasinin ilkel hali orta çağa kadar dayanmakla birlikte bu kavramın gelişmesi, tarihte büyük önem arz eden ve halkın iktidar karşısında daha güçlü bir konuma gelmesi için verilen mücadeleler olarak bilinen, 1789 Fransız İhtilali ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı gibi olaylar sonucu gerçekleşmiştir.⁶

¹ Yasin AYDOĞDU, **Seçim Sistemleri ve Türkiye**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 14.

² Hikmet Sami TÜRK, “Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih”, **Anayasa Yargısı**, S: 23, Y: 2006, s. 76. Dijital versiyonu için bkz: <https://ayam.anayasa.gov.tr/media/4602/turk.pdf> (Erişim tarihi: 25.08.2019)

³ Tunçer KARAMUSTAFAOĞLU, **Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, s. xv.

⁴ Münci KAPANI, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 281-282.

⁵ Yavuz ATAR, **Türk Anayasa Hukuku**, Mimosza Yayınları, Konya, 2005, s. 59.

⁶ Şafak URAL, “Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Birey”, **AÜİFD**, C: 40, S: 1, Y: 1999, s. 451.

Demokrasilerde iktidar, meşruiyetini adil ve dürüst ortamda gerçekleştirilen seçimler aracılığıyla sağlamaktadır. Aksi durum, demokratik ortamdan kopma ve en kötü senaryo olarak seçimle başa gelmeyen diktatör bir rejimin söz sahibi olması sonucunu doğuracaktır.⁷ Konumuz açısından incelediğimizde, demokrasinin tam anlamıyla gerçekleşmesi, adil ve dürüst bir ortamda birden fazla adayın dahil olduğu, bu sürece dahil olan bütün adayların iktidar olma şansının bulunduğu ve yönetilenlerin dönemsel olarak iktidarı denetleme fırsatı yakaladığı seçimlerin yapılmasına bağlıdır.⁸

Demokrasi kavramıyla yakından ilgili kavram temsil kavramıdır. Zira demokrasilerde halk ya doğrudan doğruya ya da temsilcileri aracılığıyla yönetimde söz sahibi olmaktadır. Doğrudan demokrasinin günümüzde uygulama alanı oldukça dardır.⁹ Özellikle nüfusu fazla olan devletler açısından doğrudan demokrasinin uygulanması oldukça zordur. Bu sebeple de yönetenlerin yönetilenleri temsil ederek onlar adına kararlar almasını öngören temsili demokraside halk, belirli dönemlerle kendisini yönetecek temsilcileri seçmekte ve devlet idaresinde alınması gereken kararların bu temsilciler tarafından alınmasını sağlamaktadır.¹⁰ Bu da temsili demokrasi için seçim yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Seçimler ile halk, iktidar katında kendi tercihini belirleme fırsatı yakalamaktadır.¹¹ Demokrasinin varlığı için bu gereklidir.¹² İşte bu demokrasi türüne temsili demokrasi denmektedir.

Anayasamızın 6. maddesine göre; “Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliği, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.” Anayasal düzenlemede de garanti altına alındığı gibi, egemenliğin tek sahibi millettir. Millet ise halihazırda ülke toprakları üzerinde yaşayanları değil, manevi bir varlığı simgelemektedir.¹³ Dolayısıyla da bu manevi varlık adına iktidar katında kararlar alacak olanlar temsili demokrasi ile seçilenlerdir.¹⁴

Bütün bu açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde görülmektedir ki, seçimler demokrasinin ilk şartıdır fakat tek şartı değildir.¹⁵ Bir seçim sonucunda demokrasinin gerçekleştiğinden bahsedebilmek için o seçimin adil, dürüst, şeffaf ve hukuki denetime

---

⁷ KAPANİ, s. 281.

⁸ Kemal GÖZLER, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Ekin, Bursa, 2019, s. 61.

⁹ AYDOĞDU, s. 7.

¹⁰ Faruk BİLİR, **Türkiye’de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s. 5.

¹¹ Oya ARASLI, **Seçim Sistemi Kavramı ve Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri (1876- 1987)**, Ankara, 1989, s. 10.

¹² Hasan TUNÇ, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Nobel Yayınları, Ankara, 1999, s. 140-141.

¹³ Erdoğan TEZİÇ, **Anayasa Hukuku**, Beta, İstanbul, 2019, s. 111.

¹⁴ AYDOĞDU, s. 9.

¹⁵ KAPANİ, s. 282.

tabi bir ortamda yapılması gerekmektedir. İşte birazdan bahsedeceğimiz seçim hukukuna ait kavram ve ilkeler, seçimlerin demokratik ve adil bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için, anayasa veya kendilerine ait yasal düzenlemelerde şekil bulmuşlardır. Demokratik yönetimlerde seçimler, vatandaşlar ile yönetenler veya buna aday olanlar arasında oluşan hukuki ilişkinin en somut örneğidir. Bu sebeple bu ilişkinin her iki tarafı için de seçim sürecinin başından sonuna kadar çeşitli etkileşimler ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu etkileşimlerin hukuki tezahürü ele alınacaktır.

II. SEÇİM HUKUKUNA HAKİM İLKELER VE KAVRAMLAR

Seçimler ile ilgili, seçim sürecinin en başından, seçim sonuçlarının kesinleşmesi aşamasına kadar gerçekleşen bütün hukuki işlemlerin çerçevesi önceden yasal olarak belirlenmiştir. Bu kurallar bütünü, anayasalarda veya diğer yasal düzenlemelerde kodifiye edilmiştir. Seçim hukukuyla ilgili yasal düzenlemeler her ülkede birebir aynı olmasa da seçim hukukuna ait temel ilkeler, demokratik ülkelerin uygulamalarında benzerlik göstermektedir.

Demokratik yönetim sistemlerinde seçimlerin ortak noktası, amacı ve benimsenen ilkesi, adil ve dürüst bir ortamda seçimlerin gerçekleştirilmesidir. Anayasamızın 67. ve “298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”un 2. maddesinde yer alan “Seçimler ve halkoylaması, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetimi ve denetimi altında yapılır.” düzenlemesiyle, evrensel hukukta¹⁶ seçimlerin genel ilkeleri olarak kabul edilen ilkelerin benimsendiği söylenebilir.¹⁷ Buradaki amaç, seçmenin sandığa yansıttığı iradenin ortaya çıkarılmasıdır. Bu sebeptir ki anayasalarda ve yasal düzenlemelerde ortaya çıkmış bazı temel seçim ilkeleri bulunmaktadır. Bunlar; serbestlik, eşit oy, gizli oy, genel oy, kişisel oy, tek dereceli seçim, açık sayım ve döküm, adalet, seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılması, oy vermeye teşvik, temsilde adalet ve yönetimde istikrar olarak sayılabilir.¹⁸

---

¹⁶Anayasanın 67. maddesinde ifade edilen ilkelerden bazılarına; “İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi”, “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşmeye Ek 11. Protokol”, “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesine Ek Protokol” ve “Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”de yer verilmiştir.

¹⁷ Mustafa ERDOĞAN, **Anayasa Hukuku**, Orion Yayınları, Ankara, 2005, s. 229-230.

¹⁸ Nizamettin AYDIN, **Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015, s. 5-6.

A. Serbestlik İlkesi

1. Anayasal ve Yasal Düzenleme

Anayasamızın 67. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.” Mevzuatımızda, Anayasal düzenleme esas alınarak seçimlerin serbestliği ilkesinin benimsendiğini gösterir düzenleme 298 sayılı Kanun’da yer almaktadır. Kanun’un 88. maddesinde bu husus, “Hiçbir seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamaz.” şeklinde ifade edilmiştir.

2. Serbestlik İlkesinin Amacı

Bu ilke, seçmenin dış müdahale olmaksızın hür iradesini sandığa yansıtmasını ifade etmektedir. Serbestlik ilkesinin yalnızca seçmenler açısından anlam ifade ettiği söylenemez. Seçim yarışına katılan ve bu süreçte aktif olarak rol alan siyasi parti ve adayların da eşit şartlarla faaliyette bulunabilmeleri, serbestlik ilkesiyle sağlanmaktadır.¹⁹

Bu konuda üzerinde durulması gereken nokta, oy vermenin bir tercih mi yoksa Anayasa ve ilgili kanunlardan doğan bir yükümlülük mü olduğudur. Konuya Yüksek Seçim Kurulunun her seçim döneminde oy kullanmayan vatandaşlar açısından belirlemiş olduğu para cezası açısından bakacak olursak, sandığa gitmenin bir yükümlülük veya Anayasal bir ödev olduğu savunulabilir. Nitekim TEZİÇ de Anayasanın 175. maddesine 17.05.1987 tarihinde 3361 sayılı Kanun ile eklenen sekizinci fıkrası gereği oy kullanmayanlar hakkında para cezası verilebileceği düzenlemesiyle birlikte mecburi oy kuralının kabul edildiğini belirtmektedir. Ayrıca mecburi oy kuralının seçmenin sandığa zorla götürülmesi anlamına gelmediğini, seçmenin sandığa gidip gitmeme konusunda takdirinin olduğunu ve fakat gitmemesi halinde yaptırımla karşılaşacağını da ifade etmektedir.²⁰ Bununla birlikte, Yüksek Seçim Kurulunun oy kullanmayan vatandaşların takibini sıkı bir şekilde yaptığı da söylenemez. Her ne kadar Anayasanın 175. maddesinin sekizinci fıkrasında seçimlere katılımın sağlanabilmesi amacıyla kanunla para cezası ve başkaca tedbirlerin alınabileceği kararlaştırılmışsa²¹ da kanaatimizce seçimlere katılmak kadar

¹⁹ Yavuz SABUNCU, *Anayasaya Giriş*, İmaj Yayınları, Ankara, 2003, s. 96.

²⁰ TEZİÇ, s. 310-311.

²¹ “1136 sayılı Avukatlık Kanunu”nun 86. maddesinde yer alan; “*Baro lezhasında yazılı avukat gerek olağan gerek olağanüstü genel kurul toplantılarına katılmak ve oy kullanmakla yükümlüdür. Bu*

katılmamak da kişinin özgürlüğü kapsamındadır.²² Seçme yeterliliğine sahip bir vatandaş tercihini herhangi bir siyasi parti ya da adaydan yana kullanabileceği gibi, sandığa gitmemek yönünde siyasi bir tepki de ortaya koyabilir. Ayrıca Anayasada mecburi oy ilkesinin benimsendiğinin kabulü halinde uygulayıcıların, bu kapsamda daha sağlam tedbirler alıp oy vermeyen seçmenlere ilişkin yaptırımları istikrarlı bir şekilde hayata geçirmesi gerekmektedir.

B. Eşit Oy İlkesi

1. Anayasal Düzenleme ve Kanun Önünde Eşitlik

“Kanun Önünde Eşitlik”, Anayasamızın 10. maddesinde garanti altına alınmış kişi haklarındandır. Bu husus Anayasada; “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” şeklinde ifade edilmiştir. Düzenleme, hiçbir ayırım göz önünde bulundurulmaksızın herkesin kanun önünde eşit olduğunu öngörmektedir. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”nin²³ 14. maddesinde de ayrımcılık yasağı kapsamında, sözleşme ile tanınan hakların cinsiyet, din, dil, ırk, siyasal ve diğer görüşler gibi durumlara dayalı olarak ayırım gözetmeksizin herkese eşit bir şekilde uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Anayasamızın 67. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.” Buradan da anlaşılacağı üzere, “Kanun Önünde Eşitlik” düzenlemesine paralel bir şekilde, seçim hukukunda da eşit oy ilkesi öngörülmüştür.

---

toplantılara haklı bir neden olmaksızın gelmeyenlere veya oy kullanmayanlara ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o baroya kayıtlı avukatların yıllık keseneğinin üçte biri miktarında para cezası verilir. Bu para cezaları ilgili baro başkanlığınca tahsil edilir ve baro bütçesine gelir kaydedilir.” düzenlemesi, Anayasaya aykırı olduğundan bahisle ZABUNOĞLU ve KAYAÇAĞLAYAN tarafından eleştirilmiştir. Yahya Kazım ZABUNOĞLU, Metin KAYAÇAĞLAYAN, “Baro Seçimlerinde Mecburi Oy Kuralı ve Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, S: 1, Y: 2008, s. 120. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/1944-2010/Dergiler/AnkaraBarosuDergisi/2008-1.pdf> (Erişim tarihi: 27.08.2019).

²² Filiz YALÇIN ÇİFLİK, **298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Seçim Suçları ve Cezaları**, Adalet Yayınları, Ankara, 2008, s. 9.

²³ “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” metninin dijital versiyonu için bkz: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim tarihi: 27.08.2019).

2. Eşit Oy İlkesinin Amacı ve Avrupa'daki Tarihsel Gelişimi

Anayasa ile vatandaşlara tanınan siyasi haklardan olan seçme hakkının, eşitlik ilkesi doğrultusunda her seçmene herhangi bir ayırım gözetilmeden tanınması gerekmektedir.²⁴ Eşit oy ilkesi karşısında seçmenlerin kültürel, sosyal ve ekonomik durumları ile siyasal yönelimlerinin herhangi bir önemi yoktur. Bu amaçla, her seçmenin tek ve eşit oy hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir.

Eşit oy ilkesinin benimsenmesi sürecinde, demokrasiye uymayan birtakım uygulamalar tarihte yerini almıştır. Bunlardan biri olan “çok sayılı oy” ilkesinde, seçmenlerin bazı nitelikleri esas alınarak birden fazla oy kullanması kabul edilmekteydi. Belçika’da 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında uygulama alanı bulan bu ilkeye göre seçmenin eğitim durumu, ailesi içindeki konumu, vergi yükümlülüğünü belirleyen miktarda yerine getirmesi ve yasalarda belirtilen meslekleri icra etmesi durumlarının her biri için bir oy hakkı tanınmaktaydı. Fakat bu sistemde bir seçmenin en fazla üç oy hakkı bulunmaktaydı.²⁵ “Kat sayılı oy” ilkesinde ise seçmene, kanuni oturma adresinde, iş adresinde ve sahibi olduğu taşınmazın bulunduğu adreste oy kullanma hakkı tanınmaktaydı. İngiltere’de 20. yüzyılın başlarında uygulama alanı bulan bu sistem sayesinde farklı seçim çevrelerinde oy kullanmak mümkünken, seçimlerin ülkede aynı gün yapılmasının kararlaştırılması ve birden fazla seçim çevresinde oy hakkına sahip seçmenin, farklı yerlerde oy kullanabilmesinin güçleşmesi sebepleriyle bu sistemden vazgeçilmiştir.²⁶ “Aile oyu” ilkesinde ise aile reislerine, ailesindeki kişi sayısı kadar oy hakkı tanınmaktaydı. Fransa’da benimsenen bu ilke, bazı çevrelerce desteklense de 1946 Fransa Cumhuriyeti Anayasası’nda kendine yer bulamamıştır.²⁷

Demokratik bir seçimden bahsedebilmek için eşit oy ilkesinin mutlaka uygulanması gerekmektedir.²⁸ Günümüzde eşit oy ilkesinin uygulanmasından vazgeçilmesi, uluslararası sözleşmeler ve demokrasiyi benimseyen ülkelerin anayasaları ile kişilere tanınmış eşitlik hakkı gereği mümkün görünmemektedir.

---

²⁴ İbrahim Özden KABOĞLU, **Anayasa Hukuku Dersleri**, Legal Yayınları, İstanbul, 2005, s. 189.

²⁵ TEZİÇ, s. 315.

²⁶ TEZİÇ, s. 315-316.

²⁷ TEZİÇ, s. 316.

²⁸ KABOĞLU, s. 189.

C. Gizli Oy İlkesi

1. Anayasal ve Yasal Düzenleme

Anayasanın 67. maddesinin ikinci fıkrasında, seçimler ve halkoylamasının gizli oy esasına uyulacak şekilde yapılacağı belirtilmiş ve bu kapsamda alınacak tedbirlerin kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda 298 sayılı Kanun'un bazı maddelerinde gizliliğin sağlanması ile ilgili nelerin yapılacağı ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Gizli oy ilkesinin uygulanması, seçme hakkını kullanan herhangi bir seçmenin iradesini ne yönde açıkladığının öğrenilmemesi ve seçmenin dış müdahaleye kapalı bir ortamda oy kullanabilmesi amacını taşımaktadır.²⁹ Anayasal ilke esas alınarak 298 sayılı Kanun'da gizli oy ilkesinin uygulanabilmesi amacıyla birtakım tedbirler alınmıştır. Seçmenin oyunu dış müdahalelere kapalı bir şekilde kullanabilmesi amacıyla "kapalı oy verme yeri" öngörülmüştür. Seçmen burada oy kullanırken, sandık çevresinde bulunan diğer kişiler içerisini göremeyecektir. Ayrıca seçmen kapalı oy yerini terk etmedikçe başkaları oraya giremeyecektir. Bununla birlikte Kanun'un 93. maddesindeki düzenlemeye göre bedensel engelleri bulunanlar yanlarında bulunan bir refakatçinin yardımı ile oy kullanabileceklerdir. Bu durum seçmenin sandığa tek başına girmesini öngören düzenlemenin ve gizli oy ilkesinin bir istisnasıdır.

2. Gizli Oy İlkesinin Ülkemizdeki Gelişim Süreci

Seçmenin özgür iradesiyle sandığa gidebilmesi ve seçimlerin serbestliği ilkesinin tam anlamıyla uygulanabilmesi için gizli oy ilkesine ihtiyaç vardır. Gizli oy ilkesinin hayata geçirilmesi ile seçmenin siyasal tercihi başkaları tarafından öğrenilememekte ve bu sayede seçmen üzerinde herhangi bir baskı uygulanamamaktadır.³⁰ Ülkemizde Cumhuriyet döneminden önce, gizli oy ilkesi ilk olarak 1876 Kanun-u Esasi ile hukukumuzda girmiştir.³¹ Fakat Kanun-u Esasinin gizli oy ilkesini benimsemesi karşısında, seçim mevzuatında ve gerçekleştirilen seçimlerde bu ilke kendine yer bulamamıştır.³² Kanun-u Esasiden sonra, Cumhuriyet döneminde 1924 Anayasasında gizli oy ilkesi ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktaydı.³³ Bu dönemde seçimler, seçmenin oyunun herkesin görebileceği şekilde kullanılmasını

²⁹ Ergun ÖZBUDUN, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 91.

³⁰ GÖZLER, s. 185.

³¹ TEZİÇ, s. 317.

³² AYDOĞDU, s. 30.

³³ TEZİÇ, s. 317.

öngören “açık oy” ilkesi doğrultusunda gerçekleşmekteydi.³⁴ Demokrasiden uzak bu uygulamadan sonra, Cumhuriyet döneminde ilk kez 09.07.1948 tarih ve 5258 sayılı kanun³⁵ ile gizli oy ilkesi pozitif hukuka dahil olmuştur.³⁶ Bu kanunun getirdiği gizli oy ilkesi uygulanarak ilk kez 1950 yılında genel seçimler yapılmış ve Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı son bulmuş, Demokrat Parti büyük bir farkla tek başına iktidar olmuştur.³⁷ Gizli oy ilkesi benimsendikten sonra yaşanan bu iktidar değişikliği, demokratik bir seçimden söz edebilmenin gizli oy ilkesinin hayata geçirilmesi ile mümkün olacağını net bir şekilde göstermektedir.

D. Genel Oy İlkesi

1. Anayasal Düzenleme ve Genel Oy İlkesinin Amacı

Anayasamızın 67. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.” Genel oy ilkesi; din, dil, ırk, cinsiyet, servet, öğrenim durumu ve vergi gibi ölçütler olmaksızın bütün vatandaşlara oy kullanma hakkının tanınmasıdır.³⁸

Genel oy ilkesi her zaman mutlak bir şekilde kabul edilmemektedir. Anayasa ve kanunda öngörülen seçmen olabilme şartları, genel oy ilkesine ters düşmemektedir. Zira, seçmen olabilmek için belirli bir olgunluğa erişmek ve yapılan işlemin anlam ve sonuçlarını idrak etme gücüne sahip olmak gerekmektedir. Öngörülen bu şartların amacı seçme hakkının sınırlandırılması değil, belirli olgunluğa erişmiş vatandaşların oy kullanması ve bu sayede toplumda demokrasinin sağlanmasıdır.³⁹

2. Genel Oy İlkesinin Tarihsel Gelişimi

Demokratik uygulamalar arzu edilen seviyeye gelmeden önce oy hakkının tanınması bazı ölçütlere tabi tutulmaktaydı. Ülkemizde, Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılına kadar “servete bağlı oy” sistemi kullanılmaktaydı. Bu sistem, Kanun-u

---

³⁴ AYDOĞDU, s. 29.

³⁵ “5258 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun”, Resmî Gazete T: 14.07.1948, S: 6957.

³⁶ TEZİÇ, s. 317.

³⁷ GÖZLER, s. 185.

³⁸ Hasan TUNÇ, Faruk BİLİR, Bülent YAVUZ, **Türk Anayasa Hukuku**, Adalet Yayınları, Ankara, 2015, s. 121.

³⁹ TEZİÇ, s. 305.

Esasi döneminde yürürlükte bulunan 28.10.1876 tarihli “Talimat-ı Muvakkate”de⁴⁰ birinci seçmen olabilmek için “emlake mutasarrıf olmak” (taşınmaz sahibi olmak) şartı şeklinde kendini göstermekteydi.⁴¹ “Vergiye bağlı oy” sisteminde ise seçmen olabilmek için devlete, mevzuatta belirtilen ölçüde vergi ödenmesi gerekmektedir.⁴² Bu doğrultuda 1908 yılında yürürlüğe giren “İntihab-ı Mebusan Kanun-u Muvakkati” ile, seçmen olabilmek için “devlete az çok vergi verme” şartı öngörülmüştü. Genel oy ilkesiyle bağdaşmayan bu uygulamalar neticesinde nihayet 03.04.1923 tarihinde “320 sayılı İntihab-ı Mebusan Kanun-u Muvakkatinin Bazı Mevaddını Muaddil Kanun” ile servete bağlı oy ve vergiye bağlı oy sistemlerinden vazgeçilmiştir.⁴³

Genel oy ilkesinin benimsenmesi sürecinde uygulanan diğer bir sistem “cinsiyete bağlı oy” sistemidir. Bu sistemde kadınların seçme hakkı bulunmamaktaydı. Cinsiyete bağlı oy sisteminde siyasi faaliyette bulunmanın erkeklere özgü bir durum olduğu ve kadınların ailenin gündelik hayatını ilgilendiren işlerle meşgul olmaları gerektiği kabul edilmekteydi.⁴⁴ Cinsiyet ayrımının siyasal hakların kullanılmasında bir ölçüt olarak kabul edilmesi ve erkeğin kadına göre mutlak suretle siyasal faaliyetlere daha yatkın olduğu görüşü, 20. yüzyılın başlarından itibaren gittikçe zayıflamış ve demokrasi bilincinin yerleşmesiyle bazı ülkelerde, kadınlara seçme hakkı tanınmaya başlamıştır. Kadınlara seçme hakkının tanınması ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri’nin bazı eyaletlerinde gerçekleşmiştir.⁴⁵ Avrupa’da ise İngiltere’de 1928’de, Fransa’da 1944’te ve İsviçre’de 1977’de kadınlara seçme hakkı tanınmıştır.⁴⁶

Ülkemizde ise kadınlara seçme hakkının tanınması ilk olarak 1930 yılında belediye seçimlerine katılma hakkının verilmesi ile olmuştur. 1933 yılında da kadınlara köy muhtarı seçme ve seçilme hakkı verilmiş ve nihayetinde 1934’te milletvekilli seçme ve seçilme haklarının kadınlar için de öngörülmesiyle, genel oy ilkesinin benimsenmesi süreci tamamlanmıştır.⁴⁷

---

⁴⁰ Bu düzenleme ileride ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

⁴¹ GÖZLER, s. 184.

⁴² AYDOĞDU, s. 18.

⁴³ TEZİÇ, s. 301-302.

⁴⁴ TEZİÇ, s. 303.

⁴⁵ TEZİÇ, s. 303.

⁴⁶ TEZİÇ, s. 303.

⁴⁷ AYDOĞDU, s. 20.

E. Kişisel Oy İlkesi

1. Yasal Düzenleme

Kişisel oy ilkesi, Anayasamızda açıkça telaffuz edilmemiştir. Fakat 298 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasındaki, seçmenin oyunu bizzat kendisinin kullanmasını öngören düzenlemeden, kanunda bu ilkenin benimsendiği sonucu çıkmaktadır.

2. Kişisel Oy İlkesinin Amacı

Kişisel oy ilkesi kural olarak, seçmenin sandığa bizzat gitmesini şart koşmaktadır. İlkeye göre, herkesin kendi oyunu, kendisinin kullanması gerekmektedir.⁴⁸ Kural bu olmakla birlikte, 298 sayılı Kanun'un bazı hükümlerinde, kanunda belirtilen seçmenlerin sandığa gitmeden de oy kullanabilecekleri öngörülmüştür. 298 sayılı Kanun ile, yurt dışında yaşayan seçmenlerin oy kullanabilmeleri amacıyla; gümrük kapılarında oy kullanma ve elektronik ortamda oy kullanma gibi alternatifler getirilmesi, kişisel oy hakkının katılımını azaltma amacı taşımaktadır.⁴⁹

Bununla birlikte, 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin on yedinci fıkrasıyla YSK'ye, hastalığı veya engeli nedeniyle yatağa bağımlı olan ve bu hali nedeniyle sandığa gidemeyen seçmenler için seyyar sandık kurulu oluşturulması yetkisinin verilmesi de kişisel oyun istisnalarından biri olarak sayılabilir.

F. Tek Dereceli Seçim İlkesi

1. Anayasal Düzenleme

Anayasamızın 67. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; "Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır." düzenlemesiyle, hukukumuzda seçimlerin tek derecelilik esasına göre gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

2. Tek Dereceli Seçim – İki Dereceli Seçim

Seçimlerin tek dereceli olması, seçmenlerin herhangi bir aracı olmaksızın, temsilcileri doğrudan belirlemeleri anlamına gelmektedir.⁵⁰ Buna karşılık, seçmenlerin

---

⁴⁸ YALÇIN ÇİFLİK, s. 18.

⁴⁹ GÖZLER, s. 186.

⁵⁰ GÖZLER, s. 185.

ikinci seçmenleri; ikinci seçmenlerin de temsilcileri belirlediği iki dereceli seçimlerin demokrasiden uzak oldukları kabul edilmektedir.⁵¹

Ülkemizde 1946 yılına kadar iki dereceli seçim sistemi uygulanmaktaydı. 1876 ve 1946 yılları arasında ülkemizde seçimler, iki dereceleri olarak yapılmıştır.⁵² 23.12.1876 tarihli ilk Osmanlı Anayasası Kanun-u Esasi'ye göre meclis; Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan olmak üzere iki meclisli bir yapıdan oluşmaktaydı. Heyet-i Mebusan'ın üyeleri, iki dereceli seçim sistemiyle belirleniyordu.⁵³ Burada, seçmenler önce delegeleri (müntehib-i sani); delegeler de milletvekillerini seçiyorlardı.⁵⁴

İki dereceli seçim sisteminin özellikle geçmiş dönemde, eğitim seviyesinin düşük olduğu ülkelerde, birinci seçmenlerin isabetli ve adil karar verebilme ihtimalinin düşük olması nedeniyle tercih edildiği görülmektedir. Açıkladığımız bu nedenler sebebiyle, ülkemizde 1946 yılına kadar tek dereceli seçim sistemi yerine iki dereceli seçim sisteminin benimsendiği bilinmektedir.⁵⁵

İki dereceli seçim sisteminde seçmenler, seçimlere katılmaktan ve seçimlerin hukuka ve kanuna uygun olmasını sağlamaktan başka bir görev üstlenmemekteydi. Demokrasiden uzak bu uygulama sebebiyle, 1946 yılında 4918 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu ile ilk kez 1946 seçimleri tek derecelilik esasına göre gerçekleştirilmiştir.⁵⁶ Ülkemiz adına demokratik seçimlerden söz edebilmek için tek dereceli seçim uygulamasına geçilmesi, önemli bir adım olmuştur. Günümüzde de Türkiye'de seçimler tek derecelilik esasına göre gerçekleştirilmektedir.

Demokrasiyle bağdaşmadığı kabul edilen iki dereceli seçim sisteminin, günümüzde Fransa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde örnekleri görülmektedir. Fransa'daki senato seçimleri iki dereceli olarak yapılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise, eyalet sisteminin götürdüğü bir sonuç olarak iki dereceli seçim sistemi uygulanmaktadır. Burada başkan; federe devletlerin belirlediği delegeler, yani ikinci seçmenler tarafından seçilmektedir.⁵⁷

---

⁵¹ TEZİÇ, s. 308.

⁵² ÖZBUDUN, s. 93.

⁵³ AYDOĞDU, s. 148-149.

⁵⁴ TEZİÇ, s. 308.

⁵⁵ Mehmet Öznur ALKAN, "Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla)", **Anayasa Yargısı**, S: 23, Y: 2006, s. 156-157.

⁵⁶ ATAR, s. 68.

⁵⁷ TEZİÇ s. 308-309.

G. Açık Sayım ve Döküm İlkesi

1. Anayasal Düzenleme

Anayasanın 67. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Seçimler ve halkoylaması... açık sayım ve döküm esaslarına göre...yapılır.” Bu Anayasal ilkeye göre, oy verme günü oyların sayımı ve dökümü, seçimin dürüstlüğünün sağlanması amacıyla aleni bir şekilde yapılır.

2. Açık Sayım ve Döküm İlkesinin Amacı

Seçmenlerin oylarını kullanmalarından sonra, oyların sayımı işlemine geçilir ve seçimin kazananları bu şekilde belirlenir. İşte bu aşamada, oyların sandıktan çıkarılarak sayılmasının hangi esaslara göre yapılacağı ile ilgili ilke, Anayasada da açıkça ifade edilen açık sayım ve döküm ilkesidir. İlkeyle amaçlanan, sonuçlarının herhangi bir şüpheye yer vermeyecek şekilde ilan edilmesidir.

Açık sayım ve döküm ilkesi, oy verme işleminin ardından zarflardan çıkan oyların tutanıklara doğru bir şekilde aktarılmasını ve sandık çevresinde bulunan herkesin görebileceği ve duyabileceği şekilde ilan edilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda 298 sayılı Kanun’un 98. ve 100. maddeleri uyarınca, sayım döküm işlemleri sandık çevresinde bulunanların gözü önünde gerçekleştirilir.

Açık sayım ve döküm ilkesi, gizli oy ilkesiyle birlikte uygulandığı takdirde demokratik seçimin şartlarından biri gerçekleşmiş olacaktır. Türkiye’de tek partili dönemden çok partili döneme geçiş sürecinde yapılan ilk seçim olan 1946 seçimlerinde “açık oy-gizli tasnif” sistemi uygulanmış ve bu seçim, demokrasiye aykırı olarak benimsenen bu sistem sebebiyle kuşkulu seçim olarak görülmüştür.⁵⁸

Ülkemizde ilk kez 1950 yılında yapılan seçimlerde gizli oy ve açık sayım döküm ilkesi uygulanmıştır. Demokratik bir seçim için uygulanan bu ilke nedeniyle 1950 seçimleri Türk siyasi tarihinde dürüst ve güvenilir bir ortamda gerçekleştirilen ilk seçim olarak görülmektedir.⁵⁹

H. Seçimde Adalet İlkesi

Seçim hukukunda adalet ilkesi, seçim sürecini yöneten organların yaptıkları işlemlerde adil olmalarını, kişilerin hukuki durumunu etkileyecek kararlar alırken

⁵⁸ Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, “Temsili Demokrasinin “Seçim” Ayağı”, **TBB Dergisi**, S: 60, Y: 2005, s. 88.

⁵⁹ ALİEFENDİOĞLU, s. 88.

hiçbir kişi veya kuruma ayrıcalık tanınmadan eşit davranılmasını ifade eder. Adalet ilkesi ile tarafsızlık kavramları birbiri içine geçmiş iki kavramdır. Bu iki ilkenin gerçekleştirilebilmesi için sağlam yasal bir çerçeve, eşit muamele ve tarafsız bir yönetim şartları bulunmaktadır.⁶⁰

Yasal çerçevenin önceden bilinebilir olması, seçim sürecine dahil olan herkesin hak, yetki ve menfaatlerinin korunabilmesini ve seçmen iradesinin özgür bir biçimde sandığa yansımaları sağlamaktadır. Karşılaşılan hukuki sorunlar veya uyuşmazlıklarla ilgili olarak da sorunun en hızlı bir biçimde çözüme kavuşturulması açısından sağlam yasal çerçevenin büyük bir önemi bulunmaktadır.⁶¹ Seçimlerin yönetimi ve denetimiyle ilgili hükümlerin açık ve ayrıntılı bir biçimde düzenlenmesi seçmenin ve diğer aktörlerin seçim sürecine olan güvenini de korumaktadır.

Adalet ve tarafsızlık ilkelerinin diğer şartı tarafsız bir idaredir. Seçim sürecinde görevli yetkililerin herhangi bir müdahale olmadan tarafsızlık ilkesini zedelemeyen sorumluluklarını yerine getirmelerini ifade eder. Seçim sürecini yönetmekle görevli organ ve kişilerin siyasi iktidar başta olmak üzere bütün otoritelerin herhangi bir baskısı altında kalmadan bu süreci bağımsız bir şekilde yürütmeleri gerekmektedir. Böylece gerçekten demokratik bir ortamda seçim süreci adil ve tarafsız bir şekilde ilerleyebilecektir.⁶²

Son şart olan eşit muamele ise seçim sürecinin başından sonuna kadar sürece dahil olan herkese eşit davranma yükümlülüğünü ifade eder. Sürecin bu şekilde ilerleyebilmesi için seçim organlarının herkese eşit mesafede durması ve sürece dahil olan herkesin de sağlam demokrasi bilincinde olması gerekmektedir.⁶³

I. Seçimlerin Yargı Organlarının Yönetimi ve Denetimi Altında

Yapılması İlkesi

1. Anayasal Düzenleme

Anayasamızın 67. maddesinin ikinci fıkrasında; “Seçimler...yargı yönetim ve denetimi altında yapılır...” denilmiştir. Bu ilke tarihsel gelişiminde, ilk olarak

---

⁶⁰ AYDIN, s. 6.

⁶¹ Levent GÖNENÇ, “Uluslararası Standartlar Işığında Seçim Organlarının Oluşumu ve Nitelikleri”, **Zabunoğlu Armağanı**, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 316, Ankara, 2011, s. 336-343.

Dijital versiyonu için bkz:

<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/11766/Zabuno%C4%9Flu%20Arma%C4%9Fan%C4%B1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 28.08.2019).

⁶² AYDIN, s. 8.

⁶³ AYDIN, s. 8.

16.02.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda kendine yer bulmuştur. Seçimlerin yargı organlarının denetimi altında yapılması ilkesinin tam anlamıyla pekiştirilmesi, 1954 yılında, seçim tutanaklarına yapılacak itirazları kesin olarak karara bağlama yetkisinin Yüksek Seçim Kuruluna verilmesiyle olmuştur. “Seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılması” ilkesi, ilk kez Anayasal bir ilke olarak 1961 Anayasasında yer almıştır.⁶⁴

2. İlkenin Amacı

Seçim süresince ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü, bazı ülkelerde yasama organına bazı ülkelerde ise yargı organlarına bırakılmaktadır. Seçim uyuşmazlıklarının çözümünün yasama organına veya başka bir idari organa bırakılması, seçimlerin siyasi sınırlara dahil olmasına sebep olabilir.⁶⁵

“Seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılması” ilkesinin amacı; seçmenlerin dürüst ve adil bir ortamda, bağımsız ve tarafsız yargı organlarının kontrolündeki seçimlere katılarak, demokratik haklarını sağlıklı bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır.

İ. Oy Vermeye Teşvik İlkesi

Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı Anayasamızın “Siyasi Haklar ve Ödevler” başlıklı dördüncü bölümünde 67. maddede düzenlenmiştir. Oy kullanmak en güçlü demokrasi araçlarından biridir. Seçme yeterliliğine sahip her vatandaş bu hakkı kullanabilmektedir.

Oy kullanma işleminin hangi şartlarda ve nasıl yapılacağı anayasalarda ve yasal düzenlemelerde önceden belirlenmiştir. Demokrasinin hayata geçirilebilmesi adına en önemli işlemlerden biri olan oy kullanmak için kişinin belirli bir olgunluğa sahip olması gerekmektedir. Bunun için oy kullanma konusunda hukuki düzenlemelerle yaş sınırı getirilmiştir. Dünya ülkelerinde bu ortalama genellikle 18 yaş olmakla birlikte bazı ülkelerde farklılık göstermektedir.⁶⁶

---

⁶⁴ GÖZLER, s. 186.

⁶⁵ ALİEFENDİOĞLU, s. 90.

⁶⁶ 63 ülke üzerinde yapılan bir çalışmaya göre, bu ülkelerden 59'unda seçmen yaşı 18'dir. Avusturya ve Brezilya gibi ülkelerde normalde 18 olan seçmen yaşı, gençlerin seçimlere ilgi göstermesini sağlamak ve dolayısıyla siyasal katılımı artırmak için 16 yaş ile 18 yaş arasındakilere de oy kullanma hakkı tanınmaktadır. Seçmen yaşının farklı olarak düzenlenen bazı ülkeler ise Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde 17, Japonya ve Tayvan'da 20, Samoa'da 21'dir. Latin Amerika ülkesi olan Bolivya'da daha önce evli olanlar için 18, evli olmayan vatandaşlar için 21 olarak öngörülmüşken, 1995 yılında

Vatandaşların oy kullanabilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması gerekir. Bunun yanı sıra seçime katılım oranının fazla olması amacıyla, oy vermeye teşvik edilmesi de benimsenen ilkelerden biridir. Katılımın fazla olması, vatandaşların yönetimde daha çok söz sahibi olmaları anlamına geldiğinden demokrasinin gerçekleşmesi adına önemli bir konudur.

Bu konuda özellikle ilk kez oy kullanacak seçmenlerin ve engelli seçmenlerin katılımını sağlamak için teşvik faaliyetlerinde bulunulması ilkenin gerçekleşmesi açısından önemlidir. Yukarıda da ifade ettiğimiz, “298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”un 14. maddesine 13.03.2018 tarihinde 7102 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle Yüksek Seçim Kurulunun görevlerine, hastalığı veya engeli nedeniyle oy kullanamayan seçmenler için seyyar sandık kurulu kurulması ve bununla ilgili esasları belirlenmesi eklenmiştir. Bu düzenleme vatandaşların oy vermeye teşvik edildiğine somut bir örnektir.

J. Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkeleri

1. Anayasal Düzenleme

Temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri, Anayasamızın 67. maddesine 23.07.1995 tarihinde 4121 sayılı Kanun’un beşinci maddesiyle eklenmiştir. Düzenlemeye göre; “Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.” Demokratik düzenlerde temsilde adalet, siyasi partilerin aldıkları oy oranıyla milletvekili sayısı arasındaki doğru orantıyı ifade eder. Temsilde adalet ilkesi, özellikle çok sesliliğe uygun bir zemin hazırlama açısından önemli bir ilkedir.⁶⁷ Yönetimde istikrar ilkesi ise, düzen ve süreklilik unsurları ile birlikte siyasi iktidarın yönetim süresinde kesintilerin olmamasını ve yürütme organını temsil eden hükümetin güçlü olmasını ifade eder.⁶⁸

2. Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar Çatışması

Bu iki önemli Anayasal ilke arasında çekişme olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira terazinin iki kefesi gibi düşünüldüğünde temsilde adalet ağır bastığında istikrarlı siyasi iktidarların kurulması zorlaşmakta, yönetimde istikrar ağır bastığında ise

---

gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile tüm vatandaşlar için 18 olarak belirlenmiştir. Levent GÖNENÇ, **Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Adalet Yayınları, Ankara, 2008, s. 166.

⁶⁷ Nihat BULUT, “Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 12 Haziran 2011 Seçimleri”, **EÜHFD**, C: 14, S: 3-4, Y: 2010, s. 3.

⁶⁸ BULUT, s. 3.

temsilde adalet ilkesi zedelenmektedir.⁶⁹ İki ilke arasında denge olmadığı takdirde ilkelere birisi zarar görmekte ve demokratik bir seçim ortamı oluşmamaktadır.

Doktrinde, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerinin arzulandığı şekilde uygulanarak bir seçim sistemi oluşturmanın mümkün olmadığı, dolayısıyla da bu özellikleri nedeniyle ilkelerin Anayasadan çıkarılması gerektiği savunulmuştur.⁷⁰ Fakat burada, bu ilkelere vazgeçmek yerine bazı yasa değişiklikleriyle, mevcut durumdan daha demokratik konuma geçişin mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Ülkemizde geçerli olan %10 oranındaki seçim barajının amacı, koalisyon hükümetlerinin kurulmasını engellemek ve istikrarlı iktidarların görev almasını sağlamaktır.⁷¹ “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nda, 13.03.2018 tarihinde 7102 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik ile siyasi partilerin seçimlere ittifak halinde girebilecekleri ve bu durumda %10’luk seçim barajının, ittifakı oluşturan siyasi partilerin aldıkları toplam oya göre belirleneceği kabul edilmiştir. Düzenleme ile, seçim barajını aşamayan siyasi partiler meclise girme şansı yakalamış ve bu sayede temsilde adalet ilkesi gerçekleşme imkânı bulmuştur. Dolayısıyla siyasi partilerin ittifak halinde seçime katılmaları “temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri” açısından uygun bir yol olarak görülebilir.

Bu noktada temsilde adaletin gerçekleşmesi adına seçim barajının düşürülmesi akla gelebilir. Ancak seçim barajının düşürülmesi, temsilde adalet ilkesine uygun düşse de yönetimde istikrar ile bağdaşmamaktadır. Çünkü seçim barajının düşürülmesi ile küçük partilerin veya bağımsız adayların meclise girmeleri sağlanabilirse de istikrarlı ve güçlü iktidarların kurulması, çok seslilikle ters orantılı olarak güçleşecektir. Kanaatimizce, “temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri” bağdaştırılarak demokratik bir seçim sistemi uygulanması, başka bir kanun değişikliğiyle de mümkün olabilecektir. Bu konuda yapılabilecek olan, halihazırda 600 olan milletvekili sayısının belirli bir kısmının, ülke genelinde geçerli olan seçim barajından daha düşük bir oran ile belirlenmesidir.⁷² Bu sayede temsilde adalet ilkesi daha çok uygulanabilecek ve yönetimde istikrar ilkesi de zarar görmeyecektir.

---

⁶⁹ BULUT, s. 3.

⁷⁰ Seyfettin GÜRSEL, “Toplumsal Tercih Kuramı Çerçevesinde Anayasanın 67. Maddesinde Yer Alan Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkelerinin Değerlendirilmesi”, **Anayasa Yargısı**, S: 16, Y: 1999, s. 46-48.

⁷¹ GÖZLER, s. 190.

⁷² Hasan TUNÇ, “Seçim Sistemleri ve Türkiye”, **Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 1, S: 2, Y: 2013, s. 20.

III. SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİNDE BENİMSENEN MODELLER İLE AVRUPA ÖRNEKLERİ

A. Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminde Benimsenen Modeller

1. Klasik Model

Seçimlerin yönetimi ve denetiminde uygulanan ilk model klasik modeldir. Klasik modelde, seçimlerin yönetimi faaliyeti, siyasal iktidarın güdümündeki bir idareye bırakılmaktadır. Seçim uyuşmazlıklarının çözümü ve sonuçların ilanı ise yasama organının yetkisindedir.⁷³ Bu doğrultuda yasama organı, üstlendiği yargısal görevle, seçim uyuşmazlıklarının kesin olarak karara bağlar.⁷⁴

Klasik modelin ilk uygulanma yeri İngiltere'dir. İngiltere'de 1604 yılında yapılan bir seçimde ortaya çıkan uyuşmazlığın yasama organı tarafından çözülmesi kabul edilmiştir.⁷⁵ Böylece klasik model ilk kez uygulanmıştır. İngiltere'den sonra Amerika Anayasasında da klasik modelin uygulanması kabul edilmiştir. Bu husus, 1787 tarihli Amerika Anayasasının⁷⁶ birinci maddesinin beşinci bölümünün ilk cümlesinde şu şekilde ifade edilmiştir;

“Her meclis, kendi üyelerinin seçilmesi, seçim sonuçları ve niteliği konularında karar verme yetkisine sahip olacak ve her mecliste bir çoğunluk çalışmaları yürütecek yeter sayıyı oluşturacaktır; fakat daha az sayıda üye toplantıyı bir günden diğerine erteleyebilecek ve her meclisin kabul edeceği şekilde ve koyacağı cezalar uyarınca toplantıda bulunmayanları devam zorlama yetkisine sahip olabilecektir.”

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1787 tarihli Anayasanın seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili öngördüğü düzen, yürütme ve yasama organlarının iş birliğiyle yürütülmektedir. Günümüzde ABD'de seçimlerin yönetimi ile ilgili görev ve yetkiler, il veya belediye görevlisi ya da sayman olan seçim yöneticilerine aittir. Bu kişiler daha çok idari nitelikte ve seçim faaliyetlerinin yürütülmesine yönelik işlemler olan; seçmen kaydı yapma, oy pusulası hazırlama, aday listelerinin hazırlanması gibi

⁷³ GÖNENÇ, s. 31.

⁷⁴ Erdal ONAR, *Meclis Araştırması*, AÜHF Yayınları, Ankara, 1977, s. 10.

⁷⁵ GÖNENÇ, s. 31, Dipnot: 15.

⁷⁶ Amerika Birleşik Devletleri Anayasasının dijital versiyonu için bkz: <https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf> (Erişim tarihi: 05.11.2019).

işlemleri gerçekleştirmektedir.⁷⁷ Kısaca, ABD’de seçimlerin yönetimi ile ilgili görev ve yetkiler eyalet devletlerinin yani yürütmenin görev alanına dahil edilmiştir.

ABD’de Seçimlerin yönetimi ile ilgili görevler yürütme organlarına bırakılmışken; seçimlerin denetimi, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, temsilciler meclisi ve senatodan oluşan yasama meclisinin görevidir. Bununla birlikte, ABD’de seçim uyuşmazlıklarının çözümünde yasama organının yanında yargı organlarının ve eyalet seçim kurullarının da görev alabileceği belirtilmektedir.⁷⁸

İtalya’da, 1947 tarihli Anayasasının⁷⁹ 66. maddesinde; “Her Meclis, üyelerinin kimliklerini ve daha sonra ortaya çıkabilecek üyelikten düşme sebeplerini onaylar.” düzenlemesiyle klasik model benimsenmiştir. Ancak halihazırda, klasik modelin tam anlamıyla yukarıdaki tanıma uygun bir biçimde uygulandığı söylenemez.⁸⁰ Çünkü İngiltere⁸¹ ve Amerika’da sonradan getirilen yasal düzenlemelerle seçim uyuşmazlıklarını çözme yetkisi ya tamamen yargı organlarına devredilmiş ya da yasama ve yargı organları arasında paylaştırılmıştır.⁸² Aynı şekilde İtalya’da da bazı seçim uyuşmazlıklarının, Danıştay organı olarak faaliyette bulunan “Ulusal Merkezi Seçim Bürosu” tarafından çözüleceği kabul edilmiştir.⁸³ Ayrıca Avrupa ülkelerinden Belçika ve Hollanda’da da hem yasama hem de yargı organlarının yetkili olduğu bir sistemin benimsendiği görülmektedir.⁸⁴

⁷⁷ Hüseyin Murat IŞIK, “Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim ve Denetimi”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 15-16, S: 22-23-24-25, Y: 2010-2011, s. 83.

⁷⁸ GÖNENÇ, s. 32.

⁷⁹ İtalya Anayasasının dijital versiyonu için bkz: <https://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA%20319-354.pdf> (Erişim tarihi: 05.11.2019).

⁸⁰ GÖNENÇ, s. 32.

⁸¹ İngiltere’de 1868 tarihli Parlamento Seçimleri Yasası ve 1879 tarihli Parlamento Seçimleri ve Hukuka Aykırı Uygulamaları Önleme Yasası ile seçim uyuşmazlıklarını çözme yetkisi yargı organına tanınmıştır. GÖNENÇ, s. 32.

⁸² ABD’de seçimlerin yönetimi ile ilgili faaliyetlerin iyileştirilmesi amacıyla; 1965 yılında Voting Rights Act (Oy Hakkı Yasası) ve 2002 yılında Help America Vote Act (HAVA - Amerika Seçim Yardımı Yasası) kabul edilmiştir. IŞIK, s. 83-84.

⁸³ GÖNENÇ, s. 32.

⁸⁴ Belçika Anayasası’nın “Federal Meclisler Hakkında” başlıklı 1. kısmının 48. maddesinde; “Her bir meclis üyelerinin ya da yargıçların bu konuda ileri sürülebilecekleri her türlü itirazlarında yetki incelemesi yapmaya yetkilidir.” düzenlemesi ve Hollanda Anayasası’nın “Parlamento” başlıklı 3.bölümünün 58. maddesinde; “Her meclis yeni atanan üyelerin, üyelik için aranan şartları haiz olup olmadığını araştırır ve bu şartlar veya seçimlerle ilgili ihtilafları kanunda belirtilen kurallara uygun olarak karara bağlar.” düzenlemesi yer almaktadır. Belçika Anayasasının dijital versiyonu için bkz: <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/05-BEL%C3%87%C4%B0KA%2099-148.pdf>

Hollanda Anayasasının dijital versiyonu için bkz: <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/11-HOLLANDA%20355-384.pdf> (Erişim tarihi: 05.11.2019).

2. Karışık Model

Fransız modeli olarak da nitelendirilen karışık modeli klasik modelden ayıran taraf, seçim uyuşmazlıklarının çözümünün yargı organlarına bırakılmasıdır. Seçim sürecine ilişkin idari nitelikli görevler, yürütme organına bağlı olarak çalışan organlar tarafından yerine getirilirken; bazı görevler ise bağımsız yargı organları tarafından yerine getirilmektedir.⁸⁵

Klasik modelden farklı olarak, karışık modelde siyasal iktidarın seçim işleriyle ilgili faaliyetleri yargı organlarınınca denetlenmektedir. Bununla birlikte, klasik modelin özelliği olan yasama organının uyuşmazlık çözme yetkisi, karışık modelde tamamen yargı organlarına bırakılmıştır.⁸⁶ Karışık modeli benimseyen ülkelerde, seçim uyuşmazlıklarını kesin olarak çözme yetkisine sahip yargı organları değişkenlik göstermektedir. Bazı ülkelerde Anayasa Mahkemesi bu yetki ile donatılmışken; kimi ülkelerde de adli veya idari yargının tepesindeki yüksek yargı organına bu yetki verilmiştir.⁸⁷

3. Bağımsız Seçim Kurulu Modeli

Bağımsız seçim kurulu modeli anlayışı, ülkelerde demokrasi anlayışının gelişmesiyle birlikte seçim faaliyetlerinin siyasal iktidarın güdümü altından çıkarılarak seçim sürecinin herhangi bir etkiye maruz kalmadan yürütülmesi düşüncesiyle ortaya çıkmıştır.⁸⁸ Özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren gelişen bu anlayış ilk olarak Latin Amerika'da ortaya çıktığı için modele, "Latin Amerika Modeli" adı da verilmiştir.⁸⁹

Bu modelde, seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyeti bağımsız bir seçim kurulu tarafından yürütülmektedir. Siyasal iktidarın seçim faaliyetlerinden alıkonulduğu bu modelde seçim yargısı; yasama, yürütme ve yargı erklerinden ayrı olarak dördüncü bir erk olarak kabul edilmiştir.⁹⁰ Bağımsız seçim kurulu modeli

---

⁸⁵ Ümit GÜVEYİ, **Demokratik Devlet İlkesi Çerçevesinde Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi**, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2013, s. 61.

⁸⁶ Levent GÖNENÇ, "Dünyada ve Türkiye'de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Güncel Hukuk**, S: 42, Y: 2007, s. 12-13.

⁸⁷ AYDIN, s. 143-144.

⁸⁸ AYDIN, s. 144.

⁸⁹ GÖNENÇ, s. 13.

⁹⁰ AYDIN, s. 145.

doktrinde, uygulanma şekli açısından iki farklı başlığa ayrılmıştır. Buna göre, bu modelin uygulandığı bazı ülkelerde bağımsız seçim kurullarının seçimlerin yönetimi kapsamında idari faaliyetleri gerçekleştirdiği, bununla birlikte seçim uyuşmazlıklarını kesin karara bağlama görevinin ise yargı organları tarafından yerine getirildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla da bu tür, “bağımsız seçim kurulu versiyonu” olarak nitelendirilmiştir.⁹¹ “Yargısal nitelikli bağımsız seçim kurulu versiyonu” ise hem seçimlerin yönetimi hem de seçimlerin denetimi görevlerinin tek bir kurul tarafından üstlenildiği ve bu şekilde uygulandığı Latin Amerika modelinin türüdür.⁹²

Bağımsız seçim kurulu modeli; Brezilya, Meksika, Paraguay, Venezüella, Bolivya, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Honduras, Kosta Rika, Panama, Peru, Nikaragua, Şili, Uruguay, Porto Riko ve Kolombiya gibi ülkelerde farklı usullerle benimsenmiştir.⁹³

B. Avrupa Örnekleri

1. Türkiye

Hukukumuzda, seçim mevzuatı ve uygulama ile ilgili gelişmeler ileride ayrıntılı bir şekilde ele alınacağından, burada yalnızca yukarıda bahsettiğimiz modellerden hangilerinin Türkiye’de uygulama alanı bulduğu anlatılacaktır.

Osmanlı Devleti’nin ilk anayasası olarak kabul edilen ve 1876 yılında kabul edilen “Kanun-ı Esasi” ile birlikte seçim yönetim ve denetimi alanında ilk kez anayasal bir düzenleme yapılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde seçimlerin yönetimi ile ilgili görevleri mülki amirler üstlenmekteydi. O tarihten, 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilen “5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nun yürürlüğe girmesine kadarki dönemde, seçim yönetim ve denetim faaliyetleri İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulan seçim kurulları tarafından yürütülmekteydi.⁹⁴ Yani bu aralıkta uygulanan seçimlerin yönetimi ve denetimi modeli klasik modeldi. Ancak 5545 sayılı Kanun’un kabulüyle birlikte, seçim organları siyasal iktidarın kontrolünden çıkarılmış ve bu organlar YSK, il-ilçe seçim kurulları ve sandık kurulları olarak hukukumuza dahil

⁹¹ GÖNENÇ, Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, s. 38.

⁹² GÖNENÇ, s. 38.

⁹³ GÖNENÇ, s. 38-39.

⁹⁴ GÖNENÇ, s. 42.

olmuşlardır. Böylece uygulanan model de klasik modelden Fransız modeline evrilmiştir.⁹⁵

Milletvekili Seçimi Kanunu'nda 1954 yılında yapılan değişiklikler⁹⁶ sonucu, milletvekili mazbatalarına ilişkin uyuşmazlıkları kesin olarak çözüme yetkisi Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir. Değişiklik sonucu, Türkiye'de uygulanan model Latin Amerika modelinin, “yargısal nitelikli bağımsız seçim kurulu versiyonu” olmuştur.⁹⁷ 1961 yılında ihdas edilen 298 sayılı Kanun'la da bu model benimsenmeye devam etmiştir.

Görüldüğü gibi Türkiye'de başlangıçta klasik model uygulanmış ve mevzuat değişiklikleri ile klasik modelden Latin Amerika modeline geçiş sağlanmıştır.

2. Almanya

Almanya'da uygulanan seçim modeli Fransız modeline benzemekle birlikte kendine özgü özellikler de barındırmaktadır. Alman modelinde, seçim sonuçları ile ilgili uyuşmazlıklarda yasama organı ve Anayasa Mahkemesi yetkilidir. Bu durum Federal Almanya Anayasasının⁹⁸ “Seçimlerin denetimi” başlıklı 41. maddesinde şu şekilde ortaya konulmuştur;

“1) Seçimlerin denetimi Federal Meclisine aittir. Meclis, bir Milletvekilinin üyelik sıfatını kaybetmesi konusunda da karar verir. 2) Federal Meclisin kararına karşı Federal Anayasa Mahkemesine itiraz edilebilir. 3) Konunun ayrıntılarını federal yasayla düzenlenir.”

Almanya'da Federal Meclis seçimleri, genel seçim mahiyetindedir. Bu seçimlerde görev alanlar, “Federal Seçim İşleri Başkanı” ve “Federal Seçim Komisyonu”dur. “Federal Seçim İşleri Başkanı”, İçişleri Bakanı tarafından

⁹⁵ GÖNENÇ, “Dünyada ve Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi”, s. 13-14.

⁹⁶ “5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nun 123. maddesi 17.02.1954 tarihinde 6272 sayılı Kanun'la şu şekilde değiştirilmiştir: “Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır: 1-Oy verme gününden önce il seçim kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları, 2-38 inci maddeye göre adaylık için yapılan müracaat veya İtirazlar hakkında il seçim kurullarınca itihaz olunan kararlara vâki itirazları, 3-İl seçim kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılmış olup da zamanında kesin karara bağlanmamış olan itirazların neticeye müessir olup olmadıklarını, 4-Milletvekilliğine seçildiğine dair tutanak verilen bir kimsenin, seçilmemesini mucip olacak vakıalar hakkındaki itirazları, 5-Milletvekili seçildiğine dair tutanak verilen bir kimsenin seçilme yeterliğini haiz olmadığına dair yapılan itirazları tetkik ederek karara bağlamak.”

⁹⁷ GÖNENÇ, Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, s. 43.

⁹⁸ Almanya Anayasasının dijital versiyonu için bkz: <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%20209-276.pdf> (Erişim tarihi:09.11.2019).

seçilmektedir. “Federal Seçim Komisyonu” ise Federal Seçim İşleri Başkanının başkanlığında, seçme yeterliliğine sahip sekiz seçmen ve Federal İdare Mahkemesi’nin iki üyesinden oluşmaktadır.⁹⁹ Bu sekiz seçmen ise Federal Seçim İşleri Başkanı tarafından seçilmektedir.¹⁰⁰ Bu organlarla birlikte her bir federe devletin de seçimlerde görev alan organları bulunmaktadır. Kısaca, Almanya’da seçim faaliyetlerinin büyük bir kısmı yürütme organları eliyle; az da olsa yargı organlarının da katılımıyla yürütülmektedir.¹⁰¹

Tüm bunlarla birlikte, yukarıda ifade ettiğimiz Federal Almanya Anayasası hükümleri gereği, seçimlerin denetimi Federal Meclis’e yani yasama organına bırakılmıştır. Federal Meclis kararlarına karşı da Anayasa Mahkemesi’ne itiraz etmek mümkündür.

3. Fransa

4 Ekim 1958 tarihli Fransa Anayasasında, yalnızca seçimlerin denetimi ile ilgili hükümler öngörülmüştür. 1958 tarihli Anayasadan önce yürürlükte bulunan 1946 Fransa Anayasasında, meclis seçimlerinin denetimi yasama organı tarafından gerçekleştirilmekteydi. Yerel seçimlerin denetimi ise idari yargının görev alanına girmekteydi. Yasama organının gerçekleştirdiği denetimi faaliyetinin siyasallaşmasıyla birlikte parlamento seçimlerinin denetimi görevi, 1958 Fransa Anayasası ile yasama organından alınarak, yüksek yargı organı olan Anayasa Konseyi’ne verilmiştir.¹⁰²

1958 Fransa Anayasasının¹⁰³ 59. maddesinde; “Anayasa Konseyi, itiraz halinde milletvekili ve senatör seçimlerinin usulüne uygunluğu hakkında karar verir.” hükmüyle halihazırda, seçim uyuşmazlıklarında son sözün ülkedeki en üst yargı organı olan Anayasa Konseyi’ne ait olduğu kabul edilmiştir. Bu sayede yasama organının gerçekleştirdiği denetim faaliyetinin siyasi bir niteliği bürünmesinin de önüne geçilmiştir. Genel seçimler için öngörülen bu kurala karşın, yerel seçim uyuşmazlıkları

⁹⁹ Hüseyin Murat IŞIK, “Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim ve Denetimi”, s. 79.

¹⁰⁰ GÖNENÇ, s. 37.

¹⁰¹ IŞIK, s. 79.

¹⁰² Didem YILMAZ, **İctihadi Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimi Kurullar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 45.

¹⁰³ Fransa Anayasasının dijital versiyonu için bkz: <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/07-FRANSA%20169-208.pdf> (Erişim tarihi: 09.11.2019).

1946 Fransa Anayasasında olduğu gibi idari nitelikte görülmüş ve bu uyuşmazlıkların çözümünde idari yargının yetki ve görevleri devam ettirilmiştir. Bunun sebebi, yerel seçimler sonucu seçilenlerin görev başına gelmesinin, tıpkı idare hukuku alanında olduğu gibi bir kişinin atama işlemi sonucu göreve başlamasından farklı görülmemesidir.¹⁰⁴

4. İngiltere

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi İngiltere’de 1604 yılında yapılan bir seçim sonrasında yasama organının seçim uyuşmazlıklarını çözmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte yasama organının seçimlerin denetimini tek başına üstlendiği söylenemez. İngiltere’de 1950 ile 1954 yılları arasında, seçim uyuşmazlıklarını çözme amacıyla “Queen’s Bench Division” (Yargıçlar Kurulu Bölümü) isimli bir mahkeme kurulmuştur.¹⁰⁵ İngiltere’nin benimsediği klasik modelin özelliği gereği, bu mahkeme nihai karar verme yetkisine sahip değildir. Mahkeme, itirazlar üzerine hazırladığı raporu meclise sunar. İtirazlarla ilgili kesin karar verme yetkisi ise meclise aittir.¹⁰⁶

5. Bazı Avrupa Ülkelerinden Örnekler

Danimarka ve Norveç ülkeleri, klasik modele en çok yaklaşan iki Avrupa Birliği ülkesi olarak gösterilmektedir. Danimarka’da seçim faaliyetleri siyasal iktidarın bir organı olan İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmekte, seçim uyuşmazlıkları ise yasama organı tarafından nihai olarak karara bağlanmaktadır.¹⁰⁷ Bu açıklamalar da klasik modelin özelliği olan yürütme ve yasama organlarının iş birliğiyle seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetinin üstlenildiğini göstermektedir.

Norveç’te seçimler, “Yerel Yönetimler ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı”nın idaresi altında gerçekleştirilir. Yerel seçimlerde ortaya çıkan uyuşmazlıklar Yerel Yönetimler ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı tarafından kesin olarak karara bağlanır. Genel seçimlerle ilgili uyuşmazlıklar ise yasama organı tarafından kesin olarak karara bağlanır.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ IŞIK, s. 78.

¹⁰⁵ BİNGÖL, s. 69.

¹⁰⁶ IŞIK, s. 78.

¹⁰⁷ GÖNENÇ, s. 32.

¹⁰⁸ GÖNENÇ, s. 33.

İspanya’da seçim faaliyetleri, Danimarka ve Norveç’te olduğu gibi siyasi iktidarı temsil eden İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenir. Bununla birlikte İçişleri Bakanlığı bu faaliyeti yürütürken yargılama niteliğini haiz seçim kurullarının gözetimi altındadır. Bu seçim kurulları ülke çapında hem bölgesel hem de yerel olarak örgütlenmişlerdir.¹⁰⁹ İspanya’da yapılan seçimler sebebiyle ortaya çıkan uyuşmazlıkları kesin olarak karara bağlama yetkisi ise Anayasa Mahkemesi’ne aittir.¹¹⁰

Finlandiya’da ise, seçimlerin yönetimi faaliyeti yürütme organları; denetim faaliyetleri ise yargı organları tarafından yürütülmektedir. Bununla birlikte, Finlandiya’da klasik modelin kabul edildiği bazı ülkelerden farklı olarak seçimlerin yönetimi faaliyetini Adalet Bakanlığı üstlenmiştir. Bu ülkede seçim uyuşmazlıkları konusunda nihai karar verme yetkisi, Yüksek İdare Mahkemesi’ne aittir.¹¹¹

IV. TÜRK SEÇİM TEŞKİLATININ YAPISI

A. Genel Olarak

Türk seçim teşkilatı merkezi idare teşkilatına benzerlik göstermiş ve ona benzer hiyerarşik yapı ile tüm ülkede teşkilatlanmıştır. Ancak buradaki hiyerarşi teknik anlamda idare hukukundaki hiyerarşi değildir. Zira Anayasanın 137. maddesinde öngörülen bir hiyerarşiden bahsetmek, seçimlerin denetimi ve yönetimi faaliyetini gerçekleştiren organlar için mümkün değildir. Şöyle ki, hiyerarşik ilişki ast-üst ilişkisidir. Ancak seçimlerin denetimini faaliyetini yürüten organlar Anayasa ile bağımsızlığı ve tarafsızlığı öngörülmüş hakimlerden oluşmaktadır. Türk seçim teşkilatıyla ilgili olarak hiyerarşik düzenden, Yüksek Seçim Kurulunun talimatları açısından bahsedilebilir. Diğer kurullar bu talimatlarla bağlıdır.¹¹²

Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetini merkezden yürütür. Ancak denetim ve yönetim faaliyeti yalnızca merkezden yürütülmemektedir. Yerel bölgelerdeki denetim ve yönetim faaliyetleri de örgütlenmiş ve süreklilik gösteren organlar tarafından yürütülmektedir. İllerde bu faaliyetleri yürütmeye yetkili organ il seçim kurulu, ilçelerde ise ilçe seçim kuruludur.

---

¹⁰⁹ GÖNENÇ, s. 35.

¹¹⁰ GÖNENÇ, s. 35., Dipnot: 32.

¹¹¹ GÖNENÇ, s. 36.

¹¹² YILMAZ, s. 107.

Bununla birlikte seçim zamanlarında kurulan geçici kurullar da bulunmaktadır. Sandık kurulları, gümrük kapıları sandık kurulları, yurt dışı seçim ilçe seçim kurulu ve geçici ilçe seçim kurulları geçici kurullardandır.

Seçimlerin yönetimi ve denetiminin tarihi, Osmanlı döneminde Tanzimat'a kadar uzanmaktadır. Demokrasinin meşrulaştırılma aracı olan seçimler, siyasi otoriteyi belirlediğinden birtakım uyuşmazlıklara yol açmaktadır. Bu sebeple, bu uyuşmazlıkların nasıl çözüme kavuşturulacağı ile ilgili düşünceler de bir o kadar geçmişe uzanmaktadır.

B. Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminin Tarihçesi

1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı'da Tanzimat Dönemi'nde il meclisleri için ilk kez yerel seçimler uygulanmıştır.¹¹³ Bununla birlikte ilk Anayasa olarak kabul ettiğimiz Kanuni Esasi'nin kabulüyle ilk parlamento seçimleri de "Birinci Meşrutiyet Dönemi" olarak bilinen dönemde yapılmıştır. Yani ilk genel seçimler 1877'te kabul edilen "Talimat-ı Muvakkate'ye (Geçici Yönetmelik)" dayanılarak gerçekleştirilmiştir.¹¹⁴

Talimat-ı Muvakkate'nin 42. maddesine göre "Meclis-i Umumi"nin, "Heyet-i Ayan" ve "Heyet-i Mebusan"dan oluşacağı ifade edilmiştir. Heyet-i Ayan üyelerinin, çevrelerinde saygın, önemli devlet hizmetlerinde bulunmuş, eğitilmiş ve kırk yaşını doldurmuş kimseler arasından, ömür boyu görev alacak şekilde Padişah tarafından seçileceği belirtilmiştir. Heyet-i Mebusan'ın da her elli bin erkek Osmanlı vatandaşı için bir üye olmak üzere; otuz yaşını doldurmuş, Türkçe bilen, fiil ehliyeti bulunan ve çevresinde saygın Osmanlı vatandaşları içinden seçilen üyelere oluşacağı, seçimlerin dört yılda bir ve gizli oyla yapılacağı düzenlenmiştir.¹¹⁵

İkinci Meşrutiyet Döneminde ise 1908'de, geçici kanun niteliğindeki "İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati"¹¹⁶ ihdas edilmiştir. Bu kanun daha önceki düzenlemelerdeki temel hükümleri korumuştur. Bununla birlikte, seçimlerin yönetimi

---

¹¹³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: ALKAN, "Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla)", s. 133-138. Dijital versiyonu için bkz: <https://ayam.anayasa.gov.tr/media/4583/alkan.pdf> (Erişim tarihi: 03.09.2019).

¹¹⁴ Hüseyin Murat IŞIK, **Yeni Anayasa, Demokratik Konsolidasyon Siyasi Partiler ve Seçim Rejimi**, 2013, s. 124.

¹¹⁵ Şeref GÖZÜBÜYÜK, Suna KİLİ, **Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 43-55.

¹¹⁶ IŞIK, s. 125.

ve denetimi faaliyetlerini üstlenmek amacıyla, her ilçede, üye sayısı ilçenin büyüklüğüne göre 4 ile 10 arasında belirlenecek ve belediye meclis başkanı ile idare meclislerinin halk tarafından seçilmiş üyeleri ve belediye üyelerinden oluşacak bir “Heyet-i Teftişîye”, yani denetim kurulu oluşturulması öngörülmüştür. Heyet-i Teftişîye'nin görevleri; “seçmen defterlerini incelemek, defterleri askıya çıkarmak, itirazları inceleyerek karar vermek, seçim çevresinden çıkarılacak mebus sayısının belirlenmesi çalışmalarına katılarak bu sayıyı ilan etmek, oy pusulalarını hazırlamak, ikinci seçmenlerin mebus seçimlerinde oy kullanmalarını sağlamak, ilçedeki seçim sonuçlarına ilişkin tutanakları hazırlamak, mebus seçilenleri vilayet ve sancak merkezlerine iletme” şeklinde belirtilmişti. “Heyet-i İntihabiye” (seçim kurulu) ise, bucak meclis başkanı ve üyeleri ile ilçeden gelen seçim memuru başkanlığında oluşturulan bir kuruldur, görevi ise ikinci seçmenlerin seçimine nezaret etmektir.¹¹⁷

Osmanlı Devleti'nde “İntihab-ı Mebusan Kanunu” ile 1912, 1914 ve 1919 seçimleri gerçekleştirilmiştir. Bu tarihlerden sonra Kurtuluş Savaşı döneminde, “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Namına İntihab Hakkındaki Tebliğ”¹¹⁸ çıkarılmış ve böylece; “her livadan¹¹⁹ beş üye seçileceği, seçilecek kişilerin mebuslar hakkındaki yasal hükümlere tabi olacağı, seçimle oluşturulacak olan bu meclise, dağıtılmış Meclisi Mebusan üyelerinden Ankara'ya gelebilecek olanların da katılabileceği” belirtilmiştir. Bu tebliğ, 19 Mart 1920 tarihinde çıkarılmış ve yalnızca bir kez olmak üzere İstiklal Savaşı sırasında Meclis toplantısı için uygulanmıştır.¹²⁰ 1923'te, İstiklal Savaşı dönemindeki ikinci seçim yapılmış, bu seçimde İntihab-ı Mebusan Kanunu'nda değişiklik yapılarak vergi mükellefi olma şartı kaldırılmış ve seçmen yaşı 18'e indirilmiştir.¹²¹

2. Tek Partili Dönem

Tek partili dönem olarak adlandırılan 1923 ve 1946 yılları arasında; 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimleri 1908 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanunu'na göre yapılmıştır.¹²² Ayrıca bu dönemde, 1908 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanunu'nda

¹¹⁷ Erol TUNCER, **Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)**, TESAV Yayınları No: 24, Ankara, 2003, s. 200-201.

¹¹⁸ TUNCER, s. 27-28.

¹¹⁹ Liva, sancak yani il anlamına gelmektedir. (Türk Dil Kurumu Sözlüğü) (<https://sozluk.gov.tr/>).

¹²⁰ TUNCER, s. 32.

¹²¹ TUNCER, s. 158.

¹²² IŞIK, Yeni Anayasa, Demokratik Konsolidasyon Siyasi Partiler ve Seçim Rejimi, 2013, s. 127.

değişiklik yapılmış; kadınlara da seçme ve seçilme hakkı verilmiş ve seçmen yaşı 22'ye çıkarılmıştır. Bu geçici kanun 34 yıl yürürlükte kalmış ve yürürlükten kalktığı 1942 yılına kadar Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet döneminde toplam dokuz genel seçim yapılmıştır.¹²³

Daha sonra ihtiyaçları karşılamadığı için İntihab-ı Mebusan Kanunu ilga edilmiş ve yerine 4320 sayılı “Mebus Seçimi Kanunu”¹²⁴ kabul edilerek 17 Aralık 1942 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, iki dereceli seçim sistemini benimsemişti. Her kırk bin nüfus için bir milletvekilini, her dört yüz seçmen tarafından seçilen ikinci seçmenin seçmesi öngörülmüştü. Seçmen yaşının 22; seçilme yaşının da 30 olması düzenlenmişti.

Yeni kanun ile seçimlerin yönetimi ve denetimi sorumluluğunun üstlenilmesi ile ilgili hükümler temel olarak korunmuştur. Mebus Seçimi Kanunu ile “Teftiş Heyeti” ve “Seçim Şubesi” oluşturulması öngörülmüştü. Kanununun 13. maddesine göre; “her ilçe ve merkez ilçede, üye sayısı ilçenin büyüklüğüne göre 4 ile 10 arasında belirlenecek ve belediye meclis başkanı başkanlığında ve il merkezlerinde il daimî encümenleri ile belediye meclis üyelerinin kendi içlerinden seçecekleri üyelere oluşacak Teftiş Heyeti” kurulması öngörülmüştü. Seçim Şubesi Başkanı ise, belediye asıl veya yedek üyelerinden ya da üyelik niteliklerini taşıyanlar arasından, Teftiş Kurulu tarafından seçilecekti. Seçim Şubeleri, şube dahilindeki 400 nüfus başına birer kişi olmak üzere müntehib-i sanilerin yani ikinci seçmenlerin seçimini gerçekleştirmekteydi.¹²⁵

3. Çok Partili Dönem

1946 tarihinde muhalefetin de seçimlere girmesine izin verildiği dönemde, “4918 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu” yeni bir seçim kanunu olarak 5 Haziran 1946 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Önceki düzenlemelerde yer alan seçme, seçilme yaşı ve seçim çevresi ile ilgili hükümler bu Kanun ile korunmuştu. Buna karşın, iki dereceli sistem terkedilerek tek dereceli seçim sistemine geçilmişti.

Seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili düzenlemelere baktığımızda ise; teftiş heyetleri yerine seçim kurulları ve bunlara bağlı olarak görev yapan seçim

---

¹²³ TUNCER, s. 32.

¹²⁴ “14.12.1942 tarih ve 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu”, Resmî Gazete T: 17.12.1942, S: 5285.

¹²⁵ TUNCER, s. 201-202.

komisyonlarının ihdas edildiğini görmekteyiz. Seçim kurulları, her ildeki merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki seçimi yönetmek ve kontrol etmek üzere belediye başkanının başkanlığında, belediye meclislerinin kendi arasından seçtiği 5 kişiden oluşmaktaydı. Kanun'un 15. maddesine göre seçim komisyonları; "başkan ve üyeleri seçim kurullarınca seçilecek beş kişilik" komisyonlardı. Bu komisyonlar, belediye olan yerlerde belediye başkan ve meclis üyelerinden, meclis üyesi yetmeyen yerlerde ise belediye olmayan yerlerden seçilen uygun kimselerden oluşturulurdu. 34. maddeye göre; "seçime katılan siyasi parti temsilcileri ile bağımsız adayların, oyların sandığa atılması ve açılıp tasnif edilmesi sırasında seçim kurulları ve seçim komisyonlarında hazır bulunabileceği" ifade edilmişti.¹²⁶ Milletvekilleri Seçim Kanunu, açık oy ve gizli tasnif esaslarına dayandığı için dürüst ve adil bir seçim ortamı oluşturulmaması sebebiyle eleştirilmiştir.¹²⁷

Yapılan bu eleştiriler neticesinde 1948 yılında 5258 sayılı Kanun'la¹²⁸, "Milletvekilleri Seçimi Kanunu"nda değişiklik yapılarak, gizli oy ve açık tasnif esasına geçilmiştir. Bununla birlikte seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda yeni düzenlemeler getirilmiştir. Seçim kurulunun 5 olan üye sayısı 7'ye çıkarılmıştır. Kanununun 14. maddesine göre kurul üyelikleri için; "belediye başkanı, belediye meclisi, il genel meclisi üyeleri, muhtarlar yanında meslek kuruluşlarının (ticaret ve sanayi, tarım, esnaf ve tabipler odaları ile barolar ve gazeteciler cemiyeti) yönetim kurulları üyeleri arasından kura ile seçilecek üyelerle, yine kura ile o ilçede örgütlenmiş ve seçime katılacak siyasi parti temsilcileri içinden 2 temsilci" öngörülmüştü.¹²⁹

4. Yüksek Seçim Kurulunun Kuruluşu

1946-1950 yılları arasında seçimlerin güvenliği konusunda tartışmalar yoğunlaşmıştı. O dönemin hükümeti¹³⁰ gelen eleştiriler ve baskılar sonucunda bir ön tasarı hazırlanması hususunda Başbakanlık bünyesinde Adalet ve İçişleri Bakanlıkları uzmanlarına hazırlıklar yaptırmıştır. Hazırlanan ön tasarıda seçimlerin güvenliği konusunda yargı teminatı ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı.¹³¹ Ancak

---

¹²⁶ TUNCER, s. 202.

¹²⁷ IŞIK, s. 129.

¹²⁸ "09.07.1948 tarih ve 5258 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek Maddeler Eklenmesine Dair Kanun", Resmî Gazete T: 14.07.1948, S: 6957.

¹²⁹ IŞIK, s. 130; TUNCER, s. 202-203.

¹³⁰ Dönemin Hükümeti olan Şemsettin Günaltay Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin 18. Hükümeti olarak 16.01.1949-22.05.1950 tarihleri arasında görev yapmıştır.

¹³¹ AYDIN, s. 22.

yapılan düzenlemelerde seçimlerin yargısal güvence altına alınmasının da zorunlu olduğu muhalefet tarafından gelen baskılarla tekrarlanmaktaydı.¹³² Gelen baskılara daha fazla karşı koyamayan Hükümet, eleştirileri hafifletmek adına; 1950 yılındaki seçimlerin vatandaşların güvenini sarsmayacak şekilde yapılması amacıyla, yeni bir kanun hazırlanacağını bildirmiştir.¹³³ Bu açıklamadan sonra, Hükümet hakimlerin seçimlerde görev almasının sakıncalı olabileceğini düşünmüş ancak gelen baskıları hafifletmek amacıyla bunu araştırmak, ülke içindeki durum ve diğer ülkelerdeki uygulamaları dikkate almakla görevli “İlim Heyeti” (bilimsel kurul) kurulması gerektiğini savunmuştur.¹³⁴

İlim Heyeti; Yargıtay ve Danıştay mensupları, üniversitelerin hukuk fakülteleri profesörleri, Ankara, İstanbul ve İzmir Baro avukatlarından seçilen kişilerden oluşmaktaydı. İktidar tarafından Bilimsel Kurulun çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla taslak kanun metni hazırlanmıştır. Ancak Kurul, verilen metnin üzerinde eklemeler ve değiştirmeler yapılmasının metnin yapısını bozacağı düşüncesiyle, kendisinin hazırladığı taslak kanun metnini Başbakanlığa, Başbakanlık da taslak kendilerince hazırlanmış gibi Meclis’e sunmuştur.¹³⁵ Taslakta seçimlerde hakimlerin denetim ve kontrol sorumluluğunu üstlenmeleri öngörülmüş, muhalefet de bu görüşü desteklemiş ve sonuç olarak Hükümet de bunun kabul edileceğini beyan etmiştir.¹³⁶

Hükümet, Bilimsel Kurulun hazırladığı taslağa bazı noktalarda karşı çıkmıştır. Kurulun hazırladığı taslakta, Yüksek Seçim Mahkemesi’nin her türlü itiraz ve şikâyeti karara bağlaması öngörülmüştür. Ancak, hükümet önceden olduğu gibi milletvekili tutanaklarının iptali ve onayının Meclis tarafından yapılması ve bu yetkinin devredilmemesi gerektiğini öne sürerek itiraz etmiştir.¹³⁷

Tartışmalar milletvekili tutanaklarının iptali ve onayının Meclis tarafından yapılması, Yüksek Seçim Mahkemesi’nin ise bu konuda rapor hazırlanması konusu üzerinden ilerlerken, bir yandan yeni teşkilatın yapısının idari veya yargısal olup olmayacağı tartışılmıştır. Kurul üyelerinden bir kısmı taslakta geçen “tahkik”

---

¹³² IŞIK, s. 130.

¹³³ Abdullah Atilla BİNGÖL, **Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 71.

¹³⁴ BİNGÖL, s. 71.

¹³⁵ IŞIK, s. 130.

¹³⁶ BİNGÖL, s.71-72.

¹³⁷ BİNGÖL, s. 72.

kelimesinin yargısal bir terim olduğunu, diğer üyeler ise bu kelimenin yargısal anlamda tahkik olmadığını idari tahkikin de bulunduğunu ve tasarıda böyle bir ifadenin geçmesinin sakıncalı olmadığını savunmuşlardır.¹³⁸ Sonuç olarak tahkik kelimesi tasarıdan çıkarılmış ve “gerekli bilgileri toplamak” ifadesi eklenmiştir. Bununla birlikte Hükümet tasarısında “Yüksek Seçim Mahkemesi” olarak belirlenen isim, Komisyonda Yüksek Seçim Kurulu olarak değiştirilmiştir. Bu iki değişiklik, YSK’nin mahkeme olarak faaliyet göstermesinin istenmediğinin bir göstergesidir.¹³⁹

Hazırlanan bu tasarı, “07.02.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu”¹⁴⁰ ismiyle resmi olarak kanunlaşmış ve YSK göreve başlamıştır. YSK, düzenlemeye göre milletvekili tutanakları hakkında nihai karar verme yetkisini haiz olmadan sadece alt seçim kurullarını denetleyen bir yapıyla hukuk düzenine dahil olmuştur.¹⁴¹

Kanun’un 59. maddesiyle seçimlerin yargı denetimi altında yapılacağı öngörülmüştür. İlçelerde ve illerde başkanlığını hakimlerin yapacağı seçim kurulları ve Ankara’da yüksek hakimlerden oluşan bir YSK’nin kurulması kararlaştırılmıştır. Sandık kurulları da seçimlerin yürütülmesi konusunda oluşturulan en küçük birim hüviyetini kazanmıştır. Kanun’a göre; “il seçim kurulları; il merkezindeki en kıdemli hâkimin başkanlığında, 5’i siyasi parti temsilcileri, 3’ü belediye meclis üyeleri ve 2’si de il genel meclisi üyelerinden oluşmakta ve bu kimseler göreve kura ile seçilmekteydi. İlçe seçim kurulları; ilçe merkezindeki en kıdemli hâkimin başkanlığında, 4’ü siyasi parti temsilcileri ve 1’er belediye meclis üyesi ile il genel meclisi üyesinden oluşmaktaydı. Sandık kurullarına; ilçe seçim kurulunca, kendisine bağlı seçim bölgesinden veya dışından okur yazar ve toplum nezdinde saygın seçmenler arasından kura ile bir sandık başkanı seçilmekteydi. Sandık kurulu üyeleri ise kura ile seçilen 2’si yedek 3’ü asıl olmak üzere siyasi parti temsilcileri ile köy veya mahalle ihtiyar heyeti içinden seçilen 1’i asıl diğeri yedek olmak üzere, başkanla birlikte toplam 5 kişiden” oluşmaktaydı.

YSK ise; tümüyle Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşmaktaydı. Kendi genel kurullarında gizli oyla Yargıtay’ın 6 ve Danıştay’ın 5 kişi seçmesinin ardından

---

¹³⁸ AYDIN, s. 24.

¹³⁹ BİNGÖL, s. 73-74.

¹⁴⁰ Resmî Gazete T: 21.02.1950, S: 7438.

¹⁴¹ Bülent YAVUZ, **Türk Anayasa Hukukunda Seçim İşlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001, s. 114.

toplanan 11 kişilik Kurul, kendi başkan ve başkanvekilini seçmekteydi. Her iki yargı kurumundan gelenler arasında kura ile ikişer kişi, yedek üyeliğe ayrılırdı. Bu şekilde YSK, 1 başkan ve 6 üye ile çalışıp ve salt çoğunlukla karar veren bir kurul şeklindeydi. Bu doğrultuda işleyen yapısıyla YSK seçim konusunda nihai bir karar mercii olarak değil, Meclis adına inceleme yaparak rapor hazırlayan bir kurul olarak hareket etmekteydi.¹⁴²

5545 sayılı Kanun'un 126. maddesiyle, Meclis'e kendi üyeleriyle ilgili karar alma yetkisi verilmişti. Bu hükme göre, seçim kurullarının hazırladıkları raporlar YSK tarafından Meclis'e gönderilir, eğer tutanak iptal edilirse, o kişinin milletvekilliği düşer ve o yer için yeniden seçim yapılırdı. Bu düzenleme, Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra yapılan ilk seçim olan 14 Mayıs 1950 tarihinde uygulama alanı bulmuştur.¹⁴³

a. 1954 ve 1957 Yılında Yapılan Kanun Değişiklikleri

Yüksek Seçim Kurulunun yetkileri ile ilgili olarak 17.02.1954 tarih ve "6272 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"¹⁴⁴ ile 5545 sayılı Kanun'da değişiklikler yapılmıştır.¹⁴⁵ Kanun'un gerekçesi olarak hükümet tarafından; "Bugünkü seçim kanunumuzun esas prensipleri ihlal edilmemek kaydıyla seçim emniyetini daha mükemmel bir hale ifrağ¹⁴⁶ etmek için bazı tedbirler alınması" hususu belirtilmiştir.

Kanun'un 123. maddesi ile getirilen yeni düzenlemede, milletvekili seçim tutanakları ile ilgili nihai karar verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden alınarak Yüksek Seçim Kuruluna devredilmiştir. Devredilen bu yetki ile artık Yüksek Seçim Kurulu yargısal bir kurum statüsü kazanmıştır.¹⁴⁷ Başka bir değişiklik getiren 125. madde¹⁴⁸ ile Kanun'a, Yüksek Seçim Kurulu kararlarının nihai ve kesin olduğu

¹⁴² TUNCER, s. 205-213.

¹⁴³ Süleyman GÜNGÖR, "Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı", **Mülkiye Dergisi**, S: 247, Y: 2014, s. 99-108. (<http://www.angelfire.com/sd/gungor/yazi/secimkanunu.htm>) (Erişim tarihi: 09.09.2019).

¹⁴⁴ Resmî Gazete T: 23.02.1954, S: 8641.

¹⁴⁵ Kanun'un 16, 19, 27, 117, 119, 120, 122, 123, 124, 125 ve 126. maddelerinde değişiklikler gerçekleştirilmiş ve Kanun'a üç geçici madde eklenmiştir.

¹⁴⁶ İfrağ; bir şeyi başka bir şeye çevirme anlamında gelmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünün dijital versiyonu için bkz: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 09.09.2019).

¹⁴⁷ TEZİÇ, s. 337.

¹⁴⁸ "Yüksek Seçim Kurulu evrak üzerinde İncelemeler yapar. Ayrıca lüzum gördüğü biçimle tahkik muamelelerini de icra eder. İcap eden mercilerden her türlü bilgi ve belgeleri ister. Bu merciler en kısa bir zamanda ve en geç bir hafta içinde istenilen bilgi ve belgeyi vermek mecburiyetindedirler. Kurul

ifadesi eklenmiştir. Yapılan bu iki önemli değişiklik ile YSK, seçimlere ilişkin kesin karar verme yetkisini haiz mercii olan yargısal bir organ haline gelmiştir ve bugünkü anlamıyla seçimlerin yönetimi ve denetimi yetkilerine kavuşturulmuştur.

6272 sayılı Kanun ile, YSK'nin teşkilat yapısında da değişikliklere gidilmiştir. Düzenlemede, YSK'nin 11 olan üye tam sayısı; YSK Başkanından hariç olarak, Yargıtay ve Danıştay'ın 5'er asıl ve 3'er yedek üye belirlemesinin öngörülmesiyle 17'ye yükselmiştir.

2 Mayıs 1954 yılında yapılan seçimlerden sonra, 30 Haziran 1954 tarih ve "6428 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun"¹⁴⁹ ile Milletvekilleri Seçim Kanunu'nun 35., 71., 89., 91., 109., 110., 135. ve 166. maddeleri değiştirilmiş 45. ve 46. maddeler ise kaldırılarak yerine yeni düzenlemeler getirilmiştir. Siyasi partilerin propagandaları ile ilgili 47. ve 48. maddeler ise tamamen ilga edilmiştir.

11 Eylül 1957 tarihinde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmiştir. Seçimden önce de Milletvekilleri Seçim Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. "7053 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu'nun 35. ve 109. maddelerinin Tadiline ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun"¹⁵⁰ ile muhalefet partilerinin seçime ittifak yaparak girmeleri engellenmiştir.

b. 1961 Anayasası Dönemi

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanun¹⁵¹ ile "Kurucu Meclis" kurulmuştur. Kurucu Meclisi, "Milli Birlik Komitesi" ve "Temsilciler Meclisi" oluşturmaktaydı. Askeri darbeden sonra yeni bir anayasa yapılması için Temsilciler Meclisi üyelerinden oluşan bir "Anayasa Komisyonu" kurulmuştu. Ayrıca bu Komisyona bir seçim kanunu yapma yetkisi de verilmişti.¹⁵² Komisyonun hazırladığı Anayasa 9 Temmuz 1961 tarihinde halkoylamasına

---

başkanı lüzum ve ihtiyaca göre bu işlerde çalışmak üzere Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şûrası memurlarını vazifelendirebilir. İtiraznamenin bir sureti tutanağına, itiraz edilen kimseye tebliğ olunur. Yüksek Seçim Kurulunca keyfiyet nihai karara bağlanmazdan önce bu kimse kurulda kendini bizzat müdafaa edebileceği gibi tayin edeceği vekil marifetiyle de ettirebilir. Kurul yapılan itiraz ve ihbarları, kendisine intikalden itibaren en geç üç ay içerisinde karara bağlar. Kurulun kararları kati ve nihaidir."

¹⁴⁹ Resmî Gazete T: 07.07.1954, S: 8748.

¹⁵⁰ Resmî Gazete T: 13.09.1957, S: 9705.

¹⁵¹ "1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Geçici Kanuna ek Kurucu Meclis Teşkili hakkında Kanun", Resmî Gazete T: 16.12.1960, S: 10682.

¹⁵² AYDIN, s. 30.

sunulmuştur. Halkoylaması sonucunda %61,5 evet oyuyla yeni Anayasa kabul edilmiş ve 20 Temmuz 1961 tarihinde 334 sayılı Kanun olarak Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.¹⁵³

1961 Anayasası ile seçimlerle ilgili temel hükümler belirlenmiştir. İlk defa Anayasal statüye kavuşturulan seçme, seçilme, siyasi parti kurma gibi siyasal haklarla ilgili temel hükümler ve ilkeler 1961 Anayasası ile hukuk dünyamıza girmiştir. 75. madde ile yapılan düzenlemede de Yüksek Seçim Kurulunun, seçimlerin yönetimi ve denetimi sorumluluğunu üstlendiği ve “seçimlerin yargı organlarının denetimi ve gözetimi altında yapılacağı” hüküm altına alınmıştır. Ayrıca 75. maddenin ikinci fıkrasıyla diğer seçim kurullarının görev ve yetkilerinin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

1961 Anayasasının 75. maddesinin ikinci fıkrasının işaret ettiği düzenlemeyle, “26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”¹⁵⁴ kabul edilmiştir. 298 sayılı Kanun ile önceki düzenlemeler büyük ölçüde korunmuştur. 298 sayılı Kanun’un 15. maddesiyle il seçim kurulunun yapısı değiştirilmiş ve tamamen hakimlerden oluşan bir kurul haline getirilmiştir.

298 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihten beri günümüzde de halen geçerliliğini korumaktadır. 298 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği dönemde 25.05.1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu¹⁵⁵ ve 13 Temmuz 1965 tarih ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu¹⁵⁶ çıkarılmıştır.

c. 1982 Anayasası Dönemi

12 Eylül 1980 tarihinde Türkiye’de yine silahlı kuvvetlerin gerçekleştirdiği darbe yaşanmıştır. Yaşanan darbe sürecinden sonra 1982 yılında yeni Anayasa kabul edilmiştir. 1982 Anayasasının 79. maddesinde “Seçimlerin genel yönetimi ve denetimi” düzenlenmiştir. 1961 Anayasasındaki düzenlemeler 1982 Anayasasında değiştirilmeden korunmuştur. Önceki Anayasa yürürlükteyken çıkarılan “306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”, “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”¹⁵⁷ ile

¹⁵³ Resmî Gazete T: 20.07.1961, S: 10859.

¹⁵⁴ Resmî Gazete T: 02.05.1961, S: 10796.

¹⁵⁵ Resmî Gazete T: 30.05.1961, S: 10815.

¹⁵⁶ Resmî Gazete T: 16.07.1965, S: 12050.

¹⁵⁷ Resmî Gazete T: 13.06.1983, S: 18076.

değiştirilmiştir. Yine o dönemde çıkarılan “648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu”, “2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu”¹⁵⁸ ile değiştirilmiştir.

C. Yüksek Seçim Kurulunun Yapısı, Görevi, Yetkileri ve Hukuki Niteliği

1. Teşkilat Yapısı

Yüksek Seçim Kurulunun yapısı, görev ve yetkileriyle ilgili düzenlemeler Anayasanın 79. maddesinde yer almaktadır. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 11. maddesinde de Yüksek Seçim Kurulunun yapısı ile düzenlemeler bulunmaktaydı. Ancak, 30.11.2017 tarihinde 7062 sayılı Kanun’un¹⁵⁹ 12. maddesiyle 298 sayılı Kanun’un 11. maddesi ilga edilmiştir. “7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” 30.11.2017 tarihinde kabul edilmiş ve böylece YSK’nin teşkilat yapısı, görev ve yetkileri müstakil bir kanunda düzenlenmiştir.

Kanun’un “Kurulun Oluşumu” başlıklı 4. maddesine göre; “Kurul, yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayılarının salt çoğunluğuyla seçilir. Üyelerin görev süresi altı yıldır ve görev süresi biten üye yeniden seçilebilir. Başkan ve Başkanvekili, Kurul üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla seçilir.¹⁶⁰ Başkan ve Başkanvekili seçimi yapıldıktan sonra, Yargıtay ve Danıştay’dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye belirlenirken, Başkan ve Başkanvekili yedek üyeler için yapılacak ad çekmeye girmezler.” Aynı maddenin beşinci fıkrasına göre; “Kurulun görev süresi biten üyeleri yerine, yenilerinin belirlenmesi için üç yılda bir seçim yapılır. Yeni üyeler seçilinceye kadar eski üyeler görevlerine devam ederler.”

YSK üyesi seçilen Yargıtay ve Danıştay üyelerinin, önceden yürüttükleri görevleri ve özlük haklarının akıbetinin ne olacağı sorusunun cevabı, 7062 sayılı Kanun’un 4. maddesinin onuncu fıkrasında yer almaktadır. Düzenlemeye göre, YSK

¹⁵⁸ Resmî Gazete T: 24.04.1983, S: 18027.

¹⁵⁹ Resmî Gazete T: 12.12.2017, S: 30268.

¹⁶⁰ Anayasal ve yasal düzenlemelerde Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekilinin Yargıtay ve Danıştay’dan belirlenmesi konusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak COŞKUN’a göre YSK’de Başkanın Yargıtay’dan; Başkanvekilinin ise Danıştay’dan seçilmesi yönünde bir uygulama bulunmaktadır. Sabri COŞKUN, **Seçim Hukuku**, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara, 2007, s. 99.

üyesi seçilen Yargıtay ve Danıştay üyeleri, YSK'de görevli olarak geçirdikleri süre boyunca önceki kurumlarından izinli sayılırlar. Fakat izinli sayılmalarına rağmen, önceki kurumlarındaki bütün özlük haklarından faydalanmaya devam ederler.

Kanun'un 5. maddesinde Yüksek Seçim Kurulunun "karar verme usulü" düzenlenmiştir. Buna göre; "Kurul, kararlarını salt çoğunlukla verir. Oyların eşitliği hâlinde ise Başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur."

2. Görev ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri ile ilgili temel düzenleme Anayasanın 79. maddesinde yer almaktadır. Düzenlemede "seçimlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağı" ifade edilmiştir. İkinci fıkrada ise seçim uyuşmazlıklarında son karar mercii olarak YSK gösterilmiştir. Üçüncü fıkrada da ilgili kanunlarda, seçim kurullarının görev ve yetkilerinin düzenleneceği belirtilmiştir. Bu hükme göre Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri yalnızca Anayasada değil, "7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun", "298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun", "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu" ve "2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu"nda da düzenleme alanı bulmuştur. Bu kanunlarda yer alan düzenlemeler içerisinde YSK'nin görevlerinin bir kısmı yargısal bir kısmı da idari görevlerdir.¹⁶¹ Kurulun idari görevleri, seçim sürecinin başlamasından bitmesine kadar olan süreçteki görevleri; yargısal görevleri ise seçim süreci boyunca ve seçim sonrasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların kesin çözümü ile ilgili görevleridir.

a. Yargısal Görev ve Yetkileri

Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, seçim sürecinde ve seçimden sonra ortaya çıkan bütün uyuşmazlıkların YSK tarafından kesin olarak karara bağlanacağını öngören düzenlemeden, YSK'nin yargısal görevlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. YSK'nin yargısal görevleri, seçim kurallarının hukuka uygun bir şekilde uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi, uygulanmasının sağlanması ve yanlış uygulanması halinde de düzeltilmesi şeklinde tanımlanabilir.¹⁶²

---

¹⁶¹ İŞİK, s. 144.

¹⁶² GÖNENÇ, s. 54.

Anayasal düzenlemenin devamında, YSK'nin yetki ve görevlerinin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Buradan hareketle, Anayasal düzenlemeye benzer bir düzenleme, 7062 sayılı Kanun'un 6. maddesinin 1-a bendinde kendine yer bulmuştur. 7062 sayılı Kanundaki düzenlemede, YSK'nin yargısal görevleri genel hatlarıyla ifade edildiğinden biz bu konuda daha çok, 298 sayılı Kanun'un 14. maddesindeki düzenlemeleri ele alacağız.

YSK'nin 298 sayılı Kanun'daki yargısal görevleri genel olarak, seçim kurullarının kararlarına yapılan itirazların ve doğrudan Kurula yapılan itirazların karara bağlanması şeklindedir.¹⁶³ Kanun 14. maddesinde bu yargısal görevler şu şekilde sıralanmıştır: "İl seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle kesin karara bağlamak, adaylığa ait itirazlar hakkında bu Kanun ve özel kanunları gereğince kesin karar vermek, il seçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları derhal inceleyip kesin karara bağlamak, il seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak, seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan, seçimin sonucuna müessir olacak ve o çevre seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek mahiyette itirazları, alt kurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak."

298 sayılı Kanun'daki yargısal görevlerine ilave olarak YSK'nin, "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu"nun 22. maddesinde düzenlenen yargısal görevi; milletvekili adaylarının geçici liste şeklinde ilanına karşı yapılan itiraz üzerine, il seçim kurullarının verdikleri kararlara karşı yapılan itirazın, YSK tarafından kesin olarak karara bağlanması şeklinde belirtilmiştir. "2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu"nun 51. maddesinde de özetle; adayların seçim tutanakları ile ilgili itirazları inceleme merciinin YSK olduğu, Kurulun tutanakları iptal etme yetkisinin bulunduğu belirtilmiş ve bu husus yargısal görevleri arasında sayılmıştır.

b. İdari Görev ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulunun seçim hukukuyla ilgili yargısal görevleriyle birlikte idari görevleri de bulunmaktadır. YSK'nin idari nitelikteki görevleri, çoğunlukla

---

¹⁶³ GÖNENÇ, s. 55.

seçimlerden önceki dönemi kapsamaktadır.¹⁶⁴ Kurulun idari nitelikte görevlerinin de olduğu Anayasanın 79. maddesinin birinci fıkrasında yer alan; “Seçimler, yargı organlarının genel yönetim...altında yapılır.” hükmü ve ikinci fıkrasında düzenlenen; “Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma” ifadesiyle belirtilmiştir. Anayasada YSK'nin idari nitelikte görev ve yetkilerinin genel hatları belirtilmiş ve bu konuda ayrıntılı düzenlemelerin kanunla yapılacağı ifade edilmiştir.

YSK'nin birazdan belirteceğimiz idari görev ve yetkileri kapsamında gerçekleştirdiği işlemlerden bir kısmı birden çok seçim için öngörülmüştür. (örneğin; seçim çevrelerinin belirlenmesi) Fakat bazı işlemlerin her seçim için tekrarlanması gerekmektedir. Buna örnek ise, seçime katılacak siyasi partilerin ve bağımsız adayların belirlenmesidir.¹⁶⁵

Yüksek Seçim Kurulunun idari görevleri; Anayasada, “7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”, “298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun” ve “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nda düzenlenmiştir.

1) Anayasadan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri

Anayasanın ikinci kısım dördüncü bölümünde düzenlenen “Siyasi Haklar ve Ödevler” başlığı altında seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları ile ilgili temel ilkelerden bahsedilmiştir. Bu temel ilkeler, seçimlerin yönetimi ve denetimi esnasında gözetilmesi gereken hususlara kaynaklık etmektedir. Yüksek Seçim Kuruluna, Anayasadaki ilkeler esas alınarak verilen bazı idari görev ve yetkiler bulunmaktadır.

Anayasanın 67. maddesinin beşinci fıkrasının ikinci cümlesinde; “cezaevlerinde ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümü sırasında alınması gereken tedbirlerin YSK tarafından belirleneceği” ifade edilmiştir. Bu düzenleme ile, YSK'ye, seçim sürecinde seçimin idaresi ile ilgili bir görev doğrudan Anayasa koyucu tarafından verilmiştir.

YSK'nin Anayasal yetki ve görevlerinin belirlendiği, Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasında; Kurulun yargısal görevleriyle birlikte bazı idari

---

¹⁶⁴ GÖNENÇ, s. 53.

¹⁶⁵ GÖNENÇ, s. 53.

görevlerinden de bahsedilmiştir. Hükme göre, YSK'ye, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi verilmiştir.

Anayasa tarafından Yüksek Seçim Kuruluna verilen diğer bir idari görev de Hakimler ve Savcılar Kuruluna seçilecek üyelerin seçimlerinin Yüksek Seçim Kurulunun yönetimi altında yapılmasıdır. Bu düzenleme, 12 Eylül 2010 referandumuyla kabul edilen “5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un 25. maddesiyle Anayasaya geçici 19. madde olarak eklenmiştir.

2) 7062 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri

2017 yılının sonuna kadar, YSK'nin teşkilat yapısı ve görevleriyle ilgili müstakil bir kanun mevzuatımızda bulunmamaktaydı. “7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”, 12.12.2017 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve böylece YSK ile ilgili müstakil bir düzenleme ilk defa hukukumuza girmiştir.

7062 sayılı Kanun'un 6. maddesinde “Kurulun görev ve yetkileri” başlıklı düzenleme ile pek ayrıntılı olmayacak bir şekilde Kurulun idari görevlerinden bazıları sıralanmıştır. Düzenlemeye baktığımızda, Anayasal düzenleme ile büyük bir benzerlik gözümüze çarpmaktadır. Anayasal düzenlemeden farklı olarak; seçmen kütüğünün oluşturulması, engelli seçmenlerin ve yurt dışında bulunan seçmenlerin oy kullanmasını kolaylaştıran tedbirlerin alınması ve seçmen kütüğünün önemi ve seçmenlerin sorumlulukları konularında seçmenlerin bilgilendirilmesi görevleri, 7062 sayılı Kanun'da, YSK'nin idari yetki ve görevleri şeklinde düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi 7062 sayılı Kanun'da, seçim sürecinde YSK'nin idari nitelikteki görevleri detaya girilmeden genel hatlarıyla belirtilmiş, kanun koyucu daha ayrıntılı düzenlemeler getirmekten imtina etmiştir. Zira bu konudaki ayrıntılı düzenlemeler, birazdan bahsedeceğimiz diğer kanunlarda ele alınmıştır.

3) 298 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri

YSK'nin idari görev ve yetkileriyle ilgili en ayrıntılı düzenlemeler “298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”da bulunmaktadır. Anayasanın 79. maddesinde ifade edilen, YSK'nin seçimlerin

yönetimi ve denetimi konusunda yetkili olduğunun en somut düzenlemeleri 298 Sayılı Kanun'da yer almaktadır.¹⁶⁶

YSK'nin bir seçim süresince, seçimlerin yönetimi konusundaki görev ve yetkileriyle ilgili detaylı düzenlemeler 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinde yer almaktadır. Seçimlerin yönetimi, seçim tarihinden önce hazırlanma, planlama, gerekli tedbirleri önceden alma ve tüm seçim sürecinde düzgün işlemesi gereken organizasyonu sağlama gibi hususları kapsadığı için, Yüksek Seçim Kurulunun idari nitelikteki görevleri de yargısal görevleri kadar önem arz etmektedir.¹⁶⁷

YSK'nin 298 sayılı Kanun'dan kaynaklanan idari nitelikteki görevlerini, çalışmamızın ikinci bölümündeki "Seçimlerin Yönetimi" konusunda yeri geldikçe anımsatacağımız için, burada bu görevleri genel hatlarıyla belirtmekle yetineceğiz.

298 sayılı Kanun'da, YSK'nin idari görevleri; seçim için gerekli araç, gereç ve malzemelerin temini ile bunların seçim kurullarına ulaştırılması, seçime katılacak siyasi parti ve bağımsız adayların tespit ve ilan edilmesi, il, ilçe ve yurt dışı seçim kurullarının oluşturulması, seçmen kütüklerinin her seçim döneminde güncellenmesi, yurt içinde ve yurt dışında bulunan seçmenlerin oy kullanmalarını sağlamak adına gerekli tedbirlerin alınması, seçim çevresine göre sandık seçmen sayısının belirlenmesi, seçim güvenliği amacıyla seçim sandıklarının taşınmasına, birleştirilmesine ve seçmen listelerinin karma bir şekilde düzenlenmesine karar verilmesi ve hastalığı ile engeli sebebiyle yatağa bağımlı olup oy kullanamayan seçmenler için seyyar sandık kurulunun oluşturulması şeklinde sayılabilir.¹⁶⁸

YSK'nin idari nitelikte görevleri, 14. maddede sayılanlarla sınırlı değildir. Aynı kanunun muhtelif maddelerinde de Kurulun çeşitli idari görevlerinden bahsedilmiştir. Geçici ilçe seçim kurullarının oluşturulmasıyla ilgili esasların belirlenmesi, sandık kurullarının kurulması ve radyo ve televizyonda propaganda konusunda yayın ilkelerinin tespit edilmesi görevleri de YSK'nin idari görevlerindedir.

---

¹⁶⁶ YILMAZ, s. 135.

¹⁶⁷ GÖNENÇ, s. 53.

¹⁶⁸ 298 Sayılı Kanun'un 14. maddesinin on beşinci, on altıncı ve on yedinci fıkraları, 13.03.2018 tarihli ve 7102 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle eklenmiştir. "7102 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", Resmî Gazete T: 16.03.2018, S: 30362.

4) 2839 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkileri

2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda da YSK'nin idari görev ve yetkilerinin düzenlendiği birçok düzenleme mevcuttur. YSK'nin Milletvekili Seçimi Kanunu'ndan kaynaklanan idari görev ve yetkileri çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı bir şekilde ele alınacağından burada bu yetki ve görevleri genel hatlarıyla saymakla yetineceğiz.

YSK'nin 2839 sayılı Kanun'dan doğan idari görev yetkileri kabaca; seçim çevrelerinin ve milletvekili sayısının belirlenmesi ve ilan edilmesi, seçime katılacak siyasi partilerin aday listelerinin geçici listeler halinde ilan edilmesi, kesin aday listelerinin ilan edilmesi, seçim sonuçlarının tespit edilmesi ve duyurulması ile milletvekili seçilenlerin tutanaklarının TBMM'ye gönderilmesidir.

5) 2820 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan İdari Görev ve Yetkisi

YSK'nin Siyasi Partiler Kanunu'ndan kaynaklanan idari görev ve yetkisi de bulunmaktadır. Kanun'un 48. maddesine göre; "Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurullarından gelen önseçimle tespit edilmiş parti adayları listelerinin tasdikli birer örneğini derhal ilgili partilerin genel başkanlıklarına teslim eder." denilmek suretiyle adı geçen kanunda da YSK'nin idari görevinden bahsedilmiştir.

6) Yüksek Seçim Kurulunun Seçim Kararı Alma, Seçim Tarihi

Belirleme ve Seçimleri Erteleme Yetkisi

Ülkemizde ve dünya genelinde, seçimlerin denetimi ve yönetimiyle yetkili seçim kurullarının, seçim kararı alma yetkisi bulunmamaktadır.¹⁶⁹ Anayasamıza göre, seçim kararı alma yetkisi 116. madde ile TBMM'ye ve Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. TBMM veya Cumhurbaşkanı tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde, TBMM seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimi aynı tarihte yapılacaktır. Anayasal düzenleme, genel seçim konusunda son derece açık olup herhangi bir şüpheye yer vermemektedir. Dolayısıyla Yüksek Seçim Kurulunun TBMM'ye ait bir yetkiyi kullanarak seçim kararı alması fonksiyon gaspına yol açacaktır.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Fakat Rusya Federasyonu'nda yasama organının seçim kararı alması gerekirken bundan imtina etmesi durumunda "Merkez Seçim Kurulu" seçim kararı alabilecektir. GÖNENÇ, Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, s. 58.

¹⁷⁰ Kemal GÖZLER, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, C: 1, Ekin, Bursa, 2011, s. 692.

Yüksek Seçim Kurulunun genel seçim kararı alma yetkisi bulunmadığı tartışılmaz bir gerçekken, ara seçim kararı alıp alamayacağı konusunda farklı bir görüş ileri sürülmüştür. Anayasanın 78. maddesinde, TBMM üyeliklerinde boşalma olması durumunda ara seçime gidileceği belirtilmiştir. Ara seçim, her seçim döneminde bir kez yapılabilir ve genel seçimlerin üzerinden otuz ay geçmedikçe ara seçim yapılamayacaktır. Kural bu olmakla birlikte düzenlemenin devamında bir istisna öngörülmüş ve TBMM üyeliklerinde %5 oranında boşalma olması halinde ara seçimlerin üç ay içinde yapılmasına karar verileceği ifade edilmiştir. TBMM üyeliklerinde %5 oranında boşalma olması durumunda, şayet meclis tarafından üç ay içinde ara seçim kararı verilmezse, YSK'nin re'sen harekete geçerek ara seçime karar verebileceği savunulmuştur.¹⁷¹ GÖNENÇ bu konuda görüşünü biraz daha ileri taşıyarak, TBMM üyeliklerinde %5 oranına varmayan boşalma olması halinde dahi, meclisin hareketsiz kalması durumunda Yüksek Seçim Kurulunun harekete geçerek ara seçim kararı alabileceğini düşünmektedir.¹⁷² Kanaatimizce, ara seçim kararı alma yetkisi münhasıran TBMM'ye aittir. “Seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler” başlıklı 78. maddenin lafzı ve Anayasadaki düzenlenme yeri göz önüne alındığında, ara seçim kararı alma yetkisinin açıkça TBMM'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. TBMM'nin ara seçim kararı konusunda hareketsiz kaldığı hallerde, Yüksek Seçim Kurulunun devreye girerek ara seçim kararı alabileceği düşüncesi, başta Anayasanın 6. maddesinde düzenlenen, Anayasadan kaynaklanan devlet yetkisinin yetkili organlar haricinde kullanılamaması kuralına aykırılığa ve yasama organına ait bir yetkinin başka organ tarafından kullanılması anlamına gelen fonksiyon gaspına yol açacaktır. Bu gerekçelerle Yüksek Seçim Kurulunun genel seçim kararı alamayacağı gibi ara seçim kararı da alamayacağı görüşündeyiz.

Yüksek Seçim Kurulunun genel seçim ve ara seçim kararı alma yetkisi olmadığının kabulünün doğal sonucu olarak, Kurulun seçim tarihini belirleme yetkisi de bulunmamaktadır.

Seçimleri erteleme yetkisi ise Anayasanın 78. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, sadece savaş sebebiyle TBMM tarafından kullanılabilir. Bu açık hüküm karşısında, YSK'nin seçimleri erteleme yetkisi de bulunmamaktadır. Fakat, bazı hallerde Kurul, seçimlerin ertelenmesine karar verme yetkisi bulunduğunu kabul

---

¹⁷¹ Erdal ONAR, Levent GÖNENÇ, “1982 Anayasası'na Göre Ara Seçim”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 51, S: 4, Y: 2002, s. 16.

¹⁷² GÖNENÇ, s. 59.

etmiştir. YSK 1976 yılında vermiş olduğu bir kararda, fiili imkansızlıklar sebebiyle seçimlerin ertelenmesi konusunda karar verme yetkisinin kendisine ait olduğunu ifade etmiştir.¹⁷³

3. Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Niteliği

1982 Anayasasında, yüksek mahkemeler yargı bölümünde; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi şeklinde sıralanmıştır. Ancak, üyeleri Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan YSK, Anayasada yargı bölümünde değil, yasama bölümünde düzenlenmiştir. Yani YSK, yüksek mahkemeler kısmında sayılmamıştır. 1961 Anayasasında¹⁷⁴ olduğu gibi, 1982 Anayasasında da seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılacağı belirtilmiş ve devamında YSK ile ilgili hükümlerden bahsedilmiştir. Bu sebeple de Yüksek Seçim Kurulunun yüksek mahkeme olup olmadığı hususu tartışılmıştır.

Yüksek Seçim Kurulunun yüksek mahkeme olup olmadığı tartışmasına geçmeden önce yargı fonksiyonunun ne olduğunu açıklamak gerekmektedir. Yargı fonksiyonu tanımlanırken, maddi ve şekli kriterlere başvurulmaktadır. Şekli kritere göre yargı fonksiyonu, yargı organlarıncaya yerine getirilen her türlü iş ve işlemleri ifade etmektedir. Şekli kriter tek başına esas alındığında, bir mahkemenin personeli ile ilgili aldığı idari nitelikli kararları da yargı fonksiyonu kapsamına alınmış olur ki bu yanlıştır.¹⁷⁵ Bu nedenle, şekli kritere ilave olarak maddi kriterin de esas alınması ve böylece yargı fonksiyonunun ne olduğunun açığa kavuşturulması gerekmektedir. Maddi ölçüte göre yargılama fonksiyonu, hukuka aykırılık durumlarını ve hukuki uyuşmazlıkları çözme fonksiyonudur.¹⁷⁶ Maddi kriterde, iş veya işlemi gerçekleştiren organ değil, yapılan iş veya işlem esas alınmaktadır. Her iki kriter de yargı fonksiyonunun tanımı için gereklidir ancak tek başlarına yeterli değildir. Bu sebeple maddi ve şekli kriter birlikte ele alınarak yapılan tanıma göre yargı fonksiyonu; bağımsız yargı organları tarafından hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık

---

¹⁷³ GÖNENÇ, s. 60.

¹⁷⁴ 1961 Anayasasının “Seçimlerin genel yönetim ve denetimi” başlıklı 75. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir: “Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundadır.”

¹⁷⁵ Ramazan ARSLAN, Süha TANRIVER, **Yargı Örgütü Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s. 35.

¹⁷⁶ Kemal GÖZLER, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, C: 2, Ekin Yayınları, Bursa, 2011, s. 414.

hallerini soyut hukuk kuralları ile yargısal usuller izleyerek kesin olarak çözüme ve karara bağlama fonksiyonudur.¹⁷⁷

Anayasa Mahkemesi YSK'nin mahkeme olup olmadığı konusunda farklı tarihlerde zıt yönlerde kararlar vermiştir.¹⁷⁸ Anayasa Mahkemesi, 1992 yılında ilçe seçim kurulu tarafından somut norm denetimi yoluyla yapılan başvuru sonucunda verdiği kararla Yüksek Seçim Kurulunu ve diğer seçim kurullarını mahkeme olarak nitelendirmemiş ve kararda şu ifadelere yer vermiştir;

“Bir kuruluşun mahkeme sayılabilmesi için, karar organlarının hakimlerden teşekkül etmesi, yargılama tekniklerini uygulayarak ve genelde dava yolu ile uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözümlenmekle görevli olması ve Anayasa'da sayılan ve başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu yargı düzenlerinden birinde yer alması gereklidir. Anayasa'nın 79. maddesinde seçimlerin, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılması öngörülmüş ve seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir. Ayrıca Anayasa'ya göre Yüksek Seçim Kurulu'nun kararlarına karşı başka bir mercie başvurulamaz. Başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere seçim kurulları Anayasa'nın yargı bölümünde yer almadıkları gibi yargı organlarının sahip olması gerekli olan ve yukarıda sayılan anayasal niteliklerin tümüne de sahip değildirler. Anayasa ve seçimle ilgili yasalara göre, seçim kurulları genelde seçimin yönetim, denetim ve gözetimi ile görevli olan ve istisnai olarak da seçimle ilgili uyuşmazlıkları çözümlen kuruluşlardır. Seçimle ilgili

---

¹⁷⁷ Fonksiyonel tanıma göre yargı fonksiyonu GÜNDAY tarafından; “bağımsız mahkemelerin hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık iddialarını yargılama usulleri izleyerek ve kesin bir biçimde çözümlen ve karara bağlayan bir devlet fonksiyonu” şeklinde tanımlanmıştır. Metin GÜNDAY, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004, s. 13.; Başka bir tanıma göre ise yargı fonksiyonu; maddi hukuk kurallarının somut olaylara bağımsız hakimlerce uygulanmasıdır. Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 56.

¹⁷⁸ Yüksek Seçim Kurulunun yüksek mahkeme olarak değerlendirilmediği Anayasa Mahkemesi kararı; 18.02.1992 tarih ve 1992/12 Esas, 1992/7 Karar, Resmî Gazete T: 13.05.1992, S: 21227. Yüksek Seçim Kurulunun yüksek mahkeme değerlendirildiği Anayasa Mahkemesi kararı; 06.03.1973 tarih ve 1972/56 Esas, 1973/11 Karar, **AYMKD**, S: 11, s. 144.

uyuşmazlıkları kesin nitelikte olarak çözümlemiş olmaları, Yüksek Seçim Kurulu'nun tümünün yüksek yargıçlardan kurulu bulunması, il ve ilçe seçim kurulu başkanların yargıç olmaları bu kurulların mahkeme olarak nitelendirilmeleri için yeterli değildir. Aynı şekilde ilçe seçim kurulu başkanının bazı cezai yaptırımlar uygulamaya yetkili olması da bu kurul başkanlığının mahkeme sayılmasını gerektirmez.”

Anayasa Mahkemesi konuya, somut norm denetiminin şartlarından “davaya bakmakta olan mahkemenin” tanımını yaparak girmiştir. Buna göre bir merciin mahkeme sayılabilmesi için, üyelerinin hakimlerden oluşması, yargısal usuller izleyerek uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık hallerini çözümlemesi, Anayasada belirtilen ve tepesinde yüksek mahkemenin olduğu yargı düzeninde bulunması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, yargı fonksiyonunun maddi ve şekli kriterlerinden yola çıkarak YSK'nin Anayasada “yargı” bölümünde düzenlenmediğini ve yukarıda belirttiğimiz “mahkeme” tanımına uymadığı gerekçeleriyle Yüksek Seçim Kurulunun ve il-ilçe seçim kurullarının mahkeme niteliğini haiz olmadığını belirtmiştir.¹⁷⁹

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı, içinde birtakım çelişkileri barındırmaktadır. YSK ve seçim kurulları, bağımsızlık ve tarafsızlık teminatlarına sahip hakimlerden oluşmaktadır. Bu kurullar önlerine gelen uyuşmazlıkları, Anayasada ve seçim kanunlarında öngörülen usulleri izleyerek çözmektedirler. Ayrıca YSK ve seçim kurullarının yargı yetkisine sahip oldukları, Anayasanın 79. maddesinden net bir şekilde anlaşılmaktadır. İl ve ilçe seçim kurulu kararlarına karşı itiraz yoluyla YSK'ye başvurulması ve YSK kararlarının kesin nitelikte olup aleyhine herhangi bir mercie başvurulamaması, seçim yargısının ayrı bir yargı düzeni olduğunun ispatıdır.

1973 yılında Danıştay Dava Daireleri Kurulunun, Sayıştay Kanunu'nda yer alan, Sayıştay ilamlarına karşı Danıştay'a başvurulamayacağı düzenlemesinin iptal edilmesi amacıyla yaptığı başvuruda Anayasa Mahkemesi, başvuru konusunda karar verirken YSK'nin yüksek mahkeme olduğunu da belirtmiştir. Karara göre;

“Yüksek Seçim Kurulu için "seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları niceleme ve kesin karara bağlama" (Madde 75/1), Uyuşmazlık Mahkemesi için "adli, idarî ve askeri yargı

---

¹⁷⁹ GÖNENÇ, s. 46-47.

mercileri arasındaki görev ve hüküm uyumsuzluklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir." (Madde 142/1) ve Anayasa Mahkemesi için "Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir." (1488 sayılı Kanunla değişik Madde 152/1) "Yüksek Seçim Kurulunun, Uyuşmazlık Mahkemesinin ve Anayasa Mahkemesinin kararlarının kesinliği konusunda kuşkuya düşmenin elbette ki yeri yoktur. Çünkü Anayasa bu üç kuruluşun niteliğini açıkça belirtmiş ve kararlarının kesin olduğunu hükme bağlamıştır. Yüksek Seçim Kurulu, altı üyesi Yargıtay, beş üyesi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından seçilmek yoluyla oluşur (Anayasa: Madde 75/3). Bu üyeler aslında Anayasa uyarınca bağımsız, hâkimlik teminatı ve yargılama yetkisiyle donatılmış 'kimselerdir; esas yerleri Anayasa'nın Yargı Bölümündedir. Öte yandan Yüksek Seçim Kuruluna seçimlerin yönetim ve denetimi yanında yine Anayasa ile (Madde 75/1) "seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" yetkisi verilmiştir. Niteliği, görev ve yetkileri Anayasa'nın açık hükümleriyle böylesine belirlenen bir kuruluşun, Anayasa metnindeki yeri elbette ki yine Anayasa ile belirlenen niteliğini etkilemez."

Anayasa Mahkemesi bu kararda, Yüksek Seçim Kurulunun, seçim konularıyla ilgili uyumsuzlukları kesin olarak çözüme yetkisiyle donatıldığını, üyelerinin hakimlerden oluştuğunu ve Kurulun Anayasada "yargı" bölümünde düzenlenmemesinin mahkeme niteliğini etkilemeyeceğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı, Kurulu mahkeme olarak nitelendirmeyen karara nazaran daha tutarlı ve doyurucudur. 1992 yılındaki kararda Anayasa Mahkemesi, aslında YSK'nin mahkeme olduğunu ispatlayan nitelikleri sıraladıktan sonra, Anayasadaki düzenlenme yerinin "yargı" bölümü olmamasını ileri sürerek Kurulun mahkeme olmak için yeterli niteliklere sahip olmadığını ifade etmiştir. Bu noktada bir tutarsızlık olduğu aşikardır. Anayasa Mahkemesi'nin kanaatimizce bu karardaki hatası, yargı fonksiyonu değerlendirmesi yaparken daha çok şekli kriter üzerinde durmasıdır. Fakat yukarıda da bahsettiğimiz gibi yargı fonksiyonu belirlenirken maddi ve şekli kriterler birlikte ele alınmalıdır. Yargı fonksiyonunun maddi yönü de göz önünde bulundurularak, yapılan iş veya işlemin niteliği de hesaba katılmalıdır. Bu yönüyle Anayasa Mahkemesi'nin 1973 yılındaki kararını dayandığı temellerin daha sağlam olduğu görüşündeyiz.

Anayasa Mahkemesi, ilçe seçim kurulu başkanının kararından dolayı seçimlerde oy kullanamaması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurusunun bireysel başvurusuyla ilgili kararında¹⁸⁰;

“Bütün bu açıklamalar dikkate alındığında, İlçe Seçim Kurulu Başkanının seçim konularıyla ilgili şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin hükme bağlama görevi yönünden yargısal bir faaliyet icra ettiği ve hâkim bağımsızlığı ve tarafsızlığına sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu sebeple, seçim konularıyla ilgili şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin hükme bağlama görevi yönünden İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının klasik yargı teşkilatı içindeki mahkemeler dışında kalan ama yargılama faaliyetinde bulunan organları da kapsayacak şekilde Anayasa'nın 36. maddesinde “yargı yeri” olarak belirlenen organlardan olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.”

Anayasa Mahkemesi bu kararında, yukarıda bahsettiğimiz kararlardan farklı olarak, ilçe seçim kurulunun klasik anlamda mahkeme değil, Anayasanın 36. maddesinde ifade edilen ve yargılama yetkisine sahip “yargı yerlerinden” biri olduğunu ileri sürmüştür. Bu konuda, Anayasa Mahkemesi'nin bu görüşüyle birlikte, YSK ve seçim kurullarının somut norm denetimi kapsamında “davaya bakmakta olan mahkeme” şartını sağladıkları belirtilmiştir.¹⁸¹ Kişisel görüşümüz, Anayasada belirgin bir şekilde, “klasik anlamda mahkemeler” ve “diğer yargı yerleri” şeklinde bir ayırım olmadığı yönündedir. İlçe seçim kurulu, il seçim kurulu ve YSK'nin kesin hüküm verme yetkisi, bağımsız ve tarafsız hakimlerden oluşmaları ve uyuşmazlıkları yargısal usuller izleyerek çözmeleri mahkeme olarak kabul edilmelerini gerektirmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Seçim Kurulunun mahkeme olup olmadığı konusundaki farklı kararları, doktrinde de görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Tartışmalar iki nokta üzerinde toplanmaktadır. Yüksek Seçim Kurulunu mahkeme olarak kabul edenler, Kurulun Anayasanın yargı bölümünde değil de yasama bölümünde düzenlenmesinin mahkeme olma niteliğini etkilemeyeceğini, seçimlerin yargı organlarının denetimi ve yönetimi altında yapılması ve seçim sürecinde ortaya çıkan uyuşmazlıkları nihai olarak çözme yetkisini öngören Anayasal düzenleme gereği

¹⁸⁰ Anayasa Mahkemesi'nin 2013/3912 Bireysel başvuru numaralı 06.02.2014 tarihli kararı, Resmî Gazete T: 13.03.2014, S: 28940.

¹⁸¹ Bülent TANÖR, Necmi YÜZBAŞIOĞLU, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Beta, İstanbul, 2014, s. 523.

YSK'nin yüksek mahkeme olduğunu belirtmektedirler.¹⁸² Kurulu mahkeme olarak kabul etmeyen görüş ise, Yüksek Seçim Kurulunun bir yüksek mahkeme olmadığını, Anayasa Mahkemesi'nin 1992 yılındaki kararında belirttiği gibi kendine özgü görev ve yetkileri olan idari bir kurul olduğunu savunmaktadır.¹⁸³

TEZİÇ'e göre Yüksek Seçim Kurulu, 1982 Anayasasında "yasama" bölümünde düzenlenmişse de üyeleri yargılama yetkisini haiz Yargıtay ve Danıştay üyeleri olan hakimlerden oluşmaktadır. Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca YSK'nin kararları kesin niteliktedir ve bu kararların başka bir mercii tarafından hukuka uygunluğu denetlenemeyecektir. Yazar, Yüksek Seçim Kurulunu karma egemen üst yargı mercii olarak nitelendirmektedir.¹⁸⁴

Yüksek Seçim Kurulunu bir yüksek yargı organı olarak kabul eden SEÇKİN, Anayasal düzenlemeden yola çıkarak YSK'nin ve il-ilçe seçim kurullarının seçimlerin yönetimi ve denetimi faaliyetini yürütmekle yetkili yargı organları olduğunu ve Yüksek Seçim Kurulunun da seçimlerin yönetimi ve denetiminde en üst yönetim ve denetim organı olarak görev aldığını belirtmektedir.¹⁸⁵

ATAR da seçim kurullarının, sadece seçimlerin yönetimi konusunda değil seçimlerin denetimi konusunda da yetkili olduklarını, YSK'nin de itiraz incelemeleri neticesinde verdiği kararların kesinlik arz ettiğini, bu sebeple de yapılan faaliyetin yargılama faaliyeti olduğunu ve zımni olarak YSK'nin bir yüksek mahkeme olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁶

Yüksek Seçim Kurulunun; seçim sürecinde ortaya çıkan uyuşmazlıkları, daimî seçim kurullarının kararları aleyhine yapılan şikâyet ve itirazları inceleyerek kesin bir şekilde hükme bağladığını ifade eden GÜNDAY da YSK'nin seçim yargısını oluşturan bir yüksek mahkeme olduğunu kabul etmektedir.¹⁸⁷

---

¹⁸² TEZİÇ, s. 337; Recai SEÇKİN, **Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikayetler Kılavuzu**, Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından, Ankara, 1964, s. 383; Necmi YÜZBAŞIOĞLU, "3 Kasım 2002 Seçimleri Üzerindeki Gölgeler", **Erdoğan Teziç'e armağan**, Beta, İstanbul, 2007, s. 186; Mukbil ÖZYÖRÜK, **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, 1973, s. 44; Yıldızhan YAYLA, **Anayasa Hukuku Ders Notları**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 140; Kemal BAŞLAR, **Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı**, Roma Yayınları, Ankara, 2005, s. 44; GÖNENÇ, Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, s. 48-50; GÜNDAY, s. 6.; Sultan TAHMAZOĞLU UZELTÜRK, "Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri", **Anayasa Yargısı**, S: 23, Y: 2006, s. 255. Dijital versiyonu için bkz: <https://ayam.anayasa.gov.tr/media/4603/uzelturk.pdf> (Erişim tarihi: 20.09.2019); Faruk BİLİR, **Yeni Anayasa Yeni Mutabakat**, Adalet Yayınevi, 2012, s. 89-92.

¹⁸³ GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s. 182.

¹⁸⁴ TEZİÇ, s. 337.

¹⁸⁵ SEÇKİN, s. 383.

¹⁸⁶ ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 293.

¹⁸⁷ GÜNDAY, s. 6.

TEZİÇ ile aynı doğrultuda görüş savunan YÜZBAŞIOĞLU da YSK üyelerinin yüksek hakimlerden oluştuğunu ve Anayasa koyucu tarafından Kurula seçim uyuşmazlıklarını nihai olarak çözme yetkisinin verildiğini belirtmiş ve Yüksek Seçim Kurulunun mahkeme olduğunu kabul etmiştir.¹⁸⁸

Verilen kararın kesin olup olmaması konusunda bir değerlendirme yapan ÖZYÖRÜK ise, YSK kararlarına karşı herhangi bir başvuru yolu öngörülmediği için Kurulun denetim dışında görevleri bulunmasının mahkeme olarak sayılmayacağı anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir.¹⁸⁹

YAYLA da Yüksek Seçim Kurulunun seçim yargısının en üst yargı organı olduğunu savunmaktadır.¹⁹⁰ BAŞLAR ise; YSK, il ve ilçe seçim kurullarının Anayasadan kaynaklanan uyuşmazlık çözme yetkilerinin olduğunu ve Anayasanın 152. maddesinde Anayasaya aykırılık itirazında bulunabilecek mahkemeler arasında olduklarının kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁹¹

BİLİR de YSK'nin, anayasal konumundan bağımsız olarak değerlendirildiğinde, Kurulun, uyuşmazlıkları kesin olarak çözme yetkisinin bulunması ve üyelerinin hakimlerden oluşması sebepleriyle yüksek mahkeme olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte yazar, YSK'nin mahkeme olmadığı kabulü durumunda, seçim kanunlarının somut norm denetimi, bireysel başvuru ve iptal yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne götürülemeyeceği ihtimalinin ortaya çıkacağını belirtmektedir. Yazara göre, YSK mahkeme olarak kabul edilmediği takdirde, somut olayda uygulayacağı ilgili seçim kanunu hükmünün Anayasaya uygunluğunun denetimi yapılamayacaktır. Zira somut norm denetimi için "davaya bakmakta olan bir mahkeme şartı" bulunmaktadır. Aynı şekilde YSK kararlarının bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi, Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi uyarınca mümkün değildir. Seçim kanunlarının iptal yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi ise öngörülen başvuru süresi içinde yapıldığı takdirde mümkün olacaktır. Ancak seçim kanunlarının uygulandığı zamanda, iptal yoluna başvuru süresinin sona erme ihtimali bulunduğundan, seçim kanunları için anayasaya uygunluk denetimi bu yöntemle de mümkün olmayacaktır.¹⁹²

---

¹⁸⁸ YÜZBAŞIOĞLU, s. 186.

¹⁸⁹ ÖZYÖRÜK, s. 44.

¹⁹⁰ YAYLA, s. 140.

¹⁹¹ BAŞLAR, s. 44.

¹⁹² BİLİR, s. 89-92.

GÖNENÇ'e göre, YSK'nin mahkeme olup olmadığı yalnızca Anayasada düzenlendiği yere bakılarak belirlenemez. YSK'nin, Anayasanın yargı bölümünde değil de yasama bölümünde düzenlenmesi, onun mahkeme olma niteliğini değiştirmeyecektir. Ayrıca Kurulun hem idari hem de yargısal yetkilerinin olması bu durumu olumsuz etkilemeyecektir. Bu iki yetkinin birbirinden ayrı düşünülmesi ve yargısal yetkiler bakımından YSK'nin mahkeme olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade eden yazar, YSK'nin, Anayasanın 67. maddesinde belirtilen seçimleri denetlemekle görevli yargı organı olmaması halinde bu organın hangisi olduğunun Anayasada açıkça gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunlara ilaveten yazar, YSK'nin bir mahkeme olup olmadığı değerlendirmesinin anayasaya uygunluk denetimi kapsamında da ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. GÖNENÇ, seçim kanunlarının anayasaya uygunluk denetimi kapsamında olduğunu, Anayasa koyucunun bu tercihten sonra, YSK'nin mahkeme olup olmadığı tartışmasında, YSK'nin bir mahkeme olmadığı ve dolayısıyla da seçim kanunlarının denetimi amacıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuramayacağı yani seçim kanunlarının anayasanın denetimine tabi olmayacağı şeklinde yorumlanmaması gerektiğini belirtmiştir.¹⁹³ Yazar ile aynı doğrultuda görüş belirten UZELTÜRK de, YSK'nin mahkeme olmadığı yönündeki yorumun anayasa yargısının amacına uygun düşmediğini ifade etmiştir.¹⁹⁴

YSK'nin mahkeme olmadığını ifade eden GÖZLER ise, Yüksek Seçim Kurulunun, üyeleri hâkim olan ve nihai karar verme yetkisi bulunan bir idari kurul olduğunu belirtmektedir. Yazar YSK'nin Anayasanın “yasama” bölümünde düzenlendiğini ve Anayasanın 146. ile 158. maddeleri arasında sayılan yüksek mahkemelerden olmadığını ifade etmiştir. Kurulun seçimlerin yönetimi ile ilgili görevlerinin de bulunduğunu ve bu görevlerin yargısal görevlerine nazaran daha önemli olduğunu kabul eden GÖZLER bununla birlikte, Kurul kararlarının kesin olması savunularak yargı organı olarak görülebileceğini de düşünmektedir. Yukarıda GÖNENÇ'in görüşlerini açıkladığımız paragrafta da belirttiğimiz gibi GÖZLER, Yüksek Seçim Kurulu eğer Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasında ifade edilen seçimlerin denetimi ve yönetimi konusunda yetkili yargı organı değilse bu yargı organının hangisi olduğunun belirtilmesi gerektiğini dile getirmiştir.¹⁹⁵

---

¹⁹³ GÖNENÇ, s. 48-50.

¹⁹⁴ UZELTÜRK, s. 255.

¹⁹⁵ GÖZLER, s. 182.

Anayasa Mahkemesi'nin farklı kararları ve doktrinindeki görüş ayrılıklarına ilave olarak Yüksek Seçim Kurulunun bir üst/karma yargı organı olduğu görüşü de ileri sürülmüştür.¹⁹⁶ Bu husus, Yüksek Seçim Kurulunun kendisi tarafından da kabul edilmektedir.¹⁹⁷ Kişisel kanaatimizce, Anayasanın 79. maddesinde de belirtilen, seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılacağı hükmünün devamında, seçim sürecinde ortaya çıkan her türlü uyuşmazlığı kesin olarak karara bağlama yetkisinin Yüksek Seçim Kuruluna verilmesi, Kurulun açıkça seçimlerin denetimi konusunda en üst yargı organı, yani mahkeme olarak kabul edildiğini göstermektedir. Yüksek Seçim Kurulunun yapısı, görevi ve yetkileriyle ilgili düzenlemelerin Anayasanın yasama bölümünde yer alması veya açıkça yüksek mahkemeler arasında sayılmaması, mahkeme olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. YSK'nin, Anayasada "yargı" bölümünde değil de "yasama" bölümünde düzenlenmesi, Kurulun görevinin seçim konularıyla ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü yasama bölümünde düzenlenen Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülke genelinde gerçekleştirilen seçimler sonucu oluşmaktadır. Anayasa koyucunun, YSK'yi "yasama" bölümünde ele alması onu yüksek mahkeme olarak kabul etmemesinden değil; seçim konularını Anayasada bir bütünlük içinde işleme arzusundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca GÖNENÇ'in de belirttiği gibi, bir anayasa değişikliğiyle bir yüksek mahkemenin yargı bölümünden çıkarılarak yasama bölümünde düzenlenmesi onun yüksek mahkeme niteliğini değiştirmeyecektir. Yani YSK'nin yargı bölümünde düzenlenmemesi, onun yüksek mahkeme olduğu gerçeğini ortadan kaldırmayacaktır.¹⁹⁸

---

¹⁹⁶ Gürbüz ÖZDEMİR, "Yüksek Seçim Kurulu'nun Niteliği", **EÜHFD**, C: XIV, S: 1-2, Y: 2010, s. 124-126. Dijital versiyonu için bkz: https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2010-XIV_1-6.pdf (Erişim tarihi: 16.10.2019).

¹⁹⁷ "Anayasa'da "Yasama Bölümü" içinde yer alan Yüksek Seçim Kurulu, yalnız seçimlerin genel yönetim ve denetimini yürüten bir kurul değildir. Yargıtay ve Danıştay'ın kendi içlerinden çıkardıkları üyelerden oluşan seçimlerin yargısal denetimini de sağlayan karma egemen üst yargı mercidir." Bkz; Yüksek Seçim Kurulu Resmî Web Sitesi, <http://www.ysk.gov.tr/tr/tarihce/1510>. (Erişim tarihi: 18.10.2019).

¹⁹⁸ GÖNENÇ, s. 49.

D. İl ve İlçe Seçim Kurullarının Yapısı, Görevi ve Yetkileri

1. İl Seçim Kurulunun Yapısı, Görevi ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulunun ülke genelinde seçim faaliyetlerini yönetim ve denetim görevinin yanı sıra, yerel konumda da il seçim kurulları daimî seçim organları olarak yer almaktadır. 298 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre; "...her seçim çevresinde bir il seçim kurulu...bulunur." İl seçim kurullarının teşkilatlanması ile ilgili düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 15. maddesinde yer almaktadır. Anılan maddede, günümüze kadar iki kez değişiklik yapılmıştır. İlk değişiklik¹⁹⁹ 1979 yılında; maddenin günümüzdeki halini aldığı ikinci değişiklik²⁰⁰ ise 2005 yılında yapılmıştır. İki düzenleme arasında, kurulda görev yapacak hakimlerin niteliği konusunda fark bulunmaktadır. İlk değişiklikte "en yüksek dereceli üç hâkimin" kurulu oluşturacağı belirtilmiş fakat en yüksek derece ifadesinden ne anlaşılması gerektiği ile ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir. En yüksek dereceli üç hâkim ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini, Yüksek Seçim Kurulu 28.09.1969 tarih ve 1969/560 sayılı kararıyla açıklığa kavuşturmuştur. Karara göre, en yüksek dereceli hâkim belirlenirken; aylık bakımından derece, derecelerin eşitliği halinde meslekte geçirdiği süre, burada da eşitlik olması durumunda yaş kriterleri göz önüne alınmaktaydı.²⁰¹

Maddenin güncel haline göre il seçim kurulu; il merkezinde görevli ve en kıdemli hâkimin başkanlığında, merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonraki en kıdemli iki üyeden oluşmaktadır. Bu düzenlemeyle birlikte "en yüksek dereceli hâkim" ölçütü terkedilmiş ve "2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu"nun 15. maddesinde bulunan kıdem ölçütleri esas alınarak kurul üyelerinin belirlenmesi hüküm altına alınmıştır. 2802 sayılı Kanun'a göre, il seçim kuruluna atanacak hakimlerin kıdemleri belirlenirken sırasıyla; sınıf veya dereceye yükselme tarihi,

¹⁹⁹ Madde metnindeki ilk değişiklik, "26.04.1961 Tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Buna Bir Ek Madde ile 5 Geçici Madde Eklenmesi; 24.5.1961 Tarihli ve 304 Sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi; 25.5.1961 Tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerinin Kaldırılması Hakkında Kanun"un ilk maddesi hükmünce; "*İl Seçim Kurulu, iki yılda bir Ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en yüksek dereceli üç yargıçtan kurulur. Bunlardan derecesi en yüksek olanı kurulun başkanıdır. Kurulun yargıçlardan iki de yedek üyesi vardır. Bu suretle kurulan il seçim kurulu iki yıl süre ile görev yapar.*" şeklinde gerçekleşmiştir. Resmî Gazete T: 30.5.1979, S: 16651.

²⁰⁰ Maddenin son halini aldığı düzenleme, "22.12.2005 tarihli ve 5435 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına dair Kanun" ile gerçekleştirilmiştir. Resmî Gazete T: 24.12.2005, S: 26033.

²⁰¹ YILMAZ, İçtihadî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar, s. 125.

adaylığa başlama tarihi, mesleğe başlama tarihi, meslek öncesi eğitim sonunda yapılan yazılı sınav puanı ve doğum tarihi ölçütlerine başvurulmaktadır.²⁰² Bunlarla birlikte 298 sayılı Kanun'da kıdem belirlenmesi konusunda, kınama veya daha ağır hapis cezası alanların diğerlerinden daha kıdemsiz sayılacağı ifade edilmiştir.

İl seçim kurulunun asıl üyeleri dışında, yine hakimler arasından belirlenen iki de yedek üyesi bulunmaktadır. Fakat 298 sayılı Kanun'da, yedek üyelerin nasıl belirleneceği ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanunun asıl üyeler için aradığı kıdem şartı, yedek üyelikler için öngörülmemiştir.²⁰³ Yedek üyeler belirlenirken, asıl üyelerin belirlenmesinde başvuru kıdem ölçütlerinin esas alınması yerinde olacaktır.

İl seçim kurulunun teşekkülünden sonra, il merkezinde görev yapan hakimlerin kıdem ve derecelerinin değişmesi, il merkezine daha kıdemli hakimlerin tayin olması veya emeklilik, istifa gibi durumlarda, kurulun yapısında herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Kurulun mevcut üyeliklerinde bu şekilde boşalmalar olduğu takdirde, 298 sayılı Kanun'da öngörülen usullerle, boş üyelikler doldurulacaktır. Zira, il seçim kurulunun sürekliliği esastır. Ölüm, emekliye ayrılma, istifa ve atama gibi nedenler haricinde il seçim kurulu üyesi, kendi talebiyle bu görevinden ayrılamayacaktır. Ancak, sağlık sorunlarının resmi sağlık raporuyla ispatlanması veya Milletvekili Seçimi Kanunu'na göre milletvekilliği adaylığı durumlarında, il seçim kurulu başkan ve üyeleri bu görevlerinden ayrılabilirler.²⁰⁴

İl seçim kurulları seçim hukukunun daimî organları oldukları için, görev süreleri olan iki yıl boyunca sürekli olarak görev yaparlar. İl seçim kurulu üyesi olan hakimler, asli görevleri olan hakimlik mesleğini de devam ettirdikleri için bazı durumlarda kurulda görev alamadıkları zamanlar olabilmektedir.²⁰⁵ Bu durumda, görevini yapamayacak halde bulunan hâkim yerine sırasıyla; o yerde bu görevi yerine getirebilecek başka bir hâkim; bu da bulunmazsa o yerdeki ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içinde ve görevinden ayrılacak durumda bulunan hâkim, il seçim kurulu başkanı veya üyesi olarak görevlendirilir. İl seçim kurulundaki eksiklik, o yerdeki ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinden giderilemezse, bu durumda o

---

²⁰² GÖNENÇ, s. 129.

²⁰³ GÖNENÇ, s. 133.

²⁰⁴ GÖNENÇ, s. 125.

²⁰⁵ YILMAZ, s. 126.

yerdeki ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinden bir hâkim görevlendirilecektir.

Yüksek Seçim Kurulunun olduğu gibi, il seçim kurullarının da seçim faaliyetleri kapsamında birtakım idari ve yargısal görevleri bulunmaktadır. İl seçim kurullarının görev ve yetkileri 298 sayılı Kanun'un 16. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre il seçim kurullarının seçimlerin yönetimi konusunda sahip olduğu idari görev ve yetkiler; "ilçe seçim kurullarının ihtiyaç duyduğu araç ve gereçleri temin ederek bu kurullara göndermek, aday beyanname veya listelerini almak ve duyurmak, geçici ve kesin aday listelerini ilgili yerlere göndermek ve duyurmak, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirmek suretiyle il seçim çevresi için bir seçim tutanağı düzenlemek" şeklinde belirtilebilir.

İl seçim kurullarının seçimlerin denetimiyle ilgili yargısal nitelikte görev ve yetkileri idari görev ve yetkilerine göre daha az sayıdadır. "İlçe seçim kurullarının oluşumuna, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazların incelenerek karara bağlanması, aday beyanname veya listeleri hakkında yapılan itirazların incelenmesi ve bunlardan kanuna göre geçerli olmayanlar hakkında karar verilmesi", il seçim kurulunun yargısal görev ve yetkilerindedir.

Bu konuda son olarak 298 sayılı Kanun'da yer alan bir ifadeye değinmek gerekmektedir. İl seçim kurullarının görev ve yetkilerini düzenleyen 16. maddenin birinci fıkrasında yer alan "gerekli tedbirleri almak" ifadesi, görev alanının sınırlarının belirlenmesi konusunda sıkıntılar doğurabileceği sebebiyle eleştirilmiş ve bu konuda il seçim kurulunun takdir hakkını kullanarak duruma göre gerekli tedbirleri alacağı belirtilmiştir.²⁰⁶

2. İlçe Seçim Kurulunun Yapısı, Görevi ve Yetkileri

İl seçim kurullarının yanı sıra daimî kurul olarak görev yapan ilçe seçim kurulları da bulunmaktadır. 298 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre; "...her ilçede bir ilçe seçim kurulu... bulunur." İlçe seçim kurullarının seçim sürecinde üstlendiği görev ve yetkiler, il seçim kurullarının görev ve yetkilerine paralellik göstermektedir. Kanun maddesinde her ilçede bir ilçe seçim kurulu bulunacağı belirtilse de Yüksek Seçim

---

²⁰⁶ GÖNENÇ, s. 61.

Kurulu kararına²⁰⁷ göre, nüfusu 200.000'i aşan ilçelerde birden fazla ilçe seçim kurulu oluşturulabileceği ifade edilmiştir.

İlçe seçim kurullarının teşkilat yapısıyla ilgili düzenlemeler 298 sayılı Kanun'un 18. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, ilçe seçim kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşmaktadır. İlçe seçim kurulu başkan ve üyelerinin görev süreleri iki yıl olarak düzenlenmiştir. İlçedeki en kıdemli hâkim, ilçe seçim kurulunun başkanıdır. İlçe seçim kurulu başkanının kıdemi belirlenirken, yukarıda bahsettiğimiz kıdem ölçütleri esas alınmaktadır.²⁰⁸ Yine aynı maddeye göre; "İlçe seçim kurulu, asıl üyeleriyle toplanır. Bir asıl üyenin katılmadığı toplantıya, öncelikle o üyenin yedeği çağrılır."

298 sayılı Kanun'un 10. maddesinin ikinci fıkrasına göre il merkezlerinde, merkez ilçe seçim kurulu kurulacaktır. Merkez ilçe seçim kurullarına, il seçim kurullarına başkanlık edecek hâkimden sonra gelen en kıdemli hâkimin başkanlık edeceği belirtilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurullarının üyeleri tamamen hakimlerden oluşmaktayken; anılan bu kurullar gibi daimî seçim organlarından olan ilçe seçim kurullarının yalnızca başkanı hakimlerden seçilmektedir. Hakimlerin kıdemlerinin belirlenmesinde de yine 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu hükümleri göz önüne alınır. İl seçim kurullarında olduğu gibi burada da kınama veya daha ağır disiplin yaptırımıyla karşı karşıya kalan hakimler, kıdem ölçütüne doğrultusunda diğerlerine göre daha kıdemsiz sayılacaktır.

İlçe seçim kurulunun 4 asıl ve 4 yedek üyeliği, ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili seçiminde en çok oyu alan dört siyasi partinin belirlediği kişilerden oluşmaktadır. 298 sayılı Kanun'un 19. maddesinde, siyasi partilerin göndereceği üyeliklerin belirlenmesi için öngörülen usul ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Buna göre, ilçe seçim kurulu başkanı, ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili seçiminde o ilçede en çok oy alan 4 siyasi partiye asıl ve yedek üyelerini bildirmeleri için usulüne uygun tebligat yapar. Tebliğden itibaren 2 gün içinde siyasi partilerin, üyelerini bildirmeleri gerekmektedir. 4 asıl ve 4 yedek üyelik bu şekilde tamamlanamazsa, son milletvekili seçimlerinde aldıkları oy sırasına göre, sırasıyla o ilçede teşkilatı bulunan diğer siyasi partilerden üye belirlemeleri istenir. Siyasi partilerin son milletvekili

²⁰⁷ Yüksek Seçim Kurulunun 10.11.2014 tarih ve 2014/4208 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/2288/2014-4208.pdf> (Erişim tarihi: 20.10.2019).

²⁰⁸ GÖNENÇ, s. 134.

seçiminde aldıkları oylar eşitse, kura çekilerek ilçe seçim kurulunun üyelikleri belirlenir. Bütün bu işlemlere rağmen 4 asıl ve 4 yedek üyelik belirlenemezse, 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca; "Tüzüklerine göre genel kongrelerini yapmış, illerin en az yarısında ve ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasından en az altı ay önce il ve ilçe teşkilatını kuran siyasi partilerden", o ilçede teşkilat kurmuş olanlar arasında kura çekilir. Kuraya göre belirlenen siyasi parti, yukarıda ifade ettiğimiz usule göre, ilçe seçim kuruluna üye belirler. 4 asıl ve 4 yedek üyelik bu şekilde de belirlenemezse, birazdan açıklayacağımız usule uygun bir şekilde bu üyelikler, ilçede görev yapan devlet memurları arasından belirlenecektir.

İlçe seçim kurulunun kalan 2 asıl ve 2 yedek üyesi, Kanun'un 19. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, devlet memurlarından belirlenir. Bu üyelerin belirlenmesinde, siyasi partilerin göndereceği üyeliklerin tamamlanamaması halinde başvuru yöntem uygulanmaktadır.²⁰⁹ İlçe seçim kurulunda görev alacak devlet memurları; ilçe merkezinde görev yapan, toplam memuriyet süresi 10 yıldan fazla olan, milletvekili veya yerel idare seçimlerinden birine siyasi parti adayı veya aday adayı olarak katılmamış olan ve daha önce hiçbir siyasi partiye kaydı bulunmayanlar arasından seçilecektir. Belirlenecek 2 asıl üyenin, zorunlu haller haricinde aynı bakanlıkta görevli olmamaları gerekmektedir.

İlçe seçim kurulu başkanı, yukarıdaki koşulları taşıyan devlet memurlarının oluşturduğu listedeki ilk sekiz sıra arasında kura çeker ve isimleri önce çıkanlar asıl; sonra çıkanlar yedek üye olurlar.

Görüldüğü gibi ilçe seçim kurullarının başkan haricindeki diğer üyeleri hakimlik mesleği mensuplarından değil, kamu görevlileri ve siyasi parti temsilcilerinden seçilmektedirler. İlçe seçim kurullarının yalnızca başkanlarının hakimlik mesleği mensuplarından seçilmesinin sebebi, mevcut adli ve idari hâkim sayısının az olması olarak değerlendirilmiştir.²¹⁰

İlçe seçim kurulunun görev ve yetkileri 298 sayılı Kanun'un 20. maddesinde düzenlenmiştir. Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurullarında olduğu gibi, ilçe seçim kurullarının görev ve yetkileri, seçimlerin yönetimine ilişkin idari görev ve yetkilerden ve seçimlerin denetimine ilişkin yargısal görev ve yetkilerden oluşmaktadır. Buna göre ilçe seçim kurullarının idari görevleri; sandık kurullarının kurulması, seçimin sağlıklı

---

²⁰⁹ GÖNENÇ, s. 136.

²¹⁰ YILMAZ, s. 128-129.

bir biçimde yürütülmesi amacıyla gereken tedbirlerin alınması, ilçedeki sandık kurullarının ihtiyaç duyduğu seçim araç ve gereçlerinin gönderilmesi, sandık kurullarından gelen tutanakların birleştirilerek ilçe seçim tutanağının düzenlenmesi ve bu tutanağın diğer ilgili belgelerle birleştirilerek il seçim kuruluna teslim edilmesi şeklindedir. Seçim işlerinin denetlenmesi ve sandık kurullarının oluşumuna, işlemlerine ve kararlarına yapılan itirazların karara bağlanması görevleri ise, ilçe seçim kurullarının yargısal görev ve yetkilerindedir.

Sayılan bu görevlerin yanı sıra 298 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinde ilçe seçim kurullarının seçim propagandası ile ilgili görevlerini düzenleyen hükümler de bulunmaktadır. "Açık yerlerde propaganda" başlıklı 50. madde, "Seçim büroları" başlıklı 51/A maddesi, "Hoparlörle propaganda" başlıklı 56. madde ve "İlan ve reklam yerleri" başlıklı 60. madde ilçe seçim kurulunun görevi kapsamında yer alan düzenlemelerdir.

2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nda da ilçe seçim kurulunun görev ve yetkileri kapsamında bir düzenleme bulunmaktadır. Kanun'un 63. maddesinde; seçmen listesine kayıtlı olmasına rağmen oy kullanmayanların, ilçe seçim kurulu başkanları tarafından para cezasına çarptırılacağı belirtilmiştir.

E. Seçim Teşkilatının Geçici Organları

Seçim sürecinde seçim faaliyetlerini üstlenmekle görevli YSK, il-ilçe seçim kurulları, seçim organları arasında daimî olan kurullardır. Bunlarla beraber seçim sürecinde görev alan geçici kurullar da bulunmaktadır. Bu kurullar sandık kurulları, yurt dışı ilçe seçim kurulları ve geçici ilçe seçim kurullarıdır.

1. Sandık Kurulları

a. Sandık Kurullarının Yapısı

Sandık kurulları ile ilgili düzenleme, il ve ilçe seçim kurullarında olduğu gibi 298 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yer almaktadır. Düzenlemede, seçim bölgelerinde sandık kurulması öngörülmüştür. Bununla birlikte, ilçe seçim kurullarının görev ve yetkilerini düzenleyen 20. maddenin ikinci fıkrasında "sandık kurullarını kurmak" ifadesiyle de sandık kurullarının seçim organları arasında olduğu açıkça belirtilmiştir.

Sandık kurulu ile ilgili düzenlemeler 298 sayılı Kanun'un 21. ve 27. maddeleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 21. maddesine göre; "Sandık kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden kurulur." "Sandık kurulu başkanının belirlenmesi" başlıklı 22. maddede, 7102 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle 13.03.2018 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Hükme göre sandık kurulu başkanı, mülki idare amirinin gönderdiği ve ilçede görev yapan bütün kamu görevlilerinin bulunduğu listeden belirlenmektedir. Sandık kurulu başkanı göreve gelmezse, kamu görevlileri arasından belirlenen üye; bu da göreve gelmezse sandık kurulunun en yaşlı üyesi başkan olarak görevlendirilir. Maddenin değişiklikten önceki halinde kurul üyelikleri için, iyi ün sahibi olmak, okur yazar olmak gibi koşullar aranırken, yeni düzenlemede bu ifadeler terk edilmiştir.

Sandık kurulu üyelerinin seçilmesi ile ilgili düzenleme ise 23. maddede yer almaktadır. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, sandık kurulu üyeleri genel olarak siyasi partilerden belirlenir. İlçe seçim kurulu başkanı, o ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili seçimlerinde en çok oyu alan 5 siyasi partiye, sandık kuruluna 1 asıl ve 1 yedek üye belirlemeleri için tebligat yapar. Tebligatın siyasi partilere ulaşmasından itibaren beş gün içinde, her bir siyasi parti tarafından 1 asıl ve 1 yedek üyenin belirlenmesi gerekmektedir. Üyeliklerin bu şekilde tamamlanamaması durumunda 23. maddeye göre; "Eksik kalan üyelikler, aynı şartları taşıyan diğer siyasi partilerden, aldıkları oyların büyüklük sırasına göre aynı yöntemle tamamlanır. Oylarda eşitlik halinde kura çekilir. Bu hükümlerin uygulanmasına rağmen beş asıl ve beş yedek üyenin tümü belirlenemezse, o ilçede seçime katılan ve teşkilatı bulunan diğer siyasi partiler arasında kura çekilir."

Maddenin altıncı fıkrasında, 7102 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle 13.03.2018 tarihinde değişiklik yapılmış ve kurulun geriye kalan 1 asıl ve 1 yedek üyesinin belirlenme usulü değiştirilmiştir. Maddenin değişiklikten önceki halinde, "kalan bir asıl ve bir yedek üyenin sandığın bulunduğu köy ve mahalle ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi asıl ve yedek üyelerinden ad çekme suretiyle" belirleneceği düzenlenmişti.²¹¹ Yeni düzenlemeye göre, sandık kurulunun 1 asıl ve 1 yedek üyesi, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından öncelikle mülki idare amirince bildirilen listedeki kamu görevlileri arasından belirlenecektir. Sandık kurulunun kamu görevlisi olan asıl üyesi göreve gelmezse, bu asıl üyenin yedeği görevi üstlenecektir.

---

²¹¹ GÖNENÇ, s. 141.

Sandık kurulu üyelikleri, Kanun'da ifade edilen bu yöntemlerle doldurulamazsa, 23. maddenin son fıkrasına göre; “Eksikler, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o çevrede bulunan ve sandık kurulunda görev verilmesinde sakınca olmayan kimselerden doldurulur.”

Bunlara ilave olarak, 298 sayılı Kanun'un 25. maddesi uyarınca, siyasi partiler ve bağımsız adaylar sandık işlerini takip etmek için sandık kuruluna, birer müşahit gönderebileceklerdir.

b. Sandık Kurullarının Görev ve Yetkileri

Daimî seçim kurullarının seçimlerle ilgili idari ve yargısal görev ve yetkileri bulunduğu gibi, geçici bir kurul olan sandık kurullarının da birtakım idari ve yargısal görev ve yetkileri bulunmaktadır. Sandık kurullarının görev ve yetkileri ile ilgili düzenlemeler 298 sayılı Kanun'un “Seçim Günü İşleri” başlıklı dördüncü bölümünün “Sandık Başlı İşleri” birinci kesiminde yer almaktadır. Bu kapsamda, sandık kurullarının seçimlerin yönetimine ilişkin idari nitelikteki görev ve yetkileri şu şekilde sıralanabilir: Sandık çevresinde seçimin düzeni için gereken tedbirleri almak ve oy verme işlerini yürütmek, ilçe seçim kurulunun belirlediği bina ve benzeri yapılarda, sandığın konulacağı yeri tespit etmek ve sandığı bulmayı kolaylaştıracak işaretler koymak, sandıktaki oyları saymak ve sonuçları tutanağa geçirmek ve sonuç tutanağını ilgili belgelerle birlikte ilçe seçim kuruluna ulaştırmak.

Sandık kurullarının seçimlerin denetimine ilişkin yargısal görev ve yetkileri ise; oy verme işleri hakkındaki itirazların incelenmesi ve karara bağlanması, kararlara karşı yapılan itirazların ilçe seçim kuruluna gönderilmesidir.

2. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu

Yurt dışı ilçe seçim kurulu ile ilgili düzenleme 298 sayılı Kanun'un 10. maddesinde bulunmaktadır. Bu düzenleme maddeye, 5749 sayılı Kanun'un²¹² 1. maddesiyle 13.03.2008 tarihinde ek cümle olarak eklenmiştir. Buna göre; “Yurt dışındaki seçmenin oy kullanmalarıyla ilgili seçim işlerini yönetmek üzere Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı olarak Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu oluşturulur. İhtiyaç duyulması halinde birden fazla yurt dışı ilçe seçim kurulu teşkil edilebilir.” denilmiştir.

²¹² “5749 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmî Gazete T: 22.03.2008, S: 26824.

a. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Yurt dışı ilçe seçim kurulunun görevleri ile ilgili düzenleme, Kanun'un 20/A maddesinde yer almaktadır. Anılan madde, 6304 sayılı Kanun'un²¹³ 2. maddesiyle 09.05.2012 tarihinde 298 sayılı Kanun'a eklenmiştir. Diğer seçim kurullarında olduğu gibi, yurt dışı ilçe seçim kurulunun görev ve yetkilerinin bir kısmı seçimlerin yönetimine ilişkin idari görev ve yetkilerden, bir kısmı da seçimlerin denetimine ilişkin yargısal görev ve yetkilerden oluşmaktadır.

Yurt dışı ilçe seçim kurulunun seçimlerin yönetimi kapsamında üstlendiği idari görevleri ile yetkileri şu şekilde sıralanabilir: “Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenlerin oy kullanmalarıyla ilgili işlemlerin yürütülmesini sağlamak ve bunun için gerekli tedbirleri almak, yurt dışı sandık kurullarını kurmak, seçim için gerekli malzemelerin teminini Dışişleri Bakanlığından istemek, askı listelerine yapılan itirazlar sonucu verilen kararlar doğrultusunda gerekli kayıt ve düzeltme işlemlerini yaptırmak, yurt dışı seçmen kütüğündeki kayıtları güncellemek ve yurt dışından gelen oy torbalarının, yurt içinde oy verme süresi bittikten sonra açılması, sayımlarının yapılması, tutanak birleştirme işlemlerinin yapılması ve Ankara İl Seçim Kuruluna gönderilmesi ile görevli sandık kurullarını kurmak.”

Yurt dışı ilçe seçim kurulunun seçimlerin denetimine ilişkin yargısal görev ve yetkileri ise; “Yurt dışı sandık kurullarının işlemlerine ve kararlarına yapılan itiraz ve şikayetleri incelemek ve karara bağlamak ve yurt dışı seçmen kütüğüne, askı süresinde yapılacak itirazları sonuçlandırmak” olarak belirtilebilir.

3. Geçici İlçe Seçim Kurulları

Geçici ilçe seçim kurulları, isminden de anlaşılacağı üzere, görevinin sürekliliği bakımından daimî seçim kurullarından farklılık arz etmektedir. Bu kurullar, ilçe seçim kurulunun yanında görev almak ve Kanun'da belirtilen görevleri yerine getirmek üzere oluşturulur.²¹⁴

Geçici ilçe seçim kurulları ile ilgili düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 18. maddesinde bulunmaktadır. Maddenin üçüncü fıkrasına göre; “Seçmen sayısı 25000'den fazla olan ilçelerde, seçim evrakının dağıtılması ve toplanması, sandık

²¹³ “6304 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmî Gazete T: 18.05.2012, S: 28296.

²¹⁴ GÖNENÇ, s. 137.

kurulu başkanının ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı bulunduğu ilçe seçim kuruluna teslim edilmesi görevlerini yerine getirmek üzere geçici ilçe seçim kurullarının kurulabileceği” ifade edilmiştir. Geçici ilçe seçim kurullarının kurulması konusunda yetki YSK’ye aittir. Bu kurul, bir başkan ile 6 asıl ve 4 yedek üyeden oluşmaktadır. Kurulun başkanı, il-ilçe seçim kurullarında görevli hakimlerden sonraki en kıdemli hakimdir. Geçici ilçe seçim kurullarının üye hakimlerinin kıdemi de tıpkı ilçe seçim kurullarında olduğu gibi 2802 sayılı Kanun’a göre belirlenecektir. Başkan haricindeki diğer üyelerden 4’ü asıl ve 4’ü yedek olmak üzere siyasi partilerden; 2 asıl üyesi ise devlet memurları arasından seçilmektedir. Bu üyelerin belirlenmesinde, yukarıda açıkladığımız ilçe seçim kurulu üyelerinin belirlenmesindeki usul kullanılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SEÇİMLERİN YÖNETİMİ

I. GENEL OLARAK

Anayasanın 79. maddesinin birinci fıkrasında, yargı organlarının seçimlerin yönetimi ile ilgili faaliyetleri üstleneceği belirtilmiştir. Seçimlerin yönetimi, seçimler ve halkoylamaları kapsamında, seçim sürecinin başında, seçim süreci sırasında ve seçimlerin sonuçlanmasından sonra gerçekleştirilen yönetsel faaliyetleri ifade etmektedir. Seçimlerin yönetimi ile ilgili görev ve yetkileri bulunan temel organ Yüksek Seçim Kurulu olmakla birlikte, yukarıda bahsedildiği gibi daimî ve geçici seçim kurulları da seçimlerin yönetiminde rol almaktadırlar.

Seçimlerin yönetimi konusunda, en ayrıntılı düzenlemeler “298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”da bulunmaktadır. Bununla birlikte, 30.11.2017 tarihinde kabul edilen ve 12.12.2017 tarih ve 30268 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”da da bazı düzenlemeler bulunsa da bu düzenlemelerin, 298 sayılı Kanun’daki gibi ayrıntılı düzenlemeler olduğunu söylemek güçtür. Seçimlerin yönetimi konusunda, 298 sayılı Kanun’da yer alan düzenlemelerde, 7062 sayılı ve 7102 sayılı Kanunlar ile birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu konuda asıl kaynak olarak 298 sayılı Kanun ele alınacaktır.

II. SEÇİME HAZIRLIK İŞLERİ

A. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ve Seçim Müdürlükleri

Seçim süreci başlamadan önce, birtakım hazırlık işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Seçimde veya referandumda oy kullanacak seçmenlerin ve adayların belirlenmesi ve seçim zamanına kadar gerekli tedbirlerin alınması, seçim sürecinin öncesinin yönetimi kapsamında yer almaktadır.

Seçim öncesi yönetiminin ilk işlemi, oy kullanacak seçmenlerin belirlenmesidir. Seçmen olabilme şartları Anayasada ve 298 sayılı Kanun’da

belirtilmiştir. Seçimde veya referandumda oy kullanacak seçmenlerin belirlenmesi ile görevli, YSK bünyesinde Ankara’da görev yapan “Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü” ve her ilçede görevli olan “Seçim Müdürlükleri” bulunmaktadır. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün yapısı ile ilgili düzenlemeler, Yüksek Seçim Kurulunun 25.10.2008 tarihli, 260 numaralı genelgesinde²¹⁵ yer almaktadır.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, seçimlerin yönetimi konusundaki faaliyetleri, Yüksek Seçim Kuruluna bağlı olarak, Kurulun belirleyeceği bir müdürün²¹⁶ yönetiminde gerçekleştirir. Ayrıca müdüre bağlı olarak çalışan ve yaptıkları işlerden müdüre, YSK Başkanına ve YSK’ye karşı sorumlu olan müdür yardımcıları²¹⁷ da görev almaktadırlar.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün görevleri ile ilgili düzenlemeler daha önceden 298 sayılı Kanun’da yer almaktayken, 7062 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle önceki düzenlemeler ilga edilmiş ve halihazırda bu düzenlemelere 7062 sayılı Kanun’un 9. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün görevleri; “seçmen kütüğünün oluşturulması ve güncellenmesi, seçmen kütüğünün oluşturulması ve güncellenmesi için gerekli olan bilgi ve belgelerin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından temin edilmesi, seçmenlerin eksiksiz bir şekilde belirlenmesi ve mükerrer kayıtların önlenmesi, seçmenin oy vermesinin kolay, doğru ve hızlı bir hale getirilmesinin sağlanması, seçimin hızlı bir şekilde sonuçlanmasının sağlanması, seçmen kütüğünün denetlenmesi ve YSK kararlarının yerine getirilmesi” şeklinde sayılabilir.

7062 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden önce 298 sayılı Kanun’da, merkez ilçe ve ilçelerde teşkilatlanan “seçmen kütük büroları” görev yapmaktaydı. Kanun değişikliği ile, seçmen kütük büroları yerine, YSK’nin taşra teşkilatı içinde yer

---

²¹⁵ “Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş ve Görevleri ile Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil ve Disiplin İşleri Hakkında Genelge”, Resmî Gazete T: 04.11.2008, S: 27044.

²¹⁶ Genelgenin 6. maddesine göre; “Genel Müdür, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün Kanunda belirtilen amaçlarına uygun olarak çalışma, yönetim ve denetimi ile 7’nci maddedeki görevlerin yerine getirilmesinden Yüksek Seçim Kurulu Başkanına ve Yüksek Seçim Kuruluna karşı sorumludur.”

²¹⁷ “Yüksek Seçim Kurulu Birimlerinin Kuruluş ve Görevleri ile Personelin Göreve Alınma, Yer Değiştirme, Yükselme, Görevden Uzaklaştırma, Sicil ve Disiplin İşleri Hakkında Genelge”sinin 12. maddesine göre; “Teknik ve idari Genel Müdür Yardımcıları görev almaktadırlar. Seçmen Kütüğü Genel Müdür Yardımcısı (Teknik), elektrik, elektronik, elektrik-elektronik, bilgisayar, makine ve endüstri mühendisliği ders programında bilgisayar eğitimine yer veren diğer mühendislik fakülteleri, istatistik, istatistik-bilgisayar, fizik, matematik alanlarında olanlar arasından atanmaktadır. Genel Müdür Yardımcısı (İdari), hukuk, siyasal bilgiler, kamu yönetimi, iktisat, maliye, ekonomi, muhasebe, işletme, istatistik, istatistik-bilgisayar alanlarında, Lisans düzeyinde öğrenim görmüş, son üç yıl sicil notu ortalaması 76 puandan az olmayan, kamu kurumu ve kuruluşlarında asgari on yıl çalışmış ve yöneticilik deneyimine sahip olanlar arasından atanır.”

alan, ilçe ve yurt dışı ilçe seçim kuruluna bağlı olarak görev yapan “seçim müdürlükleri” oluşturulmuştur. Seçim müdürlükleri kural olarak, ilçe seçim kurulu başkanına bağlı olarak çalışmaktadır. Fakat 7062 sayılı Kanun’da, YSK’nin gerekli gördüğü takdirde, il seçim kurullarına bağlı olarak görev yapan seçim müdürlükleri kurabileceği belirtilmiştir.

B. Seçme Yeterliliği ve Seçmen Kütüğünün Oluşturulması

1. Seçme Yeterliliği

Seçme hakkı, Türk vatandaşlarına Anayasanın 67. maddesi ve 298 sayılı Kanun’un 6. maddesi ile tanınan ve Anayasanın “Siyasi Haklar ve Ödevler” başlığı altında düzenlenen siyasi bir haktır. Seçme hakkından yararlanabilmek için aranan koşullardan ilki Türk vatandaşlığıdır. Türk vatandaşlığını haiz olmayan yabancılar, Anayasada ve Kanun’da yazılı diğer koşulları taşımasalar dahi seçimlerde ve referandumlarda oy kullanamazlar.²¹⁸ Bununla birlikte Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması, seçimlerde ve referandumlarda oy kullanılmasına engel teşkil etmeyecektir.²¹⁹ Çünkü bu durumda olanlar hakkında Türk hukuku uygulanacaktır.²²⁰

Türk vatandaşlığının sonradan kaybedilmesinin, seçme hakkına etkisinin ne olacağı sorusunun yanıtı, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun²²¹ 27. ve 28. maddelerinde yer almaktadır. Kanun’un 27. maddesine göre, Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin, kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tabi tutulacakları belirtilmiştir.²²² Yalnızca bu düzenlemeden, Türk vatandaşlığını kaybedenlerin seçme haklarının bulunmadıkları sonucunu çıkarmak mümkündür. Zira yukarıda ifade ettiğimiz üzere, Anayasamıza göre yabancıların seçme hakları bulunmamaktadır. Fakat 5901 sayılı Kanun bu düzenleme ile yetinmeyerek, 28. maddenin üçüncü fıkrasında, Türk vatandaşlığını kaybedenlerin seçme haklarının bulunmadığını açık bir şekilde belirtmiştir.

²¹⁸ Aysel ÇELİKEL, Günseli GELGEL ÖZTEKİN, **Yabancılar Hukuku**, Beta, İstanbul, 2012, s. 278.

²¹⁹ “5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun”un 4. maddesine göre, “Bu Kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hâllerde, bu Kanunda aksi öngörülmedikçe; a) Vatansızlar ve mülteciler hakkında yerleşim yeri, bulunmadığı hâllerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku, b) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları hâlinde Türk hukuku, c) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki hâlinde buldukları devlet hukuku, uygulanır.”

²²⁰ Ergin NOMER, **Devletler Hususi Hukuku**, Beta, İstanbul, 2011, s. 112.

²²¹ Resmî Gazete T: 12.06.2009, S: 27256.

²²² GÖNENÇ, s. 163.

Seçme hakkının kullanılabilmesi ile ilgili Anayasada öngörülen diğer bir şart, on sekiz yaşın doldurulmasıdır. Böyle bir şartın öngörülmesinin sebebi; oy kullanacak seçmenin yaptığı işlem ve eylemleri idrak edebilme gücüne eriştiği dönem, oy kullanma işleminin sonuçlarını bilme ve bu olgunluğa ulaşması gibi ölçütlerin sağlanmasıdır.

Anayasada açıkça belirtilmese de 298 sayılı Kanun'un 8. maddesinde yer alan düzenlemeden yola çıktığımızda, oy kullanacak seçmenin kısıtlı olmaması yani fiil ehliyetinin bulunması gerektiğini görmekteyiz.²²³ Zira, bir hakkın kullanılması fiil ehliyetinin varlığına bağlıdır. Seçme hakkı da Anayasada siyasi bir hak olarak düzenlendiğinden bu hakkı kullanan kişinin fiil ehliyetine sahip olması gerekmektedir.²²⁴

Belirttiğimiz bu şartlarla birlikte, Anayasanın 67. maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen kişiler, seçme hakkını kullanamayacak kişiler arasında sayılmıştır. Düzenlemeye göre; silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamayacaktır.

2. Seçmen Kütüğünün Oluşturulması

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün, 7062 sayılı Kanun'un 9. maddesinde sayılan görevlerinden ilki, seçmen kütüğünün oluşturulmasıdır. Seçmen, yasal düzenlemelere göre oy kullanma hakkına sahip olan vatandaşları ifade etmektedir.²²⁵ Seçimlerde ve referandumlarda, vatandaşların sağlıklı bir şekilde oy kullanabilmeleri için devletin, seçmen kütüğünü eksiksiz ve gerçeği yansıtır bir şekilde oluşturması gerekmektedir.²²⁶ Zira seçmen sıfatını haiz olabilmek için seçmen kütüğüne kayıtlı olmak icap etmektedir.

Seçmen kütüklerinin oluşturulması konusunda, ülkeden ülkeye farklılık gösteren uygulamalar bulunmaktadır. Bazı ülkelerde (Amerika Birleşik Devletleri) vatandaşların beyanı esas alınırken, ülkemizde olduğu gibi bazı ülkelerde de (İngiltere,

---

²²³ "Kısıtlılık" hali, çalışmamızın ilerleyen kısmında milletvekili seçilme yeterliliği konusunda ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

²²⁴ AYDOĞDU, s. 24.

²²⁵ Yıldızhan YAYLA, Erdoğan TUNCER, **Seçim Kılavuzu ve Seçimle İlgili Kanunlar**, Kervan Yayınları, İstanbul, 1973, s. 9-12.

²²⁶ GÖNENÇ, s. 183.

Danimarka, İzlanda) bu konuda idari makamlar yetkilendirilmiştir.²²⁷ Seçmen kütüklerinin oluşturulmasında vatandaşların beyanının esas alındığı seçim sistemlerinde seçimlere katılımın, bu yetkinin idari makamlar tarafından yerine getirildiği ülkelere göre daha düşük olduğu bilinmektedir.^{228 229}

Seçmen kütüğünün oluşturulması ile ilgili düzenlemeler, 298 sayılı Kanun'un 33. maddesinde yer almaktadır. Buna göre; "Seçmen kütüğü, adres kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak YSK tarafından her yıl yeniden düzenlenir ve sürekli bilgi toplama ile her seçim döneminde güncelleştirilir." Oy kullanacak seçmenlerin ikamet adreslerinin belirlenmesi ve bu adreslerin elektronik ortama aktarılmasında "Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi"nden (MERNİS) faydalanılmaktadır. "İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü" bünyesinde oluşturulan ve vatandaşların adres bilgilerinin yer aldığı bu sistemden alınan adresler ile seçmen kütüğü oluşturulmaktadır.²³⁰ Seçmen kütüklerinin sağlıklı bir biçimde düzenlenmesi ve her seçim döneminde güncelleştirilmesi, seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenlerin, demokratik haklarını kullanabilmeleri adına önem arz etmektedir.²³¹

Kanun'un 34. maddesinde seçmen kütüğünde bulunması gereken bilgiler belirtilmiştir. Buna göre; "Seçmen kütüğünde seçmenin adı, soyadı, ana ve baba adı, doğum yılı, doğduğu ilçe ve oturduğu yer adresi bulunması esastır." Bununla birlikte, seçme yeterliliğini olumsuz bir şekilde etkileyen durumlarla bedensel engeli bulunan seçmenlerin bu durumları, seçmen kütüğüne işlenen bilgiler arasındadır. Seçmenlerin kişisel verilerinde; ölüm, ikamet adresi değişikliği, mahkeme kararı ile seçme hakkını kaybetmesi veya tekrar kazanması, Türk vatandaşlığından çıkarılması veya Türk vatandaşlığının kazanılması gibi durum değişiklikleri seçmen kütüğüne işlenir ve bu şekilde her seçim veya halkoylamasında, güncel seçmen kütükleri esas alınır.²³²

²²⁷ YAVUZ, s. 16.

²²⁸ Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Seçimi katılım yüzdeleri; 2004: %60,1, 2008: %61,6, 2012: %58,2, 2016: %60,1; Kongre Ara Seçimleri katılım yüzdeleri, 2006: %40,1, 2010: %41, 2014: %36,7, 2018: %49,6 şeklindedir. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-secimlere-katilim-dusuk-seyrediyor/1462264> (Erişim tarihi: 14.11.2019).

²²⁹ Türkiye'de seçimlere katılım yüzdeleri; 2007 Genel Seçim: %84,16, 2011 Genel Seçim: %87,16, Haziran 2015 Genel Seçim: %86,43, Kasım 2015 Genel Seçim: %87,40, 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimi ve Milletvekili Genel Seçimleri; %88,19 oranındadır. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_se%C3%A7imlere_kat%C4%B1%C4%B1m (Erişim tarihi: 14.11.2019).

²³⁰ AYDIN, s. 317.

²³¹ Reyda ERGÜN, "İspanya'da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", **Erdoğan Teziç'e Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 588.

²³² Yüksek Seçim Kurulunun "Yurt İçi Seçmen Kütüğünün Güncelleştirilmesi Usul ve Esasları" başlıklı 140/1 sayılı Genelgesi.

Seçmen kütükleri hazırlandıktan ve güncelleştirildikten sonra; “muhtarlık bölgesi askı listesi”, “sandık bölgesi askı listesi” ve “sandık seçmen listeleri” oluşturulur. Oluşturulan bu listeler sayesinde, itiraz veya şikâyet yoluyla, seçmenlerle ilgili kayıtlardaki yanlışlıklar düzeltilmekte veya eksik hususlar giderilmektedir.²³³

Muhtarlık bölgesi askı listeleri, ait olduğu muhtarlığa, 298 sayılı Kanun’un 14. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, ilçelerdeki siyasi parti başkanlıklarına, il ve ilçe seçim kurulu başkanlarına gönderilir. Askı listeleri, seçmen kütüğündeki hataların düzeltilmesi ve eksikliklerin giderilmesi amacıyla muhtarlıklarda iki hafta süreyle askıda kalır. İki hafta içinde yapılan itiraz ve şikâyetlerin ardından yetkili kurulun kesin kararıyla “muhtarlık bölgesi askı listeleri” kesinleşir.²³⁴

Muhtarlık bölgesi askı listelerine yapılan itiraz ve şikâyetler üzerine verilen kararların seçmen kütüğüne işlenmesi sonucunda, seçmen kütüğünün yeni hali sandık bölgesi askı listelerinde yer alır. Sandık seçmen listeleri ise, muhtarlık bölgesi ve sandık bölgesi askı listelerindeki yanlışlıkların ve eksikliklerin mümkün olduğunca azaltılmış halinden oluşmaktadır. 298 sayılı Kanun’un 43. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Sandık seçmen listeleri, oy verme gününden 120 gün önce seçmen kütüğünde kesinleşmiş mevcut bilgilere dayanılarak çıkarılır.” Bu şekilde kesinleşen listeler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamayacaktır.²³⁵

Anayasanın 67. maddesinin ikinci fıkrasında 1995 yılında yapılan değişiklikle, yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının oy kullanabilmesi amacıyla gerekli tedbirlerin kanunla alınacağı belirtilmiştir.²³⁶ Düzenleme ile birlikte, yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının seçme hakkı Anayasal statüsüne kavuşmuştur. Anayasaya eklenen düzenleme sonrasında, düzenlemede de belirtildiği gibi yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy kullanmasıyla ilgili tedbirler 298 sayılı Kanun ile alınmıştır. Bu kapsamda, Kanun’un 35. maddesi ile adres kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak yurt dışı seçmen kütüğünün oluşturulması kararlaştırılmıştır. Yurt dışı seçmen kütüğündeki bilgiler esas alınarak oluşturulan yurt dışı seçmen listeleri, elektronik ortamda ilan edilir. YSK uygulamasında da Kanun’a uygun bir şekilde, yurt dışı seçmen listeleri elektronik ortamda ilan edilmektedir. Böylece,

---

²³³ YAYLA, TUNCER, s. 15.

²³⁴ GÖNENÇ, s. 195.

²³⁵ YAYLA, TUNCER, s. 16.

²³⁶ Anılan düzenleme, 1982 Anayasasının 67. maddesine, 23.07.1995 tarihinde “4121 sayılı 7.11.1982 Tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç Metni ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”un 5. maddesi ile eklenmiştir.

seçmen sıfatını yeni kazanmış olanlar ve ikamet adresini değiştirenlerin yurt dışı seçmen kütüğüne yazılabilmeleri sağlanmaktadır.²³⁷

3. Vatandaşların Seçmen Kütüğünden Çıkarılması

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, ülkemizde seçmen olarak oy kullanabilmek için Türk vatandaşı olmak, on sekiz yaşını doldurmuş olmak ve tam fiil ehliyetine sahip olmak gerekmektedir. Bu şartları haiz olan her Türk vatandaşı ikametinin bulunduğu yerdeki seçmen kütüğüne kaydedilerek seçmen sıfatını kazanacaktır.

Bununla birlikte seçmen sıfatı taşıyan Türk vatandaşının ölmesi, onun seçme yeterliliğini yitirmesi anlamına gelecek ve seçmen kütüğünden çıkarılması hukuki sonucunu doğuracaktır. Ölüm olayı, doğurduğu hukuki sonuçlar itibarıyla öncelikle nüfus kütüğüne kaydedilir. Seçmen kütüğü de nüfus kütükleri esas alınarak oluşturulduğu için ölümü gerçekleşen Türk vatandaşının seçmen sıfatı, 298 sayılı Kanun'un 36. maddesi gereği her yıl gerçekleştirilen adres kayıt sistemi esas alınarak yapılan güncelleştirmeler sonucu kütükten çıkarılacaktır.²³⁸

Seçmen olmanın diğer önemli şartı Türk vatandaşı olmaktır. Türk vatandaşlığını herhangi bir sebeple kaybeden kişinin seçmen sıfatı da sona erecektir. Seçme hakkı yabancılar tarafından kullanılmadığı için, Türk vatandaşlığından çıkarılan kişi, çıkarıldığı tarihten itibaren yabancı statüsünde olacak ve dolayısıyla da seçmen sıfatı kaybolacaktır. Bununla birlikte sonradan Türk vatandaşlığının kazanılması halinde yeniden seçmen kütüğüne kayıt yapılmasının önünde bir engel yoktur.

Seçme yeterliliğini etkileyen bir diğer unsur kısıtlılık halidir. Türk Medeni Kanunu uyarınca, fiil ehliyetini kullanabilmek için kişinin kısıtlı olmaması gerekmektedir. Kısıtlılık hali, kanunda belirtilen sebeplere dayanılarak mahkeme kararıyla kişinin fiil ehliyetinin kısmen sınırlandırılması veya tamamen sona erdirilmesidir.²³⁹ Bu sebeple, seçmen kütüğüne kayıtlı bir seçmen, sonradan mahkeme kararıyla kısıtlandığında seçme yeterliliğini kaybedecek ve seçmen kütüğünden çıkarılacaktır. Zira, 298 sayılı Kanun'un 8. maddesinde, kısıtlıların seçmen olamayacakları hüküm altına alınmıştır.

²³⁷ Yüksek Seçim Kurulunun 26.04.2018 tarih ve 2018/296 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77559/2018-296.pdf> (Erişim tarihi: 22.11.2019)

²³⁸ GÖNENÇ, s. 191.

²³⁹ Bilge ÖZTAN, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 253.

Seçmen kütüğünden çıkarılmayı gerektiren son durum, ikamet değişikliğidir. Fakat burada, seçmen kütüğünden kalıcı bir şekilde çıkarma hali bulunmamaktadır. İkamet değişikliği sonucunda seçmenin kütükteki kaydı, ayrıldığı ikametgahın bulunduğu seçim bölgesindeki seçmen kütüğünden çıkarılarak yeni ikametgahının bulunduğu seçim bölgesindeki seçmen kütüğüne taşınmaktadır.²⁴⁰

C. Seçim Çevresi ve Milletvekili Sayısı

1. Seçim Çevresi

a. Seçim Çevresinin Tanımı ve Yasal Dayanak

Milletvekili seçimlerinde, seçim çevrelerinde kullanılan oylara göre milletvekili sayısının belirlenmesi, seçimlerin yönetiminde önemli faaliyetlerden olan seçim çevresinin belirlenmesi konusunu irdelemeyi gerektirmektedir. İşin önemi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni oluşturan milletvekillerinin, ülke coğrafyasına dağılımının adil ve demokratik koşullarla gerçekleştirme amacıyla ortaya çıkmaktadır.²⁴¹

Seçim çevresinin tanımı 298 sayılı Kanun'un 3. maddesinde yapılmıştır. Buna göre seçimlerde her il, bir seçim çevresidir. Seçim çevresi tercih edilen seçim sistemine göre; milli seçim çevresi, geniş seçim çevresi ve dar seçim çevresi olarak üçe ayrılmaktadır.²⁴² Milli seçim çevresinde, ülkenin bütünü bir seçim çevresi olarak kabul edilmektedir. Seçime katılan her siyasi parti, meclis üye tam sayısı kadar milletvekili adaylarının bulunduğu liste ile seçime girer. Nispi temsil sistemiyle bağdaşan milli seçim çevresi, çoğunluk sisteminin uygulandığı çok partili demokrasiler ile bağdaşmamaktadır. Zira böyle bir ortamda, çoğunluğu elde eden parti, meclisteki sandalyelerin tamamını elde edecek ve böylece muhalefet anlamını yitirecektir.²⁴³

Geniş seçim çevresinde ülke, nüfus veya coğrafi yapıya göre birden fazla temsilci çıkarabilecek şekilde bölümlere ayrılmaktadır.²⁴⁴ Ülkemizde de benimsenen geniş seçim çevresi, milli seçim çevresinin aksine çoğunluk sistemiyle bağdaşmaktadır. Çünkü geniş seçim çevresinde çoğunluğu elde eden siyasi parti yalnızca o seçim çevresindeki temsilcilikleri kazanacaktır. Dar seçim çevresinde ise, seçim çevresinden yalnızca bir milletvekili çıkarılması amaçlanmaktadır. Dar seçim

---

²⁴⁰ GÖNENÇ, s. 191.

²⁴¹ AYDIN, s. 333.

²⁴² AYDOĞDU, s. 32-34.

²⁴³ TEZİÇ, s. 320.

²⁴⁴ Şükrü KARATEPE, *Anayasa Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2013, s. 293.

çevresinin ülkemizde halihazırda uygulandığını varsaydığımızda, ülkemizin 600 milletvekili için 600 ayrı seçim çevresine ayrılması gerekiyordu. Bu yöntemde, nispi çoğunluk sistemi yerine çoğunluk sistemi uygulanacaktır. Her seçim çevresinde en çok oyu alan aday, milletvekili olarak meclise girecektir.²⁴⁵

Seçim çevresindeki farklı yöntemlerin benimsenmesi milletvekili seçimlerine mahsus bir durumdur. Zira, yerel seçimlerde kamu tüzel kişiliği bulunan idarelerin her biri ayrı bir seçim çevresine vücut vermektedir.²⁴⁶

298 sayılı Kanun'daki seçim çevresini tanımlayan düzenlemeden başka, seçim çevresiyle ilgili bir diğer düzenleme 2839 sayılı Kanun'da yer almaktadır. 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 4. maddesinin beşinci fıkrasında, çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan illerin bir; 19'dan 35'e kadar olan illerin iki; 36 ve daha fazla olan illerin üç seçim çevresine ayrılacağı belirtilmiştir. Aynı fıkranın devamında seçim çevreleri belirlenirken göz önünde bulundurulacak hususlar düzenlenmiştir. Buna göre illerin seçim çevreleri belirlenirken; "Seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayılarının birbirine eşit veya yakın sayıda olacak şekilde oluşturulması, ilçelerin mülki bütünlüğü ve aynı seçim çevresindeki ilçelerin nüfus ve coğrafi yakınlıkları ile ulaşım imkanları göz önünde bulundurulur."

b. Bir Seçim Çevresi Hilesi: Gerrymandering

Seçim çevresinin belirlenmesi konusunda "gerrymandering" uygulamasına değinmek gerekmektedir. Gerrymandering uygulaması, seçim çevrelerinin iktidarın menfaatlerine uyacak şekilde belirlenmesi anlamına gelmektedir.²⁴⁷ Bu yöntem ile, seçim çevreleri belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken toplum yararı ve temsilde adalet ilkesi bir kenara itilmekte, iktidarın siyasi menfaati esas alınmaktadır.²⁴⁸ Türkçe karşılığı "seçim çevresi hilesi" olan bu uygulama ilk kez, 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletinde ortaya çıkmıştır. Eyalet başkanı Elbridge Gerry, yapılacak seçimlerde partisini daha üstün bir noktaya getirmek niyetiyle eyaleti, yeni seçim çevrelerine ayırmıştı.²⁴⁹ Belirlenen yeni seçim çevreleriyle birlikte eyaletin haritadaki görünümü semender (salamender) canlısının şeklini anımsattığı için bu uygulama "Gerry-mander" olarak

²⁴⁵ AYDOĞDU, s. 33-34; TEZİÇ, s. 322.

²⁴⁶ AYDOĞDU, s. 32.

²⁴⁷ TEZİÇ, s. 324.

²⁴⁸ AYDOĞDU, s. 34.

²⁴⁹ TEZİÇ, s. 324.

nitelendirilmiştir.²⁵⁰ Günümüzde gerrymandering kavramı, seçim mevzuatında değişiklikler yapılarak, mevcut iktidara bir sonraki seçimde avantaj sağlamayı amaçlayan durumlar için kullanılmaktadır.²⁵¹

Gerrymandering uygulamasının hayata geçirilebilmesi için, iktidarın seçim çevrelerini kendi yararına olacak şekilde belirlemesi ve yapılacak seçimde çoğunluk sisteminin benimsenmiş olması gerekmektedir.²⁵² Zira çoğunluk sisteminde, belirli seçim çevresinde oyların çoğunluğunu elde eden siyasi parti o seçim çevresinde seçimi tek başına kazanmış olacaktır.²⁵³ Bu durumda, seçimi kazanan siyasi partiye verilmeyen oylar adeta çöpe gitmektedir. Bu yönüyle çoğunluk sistemi temsilde adalet ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla gerrymandering yöntemi de temsilde adalet ilkesine ters düşmektedir.

Uygulamanın, ülkemizde de bir dönem örneklerine rastlanmıştır. Bunlardan ilki, 1953 yılında Abana ilçe merkezinin Bozkurt-Pazaryeri ilçesine naklidir.²⁵⁴ 1954 yılında Gerrymandering uygulaması, Malatya ilinden Adıyaman ilinin; Kocaeli ilinden de Sakarya ilinin oluşturulması örnekleriyle sürdürülmüştür.²⁵⁵ Yine 1954 yılında Kırşehir'in il olmaktan çıkarılarak Nevşehir ilinin kurulması²⁵⁶ ve 1957 yılında Kırşehirliler seçmenin oylarını alabilmek adına Kırşehir'in yeniden il yapılması, seçim çevresi hilelerinin somut örnekleridir.²⁵⁷

Bu örnekler ilave olarak; "12.11.2012 tarihli ve 5360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile on üç yeni büyükşehir kurulmuş ve bazı idari sınırlarda değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin, 31.03.2014'te yapılan yerel seçimlerde iktidar partisine avantaj sağlamak amacıyla yapıldığı, dolayısıyla gerrymandering uygulamasına bir örnek olduğu ileri sürülmüştür.²⁵⁸

²⁵⁰ AYDOĞDU, s. 34, Dipnot: 166.

²⁵¹ Şeref İBA, **Siyasi Partiler ve Seçim Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2019, s. 190.

²⁵² Hasan TUNÇ, Murat ERDOĞAN, Fatih YURTLU, Gökhan ÖLMEZ, H. Alperen ÇITAK, **Seçim Sistemleri ve Türkiye'de (Gerrymandering) Seçim Hilesi Uygulamaları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 103-110.

²⁵³ AYDOĞDU, s. 53-54.

²⁵⁴ Erdoğan GÜNAL, **Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Siyasal Kurumlar Üzerindeki Etkileri**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s. 110. Ayrıca bahsedilen bu karar için bkz: Resmî Gazete T: 29.12.1953, S: 8595.

²⁵⁵ TEZİÇ, s. 325.

²⁵⁶ TEZİÇ, s. 325.

²⁵⁷ Resmî Gazete T: 19.06.1957, S: 9637.

²⁵⁸ Hasan TUNÇ v.d., s. 131.

Gerrymandering yöntemi, doğurduğu sonuçlar bakımından temsilde adalet ilkesini büyük ölçüde zedelemektedir. Uygulama ile, seçim sonuçları iktidarın arzuladığı şekilde belirlenebilmektedir. Çoğunluk sisteminin uygulandığı seçim çevrelerinde etkisini daha çok hissettiren gerrymandering yönteminin önüne geçilebilmesi amacıyla, seçim çevrelerinin belirlenmesi yetkisinin bağımsız seçim kurullarına verilmesi düşünülebilir. Seçim kurulları, olması gereken şekilde ve temsilde adalet ilkesini koruyarak seçim çevrelerini belirleyebilecektir.

2. Milletvekili Sayısı

a. Milletvekili Sayısının İllere Dağılım Esasları

Seçim çevresinin belirlenmesinden sonra tespit edilmesi gereken, her bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısıdır. 2839 sayılı Kanun'un "Milletvekili sayısı ve dağılımı" başlıklı 3. maddesine göre TBMM'nin üye sayısı 600'dür.²⁵⁹ Aynı Kanun'un 4. maddesinde ise, seçim çevrelerine göre milletvekili sayısının nasıl dağılacığıyla ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre ilk olarak, illerin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde toplam milletvekili sayısından her ile bir milletvekili verilir.²⁶⁰ Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusu, 81 ile verilen milletvekili sayısı çıkarıldıktan sonra kalan milletvekili sayısına bölünmek suretiyle bir sayı elde edilir. İl nüfusunun bu sayıya bölünmesi ile her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit edilmiş olur.

Milletvekili dağılımında ülke nüfusunun tamamı esas alınır. Milletvekili dağılımının seçmen olan ve olmayan herkesin içinde bulunduğu ülke nüfusu esas alınarak belirlenmesi, Anayasanın 80. maddesinde yer alan, milletvekillerinin bütün milleti temsil etmelerini öngören düzenlemeden kaynaklanmaktadır.²⁶¹ Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfusu, TÜİK tarafından açıklanan adrese kayıt sistemi verilerine göre 31.12.2019 itibarıyla 83.154.997'dir.²⁶² Buna göre 2839 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrası uyarınca 600 milletvekili sayısından 81 ile birer milletvekili

²⁵⁹ 25.04.2018 tarihli ve 7140 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle, bahsettiğimiz 3. maddenin birinci fıkrasında yer alan "550'dir" ibaresi "600'dür" şeklinde değiştirilmiştir.

²⁶⁰ Bu fıkra da yer alan, "100 milletvekili çıkarıldıktan sonra kalan milletvekili sayısından" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 18.11.1995 tarih ve E. 1995/54, K. 1995/59 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Resmî Gazete T: 21.11.1995, S: 22470 Mükerrer.

²⁶¹ Emine KARACAOĞLU, "Türkiye'de Seçim Çevrelerinin Temsil Eşitliği Sorunu", **Seçim, Demokrasi ve Seçim Sistemleri Sempozyumu**, 1-2 Mart 2018 İstanbul, 2019, ed. Havva KARAGÖZ, Atagün Mert KEJANLIOĞLU, s. 182.

²⁶² TÜİK tarafından duyurulan nüfus verisi için bkz: <https://web.tuik.gov.tr/tr/> (Erişim tarihi: 04.01.2020)

dağıtıldıktan sonra kalan 519 milletvekili sayısı son nüfus sayımında belirtilen Türkiye nüfusuna bölündüğünde 160.221 sayısı elde edilir. Seçim çevresini oluşturan herhangi bir il nüfusunun 160.221 sayısına bölünmesiyle de her ilin çıkaracağı milletvekili sayısı belirlenmiş olur. 2839 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarına göre; "Nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen illerin nüfusları ile artık nüfus bırakan illerin artık nüfusları büyüklüklerine göre sıraya konular ve ilk hesapta iller arasında bölüştürülmemiş bulunan milletvekillikleri bu sıraya göre dağıtılır. Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla ilin eşit nüfus veya nüfus artışı göstermesi halinde, bunlar arasında kura çekilir." ²⁶³

b. Milletvekillerinin İllere Dağılımının Doğurduğu Adaletsiz Sonuçlar

Seçim çevrelerinden çıkacak milletvekili sayısının belirlenmesinde ülkemizde; toplam milletvekili sayısı, ülke nüfusu, illerin nüfusu ve her ile bir milletvekili verilmesi esasları kullanılmaktadır.²⁶⁴ Benimsenen uygulama, milletvekillerinin illere dağılımı konusunda bazı adaletsiz sonuçlara sebep olmaktadır. Seçim çevrelerine göre milletvekili dağılımındaki sorunlar; nüfus farklılıkları sebebiyle milletvekillerinin farklı oylarla seçilmesi, seçim çevrelerindeki nüfusun değişkenlik göstermesi ve seçim çevrelerinin farklı büyüklükte olmaları şeklinde belirtilebilir.²⁶⁵

Milletvekili sayılarının illerin nüfusuna göre belirlenmesi kuralının doğurduğu adaletsiz sonuçlardan biri, milletvekillerinin farklı seçim çevrelerinde farklı sayıda

²⁶³ Bu konuda Yüksek Seçim Kurulunun 05.03.2020 tarih ve 2020/163 sayılı kararına göre; "2839 sayılı Kanununun 4. maddesinin yukarıda belirtilen hükümleri ile 2016 yılı nüfus bilgileri göz önünde bulundurulmak suretiyle, 600 milletvekilinin (81) ile dağılımı yapılmıştır. Yapılan belirlemeye istinaden; 36 milletvekili çıkaracağı tespit edilen Ankara İlinin 3, 20 milletvekili çıkaracağı tespit edilen Bursa İlinin ise 2, 98 milletvekili çıkaracağı tespit edilen İstanbul İlinin 3, 28 milletvekili çıkaracağı tespit edilen İzmir İlinin ise 2, seçim çevresine bölünmesi gerekli görülmüştür. Seçim çevreleri belirlenirken, seçim çevrelerinin mümkün olduğu ölçüde eşit veya birbirine yakın sayıda milletvekili çıkaracak şekilde oluşturulması, ilçelerin mülki bütünlüklerinin bozulmaması ve idari teşkilat yapısının değiştirilmemesi gözetilmiş, ayrıca aynı seçim çevresinde yer alan ilçelerin nüfus ve coğrafi yakınlıkları ile ulaşım imkânları da göz önünde bulundurulmuştur. Öte yandan, birden fazla seçim çevresine bölünen illerin milletvekili sayısının seçim çevrelerine dağılımında da nüfusları bakımından illerin milletvekili sayısını tespit etmeye ilişkin esaslara göre belirlenmesi ilkesi benimsenmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, konu incelenmiş olmakla; a) Milletvekillerinin illere göre dağılımının (EK I)'de yer aldığı şekilde belirlenmesine, b) 18'den fazla milletvekili çıkaracak illerin Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir illeri olduğuna, c) Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir illerinin EK (II/A), EK (II/B), EK (II/C) ve EK (II/D) sayılı cetvellerde gösterildiği şekilde birden fazla seçim çevresine bölünmesi gerektiği yönündeki görüşlerin Kurulumuzca da uygun görüldüğüne karar verilmiştir." Resmî Gazete, T: 17.03.2020, S: 31071.

²⁶⁴ Hikmet TÜLEN, "Milletvekillerinin Seçim Çevrelerine Dağıtım Sorununun ve Anayasa Mahkemesinin 2011/39 Sayılı Kararı", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 15, S: 4, Y: 2011, s. 296.

²⁶⁵ KARACAOĞLU, s. 180.

oylarla seçilmeleridir.²⁶⁶ Bu durumun neden olduğu olumsuzluk, farklı seçim çevrelerinde kullanılan oyların aynı değere sahip olmamasıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse: 5 kişilik bir meclisin 250 kişinin oylarıyla belirleneceğini varsayalım. Temsilde adalet ilkesini mükemmel bir şekilde işletecek olursak, her bir meclis üyesinin 50 kişinin oylarıyla belirlenmesi gerekmektedir. Ancak meclis üyelerinden birinin 30, bir diğersinin 70 kişinin oylarıyla belirlenmesi adaletsiz olacaktır.²⁶⁷ Ülkemizde de buna benzer bir durum bulunmaktadır. Bazı illerimiz arasında, nüfus miktarları açısından büyük farklılıkların bulunması, nüfusu az olan illerdeki seçmenin oy gücünün fazla; nüfusu fazla olan illerdeki seçmenin oy gücünün az olması gibi bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, milletvekili sayısının illere dağılımının hesabında Milletvekili Seçimi Kanunu'na göre yapılacak ilk iş 600 milletvekilinden, her il birer milletvekili verilmesidir. Kanun'da öngörülen bu durumun, farklı nüfusa sahip iller bakımından adaletsiz bir sonuç ortaya çıkardığı aşikardır.²⁶⁸ Milletvekili dağılımında, nüfusu az olan illerin nüfusu fazla olan illerin önüne geçmesine ve nüfusu az olan illerin olması gerekenden daha fazla milletvekili çıkarılmasına sebep olan bu kuralın "eşit oy" ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.²⁶⁹ Bu uygulamanın nüfusu az olan illerin lehine; nüfusu fazla olan illerin ise aleyhine olması sebebiyle temsilde adalet ilkesini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Çünkü bu durumda, illerin nüfusu ve doğal olarak seçmen sayıları hesaba katılmamaktadır. Geline bu sonuç, oyların eşit değere sahip olmasının öngören eşit oy ilkesinin anlamını yitirdiğini ortaya koymaktadır.²⁷⁰

İllerin seçim çevrelerine bölünmesi ile ilgili esasları yukarıda açıklamıştık. Halen geçerli olan düzenlemeye göre, bir seçim çevresinin çıkarabileceği milletvekili sayısı en fazla 18'dir. Dolayısıyla çıkaracağı milletvekili sayısı 18'den fazla olan iller birden fazla seçim çevresine ayrılacaktır. Bu düzenleme, Milletvekili Seçimi Kanunu'nda 1995 yılında yapılan değişikliklerle getirilmiştir. Değişiklikten önceki düzenlemenin son haline göre, bir seçim çevresinden en fazla 6 milletvekili seçilebiliyordu.²⁷¹ Bu düzenleme ile, geniş seçim çevreleri yerine daha dar seçim

---

²⁶⁶ Mehmet GÜN, **Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolları**, Gün+, İstanbul, 2018, s. 300.

²⁶⁷ TÜLEN, s. 298.

²⁶⁸ KARACAOĞLU, s. 188.

²⁶⁹ İlhan ARSEL, **Anayasa Hukuku (Demokrasi)**, İstanbul, 1968, s. 190.

²⁷⁰ TÜLEN, s. 323.

²⁷¹ 23.05.1987 tarih ve 3377 sayılı, Resmî Gazete T: 03.06.1987, S: 19476.

çevreleri oluşmaktaydı. 6'dan fazla milletvekili çıkaracak iller birden fazla seçim çevresine bölünmekteydi.²⁷² Milletvekillerinin illere dağılımındaki adaletsizliği önlemek adına yeniden bu düzenlemenin benimsenebileceği ileri sürülmüştür.²⁷³ Fakat bu düzenlemenin günümüzde geçerli olduğu varsayımında dahi, temsilde adalet ilkesini ne denli olumlu etkileyeceği, ülke genelinde geçerli olan %10'luk seçim barajı uygulaması nedeniyle kuşkuludur. Ayrıca bu durumda bir seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının azalma ihtimali olduğu için, seçim çevresi barajının yükselmesi sonucu küçük partilerin barajı aşmaları zorlaşacak ve dolayısıyla temsilde adalet ilkesinden uzaklaşmış olacaktır.²⁷⁴

Milletvekili sayılarının dağılımındaki mevcut adaletsizliğin son bulması adına, 1961 Anayasasının geçerli olduğu dönemde yürürlükte bulunan Milletvekili Seçimi Kanunu'nun²⁷⁵ 4. maddesindeki düzenlemenin tekrar benimsenmesi önerilmiştir. O dönemde geçerli olan düzenlemede, her ile birer milletvekili verilmesi uygulaması bulunmamaktaydı. Milletvekillerinin illere dağılımında, illerin nüfusu esas alınmaktaydı. Nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen illere ise, illerin artık nüfuslarıyla ilgili değerlendirme yapılmadan önce birer milletvekili verilmekteydi. Bu sayede temsilde adalet ve verilen oyların aynı değere sahip olması öngörülmekteydi.²⁷⁶ Başlangıçta her ile birer milletvekili verilmesi uygulamasından vazgeçildiğinde, nüfusu az olan illerin çıkaracağı milletvekili sayısında azalma, nüfusu fazla olan illerin çıkaracağı milletvekili sayılarında ise artış görüleceği belirtilmektedir.²⁷⁷ Fakat mevcut uygulamanın terk edilmesi halinde, nüfusu az olan illerden bazılarının milletvekili çıkarmaması veya yalnızca bir milletvekili çıkaracak illerin sayısında artış olması ihtimalleri ortaya çıkabilecektir.²⁷⁸

Konuya mevcut yasal düzenlemeler ışığında bir çözüm getirmeye çalıştığımızda; 2839 sayılı Kanun'da milletvekili dağılımının esaslarından biri olarak düzenlenen, her ile birer milletvekili dağıtılması kuralıyla, milletvekillerinin tüm ülkeyi temsil etmelerinin amaçlandığını görmekteyiz. Her ne kadar bu amaç Anayasada benimsenen "milletvekillerinin seçildikleri bölgeyi değil, bütün milleti temsil etmeleri gerektiği" prensibine uygun olsa da yukarıda ifade ettiğimiz şekilde

---

²⁷² AYDOĞDU, s. 194.

²⁷³ AYDOĞDU, s. 194.

²⁷⁴ TUNÇ, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", s. 21.

²⁷⁵ 25.05.1961 tarih ve 306 sayı.

²⁷⁶ TÜLEN, s. 323.

²⁷⁷ TÜLEN, s. 311-316.

²⁷⁸ KARACAOĞLU, s. 191-192.

temsilde adalet ilkesini zedeleyecek sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle az önce belirttiğimiz “eşit oy” ilkesini anlamsız kılan bu uygulamanın, her bir seçmenin oyunun aynı güce sahip olmasını engellediğinden, 2839 sayılı Kanun’dan çıkarılması gerektiğini düşünmekteyiz.

D. Seçimde Yer Alacak Siyasi Parti ve Adayların Belirlenmesi

Seçim sürecinde aktör olarak rol alacak siyasi partiler veya herhangi bir siyasi partiye resmi olarak mensubiyeti bulunmaksızın seçim sürecine bağımsız aday olarak dahil olacak adaylar belli koşulları gerçekleştirdikleri takdirde, seçime katılım gösterebileceklerdir. Seçimlere katılabilmek için, siyasi partilerin birtakım yükümlülükleri yerine getirmeleri gerekmektedir.²⁷⁹

1. Siyasi Partilerin Belirlenmesi

“298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”un 14. maddesinin on birinci fıkrasına göre siyasi partilerin genel ve yerel seçimlere katılabilmeleri için; illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay önce teşkilatlarını kurmaları ve büyük kongrelerini yapmaları veya TBMM’de gruplarının bulunması gerekmektedir. Bu düzenlemenin aynısı, “2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu”nda da yer almaktadır. Siyasi partilerin teşkilat kurmaları konusunda açıklık, 298 sayılı Kanun’un 14. maddesinin birinci fıkrasının on birinci bendiyle getirilmiştir. Buna göre bir ilde teşkilatlanma; merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmak anlamına gelmektedir.

Siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için oy verme gününden en az altı ay önce teşkilatlanmaları gerektiğinin yanı sıra, aynı süre içerisinde büyük kongrelerini de yapmış olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, bu şartlar gerçekleştirilmeden seçime katılacak siyasi partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grubu bulunması şartı tek başına seçime katılması için yeterlidir.

Bu konuda, “grup kurma” şartının tek başına sağlanmasıyla siyasi partilerin seçime katılabilmelerinin öngörülmesine bir eleştiri getirilmiştir. Kanun koyucunun seçime katılacak siyasi partiler için öncelikle öngördüğü şartlar; seçim gününden 6 ay önceden illerin en az yarısında teşkilatlanmaları ve büyük kongrelerini yapmış

---

²⁷⁹ Tevfik GÜLSOY, “Milletvekili Seçimlerinde Siyasi Parti Adaylarının Tespiti”, **EÜHFD**, C: 10, S: 3-4, Y: 2006, s. 138-139. Dijital versiyonu için bkz: https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2006_X_2_6.pdf (05.01.2020).

olmalarıdır. Burada amaçlanan, seçime katılacak siyasi partinin halk tarafından bilinen ve belli bir kitleye hitap eden bir siyasi parti olmasıdır. Hal böyleyken bu şartları sağlamayan ve fakat mecliste 20 milletvekilinin oluşturduğu grubu bulunan siyasi partiler de seçime katılabileceklerdir. Kanun koyucunun amacı seçime katılacak partinin bilinen ve belirli bir kesim tarafından benimsenen parti olmasıysa, grup kurma şartını yerine getiren siyasi partinin seçime katılabilmesi bu amaçla bağdaşmamaktadır.²⁸⁰ Zira grup kurma şartı için, herhangi bir süre şartı da öngörülmediği için, bu şekilde seçime katılan siyasi partilerin halk tarafından tanınmama ihtimalleri bulunmaktadır.²⁸¹

Seçime katılacak siyasi partiler, 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasının on birinci bendine göre; “seçimin başlangıç tarihinin ilanından sonraki 10 gün içinde; seçimin yenilenmesi halinde ise yenilenme kararının ilanından sonraki 5 gün içinde” YSK tarafından ilan edilir.

Seçim sürecine dahil olan aktörler arasında siyasi partilerin yanında, siyasi partiye üye olan adaylar ve hiçbir siyasi partiye mensubiyeti resmi olarak bulunmayan bağımsız adaylar da bulunmaktadır. Mevzuatımızda, adayların seçilme yeterliliğini belirlemek üzere tıpkı seçmen olma şartları gibi bazı şartlar öngörülmüştür. Bununla birlikte, adayların seçilme şartlarını yerine getirmeleri tek başına yetmemekte ayrıca adaylıklarının teklif edilmesi de gerekmektedir.²⁸²

2. Milletvekillerinin Belirlenmesi ve Seçilme Yeterliliği

a. Genel Olarak

Milletvekili seçilme yeterliliği, Anayasanın “Yasama” bölümünde yer alan 76. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasına göre; “On sekiz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.”²⁸³ İkinci ve üçüncü fıkralarda ise milletvekili seçilme yeterliliğinin diğer şartları sıralanmıştır. Buna göre;

---

²⁸⁰ GÖNENÇ, s. 243.

²⁸¹ Bahsedilen bu duruma örnek, 24 Haziran 2018 tarihinde birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimlerinden önce yaşanmıştır. TBMM’de 5 milletvekili bulunan İYİ Parti, Cumhuriyet Halk Partisi 15 milletvekilinin katılımıyla mecliste grup oluşturmuş ve seçime katılabilmek amacıyla 22.04.2018 tarihinde YSK’ye başvurmuştur. YSK, 22.04.2018 tarihli ve 2018/264 sayılı kararıyla seçime katılabilecek partiler arasında mecliste grubu bulunan İYİ Partiyi de saymıştır.

²⁸² Faruk BİLİR, *Türkiye’de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001, s. 31.

²⁸³ 76. maddenin birinci fıkrası 6771 sayılı Kanun’un 3. maddesiyle 16.04.2017 tarihinde değiştirilmiş ve “25” olan seçilme yaşı “18” olarak yeniden düzenlenmiştir.

“En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerlikle ilişiği olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırmaya, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.”

Düzenlemeden de anlaşıldığı gibi, milletvekili seçilme yeterliliğini etkileyen olumlu ve olumsuz şartlar bulunmaktadır. Anayasanın lafzından dolayı bazı noktalarda duraksamaya sebep verebilecek bu düzenleme nedeniyle, milletvekili seçilme yeterliliği için aranan şartların ayrıntılarına inmek gerekmektedir.

b. Seçilme Yeterliliğini Etkileyen Durumlar

1) Türk Vatandaşlığı

Vatandaşlık, kişi ile devlet arasındaki hukuki ve siyasi bir bağdır. Oluşan bu bağ neticesinde devlet, vatandaşlarına haklar tanımaktadır.²⁸⁴ Anayasanın 76. maddesinin birinci fıkrasında yer alan düzenlemeden, Türk vatandaşlığının milletvekili seçilme yeterliliğinde olumlu bir şart olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Milletvekili seçilebilmek için, adaylık anında Türk vatandaşlığını taşıyor olmak gerekmektedir.²⁸⁵ Türk vatandaşırken milletvekili adayı olan kişinin bu durumunu seçildikten sonra da sürdürmesi gerekmektedir. Türk vatandaşlığının, milletvekili seçildikten sonra kaybedilmesi veya bu şartın yerine getirilmediğinin sonradan anlaşılması durumlarında nasıl bir süreç izleneceği ileride ayrıntılı bir şekilde

²⁸⁴ Erdoğan GÖĞER, “Çifte Vatandaşlık”, *AÜHFD*, C: 44, S: 1-4, Y: 1995, s. 127.

²⁸⁵ Gökâl İZMİR, “Milletvekili Seçilme Yeterliliği ve Bu Sıfatın Kazanılması”, *Yasama Dergisi*, S: 18, Y: 2011, s. 60.

incelenecektir. Şimdilik burada, Türk vatandaşlığının milletvekili seçildikten sonra kaybedilmesinin olumsuz etki doğuracağını belirtmekle yetinelim.

Türk vatandaşlığının ne şekilde kazanıldığının milletvekili seçilme yeterliliğinde bir önemi bulunmamaktadır. Ayrıca, birden fazla vatandaşlığı bulunan Türk vatandaşı, diğer koşulları da sağlıyorsa milletvekili seçilebilecektir.²⁸⁶

2) Yaş

Yaş şartı hukukun hemen her alanında karşımıza çıkmaktadır. Yaşın, insanda belirli bir olgunluğa ve yapılan eylemlerin anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yetisine sahip olduğuna dair ölçüt olarak kabul edildiği bilinmektedir.

Ülkemizde, milletvekili seçilme yaşı günümüzde geçerli olan son haline ulaşmadan önce birkaç kez değişikliğe uğramıştır. 1924 ve 1961 Anayasalarında 30 olan seçilme yaşı, 1982 Anayasasında da 2006 yılına kadar geçerliliğini korumuştur. 2006 yılında, 5551 sayılı Kanun²⁸⁷ ile, seçilme yaşı 25'e indirilmiştir.²⁸⁸ 2017 yılında ise, genç nüfusun mecliste daha etkin olabilmeleri amacıyla 6771 sayılı Kanun'la seçilme yaşı 18'e indirilmiştir. Bu düzenleme sonrasında 24.06.2018 tarihinde gerçekleştirilen milletvekili seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekili adayı Rümeyza Kadak 22 yaşında iken milletvekili seçilerek meclise giren en genç milletvekili olmuştur.²⁸⁹

3) Eğitim Durumu

Anayasaya göre, en az ilkokul mezunu olmayanlar milletvekili seçilemezler. Günümüzde, ilkokul kavramından 8 yıl boyunca zorunlu olarak okutulan ilköğretimin anlaşılması gerekmektedir.²⁹⁰

Anayasa koyucunun, seçmenler için öngörmediği eğitim şartının milletvekilleri için öngörülmesi, onların yerine getirdiği görevin niteliğinden kaynaklanmaktadır.²⁹¹ Aslında Anayasanın siyasal haklar bölümüne baktığımızda, seçmen olma ve

²⁸⁶ Hüseyin ŞİK, "1982 Anayasası'nda Milletvekili Seçilme Yeterliliği ve Mukayeseli Hukuktaki Durum", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 4, S: 1, Y: 2013, s. 357.

²⁸⁷ Resmî Gazete T: 17.10.2006, S: 26322.

²⁸⁸ ŞİK, s. 363-364.

²⁸⁹ Milletvekili Rümeyza Kadak'ın meclis üyeliğine dair bilgi için bkz: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=27&p_sicil=7595 (Erişim Tarihi: 14.05.2020.)

²⁹⁰ GÖNENÇ, s. 204.

²⁹¹ ŞİK, s. 368.

vatandaşlık hakları haricinde bütün siyasal haklar bakımından eğitim şartının öngörüldüğünü görmekteyiz. Siyasal haklar açısından böyle bir şartın öngörülmesinin nedeni, devlet yönetiminde etkinliğin artırılmasıdır.²⁹²

Milletvekili adayları için, ilkokul mezunu olma şartının aranmasının demokrasi kavramı ile uyuşmadığı ileri sürülmüştür.²⁹³ Fakat buna katılmak mümkün değildir. Millet egemenliğini temsilen mecliste bulunan milletvekillerinin, sorunlara daha akılcı ve objektif bir şekilde yaklaşmaları açısından eğitim durumu şartı önem arz etmektedir.

4) Kısıtlılık

Düzenlemede belirtilen “kısıtlılar” kelimesi, Türk Medenin Kanunu’nun²⁹⁴ ilgili hükümleri uyarınca haklarında mahkeme kararıyla kısıtlılığa hükmedilenleri ifade etmektedir. Türk Medeni Kanunu’ndaki düzenlemeler göz önüne alınarak kısıtlama; akıl hastalığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı gibi durumlarda erginlerin fiil ehliyetlerinin mahkeme tarafından sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılması şeklinde tanımlanabilir.²⁹⁵ Bununla birlikte, kısıtlama kararı kişinin kendi talebi üzerine de verilebilir. Türk Medeni Kanunu’nun 408. maddesine göre yaşlı, sakat, deneyimsiz veya ağır hasta olanlar kısıtlanmalarını talep edip işlerini gerektiği gibi yönetemediklerini ispatlarsa haklarında kısıtlama kararı verilebilecektir.²⁹⁶

Kısıtlıların siyasi haklar olan seçme ve seçilme haklarından mahrum bırakılmaları ülkemize özgü bir uygulama değildir. Birçok ülke, bu uygulamayı benimseyerek, kendini idare edemeyen kimselerin millet adına karar almalarını engellemektedir.²⁹⁷ Ülkemizde de hakkında kısıtlılık kararı bulunan kişi, milletvekili olarak seçilemeyecektir.

Kısıtlılık, milletvekili seçildikten sonra gerçekleşirse, Anayasanın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, kesinleşmiş mahkeme kararının genel kurula bildirilmesiyle ilgili kişinin milletvekili sıfatı son bulacaktır.

---

²⁹² İZMİR, s. 69.

²⁹³ Şeref GÖZÜBÜYÜK, **Anayasa Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 190.

²⁹⁴ Resmî Gazete, T: 08.12.2001, S: 24607.

²⁹⁵ Turgut AKINTÜRK, **Medeni Hukuk**, Beta, İstanbul, 2003, s. 124.

²⁹⁶ Bilge ÖZTAN, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 524-526.

²⁹⁷ Oya ARASLI, **Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 311, Ankara, 1972, s. 47.

5) Askerlik

Anayasanın 76. maddesinde 2017 yılında yapılan değişiklikle milletvekili seçilme yeterliliği konusunda, “askerlikle ilişiği olmamak” şartı getirilmiştir. Değişiklikten önce, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yerine getirmeyenlerin milletvekili seçilemeyecekleri “yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar” ifadesinden net bir şekilde anlaşılmaktaydı.

Düzenlemenin güncel hali duraksamaya yer vermeye müsaittir. şöyle ki; askerlikle ilişiği olmayanlar, askerlikten muaf olanlar, askerlik çağına gelmemiş olanlar ve askerlik çağına gelmiş olmakla birlikte ilgili mevzuatın cevaz verdiği hallerle askerliğini tecil ettirmiş olanların milletvekili seçilebilecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır.²⁹⁸ Önceki düzenlemeye göre, askerliği tecil ettirmek seçilme engelini ortadan kaldırmamaktaydı.²⁹⁹ Yeni düzenlemedeki ifade, askerliğini tecil ettirenlerin milletvekili seçilebilecekleri şeklinde yorumlanmaya uygundur. Bu konunun daha anlaşılır ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, anlam karmaşıklığına son verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

6) Kamu Hizmetinden Yasaklılık

Anayasamıza göre, milletvekili seçilebilmek için kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak gerekmektedir. Seçilme hakkı kamu yararını ilgilendirdiğinden, kamu hizmetlerinden yasaklılık durumu seçilme hakkına engel olarak öngörölmüştür.³⁰⁰

Mülga TCK'den farklı olarak yeni TCK'de³⁰¹ kamu hizmetinden yasaklılık, ceza değil güvenlik tedbiri olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte doktrinde bunun bir güvenlik tedbiri değil, kasten işlenmiş bir suçun ek cezası olduğu görüşü savunulmuştur.³⁰²

Önceki düzenlemede yer alan ömür boyu yasaklılıktan vazgeçilmiş ve yeni düzenlemede yasaklılığın hapis cezası ile sınırlı olması kararlaştırılmıştır. Kanun'un 53. maddesine göre, bir kişi kasten işlediği suç sebebiyle mahkûm olduğu hapis

²⁹⁸ Kemal GÖZLER, **Türk Anayasa Hukuku**, Ekin, Bursa, 2019, s. 461.

²⁹⁹ GÖNENÇ, s. 206.

³⁰⁰ GÖNENÇ, s. 173.

³⁰¹ Resmî Gazete T: 12.10.2004, S: 25611.

³⁰² Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 323; Timur DEMİRBAş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 567.

cezasının sonucu olarak herhangi bir mahkeme kararına gerek olmadan hapis cezasının infazı bitene kadar kamu hizmetlerinden yasaklanır.³⁰³ Bu düzenleme doğrultusunda; Anayasa Mahkemesi'nin 08.10.2015 tarih ve 2014/140 Esas, 2015/85 Karar sayılı iptal kararından³⁰⁴ önce, yasaklılığın sonucu olarak kişi, seçme ve seçilme yeterliliğini hapis cezasının süresiyle sınırlı olarak kaybetmekteydi. Anayasa Mahkemesi'nin, kişinin işlemiş olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bazı hakları kullanamayacağı düzenlemesini, seçme ve seçilme hakları yönünden iptal etmesiyle, seçme ve seçilme hakkı bakımından kamu hizmetlerinden yasaklılığın bir hükmü kalmamıştır.³⁰⁵

7) Bazı Suçlardan Hüküm Giymiş Olmak

Milletvekili seçilme yeterliliği ile ilgili Anayasal düzenlemede, kasıtlı suçlardan toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına çarptırılmış olanların milletvekili seçilemeyecekleri belirtilmiştir. Bununla birlikte yüz kıstırtıcı suç olarak ifade edilen; “zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas suçlarından hüküm giyenler ile kaçakçılık, resmi ihale alım ve satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giyenler affa uğrasalar dahi” milletvekili seçilemeyeceklerdir.

Anayasa koyucunun, taksirli suçları seçilme engeli kapsamına almaması yerindedir. Zira, kasıtlı olarak işlenen suçta fail, sonucu bilmekte ve istemektedir. Taksirli suçlarda ise dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali söz konusudur.³⁰⁶ Bu açıdan taksirli suçların, kişilerin topluma hizmet hakkından mahrum bırakılmasına neden olmaması gerektiği kararlaştırılmış ve düzenleme bu şekli almıştır.³⁰⁷

Düzenlemede yer alan, “toplam 1 yıl” ifadesi de eleştiriye açıktır. Bu düzenleme gereği bir kişinin, kasıtlı suçlardan farklı zamanlarda almış olduğu hapis

³⁰³ Zekeriya YILMAZ, “Ceza Kanunumuzda Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları”, **Ankara Barosu Dergisi**, C: 2, Y: 2006, s. 35-37.

³⁰⁴ Resmî Gazete T: 24.11.2015, S: 29542.

³⁰⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Bekir BOĞA, “Türk Ceza Kanunu'nun Siyasi Haklardan Yoksunluğuna İlişkin Düzenlemesinin İptali”, **Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 1, S: 1, Y: 2018, s. 18-19. Dijital versiyonu için bkz: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/542703> (Erişim tarihi: 13.12.2019).

³⁰⁶ Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, Ahmet Caner YENİDÜNYA, **5237 Sayılı Yeni TCK'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 582.

³⁰⁷ GÖNENÇ, s. 208.

cezalarının toplamı 1 yılı geçiyorsa seçilme yeterliliğini kaybedecektir. Bu yönüyle düzenleme, adaletsiz sonuçlar doğurabilecektir.³⁰⁸ Örneğin; farklı zamanlarda birkaç kez kasıtlı suç işleyerek hapis cezalarına mahkûm olan kişinin almış olduğu toplam hapis cezası 1 yılı aşmıyorsa seçilme yeterliliğini kaybetmeyecektir. Fakat bir kez işlediği kasıtlı suç sebebiyle 1 yıl hapis cezasına çarptırılan kişi seçilme yeterliliğini kaybedecektir. Geline bu sonucun adil olmadığı aşıkardır. Bu nedenle, düzenlemedeki “toplam” ifadesi yerine, tek seferde kasıtlı suç sebebiyle bir yıl hapis cezasına mahkûm olunan durumlarda seçilme yeterliliğinin kaybedilmesinin öngörülmesi yerinde olacaktır.³⁰⁹

Seçilme yeterliliği ile ilgili düzenlemedeki diğer bir sorun “ağır hapis cezası” ifadesidir. Zira 5237 sayılı TCK’de ağır hapis cezası şeklinde bir kavram bulunmamaktadır. “5252 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun”un³¹⁰ 6. maddesinde, kanunlarda yer alan ağır hapis cezalarının hapis cezasına dönüştürüldüğü belirtilmiştir. Fakat anayasa, “kanun” adıyla yapılan yasama işlemi olmadığı için, Anayasadaki ağır hapis cezası ifadesi halen korunmaktadır. Bununla birlikte Anayasada yer alan bu ifadenin, ceza kanunlarında bir karşılığı bulunmadığından uygulanma imkânı bulunmamaktadır.³¹¹

Değınmemiz gereken bir diğer konu “yüz kızartıcı suç” kavramıdır. Düzenlemede, yüz kızartıcı suçlar sayıldıktan sonra “gibi” ifadesi kullanılmıştır. Bununla, Anayasadaki saymanın tahdidi olmadığı şeklinde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.³¹² Burada, “gibi” ifadesiyle başkaca yüz kızartıcı suçların da bu kapsama dahil olabileceği sonucu çıkarabilirse de bizce Anayasanın bu sayması tahdididir.³¹³ Zira TCK’de yüz kızartıcı suç şeklinde bir ayırım bulunmamaktadır. Bu kavram,

---

³⁰⁸ GÖNENÇ, s. 213.

³⁰⁹ Erdal ONAR, “1982 Anayasası’nda Milletvekilliğinin Düşmesi”, **Anayasa Yargısı**, C: 14, Y: 1997 Ankara, s. 415.

³¹⁰ Resmî Gazete T: 13.11.2004, S: 25642.

³¹¹ GÖNENÇ, s. 210-211.

³¹² GÖZLER de bu konuda Türk Ceza Kanunu’nda “yüz kızartıcı suçlar” adında bir kategori olmadığını, bu sebeple Anayasa md. 76/2 saymasının tahdidi olduğunun kabulü gerektiğini belirtmiştir. GÖZLER, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, s. 172.

³¹³ Hukuk teorisinde suçlar arasında yüz kızartıcı olanlar ve olmayanlar şeklinde bir ayırım bulunmamaktadır. İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 656- 657. Anayasal düzenlemede yer alan “gibi” ifadesi nedeniyle maddede sayılan suçların sınırlı sayıda olmadığı, buna göre her suçun unsurlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği YSK kararlarında belirtilmişse de Kurul bu içtihadından 1985 yılından sonra verdiği kararlarla dönmüş ve yüz kızartıcı suçların düzenlemede belirtildiği şekilde sınırlı sayıda olduğunu belirtmiştir. YSK, 1985/76, YSKK- 1985, s. 23- 25. Aktaran: Cafer AKPINAR, **Türk Anayasa Hukukunda Seçimlerin Denetlenmesi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010, s. 178.

Cumhuriyet döneminden önce, Osmanlı'da çarşı ve mahalle bekçileriyle ilgili mevzuatta yer almaktaydı.³¹⁴

Yüz kızartıcı suç tanımlanırken, ahlaka aykırılığı barındırdığı için böyle bir tabir kullanıldığı yönündeki düşünce de yanlıştır. Ahlak kavramı, genel geçer bir özellik göstermemektedir. Ayrıca, kasıtlı işlenen her suçun ahlaka aykırılık içerdiği varsayımıyla bu kapsama dahil edilmesi de mümkündür.³¹⁵ Anayasa koyucunun “gibi” ifadesiyle kanun koyucuya yeni yüz kızartıcı suçlar oluşturma fırsatı verdiği kabul edilebilir. Kanun koyucunun bu yolu izleyerek, milletvekili seçilme yeterliliğini olumsuz etkileyen yeni yüz kızartıcı suçlar meydana getirmesi Anayasaya aykırılık teşkil etmeyecektir.³¹⁶ Fakat yüz kızartıcı suçun tanımı bulunmadığı için burada hangi esasların ölçüt alınacağı belirsizdir. Bu yönüyle düzenlemenin sakıncalar barındırdığı kanaatindeyiz. Dolayısıyla yüz kızartıcı suç kavramının ve “gibi” edatının başka suçların da kapsama dahil edilebileceği düşüncesine yol açmaması adına düzenlemeden çıkarılması, daha objektif ve anlam karmaşasına yol açmayacak bir ayırımın esas alınması gerektiğini düşünüyoruz.

Yüz kızartıcı suçların devamında sayılan, “resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar” da milletvekili seçilemeyeceklerdir. 2002 yılında yapılan değişiklikten önce, “terör eylemlerine katılma” ifadesi yerine “ideolojik ve anarşik eylemlere katılmak” ifadesi yer almaktaydı.³¹⁷

76. maddede yer alan “affa uğramış olsalar bile” ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine değinmek gerekmektedir. Anayasal düzenlemeye bakıldığında, “kasıtlı suçlardan 1 yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına çarptırılanların” da affa uğramış olsalar dahi milletvekili seçilemeyecekleri gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Fakat bu konuda “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nun 11. maddesi, daha net ve anlaşılırdır. Kanundaki düzenlemeye bakıldığında, kasıtlı suçlardan 1 yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına çarptırılanların “affa uğrasalar bile milletvekili

---

³¹⁴ Selami TURABİ, “Hukukumuzda Yüz Kızartıcı Suç ve Bir Öneri”, **Ceza Hukuku Dergisi**, C: 7, S: 12, Y: 2012, s. 155. Dijital versiyonu için bkz: <https://jurix.com.tr/article/3029#> (Erişim tarihi: 15.05.2020).

³¹⁵ İsmail MALKOÇ, “Kanunlarımızda Yüz Kızartıcı Suç Kavramı”, **TBB Dergisi**, S: 4, Y: 1989, s. 597. Dijital versiyonu için bkz: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1989-19894-1061> (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

³¹⁶ GÖNENÇ, s. 218.

³¹⁷ GÖZLER, s. 466.

seçilemeyecekler” kapsamında olmadığı anlaşılmaktadır. Anayasal düzenlemenin yol açtığı anlam karmaşıklığı, 2839 sayılı Kanun ile giderilmiştir.

Bununla birlikte, “affa uğramış olsalar bile” ifadesindeki affin genel af mı özel af mı olduğu belirsizdir.³¹⁸ Genel af, suçun doğurduğu bütün hukuki sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmasıdır. Özel af ise, yalnızca ceza sonucunu sona erdirmektedir.³¹⁹ 76. maddedeki düzenleme ile genel af kastedilmişse, suçun doğurduğu bütün hukuki sonuçları ile ortadan kalkması, dolayısıyla düzenlemede sayılan suçlardan hüküm giymiş olanlar hakkında genel af uygulanması durumunda milletvekili seçilme engelinin ortadan kalkması gerekmektedir. Buradaki “af” kavramı genel affi işaret etmiyorsa da genel affa uğramış milletvekili adayının seçilememesi gibi bir çelişki doğmaktadır. Bazı yazarlarca, düzenlemeden anlaşılması gerekenin, özel af olduğu ileri sürülmüştür.³²⁰ Bizce de düzenlemedeki “af” kavramıyla özel affin kastedildiği görüşü, genel affa rağmen seçilme engelinin kalkmaması çelişkisine yer açmaması açısından daha doğrudur.

Anayasanın 76. maddesindeki, affa uğramış olsalar dahi milletvekili seçilemeyecek kişiler için mülga 765 sayılı TCK’de yer alan “memnu hakların iadesi” düzenlemesi işletilmekteydi. Bu düzenleme sayesinde, affa uğrasa bile milletvekili seçilmeye engel bir suç işleyen kişinin ömür boyu hak yoksunluğu ortadan kaldırılmaktaydı.³²¹ Yargıtay da 765 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde, “memnu hakların iadesi” ile, Anayasanın 76. maddesinde belirtilen, affa uğramış olsa dahi milletvekili seçilememe durumunun olumsuz etkisinin giderilebileceğini kabul etmiştir.³²² Günümüzde, 5237 sayılı TCK ile ömür boyu hak yoksunluğu öngörülmediği için bu kanunda yasak hakların iadesi düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu sebeple, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’na³²³ 13/A maddesi eklenmiş ve mülga TCK’de yer alan “memnu hakların iadesi” düzenlemesiyle elde edilen seçilme engelinin ortadan kalkması sonucuna ulaşmak amaçlanmıştır. “Yasaklanmış hakların

³¹⁸ GÖNENÇ, s. 223.

³¹⁹ Servet ARMAĞAN, “Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi”, **Anayasa Yargısı**, C: 18, Y: 2001, s. 351-352. Dijital versiyonu için bkz: <https://ayam.anayasa.gov.tr/media/4655/armagan.pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

³²⁰ İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu, Gazi Şerhi, Genel Hükümler**, Seçkin, Ankara, 2005, s. 690; Kayıhan İÇEL, “Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri”, **Anayasa Yargısı**, C: 18, Y: 2001, s. 216. Dijital versiyonu için bkz: <https://ayam.anayasa.gov.tr/media/4658/icel.pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

³²¹ GÖNENÇ, s. 225.

³²² GÖNENÇ, s. 225, Dipnot: 414.

³²³ Resmî Gazete T: 01.06.2005, S: 25832.

geri verilmesi” başlıklı bu düzenlemeye göre, mahkûmiyet hangi kanundan doğarsa doğsun, hüküm giyen kişi açısından ömür boyu hak yoksunluğuna sebep oluyorsa, kanunda belirtilen diğer şartlar sağlandığı takdirde yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilerek milletvekili seçilme engeli bulunanların bu engeli ortadan kalkacaktır. Yüksek Seçim Kurulu da bir kararında bunu açıkça ifade etmiştir.³²⁴

Adli Sicil Kanunu’nun geçici 2. maddenin ikinci fıkrasının 2012 yılında ilga edilen son cümlesine göre, Anayasanın 76. maddesinde affa uğramış olsa dahi milletvekili seçilmeye engel suçlardan birinden hüküm giyenlerin arşiv kayıtları silinmemektedir. Bu durumda da milletvekili seçilmek isteyen bir kişi, arşiv kaydı sebebiyle seçilme yeterliliğine sahip olamıyordu. 2012 yılında yapılan değişiklikle; Kanun’un geçici 2. maddesinin ikinci fıkrasında, Anayasanın 76. maddesinden kaynaklanan hak yoksunluklarına sebep olan mahkumiyetler bakımından, arşive alınan veya arşive alınma şartı olduğu halde arşive alınmayan kayıtların, aynı kanunun 12. maddesi uyarınca, arşive alınma şartlarının olduğu tarihten itibaren tamamen silineceği belirtilmiştir. Böylece; Anayasanın 76. maddesinde belirtilen, affa uğramış olsa da milletvekili seçilmeye engel suçlardan biriyle hüküm giymiş olanlar için, seçilme engeline son verilmesinin yolu açılmıştır.

Anayasanın 76. maddesindeki açık düzenleme karşısında, Adli Sicil Kanunu’nun 13/A maddesinin işletilerek, milletvekili seçilme engelinin ortadan kaldırılması, anayasaya uygunluk açısından tartışmalıdır. Zira Anayasada açıkça belirli suçlardan mahkumiyetin, affa uğramış olsa dahi milletvekili seçilmeye engel teşkil edileceği kararlaştırılmıştır. Hal böyleyken, Anayasanın öngörmediği sonuca, kanuni bir düzenlemeyle ulaşmaya çalışmanın hukuka uygun olup olmadığı şüphelidir. Bu nedenle Anayasada, “af” müessesesiyle dahi seçilme engelinin ortadan kalkmayacağı kararlaştırılmışken, kanunla seçilme engelinin kaldırılmasına cevaz verilmesinin Anayasaya aykırı olduğu kanaatindeyiz. Mülga TCK’nin yürürlükte bulunduğu dönemde “memnu hakların iadesi” ile aşılacak anayasal düzenleme, günümüzde Adli Sicil Kanunu ile bertaraf edilmektedir. Halihazırda Adli Sicil Kanunu’ndaki düzenleme, sonucu bakımından bir siyasal hakkın kullanılmasının önünü açtığı için, uygulamanın hukuka uygun hale gelebilmesi adına, Anayasadaki

---

³²⁴ Yüksek Seçim Kurulunun 2015/168 sayılı ve 13.02.2015 tarihli kararı. Dijital versiyonu için bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150214-21.pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

“affa uğramış olsalar dahi” ifadesinin madde metninden çıkarılarak mevcut durumun Anayasaya aykırılığına son verilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

8) Cumhurbaşkanlığı Adaylığı

Anayasal düzenlemede açıkça belirtilmese de milletvekili seçilebilmek için aday olan kimsenin, birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde aday olmaması gerekmektedir. 6771 sayılı Kanun’un³²⁵ 11. maddesiyle değiştirilen Anayasanın 116. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesine göre, TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır. Bu durumda bir kişinin aynı anda hem Cumhurbaşkanı adayı hem de milletvekili adayı olması hukuken mümkün değildir.³²⁶ Nitekim bu yönde bir düzenleme “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nun 16. maddesine, 7140 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 25.04.2018 tarihinde getirilmiştir. Bahsettiğimiz bu durum, 16. maddenin altıncı fıkrasında; “Bir kimse Cumhurbaşkanlığına ve milletvekilliğine aynı anda aday olamaz ve aday gösterilemez.” şeklinde ifade edilmiştir.

9) Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Kamu Görevini Yerine Getirenlerin Durumu

Anayasanın 76. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; hâkim ve savcılarının, yüksek yargı üyelerinin, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyelerinin, Yükseköğretim Kurulu üyelerinin, kamu kurum ve kuruluşlarındaki memurların, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliğinde olmayan kamu görevlilerinin³²⁷ ve Silahlı Kuvvetler personelinin milletvekili seçilebilmeleri için görevlerinden çekilmeleri gerekmektedir.

Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 18. maddesinde de benzer düzenleme yer almış ve Anayasal düzenlemede sayılanlara ek olarak RTÜK üyelerinin, aday olmak isteyen belediye başkanlarının, aday olmak isteyen siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar, kamu bankaları ile üst birliklerin ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların

³²⁵ “21.01.2017 tarih ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmî Gazete T: 11.02.2017, S: 29976.

³²⁶ GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s. 171.

³²⁷ GÖZLER’e göre bu ifadeden, bir idari hizmet sözleşmesi ile çalışan sözleşmeli personel ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 4/C maddesine göre istihdam edilen geçici personelin anlaşılması gerekmektedir. Kemal GÖZLER, **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin, Bursa, 2017, s. 443-444.

yönetim ve denetim kurullarında görev alanların da milletvekili seçilebilmek için görevlerinden ayrılmaları gerektiği belirtilmiştir. Yine aynı maddedeki düzenlemede, “Silahlı Kuvvetler personeli” ifadesinden, subay ve astsubayların anlaşılması gerektiği görülmektedir.

Anayasada kamu görevlilerinin milletvekili seçilebilmeleri için görevlerinden “çekilmeleri” gerektiği belirtilmiştir. Yüksek Seçim Kurulu ise kararlarında bu konuda, “ayrılma” ifadesini kullanmaktadır. Kurul bu konuda Milletvekili Seçimi Kanunu’ndaki “görevlerinden ayrılma isteğinde bulunma” ibaresini esas almış ve görevden ayrılma sonucunu doğuran istifa ve emekliliği, milletvekili seçilmek isteyen kamu görevlilerinin başvurabileceği yollar olarak kabul etmiştir.³²⁸

Belirttiğimiz bu kamu görevlilerinin milletvekili seçimlerinde ve ara seçimlerde aday olabilmeleri için kurumlarından istifa etmeleri veya emekliliğe başvurmaları ile ilgili prosedür 2839 sayılı Kanun’da yer almaktadır. Kanun’un 18. maddesine göre aday olmak isteyen kamu görevlilerinin, genel ve ara seçimlerin başlamasından bir ay önce; yenilenme kararı alınırsa bu kararın alındığı tarihten itibaren yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmaları gerekmektedir. Bahsettiğimiz bu süreler içinde istifa eden veya emekliliğe başvuran kamu görevlileri, diğer seçilme şartlarını da taşımaları halinde aday olabileceklerdir.

Seçim teşkilatının daimî kurullarından olan YSK, il ve ilçe seçim kurullarında görev alan hakimlerin, seçimlerde aday olmalarıyla ilgili düzenleme yukarıda bahsettiğimiz maddelerden farklı bir maddede yer almaktadır. 2839 sayılı Kanun’un 17. maddesine göre; “Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim kurulu başkanları, bu görevlerinden ancak adaylıklarını koymaları halinde çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler, bu tercih haklarını genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde kullanabilirler.”

Açıkladığımız bu prosedürü işletip kamu görevlerinden ayrılarak seçimde adaylıklarını koyan kamu görevlilerinin, yapılan seçim sonrası seçilememeleri halinde göreve dönmeleriyle ilgili düzenlemeler, 298 sayılı Kanun’un Ek 7. maddesinde bulunmaktadır. Düzenlemeye göre; “Yüksek mahkeme üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar ile Subay ve Astsubaylar hariç olmak üzere; milletvekili ve mahalli idareler genel ve ara seçimlerinde aday ve aday adayı olan Devlet memurları

---

³²⁸ YSK, 2004/463, Ahmet Hamdi ÜNLÜ, Hasan ERBİL, **Seçim Mevzuatı ve Yüksek Seçim Kurulu Kararları**, HD Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 691-696.

ve diğerk kamu görevlileri, adaylığı veya seçimi kaybetmeleri halinde, Yüksek Seçim Kurulunca seçim sonuçlarının ilanını takip eden bir ay içinde müracaat etmeleri kaydıyla eski görevlerine veya kazanılmış hak aylık derecelerindeki başka bir göreve dönebilirler.” Düzenlemenin 22.12.2005 tarihinden önceki halinde, yalnızca subay ve astsubaylar için öngörülen göreve dönememe istisnasının, 22.12.2005 tarihinde 5435 sayılı Kanun’un 47. maddesiyle kapsamı genişletilerek, yüksek mahkeme üyeleri, hakimler, savcılar ve bu meslekten sayılanların da aday olup seçilememeleri durumunda tekrar görevlerine dönemeyecekleri belirtilmiştir. Yalnızca subay ve astsubaylar için öngörülen göreve dönememe kuralının kapsamının, yargı mensuplarını da içine şekilde genişletilmesi yerindedir. Zira, tarafsızlık ilkesini benimseyerek görevini yetirmeleri gereken yargı mensuplarının, siyasi görüşlerini kamuoyuyla paylaştıktan sonra görevlerine tekrar dönmeleri, tarafsızlıklarının şüpheli bir hale gelmesine sebep olacaktır.³²⁹

Seçime katıldıktan sonra seçilemeyen ve adaylığını koymasına rağmen seçimde aday olarak gösterilmeyen kamu görevlilerinin, görevlerine dönme imkânı getirilmesi yerinde bir düzenlemedir. Kanun koyucu burada seçilmek isteyen kamu görevlilerine bir garanti sağlamıştır.³³⁰ Görevlerine dönmek isteyen kamu görevlilerinin, YSK’nin seçim sonuçlarını ilan etmesinden itibaren bir ay içinde başvurmaları gerekmektedir. Burada “ilan” ibaresiyle kesin sonuç ilanlarının mı yoksa geçici sonuç ilanlarının mı kastedildiği belirsizdir. Seçime katılan adaylar bakımından mağduriyetlere yol açmamak için, “ilan” ifadesinden geçici sonuçların kastedildiği kabulü daha doğru olacaktır. Adaylığını koyan kamu görevlileri ise kesin aday listesinin ilan edilmesi sonucu, adaylıklarını kaybettiklerini öğrendikleri andan itibaren görevlerine dönme konusunda başvuruda bulunabilirler.³³¹ Bu hüküm sayesinde, istifa veya emeklilik yoluyla aday veya aday adayı olan kişilere görevlerine dönme konusunda bir güvence verilmiştir.³³² Bununla birlikte bir Danıştay kararında, görevlerinden ayrılıp aday olan ve fakat seçimi kaybeden adayların, Yüksek Seçim Kurulunun seçim sonuçlarını ilan etmesini beklemeden de göreve dönmeleri ile ilgili başvuru yapabileceğini hüküm altına almıştır.³³³

---

³²⁹ GÖNENÇ, s. 239.

³³⁰ GÖNENÇ, s. 239.

³³¹ GÖNENÇ, s. 230.

³³² Cemil KAYA, “Kamu Görevlilerinin Seçimlere Katılmak Üzere Görevden Çekilmesi ve Göreve Dönmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 8, S: 1, Y: 2005, s. 315.

³³³ Danıştay 12. İdari Dava Dairesi, 1999/1057 E., 2001/678 K., Karar Tarihi: 27.02.2001; 1995/9351 E., 1997/1986 K., Karar Tarihi: 06.10.1997.

Aday olan kamu görevlilerinin göreve dönmeleriyle ilgili bir başka durum da aday olduktan sonra seçimi kazanıp göreve başlayan ve fakat sonraki seçimde aday olmayan veya seçilmeyen kamu görevlilerinin eski görevlerine dönüp dönemeyeceği konusudur. Bahsettiğimiz bu durumla ilgili bir düzenleme, “2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”un Ek 3. maddesinde yer almaktadır. Buna göre; kamu kurumları ile kamu kurumu niteliğinde bir kuruluştaki memur veya kadrolu işçi olarak çalışırken görevlerinden ayrılarak belediye başkanlığına aday olan ve seçilenler, sonraki seçimde aday olamazlar veya aday olmalarına rağmen seçilemezlerse, emekliliğe hak kazanamamış olmaları şartıyla, seçimlerin kesin sonuçlarının YSK tarafından ilanından itibaren iki ay içinde önceki kurumlarının bağlı olduğu bakanlığa başvurarak, eski görevlerine veya eşdeğer bir göreve dönebileceklerdir. Bu kural, mahkeme kararı ile belediye başkanlığı sona erenler veya belediye başkanlığı görevinden istifa edenler hakkında uygulanamayacaktır.

E. Propaganda ve Bununla İlgili Düzenlemeler

Propaganda sözlük tanımına göre, bir düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek veya yaymak amacıyla söz, yazı gibi yollarla gerçekleştirilen çalışmadır.³³⁴ Toplumda, belirli bir algıda kamuoyunun oluşturulması ve iradenin istenilen biçimde şekillenmesi amacıyla yapılan faaliyetler seçim sürecinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır.³³⁵ Propagandanın temel amacı, belli kişi veya kitlenin görüş ve fikirlerinin sözlü veya yazılı iletişim vasıtalarıyla, propaganda faaliyetini gerçekleştiren kişinin istediği ve belirlediği doğrultuda yönlendirilmesi veya değiştirilmesidir. Bir başka ifadeyle de toplumun görüş ve düşüncelerini etki altına alarak yönlendirmektir.³³⁶

Siyasal anlamda propaganda, seçim sürecinde adayların ve siyasi partilerin programlarını kamuoyuyla paylaşma ve belirli bir kitleye sahip olma amaçlarından dolayı önem arz etmektedir. Seçmenin, siyasi olarak etkilenmeye en müsait olduğu ve seçmenin iradesinin şekillenmeye başladığı dönem şüphesiz seçim dönemleridir.³³⁷ Bu

³³⁴ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Dijital versiyonu için bkz: (<https://www.sozluk.gov.tr>).

³³⁵ Atilla SAV, “Seçim Propagandası”, **Anayasa Yargısı**, S: 16, Y: 1999, s. 338. Dijital versiyonu için bkz: (https://ayam.anayasa.gov.tr/media/6302/atilla_sav.pdf)

³³⁶ Ahmet Hamdi BOYACI, **Propaganda ve Seçim Kampanyaları “1995 Erken Seçim Örneği”**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997. 14.

³³⁷ SAV, s. 331.

nedenle seçim dönemlerinde propaganda faaliyetleri, seçmenleri ve adayları karşı karşıya getiren ilk aşama olduğundan incelenmeyi gerektirmektedir.³³⁸

1. Propaganda Serbestliği ve Süresi

Seçimlerde propaganda ile ilgili hükümler 298 sayılı Kanun'un 49 ila 66. maddeleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 49. maddesinin ikinci fıkrasına göre propaganda faaliyetleri; "Oy verme gününden önceki onuncu günün sabahında başlar ve oy verme gününden önceki günün saat 18.00'inde sona erer." Propaganda faaliyetlerinin düzenlendiği 298 sayılı Kanun'da 1987 yılında değişiklik yapılmadan önce, halihazırda 10 gün olan propaganda süresi 21 gün olarak düzenlenmişti. Sürenin 21 günden 10 güne düşürülmesi; adayların propaganda faaliyetlerine getirilen bir kısıtlama olması ve muhalefet partilerinin iktidar partisi karşısında daha güçsüz bir konuma getirilmesi sebepleriyle eleştirilmiştir.³³⁹

Doktrine göre iki tür seçim propaganda faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁰ Genel propaganda faaliyetleri, "seçim başlangıç tarihinden seçim gününden önceki gün saat 18.00'e kadar" olan süreyi kapsamaktadır. Özel propaganda faaliyetleri ise Kanun'un 50. maddesinin ikinci fıkrasına göre; "Oy verme gününden önceki onuncu günün sabahında başlar ve oy verme gününden önceki günün saat 18.00'inde sona erer." Görüldüğü gibi her iki tür propagandanın başlangıç zamanları farklı olsa da bitiş zamanları aynıdır. Ancak bazı maddelerde, genel propaganda faaliyetlerinin bitiş zamanları az önce bahsettiğimiz bitiş zamanından farklıdır.³⁴¹ ³⁴² Propaganda türlerinin birbirlerinden farklı zaman aralıklarında yer alması sebebiyle, her iki propaganda faaliyetiyle ilgili konularda uygulanma alanı bulacak kanunlar da doğal olarak farklı olacaktır. Seçimin başlangıç tarihinden seçim gününden önceki onuncu güne kadar olan süreçteki propaganda faaliyetlerine, propaganda faaliyetleriyle ilgili

³³⁸ GÖNENÇ, s. 259.

³³⁹ Yavuz ATAR, "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", **Anayasa Yargısı**, S: 23, Y: 2006, s. 216. Dijital versiyonu için bkz: (<https://ayam.anayasa.gov.tr/media/4584/atar.pdf>) (Erişim tarihi: 21.12.2019); SAV, s. 332.

³⁴⁰ AYDIN, s. 347.

³⁴¹ 298 sayılı Kanun'un 55/A maddesinin ikinci fıkrasına göre; "Seçimin başlangıç tarihinden itibaren oy verme gününden önceki yirmi dört saate kadar olan sürede, siyasi partiler veya adaylar radyo ve televizyonlarda birlikte veya ayrı ayrı açık oturum, röportaj, panel gibi programlara katılarak görüşlerini açıklayabilirler. Siyasi partiler veya adayların açık veya kapalı yer toplantıları, radyo ve televizyonlarda canlı olarak yayınlanabilir."

³⁴² 298 sayılı Kanun'un 61. maddesinin birinci fıkrasına göre; "Seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar siyasi partiler, bağımsız adaylar, herhangi bir kurum veya kuruluş ya da vatandaşlar tarafından, bu Kanunda belirtilen yerler dışında, siyasi ilan ve reklam içeren afiş, poster, pankart veya parti bayrağı gibi malzemelerin asılması, yapıştırılması veya teşhiri yasaktır..."

ayrıntılı düzenlemelerin bulunduğu 298 sayılı Kanun yerine “2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu”³⁴³ hükümleri uygulanacaktır.³⁴⁴

Bilindiği üzere, ilk kez 2014 yılında uygulanan Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçimi ile, bu seçimde aday olanların propaganda faaliyetleri ile ilgili de 298 sayılı Kanun’un ilgili hükümleri uygulama alanı bulmuştur. Bu konuda ayrıca Yüksek Seçim Kurulunun aldığı kararlar da propaganda faaliyetlerinin esaslarının belirlenmesine katkıda bulunmaktadır.³⁴⁵

2. 298 Sayılı Kanun’a Göre Propaganda Türleri

a. Açık ve Kapalı Yerlerde Propaganda Faaliyetleri

Açık yerlerde propaganda esasları 298 sayılı Kanun’un 50. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “Seçim zamanında, genel yollar üzerinde, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve ilçe seçim kurullarınca gösterileceklerden başka meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılması yasaktır.” denilerek propaganda faaliyetlerine yer bakımından bir sınırlama getirilmiştir.

Açık yerlerde propaganda faaliyetlerine yer bakımından sınırlamanın yanında, süre yönünden de sınırlama getirilmiştir. Maddenin 2010 yılında değiştirilen dördüncü fıkrasında ise; “Açık yerlerde, güneşin batmasını müteakip ikinci saatin sonundan güneşin doğmasına kadar toplu olarak sözlü propaganda yapılamaz.” denilerek, açık yerlerde propaganda faaliyetleri belirli süre ile sınırlandırılmıştır.³⁴⁶ 2010 yılındaki değişiklikten önce 298 sayılı Kanun’da, açık yerlerde propaganda faaliyetlerinin güneş battıktan doğuncaya kadar yasak olduğu belirtilmekteydi.³⁴⁷ Halihazırdaki düzenlemenin önceki düzenlemeye nazaran yasak süresini daha da kısaltması, propaganda özgürlüğü bakımından yerinde olmuştur.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, açık yerlerde propaganda faaliyetleri için ilçe seçim kurulları yetkilendirilmiştir. İlçe seçim kurulları, siyasi partilerin toplu olarak sözlü

³⁴³ “2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu”, Resmî Gazete T: 08.10.1983, S: 18185.

³⁴⁴ GÖNENÇ, s. 259.

³⁴⁵ 8 Ağustos 2014 tarihinde ilk kez gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Seçiminde, Yüksek Seçim Kurulunun propaganda faaliyetleri ile ilgili aldığı karar için bkz: Yüksek Seçim Kurulunun 06.06.2014 tarihli ve 2014/2913 sayılı kararı; 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Seçiminde, Yüksek Seçim Kurulunun propaganda faaliyetleri ile ilgili aldığı karar için bkz: YSK’nin 30.05.2018 tarihli ve 2018/669 sayılı kararı.

³⁴⁶ YSK’nin “açık yerlerde propaganda” esaslarını belirlediği 19.12.2018 tarihli ve 2018/1119 sayılı kararı için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77923/2018-1119.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2019).

³⁴⁷ GÖNENÇ, s. 262.

propaganda yapmak için müracaatları üzerine; toplantı, meydan, gün, sıra ve saatleri kura yöntemi ile belirler ve ilgililere tebliğ eder. Bağımsız adaylar için de propaganda faaliyetlerinde bulunmaları için haftada bir gün ayrılır.

Seçime katılan siyasi parti ve adayların kapalı yerlerde propaganda yapabileceklerini ortaya koyan düzenleme, 298 sayılı Kanun'un 51. maddesinde bulunmaktadır. Kapalı yerde propaganda faaliyetinde bulunmak isteyenlerin, üç kişiden teşekkül eden bir heyet kurmaları gerekmektedir. Daha sonra kapalı yerde toplantı yapılacağı hususu, köylerde muhtara veya vekiline; diğer yerlerde ise en yakın zabıta amiri veya memuruna haber verilir. 51. maddenin üçüncü fıkrasına göre; "Üç kişilik heyet; toplantının düzenini sağlamak, kanunlara karşı hareketleri, edep törelerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz veya fiilleri önlemekle yükümlüdür." Heyet, belirttiğimiz bu hallere aykırı olan ve müdahale gerektiren bir durumda öncelikle kendi imkanlarıyla aykırılığı önlemeye çalışır. Fakat gerektiğinde zabıta da çağrılabilir. Heyetin bir diğer yetkisi, toplantıda bulunanlardan söz isteyenleri tespit etmek ve gerektiğinde bu konuda bir sınırlamaya gitmektir.

Kapalı yerlerde propagandaya yer bakımından bir sınırlama getirilmiştir. 51. maddenin son fıkrasına göre; mabetlerde, okullarda, kışla, karargâh, ordugâh gibi askeri bina ve tesislerle askeri yerlerde ve kamu hizmeti görülen diğer yerlerde, kapalı yer toplantısı yapılamaz.³⁴⁸

b. Seçim Büroları ile Propaganda Faaliyetleri

298 sayılı Kanun'a 2010 yılında eklenen 51/A maddesinden önce, siyasi partilerin veya bağımsız adayların propaganda faaliyetleri kapsamında seçim büroları kurmaları ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bununla birlikte, seçim bürolarının kurulmasını yasaklayan bir hüküm de mevzuatta yer almamaktaydı.³⁴⁹ Bu nedenle 2010 yılından önce, seçim büroları Kanun'da açıkça zikredilmese de uygulamada örnekleri bulunmaktaydı. Uygulamada karşılaştığımız bu örnekler hukuki bir hal almış ve 08.04.2010 tarihinde, "5980 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik

---

³⁴⁸ "Kapalı yerlerde propaganda" esaslarının belirlendiği YSK kararı için bkz: 30.04.2018 tarihli ve 2018/331 sayılı karar. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77583/2018-331.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2019).

³⁴⁹ SAV, s. 337.

Yapılmasına Dair Kanun”un 3. maddesiyle “seçim büroları” 298 sayılı Kanun’a eklenmiştir.

Düzenlemeye göre; “Seçimin başlangıç tarihinden itibaren, seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, katıldıkları seçim çevrelerinde seçim çalışmalarını yürütmek üzere seçim büroları açabilirler.” Seçim bürolarının belirlenmesine Kanun bazı sınırlamalar getirmiştir. Seçim büroları ile propaganda faaliyetlerine yer bakımından getirilen sınırlamaya göre; “Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ve bunlara bağlı kuruluşlara, devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklara, özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklere ve devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıflara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile üretici birlikleri, kooperatif birlikleri, bankalar ve sendikalara ait bina ve tesislerin seçim bürosu olarak kullanılamaz.”

Seçim bürolarının açılması bildirim usulüne bağlanmıştır. Kanun’da belirtilen bilgileri içeren başvurunun, propagandanın başlangıç tarihine kadar o yerdeki en büyük mülki amire; propaganda süresinin başlamasından sonra ise ilçe seçim kuruluna verilmesiyle seçim büroları açılmış olur. Aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre; “Açılma şartlarını yerine getirmeyen seçim bürolarının ilgisine bu eksiklikleri üç gün içinde tamamlaması için süre verilir. Bu süreye uyulmaması halinde bürolar, şartlar tamamlanıncaya kadar mülki amirlerce kapatılır.”

Açılan seçim bürolarında gerçekleştirilecek propaganda faaliyetleri kapsamında, 51/A maddesinin dördüncü fıkrasına göre; “Diğer seçim faaliyetleri saklı kalmak üzere görüntülü ve sesli propaganda yapılabilir. Ancak, seçim bürolarında yapılacak sesli yayınlar, çevresel gürültü ile ilgili mevzuata uygun olmak zorundadır.” Bununla birlikte, seçim bürolarının faaliyette bulunma süresi yönünden Kanun ile getirilen sınırlamaya göre, seçim büroları saat 09.00’dan 23.00’e kadar halka açık bir şekilde faaliyette bulunabilecektir. Seçim büroları, adayların tanınmasını kolaylaştırdığından propaganda faaliyetleri kapsamında önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir.³⁵⁰

---

³⁵⁰ SAV, s. 337.

c. Radyo ve Televizyonda Propaganda Faaliyetleri

Radyo ve televizyon ile propaganda, 298 sayılı Kanun'da düzenlenen propaganda faaliyetleri arasında en etkili propaganda türü olarak gösterilmektedir.³⁵¹ Hedeflenen kitleye daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşmayı sağlayan radyo ve televizyonun seçim propagandaları için önemli bir yeri bulunmaktadır.

298 sayılı Kanun'un ilk halinde, radyo yoluyla propaganda esasları düzenlenmişti. Düzenlemeye göre, seçime katılan her siyasi partinin radyo yoluyla propaganda faaliyetinde bulunma hakkı bulunmaktaydı. O dönemde, Kanun ile bütün siyasi partilerin eşit haklara sahip olduğu radyo yoluyla propagandanın esasları, sonradan yapılan değişikliklerle, siyasi partilerin güçleriyle orantılı olacak şekilde belirlenmiştir.³⁵² Bu durumun, düzenlemenin ilk halindeki eşitliği ortadan kaldırdığı aşıkardır.

Radyo ve televizyonda propagandanın esasları, 298 sayılı Kanun'un 52. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasına göre; "Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere; seçime katılan siyasi partiler, oy verme gününden önceki yedinci günden itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar radyo ve televizyonda propaganda yapabilirler." Madde metninden de anlaşılacağı gibi, radyo ve televizyonda propaganda yapma imkânı bağımsız adaylara tanınmamıştır. Seçim sürecinde rol alan siyasi partilerin sayısı, bağımsız adaylara nazaran az olduğundan, bağımsız adaylara radyo ve televizyon ile propaganda hakkı tanınmamasının siyasi partilerin lehine olduğu söylenebilir.³⁵³ Çünkü aksi durum her bir bağımsız adayın bu propaganda aracından faydalanması imkanını doğurur ki bunun pratikte pek mümkün olmadığını söylemeye gerek yoktur.

Radyo ve televizyonda propagandanın sınırları konusundaki bir diğer nokta, devlet radyo ve televizyonunda (TRT) propaganda yapma imkânının, milletvekili adaylarına genel seçimler kapsamında tanınmasına rağmen yerel seçimlerdeki adaylara bu imkânın tanınmamasıdır. Gerçekten de bu sınırlama, "2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"un 35. maddesinde; mahalli idareler seçimlerinde kural olarak propaganda faaliyetlerinin serbest olduğu, ancak radyo ve televizyonda propaganda hükümleri çerçevesinde

---

³⁵¹ GÖNENÇ, s. 263.

³⁵² SAV, s. 333.

³⁵³ YAYLA, TUNCER, s. 53.

yalnızca özel radyo ve televizyonda propagandanın mümkün olduğu şekilde belirtilmiştir.

Radyo ve televizyonda propagandaya süre yönünden de sınırlama getirilmiştir. Kanunla, radyo ve televizyonda propaganda için bir haftalık bir süre öngörülmüştür. Getirilen sınırlama uyarınca, seçim günü radyo veya televizyonda propaganda yapılması yasaktır.³⁵⁴

Yüksek Seçim Kurulunun belirlemiş olduğu ve birazdan ifade edeceğimiz yayın ilkeleri çerçevesinde propaganda yayını yapan radyo ve televizyonlar, tarafsızlık ilkesini zedelememekle yükümlüdürler. Tarafsızlık ilkesine uyulması, seçime katılan aktörlerin eşit bir şekilde rekabet etmeleri açısından önem arz etmektedir.³⁵⁵ Bu doğrultuda düzenlemeler içeren Kanun'un 52. maddesine göre; "Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır."

Kanun'da öngörülen süreye göre, radyo ve televizyonda propaganda faaliyetinde bulunmak isteyen siyasi partilerin, genel merkezleri aracılığıyla YSK'ye yazılı olarak, seçim gününden önceki 21. günün akşamına kadar başvurmaları gerekmektedir.

Radyo ve televizyonda propaganda yapacak siyasi partilerin, propaganda sıraları ve bu faaliyeti ne zaman gerçekleştirecekleri Kanun'un 54. maddesine göre, YSK tarafından kura usulü ile belirlenir. Buna göre; "Ad çekme, oy verme gününden en az yirmi gün önce yapılır. Radyo ve televizyon yayınlarının başlangıç saati, partilerin sayısı ve en uygun dinleme imkanları göz önüne alınarak YSK tarafından kararlaştırılır. Radyo ve televizyon yayınları en geç saat 22.00'ye kadar devam eder."³⁵⁶

Seçime katılacak siyasi partilerin hangi sürelerle radyo ve televizyonda propaganda faaliyetinde bulunacakları 298 sayılı Kanun'un 52. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Hükme göre; "Seçime katılan siyasi partilere ilk gün 10, son gün 10 dakikayı geçmemek üzere, programlarını ve yapacakları işleri anlatan iki

---

³⁵⁴ GÖNENÇ, s. 264.

³⁵⁵ ATAR, s. 219.

³⁵⁶ Yüksek Seçim Kurulunun 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Milletvekili Genel Seçimlerinde, siyasi partilerin TRT'de yapacakları propaganda ile ilgili esaslar, 30.05.2018 tarih ve 2018/670 sayılı kararında belirtilmiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77717/2018-670.pdf> (Erişim tarihi: 22.12.2019).

konuşma, mecliste grubu bulunan siyasi partilerin her birine ilaveten 10'ar dakikalık propaganda, iktidar partisine veya iktidar partilerinden büyük olanına 20 dakikalık, iktidar partilerinden diğerlerine 15'er dakikalık ilave propaganda, ana muhalefet partisine ilaveten 10 dakikalık propaganda hakkı tanınır.”

Siyasi partilere, meclisteki güçleriyle orantılı bir şekilde radyo ve televizyonda propaganda süresi tanınmasının propagandanın amacına uygun olup olmadığı tartışmalıdır. Kanundaki bu düzenlemenin, siyasi partilerin özgür bir şekilde kitlelere ulaşmasını ve küçük partilerin propaganda imkanından yararlanmalarını engelleyen nitelikte olduğu ileri sürülmüştür.³⁵⁷ Propagandanın amacı, siyasi partilerin seçmene fikir ve ideolojilerini iletmeleriye, bu imkânın eşit bir şekilde tanınması daha yerinde olacaktır.³⁵⁸

298 sayılı Kanun'da, siyasi partilerin radyo ve televizyondaki propagandalarıyla ilgili konu yönünden bir sınırlama bulunmamaktadır. Fakat Kanun'a göre siyasi partilerin ilk konuşmalarında seçim beyannamelerini açıklamaları gerekmektedir. Kanun'un 52. maddesinin yedinci fıkrasına göre; “Yayın sırasında televizyonda, Türk Bayrağı ile Yüksek Seçim Kurulunun tespit edeceği yere asılacak olan bu kurulun belirlediği büyüklükteki parti bayrağı ve konuşmayı yapan kişi dışında hiçbir görüntüye yer verilmez. Konuşmacılar, ceket giyme ve kravat takmak zorundadırlar. Bayanlar ise tayyör³⁵⁹ giyerler.”

Devlet radyo ve televizyonunda propaganda faaliyetlerine ilişkin bu düzenlemelerle birlikte, 298 sayılı Kanun'da özel radyo ve televizyonlardaki propaganda ile ilgili düzenlemeler de mevcuttur. Özel radyo ve televizyonlar ile yayın yapma imkânı, “3913 sayılı 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133. Maddesinin Değiştirilmesi ile İlgili Kanun”un 1. maddesiyle 08.07.1993 tarihinde Anayasaya eklenmiştir. Bu doğrultuda 298 sayılı Kanun'un 52. maddesine 27.10.1995 tarihinde eklenen fıkra kapsamında, özel radyo ve televizyonlarda propaganda yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Anılan hükümde, özel radyo ve televizyonlarda siyasi partilerin propaganda konuşmalarının TRT'de uygulanan esaslara göre yapılacağı belirtilmiştir. 298 sayılı Kanun'un 4928 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle 15.07.2003 tarihinde yeniden düzenlenen 55/A maddesinde özel radyo ve

---

³⁵⁷ İBA, s. 93.

³⁵⁸ GÖNENÇ, s. 267.

³⁵⁹ Sözlük tanımına göre tayyör; takım olarak etekle ceketten oluşan kadın giysisidir. (TDK sözlüğü) (<https://sozluk.gov.tr/>)

televizyonlarla propagandanın esasları düzenlenmiştir. Buna göre; “Seçimlerin başlangıç tarihinden oy verme gününün bitimine kadar özel radyo ve televizyon kuruluşları, yapacakları yayınlarda “2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu”nun 5., 20., 22. ve 23. maddeleri hükümlerine tâbidir.”

Özel radyo ve televizyonlarda propaganda faaliyetleri, Kanun’un 55/A maddesinin ikinci fıkrasıyla belirli bir süreyle sınırlandırılmıştır. Düzenlemeye göre; siyasi partiler özel radyo ve televizyonlarda “seçimin başlangıç tarihinden itibaren oy verme gününden önceki yirmi dört saate kadar olan sürede”, propaganda amacıyla görüşlerini açıklayabileceklerdir. Bu cümleden anlaşıldığı üzere, devlet radyo ve televizyonunda olduğu gibi, özel ve radyo televizyonlarda da oy verme gününde propaganda faaliyetlerinde bulunmak yasaktır.

Aynı düzenlemenin devamında, özel radyo ve televizyonların yayın ilkelerinin belirlenmesinde, YSK’nin görevli ve yetkili olduğu ifade edilmiştir.³⁶⁰

Yüksek Seçim Kurulunun yayın ilkelerini belirleme yetkisinin yanında ayrıca, 55/A maddesinin son fıkrasına göre, ülke çapında yayın yapacak özel radyo ve televizyonların hangileri olduğunu belirleme yetkisi de bulunmaktadır.³⁶¹

d. Basın, İletişim Araçları ve İnternet Kanalıyla Propaganda Faaliyetleri

5980 sayılı Kanun’un 5. maddesiyle 08.04.2010 tarihinde, 298 sayılı Kanun’a eklenen 55/B maddesindeki düzenlemeye göre; “Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, yazılı basında ilan ve reklam yoluyla veya internet sitesi açarak sözlü, yazılı veya görüntülü propaganda yapabilirler.”

Bu propaganda türündeki ilk sınırlama, düzenlemenin ikinci fıkrasıyla getirilmiştir. Hükme göre siyasi partiler veya bağımsız adayların, vatandaşların elektronik posta adreslerine ve cep telefonlarına sesli, görüntülü ve yazılı mesaj göndermek suretiyle propaganda faaliyetlerinde bulunmaları yasaktır. Ancak, siyasi partilerin kendi üyelerine gönderdiği sesli, görüntülü veya yazılı mesajlar her zaman

³⁶⁰ Yüksek Seçim Kurulunun yayın ilkelerini belirlediği 29.04.2018 tarihli ve 2018/329 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77577/2018-329.pdf> (Erişim tarihi: 22.12.2019).

³⁶¹ Yüksek Seçim Kurulunun, ülke çapında yayın yapacak özel radyo ve televizyonları belirlediği 28.05.2018 tarih ve 2018/621 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77701/2018-621.pdf> (Erişim tarihi: 22.12.2019).

serbesttir. Herhangi bir siyasi partinin, başka bir parti üyesine mesaj göndermesi de bu düzenleme uyarınca yasaktır.

Seçime katılan siyasi parti veya adayların kamuoyunun seçim sürecinde nabzını yoklamak ve süreçle ilgili iradelerinin ne yönde olduğu konusunda tahmin yürütebilmeleri amacıyla kamuoyu yoklamaları yapmaları önemlidir.³⁶² Maddenin üçüncü fıkrasına göre; “Oy verme gününden önceki on günlük sürede, yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi ve iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi adlarla bir siyasi partinin veya adayın lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyunu etkileyecek biçimde yayın yapılması ve herhangi bir surette dağıtımı yasaktır. Bu sürenin dışında yapılacak yayınların; tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uygun olması şarttır.” Görüldüğü gibi kamuoyu yoklaması yapılması kanunla belirli bir süreye bağlanmıştır. Getirilen süre sınırlamasının amacı, siyasi partilerin alacakları oy oranlarının önceden öğrenilerek seçmenin iradesinin etkilenmesinin engellenmesidir.³⁶³

Basın, iletişim araçları ve internet kanalıyla propaganda ile ilgili esas ve ilkeleri belirleme yetkisi yine Yüksek Seçim Kuruluna aittir.

e. Hoparlörle Propaganda Faaliyetleri

298 sayılı Kanun’da hoparlörle propaganda ile hükümlerin düzenlenme amacı, hoparlörün insanları rahatsız etme potansiyelinin yüksek olması ve bu sebeple de bu konuda ilke ve esasların belirlenmesi gerekliliğidir.³⁶⁴

Hoparlörle propaganda 298 sayılı Kanun’un 56. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasına göre, “seçim takviminin başlangıcından itibaren seçim propagandasının sona erdiği ana kadar hoparlörle propaganda, halkın huzur ve rahatını bozmamak ve propaganda süresine uymak şartıyla” serbesttir. Birinci fıkranın ikinci cümlesine göre; “Başka bir parti veya bağımsız aday adına açık veya kapalı yer toplantısı yapılan saatlerde, bu toplantıların yapıldığı yer veya binalardan işitilecek ve bu toplantıları rahatsız edecek biçimde hoparlörle propaganda yapılamaz.” Fıkırada bahsedilen 50. maddenin son fıkrasında ise; açık yerlerde, güneş battıktan sonra ikinci saatin sonundan güneş doğana kadar toplu olarak sözlü propaganda yapılamayacağı

---

³⁶² SAV, s. 338.

³⁶³ ATAR, s. 219.

³⁶⁴ GÖNENÇ, s. 279.

belirtilmiştir. Bu bağlamda, hoparlörle propaganda da sözlü propagandanın tabii olduğu zaman dilimine tabidir.

Düzenlemenin ikinci fıkrasına göre; “İlçe seçim kurulları kendiliğinden veya siyasi partilerin istekleri üzerine, mahallin özelliklerini göz önünde tutarak hoparlörle yayının yerini, zamanını, süresini ve diğer şartlarını tespit etmelidir. Siyasi partiler isterlerse ilçe seçim kurulunun düzenleyeceği programa göre, varsa belediye hoparlörlerinden bedeli karşılığında eşit surette faydalanabilirler.” Fakat bu yöntemin günümüzde çok tercih edildiği söylenemez.³⁶⁵

f. Propaganda Amaçlı Yayın ve Malzeme Dağıtma

Propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtma ile düzenleme 298 sayılı Kanun’un 57. maddesinde yer almaktadır. Anılan madde, 08.04.2010 tarihinde 5980 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle güncellenmiştir. Düzenlemenin birinci fıkrasına göre; “Seçime katılan siyasi partiler ve adaylar, seçimin başlangıç tarihinden seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar³⁶⁶; kendilerini tanıtıcı nitelikte broşür, el ilanları, parti bayrağı, poster, afiş veya ses ve görüntü içeren CD, DVD gibi her türlü yayını dağıtmakta serbesttir. Siyasi partiler ve adayların, bu fıkra da belirtilenler dışında herhangi bir hediye ve eşantıyon dağıtmaları, dağıttırmaları veya bunların üçüncü şahıslar ya da kurum ve kuruluşlar aracılığı ile dağıtmaları yasaktır.”³⁶⁷ Kanun’la getirilen yasağa rağmen, bu tip eylemlerin tek tek denetlenmesi uygulamada pek mümkün değildir.³⁶⁸

Propaganda yayınları için bazı yasaklar öngörülmüştür. Buna göre; “Propaganda için kullanılan el ilanları ve diğer her türlü matbuat üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibareler bulundurulması yasaktır.” Bununla birlikte, el ilanı niteliğindeki yayınları dağıtacak kimselerin on sekiz yaşını doldurmaları

³⁶⁵ GÖNENÇ, s. 280.

³⁶⁶ Yüksek Seçim Kurulu, Propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtmanın zamanı konulu, 21.02.2004 tarih ve 2004/338 sayılı kararında; “Belediye Başkanlıkları, Belediye Meclis Üyeliği, Muhtarlık, İhtiyar Meclisi Üyesi, İhtiyar Heyeti Üyeliği ve bağımsız olarak aday olacakların, postaya açıktan, ambalajsız olarak verecekleri el ilanı, broşür gibi basılmış kağıtların belli bir adresi ihtiva etmesi şartı ile , PTT Genel Müdürlüğü Posta Telgraf Dairesi Başkanlığınca oy verme gününden önceki günün saat: 18.00’e kadar yani son 24 saat haricinde dağıtımında kanunen bir sakınca bulunmadığına, ancak son 24 saat içinde bu tür gönderilerin dağıtımının yasak olduğuna” karar vermiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4052/2004-338-karar.htm> (Erişim tarihi: 29.12.2019).

³⁶⁷ Yüksek Seçim Kurulu 05.03.2004 tarih ve 2004/510 sayılı kararında, belediye başkan adayının seçim yasaklarına aykırı olarak hediye el çantası dağıtması nedeniyle ilçe seçim kurulu vasıtasıyla Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesine karar vermiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4004/2004-510-karar.htm> (Erişim tarihi: 29.12.2019).

³⁶⁸ ATAR, s. 218.

gerekmektedir. Kanun'un 62. maddesinin ikinci fıkrasına göre; "Devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler, iktisadi devlet teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile diğer kamu tüzel kişiliklerinde memur ve hizmetli olarak çalışanlar, ilan dağıtamazlar." Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda, Türkçenin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilir.³⁶⁹

g. İlan ve Reklam Yerleri

298 sayılı Kanun'un 60. maddesine göre, siyasi partiler ve adaylar ilan, afiş ve bayrak gibi malzemelerle de propaganda yapabilirler. Bu doğrultuda siyasi partiler ve adaylar seçimin başlangıç tarihinden propaganda süresinin bitimine kadar; açık ve kapalı yerlerde, taşıtlarında, mitinglerde, miting alanlarında; ilan, afiş, pankart ve bayrak gibi reklam malzemelerini kullanmakta serbesttirler. Kural bu olmakla birlikte, belirtilen bu haller dışındaki durumlarda ilan ve reklam yerlerinin tespiti, seçim kurulları tarafından yapılacaktır.

Kanun'un 60. maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklikle birlikte, vatandaşların da oy verme gününden önceki otuzuncu günden itibaren propaganda süresinin sonuna kadar evlerine, iş yerlerine veya taşıtlarına propaganda amaçlı reklam malzemelerini asabilecekleri veya yapıştırabilecekleri hüküm altına alınmıştır.

İlan ve reklam yerleri ile propaganda konusunda 61. maddede bazı yasaklar öngörülmüştür. Yasaklardan ilki, 298 sayılı Kanun'da belirtilen yerler dışında ilan ve reklam malzemelerinin kullanılmamasına ilişkindir. Yasağa aykırı bir durum gerçekleştiğinde, ilan ve reklam malzemesi bulunduğu yerden kaldırılır ve masraf yasağa uymayandan tahsil edilir. Bu yasaklarla ilgili işlem yapma yetkisi, seçimin başlangıcından oy verme gününden önceki otuzuncu güne kadar mülki makamlara; son otuz gün içinde ise ilçe seçim kurullarına aittir.

Bir diğer yasak Kanun'un 61. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülmüştür. Buna göre, "seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar" toplu taşıma amacıyla kamu hizmetinde kullanılan kara, deniz, hava ve demir yolları araçlarının reklam yerlerinde propaganda faaliyeti yapılamayacaktır. Ayrıca

---

³⁶⁹ Propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtma esaslarının belirlendiği YSK'nin 15.02.2017 tarihli ve 2017/109 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/5040/2017-109.pdf> (Erişim tarihi: 30.12.2019).

yolcuların aktarmalarının yapıldığı yerler de bu yasağın kapsamına dahildir. Bu konuda denetim görevi, mülki makamların yardımıyla ilçe seçim kurullarına aittir.

3. 298 sayılı Kanun'da Düzenlenen Propaganda Yasakları

Propaganda faaliyetlerini ayrıntılı bir şekilde düzenleyen 298 sayılı Kanun'da, bu faaliyetler kapsamında hüküm altına alınan yasaklar da bulunmaktadır. Yasakların temel amacı, seçim sürecinde gerçekleştirilen propaganda faaliyetlerinin adil ve eşitlikçi bir ortamda yürütülmesi, daha güçlü konumda olan iktidar partisinin seçmeni etkileyebilme imkanının daha kuvvetli olması sebebiyle diğer siyasi partiler açısından oluşan olumsuz durumun her siyasi parti için olabildiğince eşit bir duruma getirilmesidir.

Bu amaçla 298 sayılı Kanun'un getirdiği ilk sınırlama yukarıda da bahsettiğimiz 58. maddede yer almaktadır. Hükme göre; "Propaganda için kullanılan el ilanları ve diğer her türlü matbuat üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibareler bulundurulması yasaktır." Düzenlemedeki amaç, toplumca kutsal sayılan değerler kullanılarak vatandaşın duygusunun istismar edilmesi ve bu değerlerin siyasi parti ve adayların çekişmesine dahil olmasını engellemektir.³⁷⁰

"Seçim sürecinde yapılamayacak işler" başlıklı 63. maddede; "devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler, iktisadi devlet teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile diğer kamu tüzel kişiliklerinde memur ve hizmetli olarak çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerde görev alan memurlar ve hizmetlilerin" tarafsızlıklarını korumaları gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda; yukarıda sayılan kurum ve kuruluşlarda görev alan bütün memur ve hizmetlilerin, 63. maddenin ikinci fıkrası uyarınca, siyasi partilere veya adaylara her ne nam ile olursa olsun bağış ve yardımlarda bulunmaları ve belirtilen kurum ve kuruluşların, memur ve hizmetlileriyle her türlü araç ve gereç ve imkanlarını siyasi bir partinin veya adayın emrinde veya herhangi bir siyasi faaliyette çalıştırmaları, kullanmaları veya kullandırmaları yasaktır.

Maddenin üçüncü fıkrasına göre; "Devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler, iktisadi devlet teşekkülleri

---

³⁷⁰ Bahsedilen bu konuyla ilgili YSK'nin 19.03.2014 tarihli ve 2014/815 sayılı kararı için bkz: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/Download/Kararlar/YSKKararlari/Y%C3%BCksek%20Se%C3%A7im%20Kurulu%202014-815%20Numaral%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf> (Erişim tarihi: 31.12.2019).

ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile diğer kamu tüzel kişiliklerinde memur ve hizmetli olarak çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerde görev alan memurlar ve hizmetlilerin yanı sıra, Bankalar Kanununa³⁷¹ tabi teşekküllerin, siyasi bir partinin lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyuna tesir etmek amacıyla her türlü yayınlarda bulunmaları yasaktır.”³⁷²

Törenlere ait yasakları içeren 64. maddeye göre; “Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadarki sürede, Kanun’un 62. maddesinde sayılan kurum, kuruluş ve idarelerle ile Bankalar Kanunu’na tabi teşekküllere ait kaynaklardan yapılan iş ve hizmetler dolayısıyla; açılış ve temel atma da dahil olmak üzere törenler düzenlemek, nutuklar söylemek, demeçler vermek ve bunlar hakkında her türlü araçlarla yayında bulunmak yasaktır.” Düzenleme ile, iktidarın seçmeni etkileyebileceği faaliyetlerden bazıları belirli süreyle yasaklanmıştır.

Başbakan ve bakanlara ilişkin yasaklar 65. maddede yer almaktadır. Bilindiği üzere, 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen halk oylaması ile Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş kararı alınmış ve 24 Haziran 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve TBMM Seçimleri sonucunda, ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan’ın Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 9 Temmuz 2018 tarihinde yemin etmesiyle, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi resmen yürürlüğe girmiştir. Sistem değişikliğinden sonra, mevcut sistemde yürütmenin başı olarak yalnızca Cumhurbaşkanı yer almaktadır. Dolayısıyla halihazırda hükümet sistemimizde “başbakan” bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanı, bakanlar kuruluna başkanlık etmektedir. “477 Sayılı Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”nin³⁷³ 72. maddesiyle, yürürlükte bulunan kanun ve KHK’lerde Bakanlar Kurulu ve bakanlara yapılmış olan atıfların Cumhurbaşkanıya yapılmış sayılacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda, 298 sayılı Kanun’da Başbakan ve bakanlar için öngörülen yasaklar Cumhurbaşkanı için de geçerli olacaktır. Bu doğrultudaki Kanun’un 65. maddesine göre; “Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde bakanlar ve

---

³⁷¹ 4389 sayılı Bankalar Kanunu, 01.11.2005 tarihinde “5411 sayılı Bankacılık Kanunu” ile yürürlükten kaldırılmış ve yerine mezkûr Bankacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir.

³⁷² 298 sayılı Kanun’un Ek 6. maddesine göre; “Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde 62’nci maddede sayılan bütün daire, teşekkül ve müesseselerle Bankalar Kanunu’na tabi teşekküllerin kanun veya bir idari tasarruf gereği yapacakları mutlak ticari, iktisadi ve pazarlama faaliyetleri, vatandaşın oyuna tesir etmek maksadına müteveccih olmadıkça, 63 ve 64’üncü maddelerde belirtilen yasak hükümleri uygulanmaz.”

³⁷³ 698 sayılı KHK, Resmî Gazete T: 04.07.2018, S: 30468.

milletvekilleri, yurt içinde yapacakları seçim propagandası ile ilgili gezileri makam otomobilleri ve resmi hizmete tahsis edilen vasıtalarla yapamazlar. Bu maksatla yapacakları gezilerde, protokol icabı olan karşılama ve uğurlamalarla törenler yapılamaz ve resmi ziyafet verilemez.”

298 sayılı Kanun’da düzenlenen son propaganda yasağı ise 66. maddedeki memurların gezilere katılma yasağıdır. Hükme göre; “Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar geçen süre içinde bakanlar, milletvekilleri ve adayların seçim propagandası ile ilgili olarak yapacakları gezilere hiçbir memur katılamaz.”

III. OY VERME GÜNÜ

A. Sandık Kurullarının Göreve Başlaması ve Sandıkların Hazırlanması

1. Sandık Kurullarının Göreve Başlaması

Seçim günü işlerinden ilki, oy kullanılacak sandıkların kurullarının oluşturulmasıdır. 298 sayılı Kanun’un 27. maddesine göre; YSK, il-ilçe seçim kurulları başkan, asıl ve yedek üyeleri görevlerine başlamadan önce yemin etmek zorundadırlar. 298 sayılı Kanun’da yemin etmek, göreve başlamak için bir şart olarak öngörülmüştür.³⁷⁴ Benzer düzenleme, Kanun’un 70. maddesinde sandık kurulu başkan ve üyeleri için de bulunmaktadır. Sandık kurulu başkan ve üyelerinin okuyacakları yemin metni şu şekildedir:

“Hiçbir tesir altında kalmaksızın, hiç kimseden korkmadan, seçim sonuçlarının tam ve doğru olarak belirmesi için, görevimi kanuna göre dosdoğru yapacağıma, namusum, vicdanım ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim.”

Göreve başlayan sandık kurullarının ilk görevi, sandıktaki işlemleri takip edecek müşahitleri tespit etmektir. Siyasi partilerin ve bağımsız adayların sandık başlarına müşahit göndermeleri ile ilgili düzenleme Kanun’un 25. maddesinde bulunmaktadır. Buna göre siyasi partiler ve bağımsız adaylar sandık kurullarına birer müşahit gönderebilirler. Ancak, tahmin edilebileceği üzere sandık kurullarının alanının sınırlı olması ve sandık başı işlemlerinin aksamaması gibi gerekçelerle Kanun müşahit sayısına sınırlama getirmiştir. 72. maddeye göre, bağımsız aday müşahit sayısı

³⁷⁴ GÖNENÇ, s. 294.

üçten fazla olursa, sandık kurulu başkanı bunlar arasında kura çeker. İsimleri çıkan ilk üç müşahit, sandık başında bırakılır. İsimleri çekilmeyen müşahitler ise sandık çevresi dışında kalabilirler.

Oy verme gününde sandık kurullarının, çalışmalarını aralıksız bir şekilde sürdürmesi gerekmektedir. Kanun, bu durumu göz önünde bulundurarak bir düzenlemeye gitmiştir. Buna göre; oy verme günü işlemler başlamadan önce veya başladıktan sonra sandık kurulunun siyasi parti üyelerinden biri veya birkaçı göreve gelmezse, ceza hükümleri saklı kalmak kaydıyla, gelmeyen üyenin yedeği göreve getirilir. Kuruldaki eksiklik bu şekilde de giderilemez ve üye sayısı üçten aşağı düşerse, bu durum tutanağa geçirilir. Mevcut eksiklik o seçim bölgesindeki okuryazar seçmenler arasından giderilir.

2. Sandıkların Hazırlanması

Sandıkların hazırlanması aşamasında yapılması gereken ilk iş sandıkların konulacağı yerin tespit edilmesidir. Sandıkların konulacağı yerin tespiti ile ilgili düzenlemeler Kanun'un 74. maddesinde yer almaktadır. Kanun koyucu düzenlemeyle; seçmenin kolaylıkla, serbest ve gizli bir şekilde oy kullanabilmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmüştür. Bununla birlikte engeli sebebiyle oy kullanmakta güçlük çeken engelli vatandaşlarımızın da daha kolay bir şekilde oy kullanabilmeleri amacıyla gerekli tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir.

Aynı maddede, sandıkların konulabileceği ve konulmasının yasak olduğu yerler belirtilmiştir. Buna göre; “Sandıklar, okul avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanan kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kışla, karargâh, ordugâh gibi askeri bina ve tesislerle karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz.”

Sandıkların konulacağı yerler belirlendikten sonra sandık kurulları, seçmenin serbest ve gizli bir şekilde oy kullanabilmesi amacıyla kapalı oy verme yerlerini hazır hale getirir. Kanun'un 76. maddesine göre; “Kapalı oy verme yeri, içerisi dışardan gözetlenemeyecek ve oy pusulasını seçmenin inceleyip zarflayabileceği şekil ve nitelikte olur.” Kapalı oy verme yerinde aday listeleri ve 298 sayılı Kanun'da düzenlenen oy verme serbestliğine ve gizliliğine dair hükümlerin levha halinde basılmış metni asılı durur.

298 sayılı Kanun'un 77. madde hükmüne göre; “Sandık kurulu başkanı, oy verme işlerine başlamadan önce, sandığın boş olduğunu hazır bulunan sandık kurulu

üyeleri ile müşahitler önünde tespit ederek sandığı kapatır, mühür bozulmadan açılmayacak şekilde sandığı, sandık mührü ile mühürler.” Bu mührün oy verme işleminin bitiş saati olan 17.00’ye kadar bozulmaması gerekmektedir. YSK bu konuda, oy sandığının mühürsüz kalmasının seçim sonucunu mutlak suretle etkilediğinin ispatlanmaması sebebiyle seçimin iptal edilemeyeceğine karar vermiştir.³⁷⁵

Sandığın mühürlenmesinin ardından, seçime katılan bütün siyasi partilerin ve bağımsız adayların gösterildiği birleşik oy pusulalarının mühürlenmesi aşamasına geçilir. Bu aşamada sandık kurulu başkanı, sandık çevresindekilerin huzurunda birleşik oy pusulalarını sayarak her bir oy pusulasının üzerine mühür basar. Böylece mühürlü birleşik oy pusulalarının sayısı tespit edilmiş olur. Kanun’un 77. maddesinin dördüncü fıkrasına göre; “Birleşik oy pusulası kullanılmayan seçimlerde ise, ilçe seçim kurulu başkanından teslim alınan ve ilçe seçim kurulu başkanlığı mührünü taşıyan özel zarflar sayılır, her birinin üzerine sandık kurulu mührü basılır. Böylece üzerinde biri ilçe seçim kurulunun, diğeri sandık kurulunun mühürleri bulunan çift mühürlü özel zarfların sayısını tespit edilir.”

B. Sandık Çevresinde Düzen ve Yasaklar ile Oy Verme Günü Yasakları

1. Sandık Çevresinde Düzen ve Yasaklar

Sandık çevresi, Kanun’un “Sandık çevresi” başlıklı 81. maddesine göre; oy sandığının bulunduğu ve sandık kurulunun görev yaptığı oda, bölüm veya bu amaçla oluşturulan yer şeklinde tanımlanmıştır.

Sandık çevresinde düzenin sağlanması ve yasakların sıralandığı düzenleme 82. maddede yer almaktadır. Sandık çevresinde düzenin sağlanması ile ilgili görev ve yetkiler kural olarak sandık kurulu başkanına aittir. Fakat sandık kurulu başkanı tarafından bu görevler yerine getirilmezse, sandık kurulu da bu konuda öngörülen yetkileri kullanabilecektir. Ayrıca ilçe seçim kurulu başkanının da sandık çevresinde düzenin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri alma yetkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda ilçe seçim kurulu başkanının talimatlarına sandık kurulunun, mülki ve idari makamların uyma zorunluluğu vardır.

298 sayılı Kanun’un 82. maddesinde sandık çevresinde bulunabilecekler sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Buna göre; “Sandık çevresinde sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler, görevli müşahitler, bina

³⁷⁵ GÖNENÇ, s. 296, Dipnot: 612.

görevlileri ve çağrı üzerine gelen kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz.”³⁷⁶ Kural bu olmakla birlikte, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirmiş olduğu itiraza yetkili kişiler de seçim kurullarından kendilerine verilen belge ile sandık çevresinde bulunabilirler. Sandık kurulundaki işlemlere mâni olmamak kaydıyla medya mensuplarının da sandık çevresinde bulunmaları serbesttir. Sandık çevresinde, sandık kurulu üyelerinin görevleri uyarınca yapacakları cep telefonu görüşmeleri haricindeki diğer cep telefonu görüşmeleri yasaktır.

Kanun’a 2018 yılında eklenen düzenlemeler ile ilave yasaklar öngörülmüştür. Yasaklardan ilki, Kanun’un 82. maddesinin sekizinci fıkrasında öngörülen, sandık çevresinde bulunamayacaklara ilişkindir. Buna göre; “Seçim güvenliğini sağlamak amacıyla görev yapan kolluk kuvvetleri mensupları hariç, özel güvenlik görevlileri ve belediye zabıtalı gibi görevliler de dâhil olmak üzere resmî üniforma ve silah taşıyan kişiler, sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müstemilatına giremezler.” Diğer bir yasak, sandık çevresinde herhangi bir siyasi partiye ait amblem, rozet veya propaganda amaçlı yayınların taşınmamasıyla ilgilidir. Bu kapsamda sandık çevresinde, sözlü veya görüntülü propaganda da yasaklanmıştır. Bu düzenleme ile, sandık çevresinde seçim günü herhangi bir şekilde gerçekleştirilen propagandanın seçmeni tahrik etme potansiyelinin olması sebebiyle sandık düzeninin bozulmasının engellenmesi amaçlanmıştır.

2. Oy Verme Günü Yasakları

Oy verme günü yasakları ile ilgili düzenleme Kanun’un 79. ve 80. maddelerinde bulunmaktadır. Yasaklar; içki ve silah taşıma yasağı ile yayın yasağı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

298 sayılı Kanun’un içki ve silah taşıma yasağını düzenleyen 79. maddesine göre oy verme günü; ne şekilde olursa olsun spirtolu içki satılması, içkili yerlerde ve kamuya açık yerlerde spirtolu içki satılması, verilmesi ve içilmesi yasaktır. Bununla birlikte, eğlence yerlerinin de oy verme günü kapalı olacağı, fakat bu yerlerde yemek verilebileceği belirtilmiştir.

---

³⁷⁶ YSK, 28.02.2004 tarih ve 2004/422 sayılı kararında; “...Seçmenin sandık alanına serbestçe girmesini engelleyici veya güçleştirici mahiyette olmamak şartıyla güvenlik kuvvetlerince sandık alanı dışında ihtiyaç duyulan gerekli önlemlerin alınabileceğine” karar vermiştir.” Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4026/2004-422-karar.htm> (Erişim tarihi: 02.01.2020)

Oy verme günü silah taşıma yasağını da öngören 298 sayılı Kanun'a göre; seçim günü emniyet ve asayiş korumakla görevli personel haricinde hiç kimse şehir, kasaba ve köylerde silah taşıyamayacaktır. Kanun'da "silah" kavramından ne anlaşılması gerektiği konusuna da açıklık getirilmiştir. Buna göre Kanun'daki silah kavramı ile kast edilenler; TCK'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının f bendinin 1, 2, 3 ve 5 numaralı alt bentlerinde gösterilen "ateşli silahlar, patlayıcı maddeler, saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet ve yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler" şeklinde sıralanmıştır. Kanun'daki bu düzenleme, Türk Ceza Kanunu'na uyum sağlama konusunda yerinde olmuştur.

298 sayılı Kanun'da yayın yasağı ile ilgili düzenleme 80. maddede bulunmaktadır. Buna göre; "Seçim günü saat 18.00'e kadar radyolar ve diğer yayın organları tarafından seçim ve seçim sonuçları ile ilgili haber, tahmin ve yorum yapılması yasaktır." Saat 18.00 ile 21.00 arasında ise sadece radyo vasıtasıyla, YSK tarafından seçimle ilgili verilen haber ve tebliğlerin yayınlanması mümkündür. Saat 21.00'den sonra bütün yayınlar serbesttir. Uygulamada, gelişen teknolojiyle birlikte bilgiye ulaşma hızının artması sonucu seçim sonuçlarıyla ilgili yayın yasağının uygulandığı saatlerde de seçim sonuçları ile bilgiler hızla yayılabilmektedir. Bu sebeple de Yüksek Seçim Kurulu, çoğu seçimde seçim günü yayın yasağının kaldırılacağı saat olan 21.00'e kadar beklememekte; yayın yasağını daha erken saatlerde de kaldırabilmektedir.

C. Oy Verme

1. Yurt İçinde Oy Verme İşlemleri

Oy verme işlemi, 298 sayılı Kanun'un 86. maddesine göre vatandaşlara tanınan bir yetki olarak tanımlanmıştır. Kanun'a göre 18 yaşını doldurmuş bir Türk vatandaşının seçimlerde oy kullanabilmesi için ayrıca sandık seçmen listesinde de yer alması gerekmektedir.

Kural olarak sandık seçmen listesine kayıtlı olmak gerekmektedir. Kanun bazı hallerde sandık seçmen listesine kayıtlı olmayanlara da oy verme imkânı tanımıştır. Bu imkânı tanıyan 86. maddenin ikinci fıkrasına göre; kesinleşen muhtarlık bölgesi askı listesinde ismi bulunmasına rağmen sandık seçmen listesinde ismi bulunmayanlar, muhtarlık bölgesi askı listesinin kesinleşmesine bakılmaksızın, ilçe

seçim kurulu başkanının kararıyla sandık kuruluna başvurarak sandık seçmen listesine dahil edilebilecektir. Sandık seçmen listesine dahil edildikten sonra bu kişilerin oy kullanmaları da mümkün hale gelecektir.

Sandık seçmen listesinde kayıtlı bulunmayanların oy vermesi ile ilgili bir başka düzenleme Kanun'un 94. maddesinde bulunmaktadır. Buna göre; sandık kurulu başkan ve üyeleri, bina sorumluları, seçim güvenliğini sağlamakla yükümlü kolluk kuvvetleri mensupları ve sandık kurulu üyelerinin ulaşımı için görevlendirilmiş kişiler, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından verilen belge ile görevli oldukları sandıkta oy kullanabileceklerdir. Bu kişilerin, görevli oldukları sandıkta oy kullanacakları, asıl kayıtlı buldukları sandık kurulu başkanlığına yazı ile bildirilir. Bununla birlikte 94. maddenin üçüncü fıkrasına göre; milletvekilleri ve milletvekili adayları, ilçe seçim kurulunun kararına gerek olmadan kayıtlı oldukları seçim çevresi dışında herhangi bir seçim çevresinde oylarını kullanabileceklerdir. YSK'ye göre milletvekili ve milletvekili adayları yalnızca milletvekili genel seçimlerinde kayıtlı oldukları seçim çevresinin dışında da oylarını kullanabilirler. Yerel seçimlerde yalnızca kayıtlı oldukları seçim çevresindeki sandıklarda oy kullanabileceklerdir.³⁷⁷

Oy verme sürecinde bazı temel kurallara uyulması gerekmektedir. Oy vermenin genel ilkeleri olan "serbestlik" ve "gizlilik" ilkelerine riayet edilmesi için 298 sayılı Kanun ile düzenlemeye gidilmiştir.³⁷⁸ Bu düzenlemeye göre, oy verme işlemi sırasında seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamayacaktır. Bununla birlikte seçmenin, oyunu kullandıktan sonra sandığın başında bulunması da yasaklanmıştır.

Oy verme günü kural olarak, saat 08.00 ile 17.00 arası seçmen sandık başına giderek oyunu kullanabilecektir. Fakat saat 17.00'ye geldiğinde sandık başında oy kullanmak için bekleyenler varsa, sandık kurulu başkanı tarafından, bekleyenlerin sayısı belirlenir ve sırayla oy kullanmalarına izin verilir. Kanun'un belirlediği oy verme işleminin başlangıç ve bitiş saatlerinin YSK tarafından, aradaki sürenin korunması şartıyla mevsim veya coğrafi şartlara göre farklı bir şekilde belirlenmesi mümkündür. Böyle bir durumda, YSK'nin belirlediği başlangıç ve bitiş saatlerinin oy verme gününden bir hafta önce ilan edilmesi gerekmektedir.

---

³⁷⁷ YSKK 1999/476, Ali PARLAR, Muzaffer HATİPOĞLU, **Seçim Kanunu ve Uygulaması**, Mahalli İdareler Derneği Yayınları, Ankara, 2009, s. 318.

³⁷⁸ GÖNENÇ, s. 302.

Kanun'a göre, oy verme sırasında herhangi bir ayırım gözetilmemektedir. Seçmenler, sandık kurulu başkanı tarafından sandık önüne sıra ile alınır. Anayasada öngörülen pozitif ayrımcılık ilkesinin yansımaları bu düzenlemenin devamında da görülmektedir. Zira Kanun; hamileler, hastalar ve engellilerin sırada bekletilmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca yaşlılar da sıra beklemeden sandık önüne alınabileceklerdir.

Oy kullanmak için sandık başına giden seçmenin öncelikle kimlik tespiti yapılır. Bunun için oy kullanacağı sandığa giden seçmenin yanında, kimliği veya Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını içeren belgenin bulunması gerekmektedir. Hangi resmî belgelerin kimlik belirlenmesinde kabul edileceği, YSK tarafından seçimlerin başlangıcında tespit ve ilan edilmektedir. Bununla birlikte, belediyeler ile köy ve mahalle muhtarlıkları tarafından düzenlenip onaylanan kimlik belgeleri bu maddenin uygulanmasında geçerli değildir.³⁷⁹ Kanun'un 87. maddesinin ikinci fıkrasına göre: "Üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan bir kimlik belgesi ibraz eden seçmenin oy kullanabilmesi için, bu belgelerin yanında ayrıca seçmen bilgi kâğıdını veya Türkiye Cumhuriyeti kimliğini ispata elverişli Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilen bir belgeyi de ibraz etmesi şarttır." Kimlik numarası ibraz edilmeden oy vermenin tek istisnası, tutuklular ve taksirli suçlardan hükümlüler için öngörülmüştür. Tutuklular ve taksirli suçlardan hüküm giyenlerin Kanun'da belirtilen kimlik belgeleri yoksa, cezaevi idaresi tarafından verilen ve kimlik belgesi yerine geçen belge ile oy kullanabileceklerdir.

Kimlik tespitinin ardından, sandık kurulu başkanınca seçmene bir adet birleşik oy pusulası ve zarf verilir. Birleşik oy pusulasını ve zarfı alan seçmen kapalı oy verme

---

³⁷⁹ YSK'nin 26.08.2010 tarihli ve 2010/646 sayılı kararında; "Açıklanan nedenlerle, 1- Nüfus idarelerinden alınacak, seçmen vatandaşın Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını da taşıyan mühürlü ve imzalı nüfus kayıt örneğinin aslını Sandık Kurulu Başkanlarına, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan nüfus cüzdanı, resmi daireler veya iktisadi devlet teşekküllerince verilen soğuk damgalı kimlik kartı, pasaport, evlenme cüzdanı, askerlik belgesi, sürücü belgesi, avukatlık kimlik belgesi gibi belgelerle birlikte ibraz etmesi halinde oylarını kullanabilmelerinin mümkün olduğuna, 2- Yüksek Seçim Kurulunun 15/06/2010 tarih ve 381 sayılı kararı eki 12 Eylül 2010 Pazar günü Yapılacak Olan Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulmasında Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Örnek: 135/1 sayılı Genelgenin "Seçmenin Kimliğinin Tespiti" başlıklı 21. maddesine; "Nüfus idarelerinden alınacak, seçmen vatandaşın Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını da taşıyan mühürlü ve imzalı nüfus kayıt örneğinin aslını sandık kurulu başkanlarına, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan nüfus cüzdanı, resmi daireler veya iktisadi devlet teşekküllerince verilen soğuk damgalı kimlik kartı, pasaport, evlenme cüzdanı, askerlik belgesi, sürücü belgesi, avukatlık kimlik belgesi gibi belgelerle birlikte ibraz etmesi halinde oylarını kullanabilmeleri mümkündür." ibaresinin son fıkra olarak eklenmesine" şeklinde karar verilmiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/2885/2010-646.pdf> (Erişim tarihi: 03.01.2020).

yerine girerek oyunu kullanır. Oy pusulasını ve zarfını alan seçmenin oyunu kullanmadan başka bir yere gitmesi yasaktır. Bu şekilde oy pusulasını ve zarfını almasına rağmen kapalı oy verme yerine girmeyerek oy kullanmayan seçmenin oy pusulası geri alınır.

Seçmen oy kullandığı sırada, kapalı oy verme yerine bir başkasının girmesi yasaktır. Ancak, kapalı oy verme yerinde gereğinden fazla kalan seçmen önce kurul başkanı tarafından uyarılır. Uyarıya rağmen kalmaya devam eden seçmen kapalı oy verme yerinden çıkarılır. Bununla birlikte Kanun'un 92. maddesine göre seçmenin; cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla kapalı oy verme yerine girmesi yasaktır.³⁸⁰ Kapalı oy verme yerine seçmen haricinde bir başkasının giremeyeceği yasağının bir diğer istisnası Kanun'un 93. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Hükme göre; körler, felçliler veya bunlara benzer bedensel engellilikleri açıkça belli olanlar, aynı seçim çevresinde kayıtlı seçmen olan akrabalarından birinin; eğer akrabası yoksa herhangi bir seçmenin yardımıyla oylarını kullanabileceklerdir. Fakat, bir seçmen birden fazla malule refakat edemeyecektir.

Oy verme işlemini tamamlayan seçmene kimlik kartı teslim edilir ve kurul başkanı tarafından seçmen listesindeki adı karşısına imzasını attırılır. İmza atamayanların sol elinin başparmağının izinin alınmasıyla yetinilir. Bu parmağı olmayan seçmenin herhangi bir parmağının izi alınır ve bu husus isminin yanına not edilir.

2. Yurt Dışında Oy Verme İşlemleri

Anayasanın 67. maddesinin ikinci fıkrasında, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanunun uygulanabilir tedbirleri alacağı belirtilmiştir. Yurt dışındaki vatandaşlarımıza oy verme hakkının tanınması

---

³⁸⁰ Yüksek Seçim Kurulunun 28.03.2014 tarihli ve 2014/920 sayılı kararında; "Kurulumuzca yapılan değerlendirme neticesinde; 298 sayılı Kanun'un 92. maddesinin son fıkrası ile Kurulumuzun 8.1.2014 tarih ve 2014/23 sayılı kararı eki 30 Mart 2014 Pazar günü yapılacak Mahalli İdareler Seçimlerinde Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Örnek: 138 sayılı Genelge'nin 34. maddesinin "Oy verme işlemi" başlıklı B maddesinin 2 numaralı bendi uyarınca cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla oy verme yerine girilmesi yasaklanmış olduğundan, bu tür cihazlarla kapalı oy verme yerine girilemeyeceğine, bu tür cihazları kullanmakta direnen kişilere oy kullandırılmayacağına ve buna ilişkin her türlü tedbiri almaya 298 sayılı Kanun'un 82. maddesine göre sandık kurulu ve ilçe seçim kurulu başkanlarının yetkili olduğuna" karar verilmiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/2444/2014-920.pdf> (Erişim tarihi: 03.01.2020).

gerektiği yönündeki görüşler³⁸¹ üzerine ilgili düzenlemeler, 298 sayılı Kanun ile yapılmıştır. 298 sayılı Kanun'un 94/B, 94/C, 94/D, 94/E maddelerinde³⁸² yurt dışında bulunan seçmenlerin oy kullanabilmeleri amacıyla birden fazla yöntem öngörülmüştür. Kanuni düzenlemeden önce YSK tarafından, yurt dışı seçmenin gümrük kapılarında oy kullanabilecekleri kabul edilmekteydi.³⁸³

Anayasa Mahkemesi'nin 2008 yılındaki iptal kararından³⁸⁴ önce 298 sayılı Kanun'da yurt dışı seçmen için öngörülen dört farklı oy kullanma yöntemi bulunmaktaydı. Mektupla oy kullanma³⁸⁵ düzenlemesinin iptaliyle yurt dışı seçmenler sandıkta, gümrük kapılarında ve elektronik ortamda oylarını kullanabileceklerdir. Yurt dışında bulunan seçmenler Kanun'un sağladığı bu imkanlardan, yerel seçimler haricindeki Cumhurbaşkanlığı seçimi, milletvekili seçimleri ve halkoylamalarında faydalanabileceklerdir.

a. Yurt Dışı Seçmenin Sandıkta Oy Vermesi

Yurt dışı sandık seçmen listesine kayıtlı Türk vatandaşlarının, yurt dışında sandık başında oy kullanabilmeleri Kanun'un 94/C maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan seçmenler, yurt dışı temsilciliklerinde veya ihtiyaç duyulan hallerde diğer yerlerde kurulacak sandıklarda, oy verme gününden kırk beş gün önce başlayarak oy verme gününden önceki üçüncü gün saat

³⁸¹ Burhan KUZU, "Bugünkü Seçim Sistemimiz ve Bazı Öneriler", **Anayasa Yargısı**, S: 16, Y: 1999, s. 258- 259. Dijital versiyonu için bkz: https://ayam.anayasa.gov.tr/media/6305/burhan_kuzu.pdf (Erişim tarihi: 03.01.2020); Hikmet Sami TÜRK, **Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Ankara, 1997, s. 157.

³⁸² 298 sayılı Kanun'un 94/A maddesi, 5749 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle 13.03.2008 tarihinde Kanun'a eklenmiştir.

³⁸³ YSKK, 2002/701, ÜNLÜ, ERBİL, s. 993-995.

³⁸⁴ Anayasa Mahkemesi 29.05.2008 tarihli, 2008/33 Esas, 2008/113 Karar sayılı kararında; "*Devletin, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy verme haklarını kullanabilmelerini sağlarken Anayasa'da belirlenen seçim ilkelerine uygun ve uygulanabilir nitelikteki tedbirleri alması gerekir. İptali istenilen yasa kurallarında öngörülen mektupla oy kullanma yöntemi, seçmenin oyunu kullanırken aile üyelerinden ve sosyal çevresinden gelebilecek her türlü etkiye açık olması nedeniyle seçmenin iradesini korumaya elverişli bulunmamaktadır. Seçimin serbestliği ilkesi, seçmenin oyunu her türlü etkiden uzak ve gizlilik içinde kullanmasının tam olarak güvence altına alınması halinde gerçekleştirilebilir. Bu güvencenin ise kuralda öngörülen mektupla oy verme yöntemi ile gerçekleştirilmiş olduğundan söz edilemez. Bu nedenle seçim için aranan serbestlik ve gizlilik ilkelerini sağlamaya elverişli bulunmayan mektup yöntemiyle oy kullanılmasına ilişkin yasa kuralları Anayasa'nın 67. maddesine aykırıdır. İptalleri gerekir.*" diyerek 298 sayılı Kanun'un 94/B maddesini mektupla oy kullanma yönünden iptal etmiştir.

³⁸⁵ 5749 sayılı Kanun'un Genel Gereğesinde, "*Başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi ile Kanada ve Güney Amerika ülkelerinde uygulanan mektupla oy verme yöntemi Tasarıda benimsenmiş ve esasları düzenlenmiştir. Bu yöntemle Anayasanın 67"nci madde hükmüne uygun olarak seçmen iradesinin Parlamento'ya yansıtılması ve dış temsilciliklerin seçim sürecinde olağan çalışma düzenini korunması sağlanmıştır.*" denmiştir., PARLAR, HATİPOĞLU, s. 155.

17.00'ye kadar oylarını kullanabilirler. Düzenlemedeki oy kullanma süresi, sandıkların kurulacağı ülkedeki seçmen sayısına göre, Dışişleri Bakanlığının görüşü ve YSK kararıyla kısaltılabilecektir.

Kural olarak yurt dışında sandıkta oy kullanma saatleri yerel saat ile 08.00-17.00 arasındır. Fakat ülkelerin durumlarına göre, bu süreler Dışişleri Bakanlığının görüşü ve YSK kararıyla değiştirilebilecektir. Yeniden belirlenen oy kullanma saatleri YSK tarafından elektronik ortamda ilan edilecektir.

Yurt dışı seçmenin oy kullanabilmesi için, sandık kurullarının oluşturulması gerekmektedir. Sandık kurullarının hangi yurt dışı temsilciliğinde ve hangi yerde kurulacağına ve sandık kurulunun hangi görevlilerden oluşacağına Dışişleri Bakanlığının görüşü üzerine YSK karar verecektir.³⁸⁶ Sandık kurulu başkanını ve üyelerini belirleme yetkisi ise Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna aittir. Yurt dışında kurulacak sandık kurulu; bir başkan, bir kamu görevlisi üye ve son milletvekili seçimlerinde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin bildirdikleri birer isim olmak üzere beş kişiden ibarettir. Belirtilen üyelerin yedekleri de aynı şekilde seçilecektir. Siyasi partiler üye bildirmezse, eksiklik kamu görevlileri veya seçmenler arasından seçilecek üye ile doldurulur. 7140 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 25.04.2018 tarihinde 94/C maddesine eklenen üçüncü fıkraya göre, siyasi partiler yurt dışında her oy verme günü için ayrı sandık kurulu üyesi bildirebileceklerdir.

Yurt dışı sandık kurulu başkan ve üyeleri de tıpkı yurt içinde kurulan sandık kurullarının başkan ve üyeleri gibi görevlerine başlamadan önce Kanun'un 70. maddesi uyarınca yemin ederler. Ülkemizde olduğu gibi yurt dışında da sandık kurullarınca, oy verme gizliliğini ve serbestliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlanır.

Düzenlemenin yedinci fıkrasına göre; "Seçmen oy vermek için geldiğinde sandık kurulu başkanı seçmenin kimliğini tespit eder. Ardından seçmenin mükerrer oy kullanmasını engellemek adına, Bilgisayar Destekli Merkezi Seçmen Kütüğü Sistemi üzerinden diğer yöntemlerle oy kullanıp kullanmadığı kontrol edilir. Oy kullanmadığı anlaşılan seçmen, YSK tarafından gönderilen ve sandık kurulu mührüyle mühürlenmiş olan oy pusulası ve oy zarfıyla kapalı oy verme yerine girer. Oyunu kullanan seçmene çizelgede isminin bulunduğu yer imzalatılır."

---

³⁸⁶ Yüksek Seçim Kurulunun bu konudaki 30.04.2018 tarihli ve 2018/334 sayılı kararı için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77589/2018-334.pdf> (Erişim tarihi: 04.01.2020).

Bu şekilde kullanılan oylar bir torbaya konularak muhafaza altına alınır. Sandık kurulu oy torbalarını, 298 sayılı Kanun'da belirtilen komisyona; komisyon da seri bir şekilde Ankara'da bulunan Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gönderir.

b. Yurt Dışı Seçmenin Elektronik Ortamda Oy Vermesi

Yurt dışında yaşayan seçmenlerin seçime katılabilmeleri ve seçme haklarını kullanabilmeleri amacıyla Kanun'un getirdiği bir diğer imkân, elektronik ortamda oy verebilmeleridir. Kanun 94/D maddesinde düzenlenen hükme göre; "YSK, yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenlerin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası aracılığıyla elektronik ortamda oy kullanabilmeleri amacıyla gerekli teknik alt yapıyı kurmaya yetkilidir."

Yurt dışı seçmenler, seçimin yapılacağı tarihin otuz gün öncesinden başlamak üzere belirlenen süre içerisinde seçim günü Türkiye saati ile 17.00'ye kadar elektronik ortamda oy kullanabilirler. Düzenlemenin üçüncü fıkrasına göre; "Elektronik ortamda kullanılan oylar, seçimin yapıldığı gün saat 17.00'den itibaren yurt dışı ilçe seçim kurulunca sistem üzerinden tespit edilerek sayım, döküm ve birleştirme işlemleri yapılır. Sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletdikten sonra, Ankara İl Seçim kurulu tarafından birleştirme tutanağı düzenlenerek tutanak ve ekleri YSK'ye gönderilir."

Düzenleme bu şekilde olmasına rağmen, teknik altyapı hazırlıkları henüz tamamlanmadığı için elektronik ortamda oy kullanılması mümkün hale gelmemiştir. Dolayısıyla, bu uygulamanın ülkemiz adına henüz bir örneği bulunmamaktadır. Yurt dışı seçmenlerin oy kullanabilmeleri için gümrük kapılarında veya yabancı ülke temsilciliklerinde sandık kurulması esaslı devam etmektedir.³⁸⁷

c. Yurt Dışı Seçmenin Gümrük Kapılarında Oy Vermesi

Yurt dışında bulunan seçmenlerimizin gümrük kapılarında oy vermesi Kanun'un 94/E maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre; "Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan seçmenler seçimin yapılacağı günün kırk beş gün öncesinden başlamak üzere seçim günü saat 17:00'ye kadar gümrük kapılarında kurulacak seçim sandıklarında oy kullanabilirler."

³⁸⁷ Elektronik ortamda oy kullanabilmek adına gereken teknik altyapının yetersiz olduğuna dair 2011/120 sayılı ve 26.02.2011 tarihli YSK kararı. Resmî Gazete T: 27.02.2011, S: 27859 Mükerrer.

Gümrük kapılarında oy verme imkânı, 298 sayılı Kanun'da benimsenen "kişisel oy" ilkesinden, tek seçim çevresinde ve tek günde oy kullanma ilkelerinden farklılıklar göstermektedir.³⁸⁸

Yurt dışı seçmenin sandıklarda oy kullanmasında olduğu gibi gümrük kapılarında da oy kullanma sürelerini belirleme yetkisi YSK'ye aittir. Maddenin dördüncü fıkrasına göre; "Gümrük kapılarında yapılacak oy verme işleminde görev alacak ilgili geçici gümrük kapısı seçim kurulu ile sandık kurullarının adedi, üyelerinin ve yedeklerinin sayısı ile hangi görevlilerden teşkil edileceği Yüksek Seçim Kurulu tarafından önceden belirlenir." Yurt dışı seçmenin sandıkta oy vermesi usulünde olduğu gibi, gümrük kapılarında da oy vermek üzere gelen seçmenin öncelikle kimlik tespiti yapılır. Ardından, oyunu kullanan seçmenin mükerrer oy kullanıp kullanmadığı sistemden kontrol edilir. Oyunu kullanan seçmenin imzası alınır ve oy verme işlemi bu şekilde tamamlanır.

298 sayılı Kanun'un 94/E maddesinin altıncı fıkrasında, gümrük kapılarında oy kullanma ile ilgili bir yasak öngörülmüştür. Buna göre, gümrük kapılarında her türlü seçim propagandasının yapılması yasaktır.

Gümrük kapılarında oy verme işlemleri tamamlandıktan sonra, oy zarfları bir torbaya konulur ve torbanın ağzı mühürlenip muhafaza altına alınır. Bu şekilde muhafaza altına alınan oy torbaları, sandık kurulu tarafından geçici gümrük kapısı seçim kuruluna teslim edilir. Geçici gümrük kapısı seçim kurulunca oyların sayım ve dökümü yapıldıktan sonra birleştirme tutanağı ile birlikte diğer ilgili belgeler seri bir şekilde Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gönderilir.

D. Oyların Sayım ve Dökümü

Oy verme işlemleri sonuçlandıktan sonra seçim sonuçlarının belirlenmesi amacıyla oyların sayımı ve dökümü işlemine geçilmektedir. Anayasanın 67. maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere Türk hukukunda seçimler, açık sayım ve döküm esaslarına göre gerçekleştirilir. 298 sayılı Kanun'un 95. maddesinde de anayasal düzenleme ile aynı doğrultuda bir düzenlemeye gidilmiş ve şeffaf, dürüst ve adil bir seçim amacıyla sayım ve dökümün açık olarak yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

---

³⁸⁸ TÜRK, s. 159-160.

Oyların sayımı ve dökümü sırasında oy verme yerinde bulunanlar bu işlemleri takip edebileceklerdir. Sayım döküm işlemleri kapsamında öncelikle sandık kurulu, bu işlemlerin sağlıklı ve düzenli bir ortamda yürütülmesi amacıyla sayım döküm masası etrafında bir alan belirler. Kanun'un 96. maddesine göre, oy verme işlemlerinin bittiği ilan edildikten sonra, sandık seçmen listesindeki imzalar ve parmak izleri sayılarak oy verenlerin sayısı tespit edilir.

Bu işlemler tamamlandıktan sonra sandık, başkan tarafından hazır bulunanlar önünde açılır. Sandıktan çıkan zarflar sandık kurulu başkanı tarafından iki kez sayılır. Sayımlar arasında fark olması halinde, son kez sayım yapılır ve toplam zarf sayısı tespit edilir. Sandıktan çıkan zarf sayısının kullanılan oy sayısından az olması halinde ne tür bir işlem yapılacağı 298 sayılı Kanun'da belirtilmemiştir.³⁸⁹ Fakat, sandıktan çıkan zarf sayısının kullanılan oy sayısından fazla olması halinde 98. maddenin sekizinci fıkrasına göre, eşitliği sağlamak adına geçersiz zarfların sayısı toplam zarf sayısından düşülür. Bu şekilde de eşitlik sağlanamazsa sandık kurulu başkanı kalan zarflar arasından eşitliği sağlayana kadar rastgele zarf çeker. Çekilen bu zarflar yakılarak imha edilir.

Bütün zarflar sayıldıktan sonra zarfların geçerli olup olmadıkları kontrol edilir. Zarfların kontrolü, sandık kurulu tarafından verilen renkte olup olmadığı ve zarf üzerinde ilçe seçim kurulu mührünün bulunup bulunmadığı konularında yapılır. Üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü dışında herhangi bir mühür, imza, yazı, parmak izi veya herhangi bir işaret bulunan zarflar geçersiz sayılır. Bununla birlikte 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının 7102 sayılı Kanun'un 9. maddesiyle 13.03.2018 tarihinde değiştirilen son cümlesine göre, üzerinde sandık kurulu mührü bulunmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflar ile üzerinde leke veya çizik bulursa dahi bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığı kesin olarak anlaşılamayan zarflar geçerli sayılır. 2017 yılında gerçekleştirilen halk oylamasında, oy verme işlemi devam ederken YSK tarafından mühürsüz oy pusulaları ve zarfların geçerli olacağını belirttiği kararına istinaden Kanun'da bu yönde bir düzenlemeye gidilmiştir.

Geçerli ve geçersiz zarflar ayrıldıktan sonra, geçerli zarflar yeniden sandığa atılır. Bundan sonra, açık ve kesintisiz bir şekilde oyların sayım ve dökümü yapılır.

---

³⁸⁹ GÖNENÇ, s. 306.

Sandık kurulu başkanı bu aşamada görev dağılımı yaparak; bir üyeyi zarfları kendisine vermekle, iki üyeyi okunan oy pusulalarını sayım ve döküm cetvellerine işlemekle ve bir üyeyi de okunan ve dökümü yapılan oy pusulaları ile açılan zarfları masa üzerine düzenle bir biçimde yerleştirmek ve korumakla görevlendirir.

Sandık kurulu başkanı tarafından görevlendirilen üye, oy zarflarını sandıktan alarak sandık kurulu başkanına verir. Başkan, zarfı açarak oy pusulasının ön yüzünü herkesin görebileceği ve işitebileceği şekilde okur. İtiraza uğramadan sayılan oylar sayım ve döküm cetveline işlenir. Sayım ve döküm cetvelindeki bilgiler hazır bulunanlara, sandık kurulu başkanı tarafından yüksek sesle ilan edilir. Bundan sonra, sayım ve döküm cetvelindeki bilgiler sandık sonuç tutanağına aktarılır. Kanun'un 100. maddesinin on ikinci fıkrasına göre; "Geçersiz sayılan veya geçerli olmasına rağmen hesaba katılmaması gereken oy pusulaları ile geçerli olup olmadığı veya hesaba katılıp katılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sayım ve döküm cetveline işlenmeksizin ayrılır ve sandık kurulu başkanı tarafından muhafaza altına alınır."

Düzenlemenin on yedinci fıkrasında, geçerli olup olmadığı hususunda tereddüt edilen ve itiraza uğrayan oy pusulalarının değerlendirilme usulü belirtilmiştir. Buna göre; "Geçerli oyların sayım ve döküm cetvellerine işlenmesinden sonra, hesaba katılıp katılmaması veya geçerli sayılıp sayılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sandık kurulunca ayrı ayrı değerlendirilerek karara bağlanır ve bu karar, tutanak defterine yazıldıktan sonra mühürlenip imzalanır."

Seçimlerin kazananlarını belirleyecek olan geçerli oy pusulalarıdır. Kanun'un belirlediği şekilde usulüne uygun bir biçimde kullanılan oylar geçerli sayılır ve seçim sonucu bu sayede açığa çıkar. Hangi oyların geçersiz olacağını belirlenmesi de seçimin denetlenmesi açısından önemlidir. Kanun'un 101. maddesinde hangi durumlarda oy pusulalarının geçersiz sayılacağı belirtilmiştir. Buna göre; "sandık kurulu tarafından verilen ve belirlenen şekil ve renkte olmayan, arkasında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranı ve sandık kurulu mührü bulunmayan, üzerine "Evet" mührü basılmamış olan, birden fazla alanda "Evet" mührü bulunan, sandığın ait olduğu seçim çevresinden başka bir seçim çevresi için düzenlenen, bütünlüğü bozulacak şekilde yırtılan veya koparılan, üzerinde "Evet" mührü yerine herhangi bir özel işaret, isim, imza kaşesi, mühür veya parmak izi bulunan"³⁹⁰,

³⁹⁰ YSK 2004/2058, ÜNLÜ, ERBİL, s. 1014.

karalanmış, çizilmiş, işaretlenmiş ve üzerinde sayılar veya şekiller bulunan oy pusulaları”, Kanun’a göre geçerli değildir. Fakat oy pusulalarının; “zarfların açıldığı veya oyların okunduğu sırada yırtılması, belirli bir işaret koyma amacı olmaksızın lekelenmesi, oy pusulasının katlanması sebebiyle “Evet” mührünün oy pusulasının diğer kısımlarına geçmesi, bir siyasi parti veya bağımsız adayın alanına basıldığı anlaşılan “Evet” mührünün iki partinin alanını ayıran çift çizgili bölgeye taşması, yalnızca bir siyasi partinin alanına birden fazla “Evet” mührünün basılması ve yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı bulunan oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması³⁹¹”, oy pusulalarını geçersiz hale getirmeyecektir. Kanun’un 101. maddesinin üçüncü fıkrasına göre kural olarak, birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarftan çıkan oy pusulalarından bir seçim türüne ait olanının geçersiz olması diğerlerinin geçersiz sayılmasını gerektirmeyecektir.

298 sayılı Kanun’un 102. maddesinde, sayım sırasında oy pusulalarının hesaba katılması ile ilgili esaslar düzenlenmiştir. Buna göre; “birleşik oy pusulalarında baskıda silinme veya yanlışlık olsa da herhangi bir siyasi parti veya bağımsız aday lehine kullanılmış olduğu konusunda tereddüt olmaması, birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde zarfın içinden aynı seçim türüne ait birden fazla oy pusulası çıkması ve yine birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarından birinin veya birkaçının eksik çıkması” hallerinde, bu oy pusulaları hesaba katılacaktır. Fakat; “zarfın içinden el ilanı, broşür ya da özel bir işaret, yazı veya şekil taşıyan kâğıt veya işaret amacı taşıyan herhangi bir madde çıkmış olması, bir zarfta tek oy pusulası kullanılan seçimlerde zarfın içinden aynı veya başka seçim türüne ait pusulalarının da çıkmış olması ve birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde ise başka bir seçim türüne ait oy pusulasının çıkması” hallerinde oy pusulaları hesaba katılmayacaktır.

Bu şekilde oyların sayım ve dökümünün tamamlanmasından sonra Kanun’un 105. maddesine göre; “Sandık kurulu her seçim türü için ayrı hazırlanmış sandık sonuç tutanağını, iki nüsha olarak, sayım ve döküm işlemleri sırasında elde edilen bilgilere³⁹²

---

³⁹¹ Yüksek Seçim Kurulu 16.04.2017 tarihinde gerçekleştirilen halkoylamasıyla ilgili 16.04.2017 tarih ve 2017/560 sayılı kararında mühürsüz oy pusulalarının ve zarfların geçerli olacağına karar vermiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/5059/2017-560.pdf> (Erişim tarihi: 07.01.2020).

Bu konuda YSK 1994/334 sayılı kararında da “Mühürsüz oyların dışarıdan getirilerek kullanıldığı kanıtlanmadıkça geçersiz olduğu kabul edilemez.” demiştir. **YSKK-1993-1994**, s. 87-88.

³⁹² Bu bilgiler 105. maddede ayrıntılı bir şekilde sıralanmıştır.

ve sayım döküm cetveli sonucuna göre düzenler.” Daha sonra bu tutanağın onaylı örneği, sandığın bulunduğu binada herkesin ulaşabileceği bir yere asılır. Maddenin ikinci fıkrasına göre; “Bu tutanaklar oy verme gününden itibaren bir hafta süreyle asılı kalır.” Tutanağın örneği, o seçim çevresinde seçime katılan siyasi parti ve bağımsız adayların müşahitlerine verilebilir. Siyasi parti adaylarına tutanak örneği verildiği takdirde, müşahitlere tutanak verilmeyecektir.

Bu aşamanın da tamamlanmasından sonra sandık kurulu sonuç tutanakları birleştirilmek amacıyla ilçe seçim kuruluna gönderilir. İlçe seçim kurulu tarafından, sandık sonuç tutanaklarının teslim alındığına dair bir tutanak düzenlenir. Kanun’un 107. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; “Bu tutanağın altı, torbayı teslim edenlerle ilçe seçim kurulu başkanı ve üyelerden biri tarafından imzalanır. Tutanağın bir örneği, ilçe seçim kuruluna gönderilecek evraka bağlanır. Bir örneği de sandık kurulu başkanına verilir.”

E. Sonuç Tutanaklarının Birleştirilmesi

Sayım döküm işlemlerinin ardından, seçim sonuçlarının açığa çıkması için her bir sandık kurulundaki sonuç tutanakları, bağlı buldukları ilçe seçim kurullarına gönderilir. İlçe seçim kurullarınca, idareleri altındaki sandık kurullarından gelen seçim tutanakları birleştirilir. İlçe seçim kurulları tarafından seçim sonuçlarının birleştirilmesi, 298 sayılı Kanun’un 108. ve 2839 sayılı Kanun’un 31. maddelerinde düzenlenmiştir.

Her iki düzenlemede de benzer hükümler bulunmaktadır. Buna göre, sandık kurullarından gelen tutanaklar ilçe seçim kurullarında birleştirilerek, o seçim çevresindeki seçim sonuçları belirlenir. İlçe seçim kurulu, birleştirme işlemini kesintisiz bir şekilde sürdürür. Bu yüzden ilçe seçim kurulunun, bütün sandık kurullarından gelecek sonuç tutanaklarını beklemesine gerek yoktur. Sandık kurullarından sonuç tutanakları ilçe seçim kuruluna ulaştıkça, birleştirme işlemine devam edilecektir.³⁹³ İlçe seçim kuruluna bağlı bütün sandık kurullarının gönderdiği sonuç tutanakları birleştirildikten sonra, birleştirme işlemi tamamlanır ve bir tutanak düzenlenir.

İlçe seçim kurulunun yapacağı birleştirme işlemi esnasında siyasi parti adayları, bağımsız adaylar ve bunların müşahitleri, “dürüstlük” ve “şeffaflık” ilkeleri

---

³⁹³ GÖNENÇ, s. 312.

gereği hazır bulunabilirler. Fakat birleştirme işlemlerini takip etmek isteyen bağımsız aday ve müşahitlerinin sayısı üçten fazla olursa kura çekilir. Kura sonucu, ismi çıkan ilk üç kişi bu işlemleri takip etmek üzere kalabilirler.

İlçe seçim kurullarında sonuç tutanaklarının birleştirilmesinin ardından, il seçim kurullarında tutanakların birleştirilmesi aşamasına geçilir. 298 sayılı Kanun'un 109. maddesinde; seçimle ilgili kanunların tutanak düzenlemeyi kendilerine görev verdiği hallerde, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakların il seçim kurullarında birleştirileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu"nun 32. maddesiyle, ilçe seçim kurullarından gelen birleştirme tutanaklarının il seçim kurullarında birleştirileceği hüküm altına alınmıştır. Aynı şekilde "2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"un 22. maddesinin ikinci fıkrasında da büyükşehir belediye başkanı seçimlerine ilişkin birleştirme tutanaklarının il seçim kurullarına gönderilerek birleştirileceği ifade edilmiştir.

İl seçim kurulları tarafından, ilçe seçim kurullarından gelen tutanaklar birleştirildikten sonra sonuçlar tutanakla tespit edilir. Tespit edilen sonuçlar hazır bulunanlara ilan edilir ve tutanağın bir örneği il seçim kurulunun kapısında bir hafta boyunca asılı kalır.

IV. YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN GENEL SEÇİM SONUÇLARININ BELİRLENMESİ VE MİLLETVEKİLİ SEÇİLENLERİN TESPİTİ

A. Ülke Barajını Aşan Siyasi Partilerin Tespiti

İl seçim kurullarında birleştirilen tutanaklarla tespit edilen sonuçlar, 2839 sayılı Kanun'un 33. maddesinin ikinci fıkrasına göre; telgraf, telefon veya telsiz vasıtasıyla YSK'ye bildirilir. YSK, 2839 sayılı Kanun'da gösterilen işlemleri yaparak, ülke genelinde seçim sonuçlarını tespit eder. Kanun'da telgraf, telefon veya telsiz yoluyla sonuçların YSK'ye bildirilmesi öngörülmüşse de günümüzde, elektronik ortamda veri aktarımının kolaylaşmasıyla birlikte sonuçlar daha hızlı bir şekilde iletilebilmektedir.³⁹⁴

---

³⁹⁴ GÖNENÇ, s. 313.

2839 sayılı Kanun'a göre YSK'nin yapması gereken ilk işlem, sonuçların ülke seçim barajına göre hesaplanmasıdır. Halihazırda Kanun'a göre; milletvekili seçimlerinde ülke genelinde, "geçerli oyların %10'unu geçemeyen siyasi partiler" milletvekili çıkaramayacaktır. Kural bu şekilde olmasına rağmen, 2839 sayılı Kanun'un 33. maddesinin birinci fıkrasına 2018 yılında eklenen cümleye göre; seçime ittifak yaparak giren siyasi partilerin varlığı halinde, ülke barajı hesaplanırken ittifakı oluşturan partilerin aldıkları toplam oy sayısı esas alınacaktır. Yani ittifaka dahil olan siyasi partilerden her birinin, ülke barajını geçmesine gerek yoktur.

YSK, siyasi partilerin ülke barajını geçip geçmediğini hesaplarken öncelikle; ülke genelindeki geçerli oy sayısını her bir siyasi partinin aldığı geçerli oy sayısına bölerek oy yüzdesini tespit eder. Bu şekilde hangi partilerin ülke barajını geçtiği belirlenir. Tespit edilen sonuçlar il seçim kurullarına gönderilir.

B. Seçilen Milletvekillerinin Tespiti

YSK'nin tespit ettiği sonuçların il seçim kurullarına gönderilmesinden sonra, 2839 sayılı Kanun'un 35. maddesine göre; "İl seçim kurulu başkanı alınan sonuçlara göre, o seçim çevresinden; siyasi parti aday listelerinde ve varsa bağımsız adaylardan seçilenleri tespit eder ve tutanağın bir suretini o seçim çevresinde ilan ettirir. Diğer bir suretini, bir hafta süre ile il seçim kurulu kapısına astırır."

İl seçim kurulları tarafından kimlerin milletvekili seçildiği tespit edildikten sonra, Kanun'un 36. maddesine göre; seçilenlerin isim ve soy isimleri, partili adayların mensup oldukları siyasi parti ve seçildikleri seçim çevresi YSK'ye bildirilir. İl seçim kurulları, seçilen milletvekillerine seçildiklerine dair bir tutanak (mazbata) verir. Bu tutanağın iki örneği YSK'ye gönderilir. YSK de bunlardan birinin TBMM'ye verir.

Seçilen milletvekillerinin, bu sıfatı hangi anda kazandıkları konusunda tartışmalar bulunmaktadır. GÖZLER; 2839 sayılı Kanun'un 35. ve 36. maddeleri ile YSK'nin 2007 yılındaki kararı uyarınca, il seçim kurullarının milletvekillerine verdiği tutanağın tespit edici nitelikte olduğunu, Anayasanın 75. maddesinin deyimiyile milletvekili sıfatının seçimle kazanıldığından yola çıkarak milletvekili sıfatının, seçmenin iradesini açıkladığı an olan seçimlerin bitiş saatinde kazanıldığını

belirtmektedir.³⁹⁵ BİLİR ise milletvekili sıfatının il seçim kurulları tarafından tutanağın düzenlendiği anda kazanılacağını ifade etmektedir.³⁹⁶

ATAR ise GÖZLER ve BİLİR'den farklı olarak, milletvekili sıfatının seçimin bittiği anda veya tutanak düzenlendiğinde değil, tutanağın verildiği anda kazanıldığını düşünmektedir.³⁹⁷

GÖNENÇ, "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 35. ve 36. maddelerinde iki ayrı tutanaktan bahsedildiğini, bunlardan ilkinin o seçim çevresinde milletvekili seçilenleri tespit eden; ikincisinin de milletvekili seçilenlere seçildiklerine dair verilen tutanaklar olduğunu, seçilme anının tespiti için önemli olanın seçmenin iradesinin ilk olarak ne zaman ortaya çıktığının bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazar, 2839 sayılı Kanun'un 35. maddesi kapsamında, seçim çevresinden milletvekili seçilenlerin tespit edilip tutanağa geçirildiği anda milletvekili sıfatının kazanılacağını ileri sürmektedir.³⁹⁸

YSK, 22 Temmuz 2007 yılında gerçekleştirilen Milletvekili Seçimlerinde, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilen ve fakat mazbatasını almadan trafik kazası geçirerek hayatını kaybeden Mehmet Cihat Özönder yerine parti aday listesindeki dördüncü adayın bir üst sıraya kaydırılarak milletvekili seçildiğine karar verilmesi talebiyle ilgili verdiği kararında, milletvekili sıfatının kazanılma anı ile ilgili bir değerlendirmede bulunmuştur. Kurul, 2839 sayılı Kanun'un 36. maddesi uyarınca verilen tutanağın kurucu değil açıklayıcı bir nitelikte olduğunu, dolayısıyla Mehmet Cihat Özönder'e tutanak verilmemesinin milletvekili sıfatını ortadan kaldırmayacağını, çünkü bu sıfatın oy verme günü oy verme işleminin bitiş saati olan 17.00 itibariyle kazanıldığını belirtmiştir.³⁹⁹ GÖNENÇ, saat 17.00 itibariyle henüz ülke barajını geçen partilerin tespit edilmediğini, dolayısıyla milletvekili seçilenlerin belirlenemeyeceğini ileri sürerek Kurulun bu kararını eleştirmiştir.⁴⁰⁰

Seçimlerin amacı, millet iradesinin ortaya çıkarılmasıdır. Seçmenin sandığa giderek iradesini ortaya koyduktan sonra gerçekleştirilen bütün işlemler, var olan iradenin tespitinden ibarettir. 2839 sayılı Kanun'un 36. maddesine göre düzenlenen ve seçilen milletvekiline verilen tutanak, oy verme işlemi tamamlandığında oluşan

³⁹⁵ GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s. 195.

³⁹⁶ BİLİR, Türkiye'de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi, s. 87.

³⁹⁷ ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 205.

³⁹⁸ GÖNENÇ, s. 319.

³⁹⁹ YSK'nın 27.07.2007 tarih ve 2007/716 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/3268/2007-716-karar.htm> (Erişim tarihi: 20.02.2020).

⁴⁰⁰ GÖNENÇ, s. 320.

sonucun kâğıt üstünde tespiti niteliğindedir. Milletvekili sıfatının, il seçim kurulu tarafından düzenlenen tespit tutanağı ile kazanıldığını kabul etmek, oy verme işlemi sona erdiğinde tecelli eden seçmen iradesini anlamsız kılacaktır.

2839 sayılı Kanun'un 35. ve 36. maddelerini birlikte ele aldığımızda, il seçim kurulunun tutanağının, hukuki bir kazanımın tespiti niteliğinde olduğunu görmekteyiz. İl seçim kurulu, seçilen milletvekiline tutanak vererek, o kişinin seçim sonucunda milletvekili seçildiğini açıklamaktadır. İl seçim kurulunun tutanak düzenlemesi veya tutanak vermesi hukuki yönden kurucu bir işlem değildir. Ayrıca il seçim kurullarının tutanak düzenlemesi veya vermesi, seçmen iradesiyle ortaya çıkan hukuki sonucu değiştirmemekte; yalnızca tespit etmektedir. Bu sebeplerle, YSK'nin 2007 yılında verdiği kararda olduğu gibi milletvekili sıfatının oy verme işlemlerinin bitmesiyle kazanıldığını kabul etmek daha doğru olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SEÇİMLERİN DENETİMİ

I. GENEL OLARAK

Seçim sürecinde ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması ve yapılan işlemlerin hukuka uygunluğunun filtreden geçirilmesi, seçim hukuku alanında bir denetim sisteminin varlığını zorunlu kılmaktadır. Nitekim Anayasanın 67. maddesinin ikinci fıkrasındaki, “Seçimler...yargı...denetimi altında yapılır.” ifadesi ve yine Anayasanın 79. maddesinin birinci fıkrasındaki; “Seçimler, yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılır.” cümlesiyle, Türk seçim hukukunda seçim öncesi, seçim sırasında ve seçim sonrasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünün yargı organlarının denetimi altında yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Seçimlerin gerçekten demokratik bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, hukuka uygun bir denetim sisteminin işletilmesi gerekmektedir. Aksi durum, seçim sürecinde denetimden yoksun bir şekilde gerçekleştirilen işlemler sebebiyle seçimin, şaibeli ve aldatıcı olmasına yol açabilirdi.⁴⁰¹

Ülkemizde seçimlerin denetimi YSK, il-ilçe seçim kurulları ve sandık kurulları eliyle yapılmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde belirttiğimiz gibi, bu konuda dünya çapında uygulanan bir model bulunmamaktadır. Bazı ülkelerde seçimlerin denetimi yürütme ve yasama organının iş birliğiyle, bazı ülkelerde ise yasama ve yargı organları marifetiyle gerçekleşmektedir. Ülkemizin de içinde bulunduğu bir grup ülke ise seçimlerin denetimi faaliyetini yalnızca yargı organlarına bırakmış ve seçimlerin denetiminin siyasallaşmasını önlemek istemiştir. Denetimin yargı organları dışında idari bir kurum veya yasama organı tarafından gerçekleştirilmesi, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Siyasi organların denetimi, seçimler için mutlaka sağlanması gereken adil ve dürüst bir ortamı mümkün kılmamaktadır.⁴⁰²

---

⁴⁰¹ Zekeriya YILMAZ, “Seçimlerin Denetimi ve Yüksek Seçim Kurulu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S: 2, Y: 2006, s. 83.

⁴⁰² Bülent TANÖR, Necmi YÜZBAŞIOĞLU, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 206.

Anayasal düzenleme esas alınarak, 298 sayılı Kanun'un 110. ve 180. maddeleri arasında seçimlerin denetimi ile ilgili ayrıntılı hükümler düzenlenmiştir. Bu konuda özellikle, Yüksek Seçim Kurulunun kararları önemli bir rol oynamaktadır.

II. SEÇİMLERİN DENETİMİNİN GENEL ESASLARI

A. 298 Sayılı Kanun'da Öngörülen Denetim Mekanizmaları

298 sayılı Kanun'da, seçimlerin denetimi için, itiraz ve şikâyet olmak üzere iki ayrı kanun yolu öngörülmüştür. İtiraz; seçim kurullarının veya kurul başkanlarının kesinleşmemiş kararları aleyhine, her kurulun bağlı olduğu üst kurula, uyuşmazlığın çözümü amacıyla başvurulmasıdır.⁴⁰³ Kanun'da itiraz kanun yolunun, olağan ve olağanüstü olmak üzere iki farklı türü düzenlenmiştir. Bunlar arasındaki en büyük fark, bazı hallerde olağanüstü itiraza başvuruda, alt kademelere başvuru ve süre şartlarının aranmamasıdır.

Şikâyetin tanımı, 298 sayılı Kanun'un 116. maddesinde yapılmıştır. Tanım şu şekildedir:

“Şikâyet, kütüklerin düzenlenmesi ile görevli ilçe seçim kurulu başkanlarıyla, kütüklerin düzenlenmesine memur edilen sair kimselerin ve il, ilçe seçim kurullarıyla sandık kurullarının veya kurullar başkanlarının bu kanunun verdiği yetkilere dayanarak yaptıkları işlemlere ve aldıkları tedbirlere ve bunlara benzer sair muamelelerine veya herhangi bir kimsenin bu kanunun koyduğu yasak hükümlerine aykırı hareketlerine karşı bu işlemlerin, tedbirlerin sair muamelelerin düzeltilmesi, veyahut kanunun koyduğu yasaklara uymayanların, bu hareketlerinin önlenmesi maksadıyla yapılan müracaatlardır.”

Tanımdan da anlaşıldığı gibi şikâyet, itirazdan farklı olarak üst kurullara değil; ilgili seçim kurullarına veya başkanlara yapılır. İtiraz ve şikâyet arasındaki bir diğer önemli fark, Kanun'da öngörülen başvuru süresi konusundadır. Kanun'da itiraz yoluna başvurmak için belirli süreler konulmuşken; şikâyet için öngörülen genel bir süre şartı (298 sayılı Kanun'un 119. maddesi hariç) bulunmamaktadır.

---

⁴⁰³ SEÇKİN, s. 13.

1. Şikâyet

298 sayılı Kanun'a göre şikâyetin konusu; "seçmen kütüklerinin düzenlenmesi ile görevli ilçe seçim kurulu başkanlarının işlemleri, tedbirleri ve benzer muameleleri, seçmen kütüklerinin düzenlenmesine memur edilen sair kimselerin işlemleri, tedbirleri ve benzer muameleleri, il, ilçe, sandık kurulu başkanlarının ve il, ilçe, sandık kurullarının işlemleri, tedbirleri ve benzer muameleleri ile herhangi bir kimsenin 298 sayılı Kanun'un koyduğu yasaklara aykırı hareketleri" şeklinde sıralanabilir. Burada saydığımız "seçmen kütüklerinin düzenlenmesine memur edilen sair kimseler" tabirinden anlaşılması gereken, seçmen kütüklerini düzenlemekle görevli Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü çalışanlarıdır.

Kanun'un 116. maddesinden ayrı olarak, 119., 120., 121. ve 131. maddelerinde de şikâyet kanun yoluna başvuru türleri düzenlenmiştir. 119. maddede sandık kurullarının, 120. maddede ilçe seçim kurullarının, 121. maddede ise il seçim kurullarının oluşumlarına karşı şikâyet yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. 131. maddeye göre de YSK'nin itiraz üzerine verdiği kararların dışındaki işlemlerine ve 298 sayılı Kanun'da başka bir mercie şikâyet veya başvurma yolu gösterilmeyen ve alt kurulların görev sınırlarını aşan nitelikteki işlemlerine doğrudan Yüksek Seçim Kuruluna yazılı olarak şikâyet yoluyla başvurulması mümkündür.

Şikâyet kanun yoluna başvurabilecekler, Kanun'un 110. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; seçmenler, siyasi partiler ve bunların tüzüklerine göre kuruluş kademelerinin başkanları veya vekilleri, müşahitler, adaylar ve milletvekilleri şikâyet yoluna başvurabilirler.

Şikâyet başvurusu, kural olarak sözlü veya yazılı bir şekilde yapılabilir. Fakat 298 sayılı Kanun'un 131. maddesine göre, YSK'ye yapılacak şikâyet başvurusu mutlaka yazılı olmalıdır. Şikâyet sözlü olarak yapıldığında bir tutanak tutulur. Daha sonra şikâyetçinin adı, soyadı, açık adresiyle birlikte imzası alınır. İmza atamayanlar ise parmak basarlar. Bununla birlikte yukarıda da belirttiğimiz gibi, şikâyet kanun yolu için öngörülen genel başvuru süresi bulunmamaktadır. Yalnızca, Kanun'un 119. maddesindeki sandık kurullarının oluşumuna ilişkin şikâyetin, işlemin yapılmasından itibaren iki gün için yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Şikâyet mercii kural olarak; şikâyete konu işlemi, tedbiri veya muameleyi gerçekleştiren kuruldur. Fakat, "herhangi bir kimsenin bu kanunun koyduğu yasak hükümlerine aykırı hareketlerine" karşı şikâyetin, şikâyete konu işlemi yapan herhangi

bir kurul bulunmaması sebebiyle, il, ilçe veya sandık kurullarından herhangi birine yapılabileceği ileri sürülmüştür.⁴⁰⁴

Şikâyet başvurusunun incelenebilmesi için başvuranın, kimliğini ispat etmesi ve delillerini belirtmesi gerekmektedir. Bu şartları taşımayan şikâyet başvuruları Kanun'un 112. maddesine uyarınca incelenmeyecektir.

298 sayılı Kanun'un 118. maddesine göre şikâyet, yapılan işlemin icrasını durdurmaz. Şikâyet başvurusu kabul edilirse, şikâyete konu işlem veya tedbir düzeltilir. Başvuru reddedildiğinde ise bu durum başvurana bildirilir. Kanun'da herhangi bir süre öngörülmemişse, şikâyetin reddi kararına 48 saat içinde itiraz edilebilir.

2. Olağan İtiraz

a. Olağan İtiraz ve Genel Hükümleri

Olağan itiraz ile ilgili düzenlemeler Kanun'un 110. ve 115. maddeleri arasında ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi olağan itiraz; bu kanunda gösterilen kurulların veya kurul başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı bir üst kurula, "seçme yeterliliğine sahip vatandaşlar, siyasi partiler veya bunların tüzüklerine göre kuruluş kademelerinin başkanları veya vekilleri, müşahitler, adaylar⁴⁰⁵ ile milletvekilleri" tarafından yapılır.⁴⁰⁶

Olağan itirazın nasıl yapılacağı Kanun'un 112. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; "İtiraz yazı ile veya sözle yapılır. Sözle yapılacak itirazlar gerekçesiyle birlikte tutanağa yazılır. İtiraz edenin adı, soyadı, açık adresi yazılarak imza ettirilir. İmza bilmeyenlere parmak bastırılır." Bununla birlikte, birazdan açıklayacağımız bazı olağan itirazların yazılı bir şekilde yapılması şarttır.

Olağan itirazda, delil ve gerekçelerin de belirtilmesi gerekmektedir. Delillerin hangi resmi makamda bulunduğu belirtilmesi de delil yerine geçer. Dilekçelerin gerekçeli olması ve dilekçede delillerin gösterilmesi, Kanun'da, itiraz başvurusunun geçerliliği için aranan şartlardan biridir. Bu yönde bir düzenlemeye gidilmiş ve Kanun'un 112. maddesinin ikinci fıkrasında; "Kimliğini ispat edemeyenlerin, delil ve

---

⁴⁰⁴ SEÇKİN, s. 13.

⁴⁰⁵ Yüksek Seçim Kurulu 1999/195 sayılı kararında, adaylıktan vazgeçen kişinin yaptığı itiraz hakkında karar verilemeyeceğini belirtmiştir. ÜNLÜ, ERBİL, s. 1023.

⁴⁰⁶ YSK, 2002/888 sayılı kararında, muhtarların milletvekili seçimlerinde itiraz hakları olmadığına karar vermiştir. ÜNLÜ, ERBİL, s. 1041-1042.

gerekçe gösteremeyenlerin itirazları incelenmez.” denilerek gerekçesiz ve delilsiz dilekçelerin kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

Olağan itirazlar kural olarak, seçim kurulu başkanına yapılır. Fakat seçim kurulu başkanının bulunmadığı hallerde, yazılı itiraz nöbetçi Cumhuriyet savcısına yapılır. Savcı, yapılan bu itirazı ilgili seçim kurulu başkanına gönderir.

Olağan itiraz süreleri, itirazın konusuna ve itiraz merciine göre değişkenlik göstermektedir. Bu süreleri, birazdan inceleyeceğimiz olağan itirazın konuları başlığı altında ele alacağız.

298 sayılı Kanun’un 118. maddesine göre olağan itirazda bulunulması, aleyhine başvuru iş ve işlemlerin icrasının durdurmaz. Kanun’un 113. maddesine göre; “Bir kurulun kararını itiraz yolu ile tetkik eden üst kurul, itirazı kabul ettiği takdirde, yapılması gereken işlem hakkında da karar verir. Kurullar kararlarını salt çoğunlukla verirler. Oyların eşitliği halinde, başkanın katıldığı taraf tercih olunur.”

114. maddeye göre, itiraz üzerine verilen kararlar kesin değilse ve itiraz eden hazır ise verilen karar sözlü olarak tebliğ edilir. İtiraz edenin talebi halinde kendisine kararın bir örneği de verilebilir. İtiraz eden hazır değilse, seçim kurullarının bulunduğu kasaba veya şehirde, belirli bir yer gösterilmiş olması halinde, karar, bu yere tebliğ edilir. Kurulun verdiği karar kesin ise, ilgisine tebliğ edilmez. Ancak itiraz eden başvurduğu takdirde kendisine karar gösterilir ve isterse bir örneği de verilir.

b. 298 Sayılı Kanun’a Göre Olağan İtiraz Konuları

1) Seçim Kurullarının Oluşumuna İtiraz

Kanun’un 119. ile 121. maddeleri arasında; sandık kurullarının, il ve ilçe seçim kurullarının oluşumuna ilişkin kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Sandık kurullarının oluşumuna dair ilçe seçim kurulu veya başkan tarafından yapılan işlemlerin düzeltilmesinin, işlemin yapıldığı tarihten 2 gün içinde şikâyet yoluyla istenebileceğini yukarıda ifade etmiştik. Şikâyet üzerine ilçe seçim kurulundan verilen kararlara karşı, ret kararının bildirilmesinden itibaren 2 gün içinde il seçim kurulu nezdinde itiraz edilebilir. İl seçim kurulunun 2 gün içinde vereceği karar kesindir. Bununla birlikte, sandık kurullarının oluşumuna ilişkin işlemlere karşı şikâyet yolunu başvurulmaması, sonradan itiraz edilmesine engel değildir. Ancak bu itirazın da sandık kurulunun oluşumundan itibaren 2 gün içinde yapılması gerekmektedir.

İlçe seçim kurullarının oluşumuna dair işlemlere itirazın 2 gün içinde il seçim kuruluna yapılması gerekmektedir. İl seçim kurulları, itiraz yoluyla gelen başvuruları 2 gün içinde kesin olarak karara bağlayacaktır. İl seçim kurullarının oluşumuna ilişkin işlemlere itirazın ise 3 gün içinde YSK'ye yapılması gerekmektedir. YSK 3 gün içinde nihai kararını verecektir.

2) Sandık Seçmen Listelerine İtiraz

Sandık seçmen listelerine itiraz, 298 sayılı Kanun'un 122 ile 124. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, muhtarlık bölgesi askı listelerine itirazı düzenlemektedir. Buna göre; "Muhtarlık bölgesi askı listelerine, siyasi partilerin ilçe yetkilileri, o ilçede oturan seçmenlerle ilgili olarak ilçe seçim kurullarına; genel merkez yetkilileri tüm seçmen kütüğü hakkında YSK'ye; seçmen niteliğini haiz vatandaşlar ise kendileri ile ilgili olarak ilçe seçim kuruluna itirazda bulunabilirler." İtiraz üzerine gelen başvurular kurul başkanları tarafından karara bağlanır.

Sandık bölgesi askı listesine itiraz ise; siyasi parti il ve ilçe başkanları, ilçe seçim kurulu üyeleri tarafından, sandık askı listesindeki bilgilerin askı listesine ve itiraz sonucu verilen kararlara, "sandık ayırımının yasa ve genelgelere uygun olmadığı yolunda", ilçe seçim kuruluna askı süresi boyunca yapılabilmektedir. İlçe seçim kurulunun bu itiraz üzerine verdiği karara, il seçim kurulu nezdinde itiraz etmek mümkündür. İl seçim kurulunun vereceği karar kesindir.

Kanun'un 124. maddesinde, siyasi partilerin genel merkez yetkililerinin ve Seçmen Kütüğü Genel Müdürünün, muhtarlık bölgesi askı listesi ve sandık bölgesi askı listesine itirazlar üzerine verilen kesin kararların bir kez de YSK tarafından gözden geçirilmesini isteyebilecekleri belirtilmiştir.

3) Adaylığa İtiraz

298 sayılı Kanun'un 125. maddesine göre, seçimlerde adaylıklarını koyanların adaylık şartlarını taşımamaları sebebiyle, özel kanunlar doğrultusunda yapılacak ilanlardan itibaren 2 gün içinde itiraz edilebilecektir. Bu itirazı, Kanun'un 110. maddesinde belirtilen kişiler yapabileceklerdir.

125. maddenin üçüncü fıkrasına göre; "Bu itirazlar, seçimin özelliğine göre kanunen seçimi idare ile görevli seçim kurullarına yapılır ve bu kurulun kararına karşı kesin karar vermek yetkisini haiz üst seçim kuruluna da itiraz olunabilir." Bununla

birlikte, adaylığa itirazın yazılıyla yapılması şarttır. Adaylığa itiraz, kesin karar verme yetkisini haiz kurullar tarafından adaylıkların kesinleşmesinden önce karara bağlanacaktır.

4) Sandık Kurulu Kararlarına ve Tutanağa İtiraz

Sandık kurulu kararlarına ve tutanağa itiraz, 298 sayılı Kanun'un 128. maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlemenin birinci fıkrasına göre; "Sandık kurullarının kararlarına, oyların sayım ve dökümü ile tutanakların düzenlenmesine dair işlemleri aleyhine, ilçe seçim kuruluna itirazda bulunulabilir." İtiraz, sandık sonuç tutanağının düzenlenip sandık kurulu üyelerince imzalanana kadar, sözlü veya yazılı bir şekilde sandık kurulları aracılığıyla veya seçim gününden sonraki salı günü saat 15.00'e kadar doğrudan ilçe seçim kurulları kanalıyla, yazılı bir şekilde yapılabilir.

İlçe seçim kurulu, itirazın yapıldığı tarihten sonraki ikinci gün saat 17.00'ye kadar kararını verir. Sandık kurullarının sandık başı işlemlerine karşı, sandık kuruluna başvurmadan doğrudan ilçe seçim kuruluna başvurulması da mümkündür.

298 sayılı Kanun'un 127. maddesine göre; "Sandık kurullarının veya başkanlarının işlemlerine ve her türlü sandık başı işlerine karşı yapılan şikâyetlerin reddine dair kararlar aleyhine derhal ilçe seçim kuruluna başvurulabilir. İlçe seçim kurulu başkanı bu itirazı tetkik ederek kesin karara bağlar." Aynı düzenlemenin üçüncü fıkrasına göre, bu şikâyet ve itirazların en geç, seçim sonuçlarının tespit edildiği tutanak düzenleninceye kadar yapılması gerekmektedir.

5) İl ve İlçe Seçim Kurullarının Kararlarına İtiraz

Kanun'un 129. maddesine göre; "İlçe seçim kurullarının veya başkanlarının kendi işlemleri aleyhine yapılan şikâyet başvuruları üzerine verdikleri kararlar ve diğer kararlarına karşı, en geç ilçe birleştirme tutanağının düzenlenmesine kadar; ilçe birleştirme tutanağının düzenlenmesi ve buna ait işlerin sonuçlarına karşı, bu tutanağın düzenlenmesini takip eden gün saat 17.00'ye kadar, doğrudan doğruya veya ilçe seçim kurulları aracılığıyla il seçim kurullarına itiraz edilebilir."

Düzenlemenin ikinci fıkrasına göre, il ve ilçe seçim kurullarının kararları aleyhine şikâyet yoluna başvurulması ve bu başvurunun reddedilmesi halinde, verilen bu kararlara yapılan itirazlar ile il ve ilçe seçim kurullarının diğer kararlarına itirazlar,

iki gün içinde karara bağlanır. Şikâyetin reddi kararına yapılan itiraz üzerine verilen karar kesindir.

298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde, il seçim kurullarının hangi kararlarına hangi süreler içinde itiraz edilebileceği detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre; “İl seçim kurulu başkanlarının kendi işlemleri aleyhine yapılan şikâyetlerin reddine dair kararlarına tebliğ veya tefhimden itibaren 3 gün; oy verme işlemlerine ait kararlarına derhal; diğer kararları aleyhine bu kararların öğrenilmesinden itibaren 3 gün içinde ve en geç il birleştirme tutanağının düzenlenmesini takip eden üçüncü gün saat 17.00’ye kadar; oyların dökümüne, sayımına, oyların seçilenlere göre ayrılmasına dair kararları aleyhine, il birleştirme tutanağının düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00’ye kadar ve seçilme yeterliliğine veya kendilerine tutanak verilenlerin seçilmediğine dair kararlarına veya seçimin sonucuna tesir edecek olaylara karşı seçilenlere verilecek tutanağın düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00’ye kadar YSK nezdinde itiraz edilebilir.” İtiraz başvurusunda bulunabilecekler, 110. maddede belirtilenlerdir. Bu itirazlar YSK’ye yapılacağı için, yazılı olması gerekmektedir.

3. Olağanüstü İtiraz

Olağanüstü itiraz 298 sayılı Kanun’un 130. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre olağanüstü itiraz, seçim sonucuna etkili olabilecek haller sebebiyle, alt kurullar tarafından verilen kararların kesinleşip kesinleşmemesine ve süre şartına uyulup uyulmadığına bakılmaksızın incelenebildiği olağanüstü bir kanun yoludur.

Olağanüstü itiraza konu olabilecek haller, 298 sayılı Kanun’da olağan itirazdaki gibi ayrıntılı bir şekilde belirtilmemiştir. Kanun, “seçimin neticesine müessir olaylar ve haller” ifadesi şeklinde genel ve geniş bir kavram kullanmıştır. Bu nedenle, her somut olayda, olağanüstü itiraza konu olan olayın seçim sonucuna etkili olup olmadığı değerlendirilecektir.⁴⁰⁷

Kanun’un 130. maddesindeki düzenlemeden anlaşıldığı üzere, olağanüstü itirazın YSK’ye yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla yapılacak itirazın yazılı olması gerekmektedir. Zira Kanun, YSK’ye yapılan itirazların yazılı olması gerektiğini belirtmektedir.

---

⁴⁰⁷ GÖNENÇ, s. 70-71.

Olağan itirazdan farklı olarak, olağanüstü itiraz başvurusunda bulunabilecek kişiler daha sınırlı bir şekilde ifade edilmiştir. Kanun'un 130. maddesinin ikinci fıkrasına göre olağanüstü itiraz yoluna gidebilecekler; siyasi partilerin il başkanları, siyasi partilerin genel merkezleri ve bağımsız adaylardır.⁴⁰⁸ Bununla birlikte olağanüstü itirazın tutanağın düzenlenmesinden itibaren 7 gün içinde yapılması gerekmektedir.⁴⁰⁹

Kanun'un 130. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; "İtiraz dilekçesine itiraz edenin adının, soyadının ve açık adresinin yazılması, ihbar ve iddia olunan vakıaların mahiyetinin ve gerekçesinin beyanının, delillerinin gösterilmesi⁴¹⁰ ve belgelerinin bağlanması, bu belgelerin elde edilmesi mümkün değil ise, sebeplerinin ve nereden ve ne suretle temin olunabileceğinin bildirilmesi lazımdır."

Olağanüstü itiraz kapsamında adaylıkların bazı durumlarda itiraza konu olabileceği ile ilgili düzenleme 130. maddenin dördüncü fıkrasında yer almaktadır. Buna göre; adaylığın kesinleşmesinden sonra, adayın Türk olmadığına, yaşının kanunda gösterilenden küçük olduğuna, okuryazar olmadığı ve seçilme yeterliliğini etkileyen bir mahkumiyetinin bulunduğuyla ilişkin iddialarla olağanüstü itiraz yoluna başvurulabilecektir. Fakat YSK bu konuda geniş bir yorum yaparak, Kanun'da belirtilen seçilme yeterliliğini etkileyen bu dört sebebe, Anayasanın 76. maddesindeki seçilme yeterliliğiyle ilgili diğer şartların da dahil edilebileceğini kabul etmektedir.⁴¹¹

YSK, 31.03.2019'da gerçekleştirilen yerel seçimlerde, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerini olağanüstü itiraz kapsamında incelemiş ve seçimin iptaliyle yenilenmesine karar vermiştir. Bu karar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

---

⁴⁰⁸ Yüksek Seçim Kurulu 26.01.2002 tarih ve 2002/67 sayılı kararında itiraz yoluyla ilgili olarak; "...seçimin özelliği açısından Avukat olmayan kişilerce başkalarının adına itirazda bulunulamayacağından Seçim Hukuku yönünden yapılacak bir işlem yoktur." şeklinde karar vermiştir. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4316/2002-67-karar.htm> (Erişim tarihi: 20.02.2020).

⁴⁰⁹ YSK, süresinde yapılmayan olağanüstü itirazı, 1999/1531 sayılı kararıyla reddetmiştir. ÜNLÜ, ERBİL, s. 1061.

⁴¹⁰ YSK yapılan itirazlarda delil gösterilmesine dikkat etmektedir. Delil göstermeksizin yalnızca soyut beyanlardan ibaret başvuruları ise reddetmektedir. Bu kararlar için bkz: YSK, 1995/198, **YSKK-1995-1996-1997**, s. 59-60; YSK, 2002/875, 2002/897, 2004/1079, ÜNLÜ, ERBİL, s. 1045-1047; 1050-1051; 1074-1076. Ayrıca, YSK'nin 2002/897 sayılı kararının dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4165/2002-897-karar.htm> (Erişim tarihi: 27.02.2020)

⁴¹¹ GÖNENÇ, s. 92.

B. Tam Kanunsuzluk Hali

Tam kanunsuzluk, 298 sayılı Kanun'da düzenlenmiş bir itiraz veya denetim yolu değildir. Tam kanunsuzluk hali, Yüksek Seçim Kurulunun kararlarıyla oluşmuş bir içtihadın ürünüdür. Yüksek Seçim Kurulunun seçilme yeterliliği kapsamında Anayasal esasları göz önüne alarak oluşturduğu bu içtihat⁴¹² ile, seçilme yeterliliği olmamasına rağmen seçilen kişinin, seçilmeye engel bu halinin sonradan anlaşılması durumunda konuyu inceleme imkânı doğmuştur.

298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde belirtilen sebeplere dayanarak adaylığın kesinleşmesinden sonra olağanüstü itiraz yoluna gidilebileceği kabul edilmiştir. Tam kanunsuzluk içtihadıyla bu sebepler, Anayasanın 76. maddesindeki seçilme yeterliliğiyle ilgili öngörülen diğer şartları da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Seçimden önce seçilmeye engel bir hali olan ve fakat bu durumu seçim kesinleştikten sonra anlaşılan kişinin seçim tutanağı Yüksek Seçim Kurulunca, sürenin geçmesine veya yetkili itiraz merciine başvuru şartına bakılmaksızın iptal edilebilmektedir. Bir başka deyişle tam kanunsuzluk, “ağır ve açık bir şekilde hukuka aykırı olan”, gerçekte hukuken yok hükmünde olması ve doğurduğu hukuki sonuçları ile birlikte iptal edilmesi gereken haller olarak ifade edilebilir.

Kurul, tam kanunsuzluk hallerinde başvuru şartı aramadan re'sen harekete geçebilmektedir. İl seçim kurullarının da benzer durumları saptaması halinde bu durumu en kısa sürede Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴¹³

Yüksek Seçim Kurulu, görüldüğü gibi tam kanunsuzluk içtihadıyla bazı hallerde Kanun'un belirlemiş olduğu sürelerin geçmiş olmasını dikkate almayarak re'sen harekete geçmiş konuyu ele alıp incelemiştir.⁴¹⁴ Bununla birlikte Yüksek Seçim Kurulu, önceleri yerel seçimlerle ilgili olarak tam kanunsuzluk kararları verirken;

---

⁴¹² Yüksek Seçim Kurulu 05.06.1999 tarih ve 1999/1774 sayılı kararında; “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda yer alan seçilme yeterliliğine ilişkin hükümlerin bir kısmı T.C. Anayasasının 76 ncı maddesindeki amir hükme dayandığından seçilenin Türk olmadığı, yaşının yasada öngörülenden küçük olduğu, okur-yazar olmadığı ve seçilme yeterliliğini kaybettiren bir mahkumiyeti bulunduğu ile ilgili iddia ve itirazların süresine bakılmaksızın ve seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra dahi T.C. Anayasasının 79 uncu maddesinin verdiği görev ve tam kanunsuzluk hali sebebiyle, Yüksek Seçim Kurulunca her zaman ele alınıp karara bağlanabileceği Kurulumuzca kabul edilmektedir.” diyerek tam kanunsuzluk halinden bahsetmiştir. Kararın dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4586/1999-1774-karar.htm> (Erişim tarihi: 01.03.2020).

⁴¹³ YSKK, 2002/516, ÜNLÜ, ERBİL, s. 535- 537.

⁴¹⁴ ONAR, s. 436.

sonradan bunu milletvekili seçimlerine de teşmil etmiştir.⁴¹⁵ Yüksek Seçim Kurulunun tam kanunsuzluk hali ile ilgili içtihadı ileride ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

C. Seçim Suçları, Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

Seçim suçları ve cezaları ile bunlara ilişkin usuller 298 sayılı Kanun'un 133. ve 180. maddeleri arasında düzenlenmiştir. "Seçim suçu" başlıklı 179. maddeye göre; seçim suçları, 298 sayılı Kanun ile görevlendirilen kişilerin görevleri sebebiyle işlemiş oldukları eylemler ve herkesin bu kanuna aykırı bir şekilde işlediği eylemlerden ibarettir. Düzenlemeye göre seçim suçlarının faili, 298 sayılı Kanun'a göre görevlendirilmiş kimseler veya herkes; mağduru ise seçimlerin yönetimi ve denetimi görevlerini üstlenen daimî ve geçici seçim kurullarıdır.⁴¹⁶

Doktrinde, seçim suçlarının genel ceza hükümleri uyarınca yaptırıma bağlanması gerektiği savunması karşısında, 298 sayılı Kanun'da seçim suçları için özel hükümler bulunmasının doğru olduğu ileri sürülmüştür.⁴¹⁷ Hukukumuzda 298 sayılı Kanun'da seçim suçlarına ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. Kanun'da düzenlenen seçim suçları; kurulların işleyişine karşı suçlar, seçmen kütükleri ile ilgili suçlar, seçmen listelerine ilişkin suçlar, propaganda suçları, oy kullanma ile ilgili suçlar, itirazlarla ilgili suçlar ve diğer suçlar şeklinde yedi ayrı kategoriye ayrılabilir.⁴¹⁸ Biz burada tek tek seçim suçlarını incelemek yerine, seçim suçlarıyla ilgili genel esasları ele alacağız.

Öncelikle belirtmeliyiz ki YSK'nin seçim suçları konusunda herhangi bir yetkisi veya görevi bulunmamaktadır. Zira seçim suçları ile ilgili soruşturma ve kovuşturma, genel soruşturma ve kovuşturma hükümlerine göre yapılır.

298 sayılı Kanun'un 173. maddesine göre seçim görevlileri için soruşturmanın başlangıç zamanı, seçim tutanaklarının düzenlendiği günden sonraki gündür. Kanun seçmenlerin seçme haklarını sınırlandırmamak amacıyla, ağır ceza ve asliye ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçüstü hali, infaz hükümlerinin uygulanması ve tutuklama ile yakalama emri kararları haricinde, seçmenler hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte, seçim günü ve bundan

---

⁴¹⁵ AYDIN, s. 422.

⁴¹⁶ ÇİFLİK, s. 161.

⁴¹⁷ Faruk EREM, "Siyasi Haklara Karşı İşlenen Suçlar", AÜHFD, C: 8, S: 1-2, Y: 1951, s. 79.

⁴¹⁸ Güçlü AKYÜREK, "Seçim Suçları", **Seçim, Demokrasi ve Seçim Sistemleri Sempozyumu**, 1-2 Mart 2018, İstanbul, 2019, ed. Havva KARAGÖZ, Atagün Mert KEJANLIOĞLU, s. 359.

önceki üç gün boyunca seçmenin özgürlüğünü sınırlandıran, ortadan kaldıran ve oy verme imkanını ortadan kaldıran, sınırlandıran idari ve mali hiçbir tedbir alınamayacaktır.

İl veya ilçe seçim kurullarında görev alan hakimlerin, görevleri kapsamında bulunan seçim çevreleri içindeki seçim suçlarına ilişkin davalarda görev almaları 298 sayılı Kanun'un 177. maddesiyle yasaklanmıştır. Bununla birlikte 177. maddenin ikinci fıkrasında, seçim suçları ile ilgili davaların görüleceği yerde, Kanun'un öngördüğü yasak sebebiyle görev alamayan hakimlerden başka hâkim bulunmaması durumunda nasıl bir yol izleneceği konusuna açıklık getirilmiştir. Hükme göre; "Aynı mahalde bu davaları görecek başka yargıçlar bulunmaması veya mahkemenin teşekkül edememesi halinde davalara bu mahalle en yakın yargı çevresinde bulunan aynı derecedeki mahkeme veya görevli yargıç tarafından bakılır."

Kanun'un "Dava süresi" başlıklı 180. maddesinde kovuşturma yasağı öngörülmüştür. Hükme göre, seçim suçlarından doğan kamu davası, seçimin bittiği tarihten itibaren altı ay içinde açılmazsa, suça vücut veren eylem sebebiyle kovuşturma yapılamayacaktır. Fakat bu altı aylık süre hesaplanırken, kamu davasının açılmasının izin veya karar alınmasına bağlandığı suçlarda, izin veya kararın başvuru tarihi ile izin veya kararın verildiği tarih arasında geçen süre dikkate alınmayacaktır. Yani altı aylık dava açma süresi duracaktır. Bununla birlikte, bu durma süresi üç ayı geçmemelidir.

III. SEÇİMLERİN DENETİMİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

A. Seçim Tutanağının İptali

Seçim tutanağı; milletvekilliği, Cumhurbaşkanlığı ve mahalli idareler seçimlerinin kazananını tespit eden, seçim kurulları tarafından hazırlanan resmî belgedir. İdare hukuku anlamında seçim tutanakları, kişilerin hukuki statüsünde değişiklik meydana getiren ve doğrudan bireyi ilgilendiren bir işlemdir.⁴¹⁹

Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasına göre; "...Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur..." denilerek seçim tutanaklarını kabul etme görevi YSK'ye verilmiştir. Aynı şekilde, "7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"un "Kurulun görev ve yetkileri" başlıklı 6.

---

⁴¹⁹ AYDIN, s. 432.

maddesinin birinci fıkrasının “b” ve “c” bentlerinde, TBMM üyelerinin ve Cumhurbaşkanı seçimi tutanaklarını kabul etme görevleri Anayasal düzenleme doğrultusunda Yüksek Seçim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır.

Seçim tutanağının iptali ile ilgili düzenlemeler 298 sayılı Kanun’da ve 2839 sayılı Kanun’da yer almaktadır. Bu yetki, 298 sayılı Kanun’un Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkilerinin sayıldığı 14. maddesinin birinci fıkrasının dokuzuncu bendiyle Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir. Düzenlemede bu yetki; “Seçimlerden sonra...seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek mahiyette itirazları...inceleyip kesin karara bağlamak.” şeklinde ifade edilmiştir.

2839 sayılı Kanun’un “Seçimin veya tutanağın iptali” başlıklı 39. maddesinde de seçim tutanaklarının iptal edilmesi ile ilgili düzenleme şu şekilde ifade edilmiştir;

“Oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile bağımsız adaylara bölümüne ilişkin olarak milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz üzerine yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılacak döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.”

Seçim tutanağının iptali ile ilgili yetkinin Yüksek Seçim Kuruluna ait olduğu konusunda bir şüphe bulunmamaktadır. Fakat, iptal işleminin hangi usul ve esaslara tabi olduğuyla ilgili herhangi ifadeye yer verilmemiştir. 298 sayılı Kanun’un itiraz ile ilgili hükümleri çerçevesinde yapılan başvurular neticesinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim tutanakları iptal edilebilmektedir. Bu konuda 298 sayılı Kanun’un 130. maddesinde düzenlenen itiraz ve olağanüstü itiraz usulleri bize yol göstermektedir.

Olağan ve olağanüstü itiraz süreleri içinde YSK’ye başvurarak, seçim tutanaklarını iptal ettirebilmek mümkündür. Bununla birlikte 298 sayılı Kanun’da öngörülen itiraz süreleri geçtikten sonra da tam kanunsuz hali sebebiyle tutanakların iptal edilebilecektir.

Yüksek Seçim Kurulu içtihatlarına göre, seçim tutanağının iptali yerel seçimlerin her aşamasında gündeme gelebilirken; milletvekili seçimlerinde yalnızca seçimden önce gerçekleşen ve seçim tutanağının iptali sonucunu doğuran sebepler için kullanılan bir yoldur. Yüksek Seçim Kurulunun milletvekili seçimlerinde, milletvekilliği sıfatının kazanılmasından sonra seçim tutanağının iptali müessesesine

başvurmamasının sebebi milletvekilliği sıfatının düşürülmesi yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait olmasıdır.⁴²⁰

YSK'nin milletvekili tutanaklarının iptali konusunda, geçmiş dönemde vermiş olduğu önemli kararları bulunmaktadır. Birazdan bu kararlara, detaylı bir şekilde değineceğiz.

1. Yüksek Seçim Kurulunun Seçim Tutanağının İptaliyle İlgili Kararları

a. Ahmet Fehmi Işıklar Kararı

29.11.1987 tarihinde gerçekleştirilen 18. Dönem Milletvekili seçiminde, Bursa Milletvekili olarak seçilen Ahmet Fehmi Işıklar'ın; Bakırköy 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 03.07.1981 gün ve 1980/440-1981/311 sayılı kararıyla 6 ay hapis ve 500 lira ağır para cezasından, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 numaralı Askeri Mahkemesi'nin 28.12.1982 gün ve 1982/461-1982/690 sayılı kararıyla 6 ay hapis ve 100 lira ağır para cezasından, Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin 16.10.1980 gün ve 1980/51-1980/261 sayılı kararıyla 1 yıl hapis ve 500 lira ağır para cezasından kesin hüküm giydiği ve cezaların içtima ettirilmesi sonucu toplam 1 yıl 12 ay hapis ve 600 lira ağır para cezası olarak belirlenen cezanın 01.08.1979-22.08.1979 ile 24.11.1983-24.07.1984 tarihleri arasında infaz edildiği, ayrıca İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 numaralı Askeri Mahkemesi'nin 23.01.1980 gün ve 619-33 sayılı kararı ile 16 gün hapis cezasına hüküm giydiğinin anlaşılması üzerine durumun, "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu"nda yer alan milletvekilliğine engel olan haller bakımından YSK tarafından incelenmesi, Adalet Bakanlığınca talep edilmiştir.

YSK 26.12.1988 tarihli ve 1988/311 sayılı kararıyla⁴²¹ bu talebi, bazı gerekçelerle reddetmiştir. Kararda da belirtildiği üzere, IŞIKLAR'ın milletvekili seçilmesine engel olduğu ileri sürülen sebep, Anayasanın 76. maddesinde ve Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11. maddesinde belirtilen "taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis cezasına giymiş olmak" halidir. IŞIKLAR'ın milletvekili seçim tutanağının, itirazın yapıldığı tarih itibariyle kesinleştiği bilinmektedir. Kural olarak, milletvekili tutanağı kesinleşmeyenler hakkında izlenecek

⁴²⁰ GÖNENÇ, Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, s. 91.

⁴²¹ Resmî Gazete T: 11.01.1989, S: 20046.

yol 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde göre, olağan veya olağanüstü itiraz yoludur. Tutanağın kesinleşmesinden sonra ise yukarıda açıkladığımız ve YSK içtihatlarıyla oluşan “tam kanunsuzluk hali” gündeme gelecektir.

IŞIKLAR kararında; YSK'nin, Anayasanın 79. maddesi uyarınca “seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla alakalı bütün yolsuzlukları, şikâyetleri ve itirazları inceleyip kesin karara bağlama” yetkisiyle donatılmasından hareketle, süre şartına bağlı kalmaksızın seçilme yeterliliği bulunmayan kişi hakkındaki itirazın her zaman incelenerek karara bağlanabileceği ve dolayısıyla da seçim tutanaklarının iptal edilebileceği hatırlatılmıştır. Kurulun yıllardır süregelen bu uygulaması, “tam kanunsuzluk” içtihadının oluşmasına neden olmuştur. YSK, IŞIKLAR'ın milletvekili seçilmesinde, tam kanunsuzluk halinin bulunup bulunmadığını öğrenebilmek adına işin esasına girerek ret kararının gerekçelerini sıralamıştır.

IŞIKLAR kararına kadar, milletvekillerinin kesinleşmiş seçim tutanaklarıyla ilgili tam kanunsuzluk incelemesi neticesinde verilen bir iptal kararı bulunmamaktadır. Tutanakların kesinleşmesinden sonra verilen iptal kararlarının hepsi mahalli idare yöneticileri hakkında verilen kararlardır. YSK bu durumun sebebini, milletvekilliği görevinin ayrıcalıklı tarafları olmasına bağlamıştır. Milletvekilleri, millet adına egemenlik yetkisini kullandıkları için, yasama dokunulmazlığı gibi Anayasal hükümlerle korunmaktadırlar. Milletvekillerine tanınan bu ayrıcalığın nedeni, egemenlik yetkisinin öneminden kaynaklanmaktadır. Anayasa ile korunan bu ayrıcalıklı duruma devletin bütün organlarının riayet etmesi gerektiğini savunan YSK, mahalli idare yöneticileri hakkında yapılan tam kanunsuzluk incelemesinin egemenlik yetkisini kullanan milletvekilleri hakkında da yapılmasının, milletvekilliği sıfatının ortadan kalkması ve üyeliğin düşmesi sonucunu doğuracağını belirtmiştir.

O dönemde yürürlükte olan Anayasanın 84. maddesine göre, TBMM'ye seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen milletvekilinin üyeliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilmekteydi. YSK, bu düzenlemenin, milletvekili seçildikten sonra gerçekleşen haller için öngörüldüğünü kabul etmesine rağmen, seçilmeye engel sebebin seçimden önce veya sonra gerçekleşmesine bakmaksızın milletvekilliği sıfatının kaybedilmesi açısından yetkinin TBMM'ye ait olduğunu ileri sürerek bu konuda kendisinin yetkili olmadığı kanaatine varmıştır. Kurul, Anayasanın 79. maddesiyle seçim süresince ve seçimden sonra “bütün yolsuzlukları, şikâyetleri ve itirazları inceleyip kesin karara bağlama” yetkisinin, milletvekili tutanaklarının iptalini kapsamadığını, milletvekili tutanağının iptal

edilebilmesi için Anayasada bunun açıkça belirtilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Kurula göre bu yetkinin, milletvekili seçim tutanağının iptalini de kapsadığını kabul etmek, milletvekilliği sıfatının sona ermesinde yetkinin TBMM'ye ait olduğunu öngören Anayasanın 84. maddesine aykırı bir sonuç doğuracaktır.

Anayasanın 83. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, bir milletvekili hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş ceza hükmünün infazı, o milletvekilinin üyeliğinin sonra erme zamanına kadar ertelenir. YSK'ye göre milletvekilliği sıfatını korumak için infazı, üyeliğin sona erme zamanına kadar erteleyen Anayasa, seçimden önce infazı tamamlanmış mahkumiyetin, milletvekilliği sıfatının sona ermesi sonucunu doğurmasına izin vermeyecektir. Kurul, bunun için Anayasada açık bir düzenleme bulunması gerektiğini ifade etmiştir.

Tüm bu gerekçelerle; milletvekili seçilmeye engel mahkumiyeti olan milletvekilinin bu durumunun, milletvekili tutanağının kesinleşmesinden sonra anlaşılması halinde, tutanak iptaline YSK tarafından karar verilemeyeceğine oyçokluğuyla kesin olarak hükmedilmiştir.

Kararın karşı oy gerekçesine göre; seçilme yeterliliği olmadığı halde seçilmiş kişinin, seçilmeye engel halinin bulunduğu sonradan anlaşılırsa, seçimle ilgili ortaya çıkan yolsuzluğun incelenmesi ve kesin karara bağlanması yetkisi Anayasanın 79. maddesi uyarınca YSK'ye aittir. Bununla birlikte karşı oy gerekçesinde YSK'nin, tam kanunsuzluk içtihiyle, seçimden önce seçilmeye engel hali olanlar hakkındaki itirazları süre şartına bağlı kalmaksızın incelediği; seçimden sonra ortaya çıkan engel hallerle ilgili itirazları ise, yetkinin TBMM'ye ait olması sebebiyle reddettiği belirtilmiştir. Anayasaya göre, YSK'nin açıkça, seçim sonrasında da kapsayacak şekilde "bütün yolsuzlukları, şikâyetleri ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" konusunda yetkili kılındığı ifade edilmiştir. Ayrıca, Anayasanın 84. maddesinde yer alan milletvekilinin üyeliğinin düşmesi düzenlemesi, seçildikten sonra meydana gelen durumlar için öngörülmüştür. Somut olayda, seçimden önce gerçekleşen ve Anayasanın 76. maddesinde sayılan milletvekili seçilmeye engel hallerden biri bulunmaktadır. Karşı oy kullananlara göre, seçimden önce var olan ve milletvekili seçilmeye engel teşkil eden hallere dayanarak, milletvekili seçimi tutanağı hakkında yapılan itirazı inceleme ve karara bağlama yetkisi, Anayasa ile açıkça YSK'ye verilmiştir. Bu gerekçelerle, YSK Başkanı ve Başkanvekili çoğunluk kararına katılmamışlardır.

Yüksek Seçim Kurulunun IŞIKLAR kararı doktrinde, Kurul'un kendisini yalnızca seçim hazırlıklarını yapma görevleriyle mükellef idari bir kurul olarak gördüğü gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Bununla birlikte, Kurul'un Anayasal hükümleri yanlış yorumladığı ve Anayasanın 79. maddesinde düzenlenen, Yüksek Seçim Kurulunun tam kanunsuzluk hallerinde seçimden önce veya seçimden sonra konuyu ele alma yetkisinin bulunduğu düzenlemesini göz önüne almadan karar verdiği belirtilmiştir.⁴²²

ONAR da IŞIKLAR kararında YSK'nin, mahalli idare yöneticileriyle milletvekilleri arasında, seçim tutanaklarının iptali konusunda ayırım yapmasının doğru olmadığını düşünmektedir. Yazar, Anayasanın 84. maddesindeki düzenlemenin, milletvekili seçildikten sonra gerçekleşen haller için öngörüldüğünü ve milletvekili seçilmeden önce seçilmeye engel hallerin denetiminin Anayasanın 79. maddesi uyarınca YSK tarafından yapılması gerektiğini belirtmektedir. YSK'nin, milletvekili dokunulmazlığı hükmünü, seçim tutanaklarının iptaline engel olacağı yönündeki değerlendirmesini de eleştiren yazar, dokunulmazlık müessesesinin, milletvekillerinin meclis çalışmalarına devam edebilmeleri amacıyla ceza soruşturma ve kovuşturmalara karşı bir koruma kalkanı olarak düzenlendiğini ifade etmiştir.⁴²³

Anayasanın 79. maddesi açıkça, YSK'ye seçimden sonra dahi "bütün yolsuzlukları, itirazları, şikâyetleri inceleme ve kesin karara bağlama" yetkisini vermiştir. Kurulun, bu düzenlemeden hareketle geliştirmiş olduğu "tam kanunsuzluk" içtihadıyla, kanunda öngörülen itiraz ve şikâyet süreleri geçmiş olsa dahi, seçimden önce gerçekleşen ve seçilmeye engel teşkil eden haller sebebiyle seçim tutanaklarının iptali mümkün hale gelmektedir. IŞIKLAR kararının ise, "tam kanunsuzluk" içtihadı ile bağdaşmadığı net bir şekilde ortadadır. Kurul, anayasal düzenlemenin açıklığına rağmen kendini, mahalli idare yöneticileriyle ilgili başvurularda yetkili görmüş; milletvekilleri ile ilgili başvurularda ise yetkili görmemiştir. Bu çelişkinin, milletvekillerinin ayrıcalıklı bir konumda olmalarından ve yasama dokunulmazlığı hükümlerinden kaynaklandığını savunmak ise daha büyük bir çelişkidir. Çünkü bu durum bizi, YSK'nin, mahalli idare yöneticileri hakkında yapılan itirazlarda Anayasanın 79. maddesinin verdiği yetkiyi kabul etmesi; milletvekilleri hakkındaki itirazlarda ise bu yetkiyi reddetmesi gibi bir sonuca götürmektedir.

⁴²² YILMAZ, İctihadi Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar, s. 282.

⁴²³ ONAR, "1982 Anayasası'nda Milletvekilliğinin Düşmesi", s. 437-438.

Kurulun, Anayasanın 83. maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemeden hareketle, seçimden önce infazı tamamlanmış mahkûmiyet sebebiyle milletvekili sıfatının kalkmayacağını kabul etmesi de yanlıştır. Anayasanın 83. maddesindeki bu düzenleme ile amaçlanan, milletvekillerinin görevlerini kesintisiz bir şekilde yerine getirmeleridir. Bu hükmün, seçimden önce milletvekili seçilmeye engel hali olanları da kapsayacak şekilde yorumlanması, anayasal düzenlemenin sınırlarının keyfi bir şekilde aşılması anlamına gelmektedir. Bu nedenlerle IŞIKLAR kararının, içinde barındırdığı çelişkiler ve Anayasa hükümlerinin yanlış yorumlanmasından dolayı, YSK'nin kendi yetki ve görevlerini inkâr etmesi sonucuna götüren bir karar olduğu kanaatindeyiz.

b. Ahmet Karavar Kararı

24.12.1995 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde Şanlıurfa'dan milletvekili seçilen Ahmet Karavar'ın, seçilmeye engel mahkumiyetinin bulunduğu ve kamu hizmetlerinden yasaklandığı belirtilerek "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu"nun 11. maddesi uyarınca seçilme yeterliliği bulunmadığından bahisle milletvekilliği mazbatasının iptali Yüksek Seçim Kurulundan istenilmiştir. Milletvekili seçilen KARAVAR'ın seçimden ve hatta adaylığından önce kesinleşen ve seçilmeye engel mahkumiyetinin bulunduğu, Yüksek Seçim Kurulunun ara kararı ile dosyaya eklenen Şanlıurfa Ağır Ceza Mahkemesi'nin 08.11.1979 tarih ve 10/169 sayılı kararından anlaşıldığı belirtilmiştir.

Ahmet Karavar, Yüksek Seçim Kuruluna gönderdiği savunma yazısında; Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 08.11.1979 tarih ve 1979/10 Esas, 1979/169 Karar sayılı kararıyla mahkûm olduğunu, bu kararın kesinleşerek 17.04.1984 tarihinde infaz edildiğini, ancak ekte sunulan Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1996/23 sayılı ilamı ile sabıka kaydının silinmesine ve memnu haklarının iadesine karar verildiğini, ayrıca Anayasa gereğince yemin etmiş ve milletvekilliği kesinleşmiş olan bir milletvekilinin mazbatasının iptaline karar verme yetkisinin YSK'ye ait bulunmadığını, Yüksek Seçim Kurulunun bu konuda emsal kararları bulunduğunu ve itirazın reddine karar verilmesini istemiştir.

YSK, işin esasına geçmeden önce, seçim tutanaklarının iptali yetkisini Anayasa hükümleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Kurul, Anayasanın 84. maddesinde yer alan milletvekilliğinin düşmesi düzenlemesinin, seçildikten sonra ortaya çıkan haller için öngörüldüğünü ve seçilmeden önceki mahkumiyetin bu düzenleme kapsamına dahil

olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, 84. maddenin yorumundan, TBMM'nin, milletvekili seçilmeden önce seçilmeye engel haller konusunda karar vermeye yetkili olmadığı sonucunun çıktığı belirtilmiştir.

Kararın devamında, Anayasanın 79. maddesiyle seçim süresi boyunca ve seçimden sonra “bütün yolsuzlukları, şikayetleri ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama” yetkisinin açıkça Yüksek Seçim Kuruluna verildiği hatırlatılmıştır. KARAVAR'ın, seçim tutanaklarının iptali konusunda YSK'nin yetkili olmadığı iddiasına karşılık, 2839 sayılı Kanun'un 39. maddesindeki “Seçimin veya tutanağın iptali” hükmünün, seçim tutanakları kesinleştikten sonra iptal sebeplerinden birinin gerçekleşmesi halinde verilecek iptal kararlarını amaçladığı ifade edilmiştir. Anılan düzenlemeyle birlikte, YSK kararları ile oluşan tam kanunsuzluk içtihadının, 2839 sayılı Kanun'un 42. ve 2972 sayılı Kanun'un 36. maddeleri uyarınca, mahalli idare ve milletvekili seçimlerinde uygulandığı, seçim tutanağının iptali konusunda mahalli idare ve milletvekili seçimleri arasında ayırım yapmanın mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bütün bu gerekçelerle, KARAVAR'ın seçimden önceki dönemi ilgilendiren kesinleşmiş mahkumiyetinin incelenmesinin YSK'nin yetkisi dahilinde olduğuna karar verilmiş ve işin esasına girilmiştir.

Anayasanın 76. maddesine göre, “taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giyme” hali milletvekili seçilmeye engeldir. KARAVAR hakkında, Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 08.11.1979 tarihinde; zabıtaya silahla mukavemet suçundan 4 ay hapis, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet etmek suçundan 1 yıl hapis olmak üzere toplam 1 yıl 4 ay hapis ve beş yüz lira para cezasıyla birlikte, suçta kullanılan ruhsatsız silahın zorla alınmasına karar verilmiştir. Görüldüğü gibi bu durum, Anayasanın 76. maddesine göre milletvekili seçilmeye engeldir. Bununla birlikte KARAVAR'ın Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nden “memnu hakların iadesi” kararı aldığı da bilinmektedir.

KARAVAR'ın milletvekili seçildiği tarih 24.12.1995'tir. Mahkemeden alınan “memnu hakların iadesi” kararı ise 23.01.1996 tarihine aittir. YSK, memnu hakların iadesi kararının seçildikten sonra alınmasının, seçilme engelini ortadan kaldırmadığını ve seçim tarihindeki durumun esas alınması gerektiğini belirtmiştir.

YSK, KARAVAR'ın toplam mahkumiyetinin 1 yıl 4 ay olduğunu, bu durumun Anayasanın 76. maddesi uyarınca milletvekili seçilmeye engel olduğunu ifade ettikten sonra, 6136 sayılı Kanun'a 11.07.1992 tarihinde eklenen geçici 8. maddede yer alan düzenlemeyi ele almıştır. Bahsedilen bu düzenlemeye göre, 6136 sayılı Kanun ve o

dönemde yürürlükte olan 765 sayılı TCK kapsamına giren ateşli silahları, mermileri, her türlü yakıcı, yıkıcı, öldürücü ve patlayıcı maddeyi bulunduranlar, bunları kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 30 gün içinde idari makamlara teslim ettikleri takdirde haklarında soruşturma yapılamıyordu. Ayrıca bu düzenleme yürürlüğe girene kadar, sayılan silah ve aletleri kendiliğinden teslim edenler hakkında yürütülen soruşturmalar sona eriyordu. Kurul, bu düzenlemenin, kesinleşmiş ve infaz edilmiş mahkumiyetlere de TCK'nın 2. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen lehe kanun ilkesi doğrultusunda uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet etmek suçundan mahkûm olunan 1 yıl hapis cezasının, suç tarihinde silahın zorla alınmasına karar verilmesinden dolayı bütün sonuçlarıyla ortadan kalkıp kalkmayacağını belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir.

YSK, KARAVAR'ın, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet etmek suçuna konu olan silahı hakkında zorunlu karar verilmesi sebebiyle, geçici 8. maddenin sağlamış olduğu imkândan faydalanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Zira ortada ilgili makamlara teslim edilebilecek bir silah bulunmamaktadır. Kurul bu noktada, geçici 8. madde düzenlemesinden hareketle KARAVAR'ın, silahını kendiliğinden teslim ettiğini ve bu durumda geçmiş mahkumiyetinin bütün sonuçlarıyla ortadan kalktığını kabul etmiştir.

YSK, KARAVAR'ın, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet etmek suçundan almış olduğu 1 yıllık hapis cezasının ortadan kalktığı, geriye kalan 4 aylık hapis cezasının da milletvekili seçilmesine engel olmadığı gerekçeleriyle, iptal talebinin reddine oybirliğiyle karar vermiştir.⁴²⁴

YSK, IŞIKLAR kararında, tam kanunsuzluk içtihadının yalnızca mahalli idare yöneticileri hakkında uygulanmasını kabul etmekteydi. KARAVAR kararıyla, YSK tarafından, Anayasanın seçimlerin denetimi konusunda verdiği yetki kullanılmış ve içtihat değişikliğine gidilerek seçim tutanaklarının iptalinin yalnızca mahalli idareler seçimine mahsus olmadığı belirtilmiştir.⁴²⁵ KARAVAR kararında iptal talebi reddedilse de 1988 yılındaki hatalı karardan dönülmesi ve tam kanunsuzluk halinin bütün seçimlerde uygulanabileceğinin kabul edilmesi, bu kararı önemli kılmaktadır.

⁴²⁴ “YSK'nin 11.02.1996 tarih ve 71 sayılı kararı”, Resmî Gazete T: 19.03.1996, S: 22585.

⁴²⁵ GÖNENÇ, s. 92-93.

c. Bahattin Şeker Kararı

24 Aralık 1995 tarihinde milletvekili seçilen 20. Dönem Bilecik Milletvekili Bahattin Şeker'in, 14.09.1988 ve 14.11.1988 tarihleri arasında yapmış olduğu dövizle askerlik hizmetinin, gerçeği yansıtmayan beyan, bilgi ve belgeler ile yerine getirildiği tespit edilmiş ve "1111 sayılı Askerlik Kanunu"nun Ek 1. maddesi gereğince dövizle askerlik hizmeti kapsamında çıkarıldığı belirtilmiş ve bu sebeple de bu konuda karar vermesi için YSK'ye başvurulmuştur.

YSK, Anayasanın 76. maddesi ve "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu"nun 11. maddesinde "yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olmanın" milletvekili seçilmeye engel olduğunu anımsatmış ve 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde düzenlenen olağanüstü itiraza atıfta bulunarak; düzenlemede olağanüstü itiraz sebepleri arasında sayılmayan "askerlik hizmetini yapmış olmak" koşulunun tam kanunsuzluk kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinde durmuştur. Kurul; "askerlik hizmetini yapmamayı milletvekili seçilmeye engel sayan Anayasanın 76. maddesinin 2709 sayılı Kanun ile 07.11.1982 tarihinde kabul edildiğini, bu düzenlemenin 298 sayılı Kanun'un kabulü tarihinden sonra yürürlüğe girdiğini, bu durumu hukuk uygulamasında sonraki kanun hükümlerinin geçerli olduğu ilkesi ışığında değerlendirerek askerlik koşulunun da tam kanunsuzluk kapsamında incelenebileceği" sonucuna varmıştır.

İşin esasına geçen Yüksek Seçim Kurulu; "ilgili hakkında tesis edilen dövizle askerlik kapsamından çıkarılmaya ilişkin işlemin hukuka uygunluğunun denetim yerinin Askeri Yüksek İdare Mahkemesi olduğunu, milletvekili tutanağının iptali isteğini incelemesinin AYİM'in kararına bağlı bulunduğunu ve bu sebeplerle öncelikle ŞEKER tarafından AYİM'de açılan davanın sonuçlanması gerektiğini" belirtmiştir.

AYİM'de açılan davanın konusu, ŞEKER'in dövizle askerlik hizmeti kapsamından çıkarılması işleminin iptali talebidir. Açılan bu davanın 13.01.1999 tarihinde reddedildiği, karar düzeltme talebinin de 10.03.1999 tarihinde reddedilmesi sonucunda kararın kesinleştiği YSK'ye bildirilmiştir. Kesinleşen kararın YSK'ye bildirilmesinden sonra, ŞEKER'in milletvekili seçilme anında, o dönemde yürürlükte bulunan Anayasanın 76. maddesinde belirtilen "yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olmak" şartını yerine getirmediği tespit edilmiş ve seçim tutanağının iptaline oybirliğiyle karar verilmiştir.⁴²⁶

⁴²⁶ YSK'nin 16.03.1999 tarih ve 371 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4699/1999-371-karar.htm> (Erişim tarihi: 10.03.2020).

YSK, Anayasanın 79. maddesi uyarınca, seçim sürecinde ortaya çıkan bütün yolsuzlukları inceleme yetkisine sahiptir. Bu doğrultuda, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesiyle, adaylığın kesinleşmesinden sonra dahi bazı sebeplerle seçim sonuçlarına itiraz edilebileceği belirtilmiştir. Anayasanın 76. maddesinde sayılan ve milletvekili seçilme şartlarından biri olan yükümlü olunan askerlik hizmetinin yerine getirilmesi, 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde sayılan sebepler arasında yer almamaktadır. YSK bu noktada, askerlik hizmetinin yerine getirilmesi şartını, tam kanunsuzluk kapsamında olduğuna karar vererek yerinde bir değerlendirme yapmıştır. Zira, Anayasanın 76. maddesi açıkça, milletvekili seçilebilmek için askerlik hizmetinin yerine getirilmesinin zorunlu olduğunu kabul etmiştir. Milletvekili seçilebilmek için aranan şartların, seçildikten sonra da korunması gerekmektedir.

d. Merve Safa Kavakçı Kararı

18.04.1999 tarihinde gerçekleştirilen Milletvekili Seçimlerinde İstanbul Milletvekili olarak seçilen Merve Safa Kavakçı'nın, 16.05.1999 tarih ve 23697 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 13.05.1999 tarih ve 99/12827 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığından çıkarılması üzerine, Yüksek Seçim Kurulu konuyu ele almıştır.

Kurul gerekçeli kararında; incelenen konunun milletvekili seçilme yeterliliği yönünden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıyla ve bu vatandaşlığın kaybedilme tarihi ile ilgili olduğunu, Anayasanın 76. maddesinde milletvekili seçilme şartlarının sayıldığını, bu şartlar arasında "Türk vatandaşı olmak" şartının da bulunduğunu, yine Anayasanın 79. maddesi uyarınca "seçimden önce ve seçimden sonra, seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" yetkisinin YSK'ye ait olduğunu belirtmiştir. Daha sonra Anayasa ile verilen bu yetkinin uygulama zamanının belirlenmesinin önemli olduğu vurgulanmış ve 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinin son paragrafında; "Adaylığın kesinleşmesinden sonra adayın Türk olmadığına, yaşının kanunda gösterilenden küçük olduğuna, okur yazar olmadığına veya seçilme yeterliliğini kaybettiren bir mahkumiyeti bulunduğuna ilişkin..." iddialarla itiraz edilebileceği ifade edilmiştir.

Kararın devamında, seçimden önce var olan engel halin, seçildikten sonra anlaşılması durumunda konunun tam kanunsuzluk kapsamında YSK tarafından ele alınacağı; seçildikten sonra ortaya çıkan engel hallerle ilgili karar alma yetkisinin ise TBMM'ye ait olduğu belirtilmiştir. Somut olayda, KAVAKÇI'nın Türk

vatandaşlığından çıkarılma tarihi, milletvekili seçim tarihinden sonradır. Dolayısıyla, seçilme yeterliliğinin kaybı, seçimlerden sonra meydana gelmiştir. Bu gerekçelerle YSK, KAVAKÇI'nın milletvekilliği sıfatının düşürülmesi yetkisinin TBMM'ye ait olduğuna⁴²⁷ 17.05.1999 tarihinde oybirliğiyle karar vermiştir.⁴²⁸

Bu kararlar ilgili olarak doktrinde yer alan bir görüşe değinmek gerekmektedir. GÖZLER, Anayasanın 84. maddesinde milletvekilliğinin düşmesi sebeplerinin sınırlı bir şekilde sayıldığını ve düzenlemede Türk vatandaşlığının kaybedilmesinin milletvekilliğinin düşmesi sebebi olarak belirtilmediğini, bu sebeple de bir milletvekilinin Türk vatandaşlığını kaybetmesinin onun milletvekili sıfatını ortadan kaldırmayacağını belirtmiştir.⁴²⁹ Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, milletvekili adayı olmak için nasıl Türk vatandaşı olma şartı aranıyorsa, milletvekili sıfatının devam edebilmesi için de aday olabilmek için aranan şartların korunması gerekmektedir.⁴³⁰ Dolayısıyla Türk vatandaşlığını kaybeden bir milletvekilinin bu sıfatı, TBMM kararıyla sona erdirilmelidir.

e. Mehmet Hatip Dicle Kararı

Yüksek Seçim Kurulunun seçim tutanaklarının iptali konusunda inceleyeceğimiz son kararı, 21.06.2011 tarihli ve 2011/1022 sayılı karardır. 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan 24. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde Diyarbakır ilinden bağımsız milletvekili seçilen ve mazbatasını verilen DİCLE hakkında, milletvekili seçilmeye engel bir suçtan dolayı cezaya hükmedildiği ve kararın Yargıtay tarafından onanarak kesinleştiği ile ilgili görsel ve yazılı medyada yayınlar yapılmıştır. Daha sonra, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı İlamat İnfaz Bürosunun seçim tarihinden üç gün önce Yüksek Seçim Kuruluna gönderdiği 09.06.2011 tarih ve 2848 İlamat sayılı yazısında; “Diyarbakır bağımsız milletvekili adayı DİCLE hakkında terör örgütünün propagandasını yapmak suçundan dolayı verilen 1 yıl 8 ay hapis cezasının 22.03.2011 tarihinde onanarak kesinleştiği” YSK'ye bildirilmiştir. DİCLE'nin vekillerinin, bahsi geçen durumun milletvekili seçilmeye

⁴²⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Erdal ONAR, Bilgin TİRYAKIOĞLU, “1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi”, **Faruk Erem Armağanı**, TBB Yayını, Ankara, 1999, s. 583-584. Dijital versiyonu için bkz: <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/fr-1999-292.pdf> (Erişim tarihi: 10.03.2020).

⁴²⁸ YSK'nin 17.05.1999 tarih ve 1585 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4606/1999-1585-karar.htm> (Erişim tarihi: 10.03.2020).

⁴²⁹ Kemal GÖZLER, “Vatandaşlık ve Milletvekilliği”, **Liberal Düşünce**, C: 4, S: 16, Y: 1999, s. 90-91.

⁴³⁰ GÖNENÇ, s. 165.

engel teşkil etmediğine dair bir karar verilmesi talebinde bulunmaları üzerine YSK, konuyu incelemeye almıştır. Ayrıca DİCLE'nin vekili, ayrı bir dilekçeyle, hükmü veren mahkemeden mahsup kararı alındığını bildirmiştir.

YSK, DİCLE'nin seçilme engeli bulunduğunu seçim tarihinden üç gün önce öğrenmiştir. Dolayısıyla, milletvekili adaylık koşulunu taşımayanların seçim tarihinden önce listeden çıkarılabileceği imkânı akla gelebilecektir. Fakat somut olayda, milletvekili aday listeleri 29.04.2011 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak kesinleşmiştir. Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 25. maddesi, aday listelerinin kesinleşmesinden sonra, ölüm ve istifa haricindeki nedenlere dayanılarak listelerde değişiklik yapılmasını yasaklamıştır. Bu sebeplerle, YSK seçimden önce DİCLE hakkında bir karar vermemiştir.

Somut olaydan anlaşıldığı üzere, DİCLE hakkında verilen mahkûmiyet kararı seçimlerden seksen gün önce kesinleşmiştir. YSK bu durumun, Anayasanın 76. maddesine göre milletvekili seçilmeye engel olduğunu belirttikten sonra, mahkumiyetin infazına başlanmamış olmasının seçilme engelini ortadan kaldırmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca, seçilme engeli olan milletvekilinin, seçilme hakkını yeniden elde edebilmesi için, mahkemeden "yasaklanmış hakların geri verilmesi" kararı alması gerektiği belirtilmiştir. DİCLE vekilinin, mahsup kararı ile ilgili dilekçesini de değerlendiren YSK, mahsup kararının toplam cezadan indirim yapılmasını sağladığını ve fakat mahkumiyetin sonuçlarını ortadan kaldırmayacağını ifade etmiştir.

DİCLE'nin, Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesine dayanarak "yasaklanmış hakların geri verilmesi" kararı almasının, aynı maddede öngörülen 3 yıllık süre şartının sağlanmaması nedeniyle mümkün olmadığını belirten YSK, somut olayda milletvekili seçilmeden önce var olan ve seçilmeye engel teşkil eden ceza mahkumiyetinin olduğu konusunda tereddüt bulunmadığına karar vermiştir.

YSK bu noktadan sonra, seçilme yeterliliğine engel halin seçimden önce gerçekleştiğinin tespiti halinde, seçim tutanağının iptaline karar verme yetkisinin kendisine mi yoksa TBMM'ye mi ait olduğunu irdemiştir. Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 39. maddesiyle, tutanak kesinleştikten sonra verilecek iptal kararlarının hedeflendiğini belirten Kurul, aynı Kanun'un 42. maddesine göre, bu kanunda özel hüküm bulunmayan durumlarda, 298 sayılı Kanun hükümlerinden 2839 sayılı Kanun'a aykırı olmayanların uygulanabileceğini ifade etmiştir. 298 sayılı Kanun'un 130. maddesi, adaylığın kesinleşmesinden sonra dahi bazı sebeplerle adaylığa itiraz

edilebileceğini öngörmektedir. Bu sebeplerden biri, seçilmeye engel ceza mahkumiyetidir. Anayasanın 79. maddesinde ifade edilen “yolsuzluk” kavramıyla, seçimle ilgili tüm kanuna aykırılıkların kastedildiğini belirten YSK, milletvekili seçilme yeterliliğini düzenleyen Anayasanın 76. ve 2839 sayılı Kanun’un 11. maddelerine aykırılıkların “yolsuzluk” kapsamına gireceğini ve Anayasanın 79. maddesinden hareketle seçimden önce gerçekleşen engel haller sebebiyle seçim tutanağını iptal etme yetkisinin kendisine ait olduğunu kabul etmiştir.

YSK’nin tam kanunsuzluk içtihadına temel teşkil eden bu açıklamalar ve geçmiş dönemde verilen kararlar ışığında; DİCLE’nin seçim tarihi itibarıyla seçilme yeterliliği bulunmadığı kanaatine varılmış ve milletvekili tutanağının iptaline 21.06.2011 tarihinde oybirliğiyle karar verilmiştir.⁴³¹

Doktrinde YSK’nin DİCLE kararı ile ilgili bazı görüşler ileri sürülmüştür. GÖZLER, belirli suçlardan mahkûm olanların, milletvekilliği gibi önemli bir kamu görevini yerine getirmesini yasaklayan Anayasal normun altında yatan temel düşüncenin ahlakilik olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle YSK’nin DİCLE kararının yerinde bir karar olduğu görüşünü ileri süren yazar, milletvekili seçilme engellerini öngören Anayasal düzenlemenin ülkemize özgü olmadığını da ifade etmiştir.⁴³²

GÖNENÇ ise, YSK’nin DİCLE’nin seçilme engelinin bulunduğunu seçim tarihinden üç gün önce öğrendiğini, bu sebeple seçimden önce konuyu ele alarak bir karar vermesi gerektiğini savunmuştur. Aday listelerinin kesinleşmesi nedeniyle seçim listelerinde Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 25. maddesi uyarınca ölüm ve istifa halleri dışında değişiklik yapılamayacağını belirten yazar, YSK’nin, DİCLE’nin seçilme yeterliliğinin bulunmadığını tespit edip “görevsizlik” kararı vermesinin daha uygun olacağını ileri sürmüştür.⁴³³

B. Seçimlerin İptali

Yüksek Seçim Kurulu, seçim sürecinde gerçekleşen bazı hukuka aykırı durumlarda, seçmenin iradesinin sakatlandığını kabul etmekte ve seçim sonuçlarını etkileyen bu hallerde seçimleri iptal edebilmektedir.⁴³⁴ Milletvekili seçimlerinin iptali

⁴³¹ “Yüksek Seçim Kurulunun 21.06.2011 tarih ve 1022 sayılı kararı”, Resmî Gazete T: 22.06.2011, S: 27972.

⁴³² GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s. 176.

⁴³³ GÖNENÇ’in bu konudaki görüşleri için bkz: <http://www.yasayanayasa.ankara.edu.tr/?x=entry:entry110703-131927> (Erişim tarihi: 11.03.2020)

⁴³⁴ GÖNENÇ, s. 94.

ile ilgili düzenleme “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”nda yer almaktadır. 2839 sayılı Kanun’un 39. maddesine göre; “Bir seçim çevresinde yapılan seçimin iptaline karar verildiğinde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır. Yüksek Seçim Kurulu, seçimin iptali kararıyla birlikte, seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer araçlarla ilan eder.”

Yerel seçimlerin iptali ile hükümler, “2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”da yer almaktadır. Düzenlemeye göre, yerel seçimlerde seçimlerin iptaline karar verildiğinde, il seçim kurulu bu hususu ve belirlenen yeni seçim tarihini ilan eder. İl seçim kurulunun bu kararına karşı YSK’ye itiraz edilmesi mümkündür.

Kural, seçim bölgesine özel olarak seçimin iptal edilmesiyle ülke genelinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı, milletvekilliği seçimlerinde veya halkoylamalarında da hukuka aykırı bir durumun tespiti ve bu durumun seçim sonucunu etkilediği kanaatine varılması durumunda da ülke genelinde yapılan seçimler iptal edilebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Cumhurbaşkanı veya milletvekillerinin seçim sonuçları kesinleşip resmi olarak göreve başlamalarından sonra seçimlerin iptal edilerek görevden alınmaları konusunda Yüksek Seçim Kurulunun yetkili olmadığıdır. Çünkü Cumhurbaşkanının görevden azli veya Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin feshi konularında Yüksek Seçim Kurulunun herhangi bir yetkisi yoktur.⁴³⁵

Yüksek Seçim Kuruluna göre, seçimlerin iptali konusundaki önemli hukuka aykırılıklardan ilki oy pusulalarının hukuka uygun bir biçimde olmamasıdır. Kurul özellikle; “birleşik oy pusulalarında seçime katılan partilerden birinin ambleminin bulunmaması, birleşik oy pusulasının partiye ayrılan bölümünde o partiye ait amblemin değişik biçimde basılmış olması, birleşik oy pusulalarında bir parti ambleminin ve isminin ters basılması” durumlarını sebep göstererek seçimlerin iptali yoluna gitmiştir. Kurul bunlardan başka; “iklim şartlarının elverişsiz olması nedeniyle bir ilçenin dört köyüne sandık gönderilememesi ve bu köylerde oy verme işlemi yapılamaması, bir seçim çevresinde bir sandıkta 220 seçmenin kendilerine belediye başkanlığı seçimi için birleşik oy pusulası verilmemesi nedeniyle oy kullanamaması, üç sandığı olan bir seçim çevresinde iki oy sandığının oy verme süresi içinde açılması

---

⁴³⁵ YILMAZ, İctihadi Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar, s. 296.

ve bu sandıklarda yeniden oy verme işlemine başlanarak oy verme süresinin saat 23.30'a kadar uzatılması" gibi gerekçelerle de seçimlerin iptaline karar vermiştir.⁴³⁶

Seçimlerin iptali kararından sonra, Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu seçimlerin yenilenmesine dair bir karar alır. Yenilenme seçiminin yapılacağı 2839 sayılı Kanun'a göre, Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan edilir. Bu ilandan sonra gelen doksanıncı günü takip eden ilk pazar günü seçim yapılır. Benzer şekilde 2972 sayılı Kanun'a göre il seçim kurulunun, "o çevrede seçimin yapılacağını ilan ettiği günden sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk pazar", seçim gerçekleştirilir.

YSK, Türk seçim tarihinde, önemli sonuçlar doğuran ve tartışmalara yol açan iptal kararları vermiştir. Burada, YSK'nin, 2002 yılında gerçekleştirilen Milletvekili Genel Seçiminde Siirt seçim çevresinde yapılan seçimlerde ve 2019 yılında gerçekleştirilen Mahalli İdareler Seçiminde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanının seçiminde vermiş olduğu iptal kararları ele alınacaktır.

1. 2002 Siirt Seçimi

03.11.2002 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde Siirt ili seçim çevresi ile ilgili olarak seçim sonuçlarına Adalet ve Kalkınma Partisi adına Genel Başkan Yardımcısı Vecdi Gönül ve aynı partinin Siirt ili ikinci sıra milletvekili adayı Öner Yeşilgül tarafından ayrı iki sebeple itiraz edilmiş ve Yüksek Seçim Kurulu tarafından konu ele alınmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi adına yapılan itirazda ve aynı partinin Siirt İli İkinci sıra Milletvekili Adayı Öner Gülyeşil'in itirazında; Siirt İlinin Pervari İlçesi Doğan Köyünde seçimde bazı usulsüzlüklerin gerçekleştiği, Kurtalan İlçesi Gözpınar Beldesinde ise seçim sandıklarının bulunduğu yerde seçmenin oy verme hakkını etkileyecek olayların yaşandığı iddia edilmiş ve tam kanunsuzluk teşkil eden bu haller sebebiyle seçimin iptali ve yenilenmesi istenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu yaptığı değerlendirmede her iki itirazın da tam kanunsuzluk nedenine dayalı olarak 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinin altıncı fıkrası uyarınca yapılan olağanüstü itiraz niteliğini haiz olduğunu belirtmiştir. Kurul'un gerekçeli kararının dördüncü paragrafında, Adalet ve Kalkınma Partisi adına yapılan itirazın sebepleri ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Parti tarafından bu sebepler; "Siirt İli Pervari İlçesi Doğan Köyünde; toplam, 706 seçmenin kayıtlı bulunduğu üç

---

⁴³⁶ GÖNENÇ, s. 94-97.

sandıkta, sandık kurullarının usulünce oluşturulmadığı, seçmenin seçim günü oy kullanacağı sandığı hazır bulmadığı öne sürülüp, sadece bir sandık için iki tutanak tutulduğu, gerek bu sandık gerekse diğer iki sandıkla ilgili olarak yasal işlemlerin yapılıp gerekli tutanakların düzenlenmediği, neticede seçmenlere siyasi iradelerini ortaya koyacak olanak sağlanmadığı” şeklinde sıralanmış ve bu hukuka aykırı durumun partiler arasındaki oy farkı dikkate alındığında seçim sonucuna etkili bulunduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte diğer iptal sebebi olarak; “Kurtalan İlçesi Gözpınar Beldesinde seçim sandıklarının bulunduğu mahalde olay çıkarılıp okul binasının tahrip edildiği, buradaki bir oy sandığının kırıldığı, oyların dağıldığı, oluşan baskı sonucu seçime katılımın önlendiği” iddia edilmiştir.

YSK olayın esasına girdiğinde, sandık kurullarının kanuna uygun bir şekilde oluşturulduğunu fakat sandık kurulu üyelerinin yeterli sayıda toplanmalarını nedeniyle kanuna uygun fiili oluşumu sağlamadıklarını tespit etmiştir. YSK bu noktada, sandık kurulu görevlilerinin sunmuş oldukları mazeretlerin, sandık kurullarının fiili oluşumunun sağlanmaması ve seçmenin seçme hakkını kullanmasına imkân verilmemesi sonuçlarını değiştirmeyeceğine kanaat ederek seçim işleminin tam kanunsuzluk sebebiyle sakatlandığını belirtmiştir. Ayrıca YSK, itiraz eden parti ile üçüncü milletvekilliğini kazanan parti arasındaki oy farkının 111 olduğu göz önüne alındığında, itiraza tabi olayın kesin bir şekilde seçim sonucuna etkili olduğuna, dolayısıyla Siirt seçim çevresinde yapılan seçimin ve bu seçim çevresinden milletvekili seçilen üç milletvekilinin milletvekili tutanaklarının iptaline 02.12.2002 tarihinde oybirliğiyle karar vermiştir.⁴³⁷

2. 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi

a. Gerekçeli Karar Özeti

31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen Mahalli İdareler Seçiminde, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminin Anayasanın 79., 2972 sayılı Kanun’un 25. ve 29. maddeleri ile 298 sayılı Kanun’un 14., 110., 112. ve 130. maddeleri gereğince seçimin sonucuna etkili olaylar ve haller sebebiyle iptali ve yenilenmesi Adalet ve Kalkınma Partisi adına Genel Başkan Yardımcısı Seçim İşleri Başkanı Ali İhsan Yavuz tarafından Yüksek Seçim Kurulundan talep edilmiştir.

⁴³⁷ YSK’nin 02.12.2002 tarih ve 978 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4157/2002-978-karar.htm> (Erişim tarihi: 19.02.2020)

Adalet ve Kalkınma Partisi adına Genel Başkan Yardımcısı Seçim İşleri Başkanı Ali İhsan Yavuz tarafından Yüksek Seçim Kuruluna 16.04.2019, 20.04.2019 ve 22.04.2019 tarihlerinde sunulan aynı içerikli dilekçelerde özetle; “Seçimlerde esas olanın seçmen iradesinin belirlenmesi ve bu doğrultuda seçim sonuçlarının herhangi bir şüpheye yer vermeyecek şekilde sonuçlanması gerektiği, bunun, seçimlerin dürüstlüğü ilkesinin bir tezahürü olduğu, büyükşehir belediye başkanlığının, büyükşehir seçim çevresinde çoğunluk sistemi uygulandığı için bir oyla dahi kazanılmaya müsait olduğu, büyükşehir belediye başkanlığı seçimleriyle ilgili ilçe birleştirme tutanaklarını birleştirerek, il tutanağını düzenlemek ve seçim sonucunu belirlemek görev ve yetkisinin il seçim kurullarına ait olduğu, bu nedenle gerek olağan, gerekse olağanüstü itiraz yoluyla büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin iptaline karar verme yetkisinin doğrudan YSK’ye ait olduğu” belirtilmiş ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinin sonucuna etkili olduğu iddia edilen sebepler açıklanmıştır. YSK’nin gerekçeli kararında belirtilen bu sebepler genel olarak; “seçimin sonucunu etkileyebilecek mahiyette oyların sayım ve dökümünde yapılan hata ve usulsüzlükler, oy pusulalarının, sayım döküm cetvellerinin ve sonuç tutanaklarının kaybolması, sandık kurullarının kanuna aykırı bir şekilde oluşturulması, seçmen listesine kayıtlı olan fakat kısıtlı olanların oy kullanması, seçmen listesine kayıtlı olmakla birlikte ölü olan seçmenlerin yerine başkalarının oy kullanılması, mükerrer kayıtlı seçmenin birden fazla seçim çevresinde oy kullanıp kullanmadığının tespit edilememesi ve tüm bu nedenlerle yaklaşık 300.000 oy pusulasının hukuki durumunun belirsiz hale gelmesinden dolayı seçim sonuçlarının net bir şekilde belirlenmesinin hukuken mümkün olmadığı” şeklinde belirtilerek, tam kanunsuzluk nedeniyle, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin iptaline ve yenilenmesine, İstanbul İl Seçim Kurulunca verilen büyükşehir belediye başkanlığı mazbatasının iptaline karar verilmesi YSK’den talep edilmiştir.

YSK, itirazı incelemek amacıyla 23.04.2019 tarihinde toplanmış ve gerekli bilgi ve belgelerin temini için ilgili ilçe seçim kurullarına yazı yazılmasına karar vermiştir. YSK, ilçe seçim kurullarından gelen cevapların ardından; oy sayım ve döküm cetvelleri ile sandık sonuç tutanakları arasında Adalet ve Kalkınma Partisi aleyhinde usulsüzlükler olduğu, sandık sonuç tutanaklarının 298 sayılı Kanun’a ve YSK’nin 138 sayılı Genelgesine⁴³⁸ aykırı olarak düzenlendiği, Adalet ve Kalkınma

⁴³⁸ “138 sayılı 31 Mart 2019 Pazar Günü Yapılacak Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir Genelge”. Dijital versiyonu için bkz:

Partisine verilen oylardan bir kısmının bazı nedenlerle geçersiz sayıldığı, bazı geçersiz oy pusulalarının seçim torbalarında bulunmadığı ve bu durumun ilçe seçim kurulunca tespit edilmemesinin seçimlerin ilçe seçim kurulu tarafından denetlenebilirliğini ortadan kaldırdığı ve dolayısıyla seçim güvenliğinin zedelendiği iddialarını sonuca etkili görmemiştir. Bunlara ilave olarak Kurul; bazı sandık kurullarında oy kullanan seçmen sayısı ile sandık sonuç tutanaklarına işlenen oy sayıları arasında tutarsızlıklar olduğu ve kanun hükmünde kararnameler ile kamu görevinden çıkarılanların kamu hizmetinden de yasaklandıkları, dolayısıyla bunların oy kullanmalarının Anayasaya ve 298 sayılı Kanun'a aykırı olduğu yönündeki tespitleri de seçim sonucuna doğrudan etki eden haller olarak değerlendirmemiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, seçimin sonucuna etkili görülen olay ve hallere ilişkin yaptığı tespitler kapsamında, sandık kurulu başkanlarının 298 sayılı Kanunun 22. maddesindeki emredici kurala aykırı biçimde oluşturulmasına ilişkin olarak yaptığı incelemede; toplam 754 sandıkta kanuni zorunluluğa karşın sandık başkanı olarak görevlendirilenlerin bir kısmının halihazırda kamu görevlisi olmadığını tespit etmiştir. KHK'ler ile kamu görevinden ihraç edilenlerin, sandık kurulu başkan ve kamu görevlisi üyesi olarak görevlendirilmesi ile ilgili olarak yapılan incelemede ise; çeşitli sandık kurullarında toplam 9 kişinin KHK'ler ile kamu görevinden çıkarıldıkları ve belirtilen ilçe seçim kurullarının idaresi altındaki sandıklarda kamu görevlisi üyesi olarak görevlendirildikleri tespit edilmiştir.

YSK, sayım döküm cetveli boş olan sandıklara ve sayım döküm cetveli imzasız olan sandıklara ilişkin yaptığı incelemede; bazı sandıklarda büyükşehir belediye başkanlığı seçimine ait sayım döküm cetvellerinin boş olduğunu, bazı sandıklarda ise imzasız olduğunu tespit etmiştir.

YSK'nin son inceleme konusu; yerine oy kullanılan ölü seçmenlerin bulunduğu, kısıtlıların ve cezaevinde bulunanların oy kullandığı yönündeki iddialardır. YSK bu kapsamda, İstanbul ilindeki ilçe seçim kurullarının gönderdiği tutanakları incelemiş ve bazı sandık kurullarında ölü seçmenlerin yerine oy kullanıldığını, bazı sandık kurullarında haklarında verilen kısıtlılık kararları kesinleşmiş bulunanların oy kullandığını, bazı sandık kurullarında tutuklu ve taksirli suçlardan hükümlüler ile kasıtlı suçlardan hükümlülerin yerine oy kullanıldığını tespit etmiştir.

YSK, bu tespitlerden sonra yaptığı değerlendirmede, Anayasanın 79., 298 sayılı Kanun'un 14. ve 130. maddelerini anımsatarak seçilme yeterliliğine ilişkin tam kanunsuzluk halleri hariç olmak üzere, ancak süresi içinde olağan veya olağanüstü itiraz yoluyla önüne gelen itirazları inceleyebilme yetkisi bulunduğunu ve itiraza konu incelemenin olağanüstü itiraz konularıyla sınırlı olarak yapıldığını belirtmiştir. Kurul ayrıca, olağanüstü itirazın kabul edilebilmesi için, seçimin sonucuna etkili olay ve hallerin bulunması gerektiğini belirterek itiraz konularının incelemesine geçmiştir.

298 sayılı Kanun'un "Sandık kurulu başkanının belirlenmesi" başlıklı 22. maddesinin 13.03.2018 tarihinde 7102 sayılı Kanun'la değiştirildiğini hatırlatan YSK; düzenlemeye göre sandık kurulu başkanlarının mülki idare amirlerince bildirilen kamu görevlileri listesinden belirlenmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Sandık kurulunun, kanuna uygun bir biçimde teşekkül etmemesinin, sandık kurulunun yapmış olduğu işlemleri şekil yönünden sakatlayacağı ve kanunun emredici hükümlerine aykırılık teşkil edeceği ifade edilmiştir. Hal böyleyken ilçe seçim kurullarının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre aylık ödenen ve sandık kurullarında görev alabilecek durumda ve yeterli sayıda kamu görevlisi bulunmasına rağmen Kanun'un 22. maddesine uymamasının hukuken kabul edilebilir bir sebebi bulunmadığını belirten YSK, sandık kurulu başkanlarının mülki idare amirlerince belirlenen listeden seçilmesi zorunluluğunun karşısında, ilçe seçim kurullarınca bu zorunluluğa uyulmamasının, 298 sayılı Kanun'un öngörmüş olduğu şekil kurallarının ihlali anlamına geldiğini belirtmiştir. YSK, bu ihlal sebebiyle seçimin güvenilirliğinin ortadan kalktığını ve kanuna uygun bir biçimde oluşturulmayan sandık kurullarının işlemlerine itibar edilemeyeceğini kabul etmiştir.

YSK, sandık kurulu üyeliklerinin belirlenmesi ile ilgili değerlendirmesinde; 298 sayılı Kanun'un "Sandık kurulu üyelikleri" başlıklı 23. maddenin altıncı fıkrasına göre, sandık kurulu üyelerinin bir asıl ve bir yedek üyesinin, mülki idare amirlerince bildirilen kamu görevlileri listesinde yer alan ve sandık kurulu başkanı olarak görevlendirilmeyenler arasından belirleneceğini, üyelikler bu şekilde belirlenemiyorsa eksikliklerin, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, sandık kurulunda görev almasında sakınca bulunmayanlarca doldurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu kurala rağmen, sandık kurulu üyeliklerinin, öncelikle kamu görevlileri arasından belirlenmesi ilkesinin göz ardı edildiğini fakat uygulanan istisna hükmün tek başına seçim sonucuna etkili olmadığına kanaat getiren YSK, sandık kurulu üyelerinin belirlenmesi konusundaki itirazın olağanüstü itiraz kapsamına girmediğine karar vermiştir.

YSK, sandık kurulu başkan ve üyelerinin belirlenmesi konusunda yaptığı genel değerlendirmede; 754 sandıkta sandık kurulu başkanlarının, 298 sayılı Kanun'un emredici kuralına uyulmaksızın kamu görevlisi olmayan kişilerden seçildiği ve bu durumun ilçe seçim kurullarınca izah edilemediği, KHK'ler ile kamu görevinden çıkarılan 6 kişinin sandık kurulu başkanı, 3 kişinin de sandık kurulunun kamu görevlisi üyesi olarak görevlendirildiği, 298 sayılı Kanun'un amaçladığı seçim güvenliğini sağlamak için getirilen şekil şartlarına uyulmadığı, siyasi partilerle sandık kurulu başkanları listelerinin paylaşılmaması suretiyle siyasi partilerin etkili bir itiraz yolu kullanamadıkları, tüm bu hususlar dikkate alındığında; "754 adet sandıkta oy kullanan seçmen sayısının 212.276 ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminde Cumhuriyet Halk Partisi Adayı ile Adalet ve Kalkınma Partisi Adayı arasındaki oy farkının 13.729 olması nedeniyle, 754 sandıkta sandık kurulu başkanlarının kanun hükmüne aykırı olarak belirlenmesi ve bu şekilde oluşan sandık kurullarının yaptıkları işlemlere itibar edilemeyeceği" hususunun, seçim sonucuna etkili olay ve haller kapsamında olduğuna karar vermiştir.

YSK, sayım döküm cetvelleri ile ilgili değerlendirmesinde; il genelinde 18 sandıkta sayım döküm cetvelinin bulunmadığını, 90 sandıkta ise sayım döküm cetvellerinde sandık kurulu imzalarının bulunmadığını, dolayısıyla toplam 108 sayım döküm cetvelinin yok hükmünde olduğunu ifade etmiştir. Kurul, bu durumun seçimin güvenliğini zedelese de seçim sonucuna tek başına etkili olmadığı kanaatine varmıştır.

Ayrıca, Anayasaya ve 298 sayılı Kanun'a aykırı bir şekilde kısıtlıların oy kullandığını, bazı sandıklarda ölülerin, ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve taksirli suçlardan hükümlülerle kasıtlı suçlardan hükümlülerin yerine oy kullanıldığını tespit eden YSK, sandık kurullarının kanuna aykırı bir şekilde oluşması sebebinin, yukarıda açıkladığımız ve seçim sonucuna tek başına etkili görülmeyen diğer kanuna aykırılık halleriyle birlikte değerlendirmiş ve sandık kurullarının 298 sayılı Kanun'a aykırı bir şekilde oluşturulmasının seçim sonucuna etkili olduğunu kabul ederek, 31 Mart 2019 tarihinde yapılan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptaline ve İstanbul İl Seçim Kurulu tarafından İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için verilen mazbatanın iptaline 06.05.2019 tarihinde oy çokluğuyla ve dört ayrı karşı oyla karar vermiştir.⁴³⁹

⁴³⁹YSK'nin 06.05.2019 tarihli ve 2019/4219 sayılı kararı. Dijital versiyonu için bkz: <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/78053/2019-4219.pdf> (Erişim tarihi: 19.03.2020)

b. Karşı Oyların Özetleri

YSK'nin karar tarihindeki başkanı Sadi Güven karşı oy yazısında; iptal kararına dayanak olan, sandık kurullarının 298 sayılı Kanun'a aykırı bir şekilde oluşturulması haricindeki diğer nedenlerin, seçimin sonucuna etkili olarak kabul edilmemesinin Kurulun içtihatlarına uygun olduğunu belirtmiştir. GÜVEN, 298 sayılı Kanun'da, sandık kurulu başkanlarının usulsüz atamalarının tam kanunsuzluk kapsamında sayılmadığını, geçmişte de YSK kararlarında anılan durumun iptal nedeni olarak görülmediğini ifade etmiştir.

298 sayılı Kanun'un 119. maddesinde, sandık kurullarının oluşumuna dair şikâyet ve itiraz sürelerinin öngörüldüğü bilinmektedir. YSK'nin 31 Mart 2019 seçimleri için belirlediği seçim takvimine⁴⁴⁰ göre, sandık kurullarının oluşumuna dair itirazın il seçim kurullarınca kesin olarak karara bağlanacağı son tarih 02.03.2019 olarak belirlenmiştir. Bu nedenle, GÜVEN'e göre, sandık kurullarının oluşumuna 02.03.2019 tarihinden sonra itiraz mümkün olmayacaktır. YSK'nin, belirlemiş olduğu seçim takvimine göre, sandık kurullarının oluşumuna belirli bir tarihten sonra itiraz edilemeyeceğine dair kararları bulunmaktadır. YSK'nin 03.04.2009 tarih ve 2009/640 sayılı kararında; "sandık kurullarının kuruluşuna ilişkin işlemlerin kesinleşmesinden sonra bu kuruluşa karşı yapılacak itirazların, seçimden sonra o seçimlerin iptali için bir itiraz sebebi olarak ileri sürülemeyeceğine" karar verilmiştir.

Sandık kurullarında görev alamayacakların 298 sayılı Kanun'un 26. maddesinde düzenlendiğini belirten GÜVEN, düzenlemeye göre, "idare amirleri, zabıta amir ve memurları, "Askeri Ceza Kanunu"nun 3. maddesinde yazılı askeri şahıslar, TBMM üyeleri ve adayların", sandık kurullarında görev alamayacaklarını ifade etmiştir. Hal böyleyken, YSK'nin 27.04.2009 tarih 2009/1616 sayılı kararında, belediye meclis üyeliğine aday olanların aynı zamanda sandık kurulunda görev almalarının "seçimin iptaline neden olabilmesi için neticeye müessir olduğunun kanıtlanması" gerektiğine karar verilmiştir. Buradan yola çıkarak GÜVEN, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde, sandık kurullarının kanuna aykırı bir şekilde oluşturulduğunu kabul etmekle birlikte bu kanuna aykırılığın, geçmiş dönemlerde yaşanan ve YSK kararlarıyla iptal sebebi olarak görülmeyen kanuna aykırılıklarla benzer olduğunu düşünmektedir. Sandık kurullarının kanuna aykırı bir şekilde oluşturulmasının tam kanunsuzluk haline vücut vermeyeceğini, sandık kurullarının oluşumuna ilişkin

⁴⁴⁰ YSK'nin 13.12.2018 tarihli 2018/1105 sayılı kararı.

itirazların seçimin iptali için tek başına bir itiraz sebebi olarak görülemeyeceğini ve geçersiz oyların yeniden sayılması karşısında sandık kurulu başkanlarının, kanuna aykırı bir şekilde atanmasının seçimin sonucuna tek başına etkili olmadığını belirten GÜVEN, çoğunluk kararına katılmamıştır.

YSK üyesi Cengiz Topaktaş da çoğunluk kararına da katılmamıştır. Sandık kurulu başkanının ve bir üyesinin kanuna uygun bir şekilde belirlenmemesinin tek başına seçimin iptal edilebilmesi için yeterli olmadığını belirten TOPAKTAŞ, bu durumun tek başına iptal sebebi olabilmesi için seçim sonuçlarının bir parti lehine değiştirilmesi amacıyla örgütlü bir şekilde hareket edildiğinin ispat edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

TOPAKTAŞ, YSK'nin değişik zamanlarda, sandık kurullarının oluşumundaki kanuna aykırılıkların tek başına iptal sebebi olmayacağına dair kararlar verdiğini, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptaline kadar, sandık kurulunun oluşumu sebebiyle verilen iptal kararı bulunmadığını, 298 sayılı Kanun'da sandık kurullarının oluşumuyla ilgili istisnai hükümler öngörüldüğünü, bu nedenlerle sandık kurullarının kanuna aykırı teşkilinin tek başına iptal nedeni olamayacağını ifade etmiştir.

Sandık kurullarının oluşumuna, YSK tarafından belirlenen takvime göre süresinde itiraz edilmediğini ifade eden TOPAKTAŞ, seçim sonuçlarının belli olmasından sonra itiraz edildiğini fakat seçimde örgütlü bir hareketin tespit edilmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte TOPAKTAŞ, İstanbul genelinde bütün geçersiz oyların yeniden sayımı sonucunda her seçimde meydana gelen maddi hatalar dışında bir hataya rastlanmadığını, yeniden sayım sonucunda bu hataların düzeltildiğini, buna rağmen bu sayım sonuçlarının göz ardı edilerek İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptal edilmesinin kabul edilemez olduğunu düşünmektedir.

2017 yılındaki halk oylamasında oy kullanma işlemi devam ederken, mühürsüz oy pusulalarının ve mühürsüz zarfların geçerli sayılacağı yönünde karar veren YSK; asıl olanın seçmenin iradesi olduğunu, seçme hakkının daha sağlıklı bir şekilde kullanılması için öngörülen şekil kurallarının hakkın özüne etki etmeyecek şekilde yorumlanmaları gerektiğini, seçmenin hiçbir kusuru yokken iradesinin yok sayılmasının Anayasal hakkı olan seçme hakkını anlamsız kılacağını, bu nedenlerle sadece bir usul kuralına aykırılığın seçme hakkını zedelememesi gerektiğini belirtmiştir. YSK'nin bu kararını hatırlatan TOPAKTAŞ, "mühürsüz oy" kararına

karşılık, seçimin sonuçlanmasından sonra ve “kanuna uygun olmayan şekilde oluşturulan sandık kurullarının yaptığı işlemlerin yok sayılması gerektiğine dair kanuni bir düzenleme de bulunmamasına rağmen” seçimin iptal edilmesinin, sandık kurullarının oluşumundaki hataların seçmene yüklenmesi ve seçmenin iradesinin yok sayılması anlamına geleceğini ifade ederek çoğunluk kararına katılmamıştır.

YSK'nin karar tarihindeki üyesi Kürşat Hamurcu, çoğunluk kararına katılmama gerekçelerini üç ana başlıkta toplamıştır. HAMURCU ilk olarak; seçim hukukunda işlemlerin hızlı bir şekilde yürütülebilmesi için itiraz sürelerinin çok kısa öngörüldüğünü, itiraz edenin dilekçesinde delil gösterme yükümlülüğü bulunduğunu, bu durumun dilekçenin geçerlilik şartı olduğunu ve delilleri toplama konusunda seçim kurullarının herhangi bir görevinin bulunmadığını belirtmiştir. Kurulun yerleşik içtihadında da kabulün bu şekilde olduğunu belirten HAMURCU, itiraz dilekçelerinde itiraz sebeplerinin açıkça gösterilmesi ve iddia edilen hukuka aykırılıkların tahmine dayanmayan somut delillerle ispat edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. YSK'nin 09.04.2014 tarih ve 2014/1199, 2014/1200 sayılı kararlarında; seçim hukukunda re'sen araştırma ilkesinin benimsenmediği, delil gösterme yükümlülüğünün itiraz edene ait olduğu kabul edilmiştir. Kurulun bu kararına değinen HAMURCU, Yüksek Seçim Kurulunun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptali talebi kapsamında, 23.04.2019 tarih ve 267383 Muh. numaralı ara kararı ile, itiraz edenin yerine geçerek ve re'sen araştırma ilkesini uygulayarak delilleri toplama görevini üstlenmesinin, seçim hukukuna uygun düşmediğini belirtmiştir.

HAMURCU'nun ikinci karşı oy gerekçesi, sandık kurullarının oluşumuna ilişkin itiraz süresinin, YSK tarafından belirlenen seçim takvimine göre sona ermesidir. Yukarıda GÜVEN'in gerekçesinde de belirttiğimiz gibi, Kurulun belirlediği seçim takvimine göre sandık kurullarının oluşumuna ilişkin itirazlar 02.03.2019 tarihinde kesinleştirilmiştir. HAMURCU, YSK'nin 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde, başka bir iptal talebiyle ilgili verdiği 20.04.2019 tarih ve 2019/3469 sayılı kararıyla sandık kurullarına ilişkin itirazı, belirlenen seçim takvimindeki sürenin sona ermesi sebebiyle reddettiğini, Kurulun yerleşik içtihadının bu yönde olduğunu ifade etmiştir.

Bununla birlikte, 298 sayılı Kanun'un 22. ve 23. maddelerinde yer alan, sandık kurulu başkanlarının ve üyelerinin belirlenmesi konularında istisnai düzenlemeler öngören hükümlerin, iptal nedeni olabilmesi için seçimin sonucuna etkili olduğunun kanıtlanması gerektiğini belirten HAMURCU, YSK'nin, 31 Mart 2019 yerel seçimleri kapsamında, sandık kurulunun 298 sayılı Kanun'un öngördüğü sayıyla

toplanmamasına rağmen bu kurul tarafından düzenlenen sonuç tutanağını geçerli kabul ettiğini ve seçmenin iradesinin üstün tutulduğunu belirtmiştir. HAMURCU; “sandık kurullarının 298 sayılı Kanun’a uygun bir şekilde oluşturulmamasının, iptal sebebi olabilmesi için seçim sonuçlarının mutlak suretle etkilendiğinin ortaya konulması gerektiğini, kamu görevlisi olmayan sandık kurulu başkanının, seçimin dürüstlüğü ve objektifliğine müdahale ettiğine ilişkin somut iddia ve itiraz bulunmadığını, tahmine dayanan gerekçelerle seçmenin iradesinin yok sayılarak yalnızca sandık kurulu başkanının kamu görevlisi olmaması nedeniyle seçimin iptal edilmesinin hukuka uygun olmadığını” ifade etmiştir.

HAMURCU’nun üçüncü ve son karşı oy gerekçesinin özü, seçmenin iradesinin üstün tutulmasıdır. YSK’nin 2017 yılında gerçekleştirilen halk oylamasında, mühürsüz oy pusulalarının ve mühürsüz zarfların geçerli sayılması gerektiği yönündeki kararını yukarıda anımsatmıştık. Kurulun bu ve buna benzer kararlarını örnek veren HAMURCU, oy verme hakkının AİHS’nin Ek 1 Numaralı Protokolün 3. ve Anayasanın 67. maddeleri ile garanti altına alındığını, bu sebeple garanti altındaki bir temel hakkın kullanılması için öngörülen kuralların, hakkın özünü etkilemeyecek şekilde yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. HAMURCU; “sandık kurulu başkanının kamu görevlisi olmamasının seçmene yüklenecek bir kusur olmaması, seçmenin kullandığı oyun geçersiz sayılmasının hakkın özüne müdahale anlamına gelmesi ve itiraz eden tarafından, sandık kurulu başkanının kamu görevlisi olmadığı sandıklarda, oy kullanan seçmenin oyunun, hangi neden ve gerekçeyle geçersiz sayılması gerektiğine dair somut delil sunulmaması” sebepleriyle çoğunluk kararına katılmamıştır.

YSK üyesi Yunus Aykın da çoğunluk kararına farklı gerekçelerle katılmamıştır. AYKIN, sandık kurullarının oluşumuna ilişkin itirazların; belirlenen seçim takvimine göre 02.03.2019 tarihinde kesinleştirildiğini, sandık kurulu başkan ve üyelikleri için kura çekme işlemlerinin, ilçe seçim kurulu huzurunda yapıldığı göz önüne alındığında itiraz eden partinin sandık kurulunun teşkilinden habersiz olduğunun söylenemeyeceğini, bu nedenlerle sandık kurullarının oluşumunun iptal sebebi olarak ileri sürülemeyeceğini belirtmiştir.

AYKIN, karşı oy kullanan diğer üyelerin değindiği noktalardan farklı bir noktaya değinerek; sandık kurulu başkanının belirlenmesinin idari bir işlem olduğunu, idari işlemde meydana gelen şekil sakatlığının, işlemin doğurduğu hukuki sonuçları esaslı bir şekilde etkilemediği hallerde hukuki sonucun korunması gerektiğini ileri

sürmüştür. Somut olayda, 298 sayılı Kanun'un 22. maddesine aykırılığın, seçim sonuçlarını esaslı bir şekilde etkilediğinin ispatlanamadığını ifade eden AYKIN, birçok işlemin uygulanması ile belirlenen seçim sonucunun, tek bir işlemdeki sakatlık sebebiyle iptal edilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Hukuk devleti ilkesinin “öngörülebilirlik” özelliği bulunmaktadır. “Benzer olaylarda kanun hükmünün aynı şekilde yorumlanması ve uygulanması”, hukuk devleti ilkesinin öngörülebilirlik yönünü ifade etmektedir. İptal kararının, Anayasanın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesinin öngörülebilirlik özelliğine aykırı olduğunu belirten AYKIN, YSK'nin yıllardır; “seçim gününden önce kesinleşen sandık kurullarının oluşumuna ilişkin işlemlerin, seçimlerden sonra iptal sebebi olarak ileri sürülemeyeceği, bu işlemlerin seçim sonucuna etkili sayılabilmesi için sandık kurulunda görev alması mümkün olmadığı halde görev yapan kişilerin oy verme günü kanun ve genelgelere aykırı işlemler yaptığının delil ve gerekçeleriyle kanıtlanması gerektiği yönünde kararlar verdiğini” ifade etmiştir. AYKIN, bu konuda YSK'nin içtihat değişikliğine gidebilmesi için, durumu izah eden bir kanun değişikliğinin olması gerektiğini, somut olayda içtihat değişikliğine gitmeyi gerektiren bir kanun değişikliği bulunmadığını, bu sebeplerle iptal talebinin öngörülebilirlik ilkesi gereği reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir.

İlçe seçim kurullarının kusuru nedeniyle, seçmen iradesinin yok sayılmasının Anayasa ve AİHS'ye aykırı olduğunu düşünen AYKIN, tek başına iptal sebebi olarak görülen sandık kurullarının kanuna aykırı bir şekilde oluşturulmasının yanında sayılan diğer yan sebeplerin, seçim sonucuna mutlak bir şekilde etkili olmamaları sebebiyle iptale neden olacak bir usulsüzlük olarak değerlendirilmelerinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. AYKIN, tüm bu gerekçelerle çoğunluk kararına katılmamıştır.

c. İptal Kararıyla İlgili Görüş ve Eleştiriler

Kurulun bu kararı, birçok yönden hem siyasi hem de hukuki zeminde oldukça tartışılmıştır. Siyasi tartışmalar ve eleştirilerden ziyade, gerekçeli kararın hukuki yönüne getirilen eleştiriler üzerinde durmak gerekmektedir. İBA, 31 Mart 2019 tarihindeki yerel seçimlerde, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin sandık kurullarının kanuna aykırı bir şekilde oluşturulması sebebiyle iptal edilmesinin barındırdığı bir çelişkiye dikkat çekmektedir. Yazar, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi için kullanılan oy pusulasının, yerel seçim kapsamında aynı zarfa konulan diğer oy pusulalarıyla birlikte yer almasına karşılık, sadece büyükşehir belediye başkanı

seçimlerinin iptal edilmesini eleştirmektedir.⁴⁴¹ Fakat şunu belirtmek gerekir ki İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin iptali talebi yalnızca bu seçimle sınırlı olarak yapılmıştır. Aynı zarf içerisine konulan diğer 3 oy pusulasının iptal edilmemesinin sebebi, YSK'nin taleple bağlı kalarak karar vermesidir.⁴⁴²

TÜRK, YSK'nin, sandık kurullarının kanuna aykırı oluşumunu iptal gerekçesi yapmasını doğru bulmamaktadır. Yazar, sandık kurullarının ilçe seçim kurulları tarafından oluşturulduğunu, sandık kurullarının oluşturulmasında kanuna aykırılık varsa bunun YSK ve ilçe seçim kurullarının kusurundan kaynaklandığını belirtmektedir. Bununla birlikte, 298 sayılı Kanun'daki sandık kurulu başkanlarının kamu görevlilerinden oluşmasını öngören düzenlemenin “emredici” bir kural olmayıp, istisnaları da bulunan “düzenleyici” bir kural olduğunu ifade eden TÜRK, YSK kararının, 298 sayılı Kanun hükümlerinin katı ve şekli bir yorumu sonucunda ortaya çıktığını ileri sürmektedir. TÜRK ayrıca, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptali talebinde sağlam gerekçe ve delillerin bulunmadığını, gerekçeli kararda sandık kurulu başkanlarının kamu görevlileri arasından belirlenmemesinin seçim sonucunu “ne şekilde” etkilediğine açıklık getirilmediğini, iptal gerekçesi ile iptal kararı arasında uygun illiyet bağının kurulamadığını ve iptal kararıyla seçmenin iradesinin yok sayılmasının “AİHS'nin Ek 1 Numaralı Protokolü” ve Anayasa ile güvence altına alınan seçme hakkının ihlali anlamına geldiğini belirterek YSK kararını eleştirmiştir.⁴⁴³

GÖNENÇ, YSK'ye yapılan olağanüstü itirazda, 298 sayılı Kanun'da öngörülen 7 günlük hak düşürücü süreye uyulmadığını belirtmektedir. Kanuna göre olağanüstü itiraz yoluna başvuru süresi, tutanağın düzenlenmesinden itibaren 7 gündür. Kanunun gerekçesinde, düzenlemedeki tutanak ifadesiyle “il birleştirme tutanağının” anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimiyle ilgili düzenlenen il birleştirme tutanağının tarihi 01.04.2019'dur. İl birleştirme tutanağının, seçim sonuçlarının ilk öğrenildiği an olduğunu belirten GÖNENÇ, 298 sayılı Kanun uyarınca olağanüstü itirazın, il birleştirme tutanağının düzenlendiği tarih olan 01.04.2019 tarihinden itibaren 7 gün içinde yapılması

---

⁴⁴¹ İBA, s. 152.

⁴⁴² Hikmet Sami TÜRK, **Siyasi Partiler ve Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Yetkin, Ankara, 2019, s. 798.

⁴⁴³ TÜRK, s. 784, 795-798.

gerektiğini, somut olaydaki başvuru tarihinin 16.04.2019 olmasına rağmen YSK'nin "süre aşımı" itirazlarını reddetmesini doğru bulmamaktadır.⁴⁴⁴

YSK'nin iptal kararının kısa hüküm fıkrasında yer alan "sandık kurullarının kanuna aykırı şekilde oluşturulmasına" da değinen GÖNENÇ, 298 sayılı Kanun'da, sandık kurulu başkanlarının mutlak suretle kamu görevlisi olmasını emreden bir düzenleme bulunmadığını, kamu görevlisi olmayanların sandık kurulu başkanı olmasına Kanun'un istisnai hükümleriyle imkan tanındığını, ayrıca sandık kurullarının oluşumu konusunda ilçe seçim kurullarının il seçim kurullarına başvurduğunu, il seçim kurullarının da bu konuda YSK'den görüş istediğini ve YSK'nin olumlu görüşü üzerine sandık kurullarının oluştuğunu belirtmektedir. YSK'nin yaptığı görevin niteliği itibariyle, kısa süreler içinde istikrarlı kararlar alması gerektiğini ifade eden yazar, bu nedenle her seçim döneminde YSK tarafından, itiraz süreleri ve itirazların kesinleştirileceği tarihleri de ihtiva eden seçim takviminin belirlendiğini, bu sayede kararların hızlı ve seçim hukukunun mahiyetine uygun bir şekilde alındığını, 31 Mart 2019 yerel seçimleri kapsamında belirlenen seçim takvimine göre sandık kurullarının oluşumuna dair itirazların 02.03.2019 tarihi itibariyle kesinleştirildiğini, bu konuda aynı seçim kapsamında YSK'nin sandık kurullarının oluşumuna ilişkin tam kanunsuzluk iddiasıyla ilgili başka bir talebi, sandık kurullarının oluşumunun, seçim takvimine göre 02.03.2019 tarihinde kesinleşmesi nedeniyle reddettiğini belirtmiştir. Bu sebeplerle GÖNENÇ, YSK'nin bu seçim kapsamında ve daha önceki dönemlerde verdiği emsal kararlara rağmen somut olayda seçim takviminde belirlenen süre dikkate alınmadan karar verilmesini, YSK'nin "içtihat istikrarını" zedelediğini düşünmektedir.⁴⁴⁵

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptal kararında YSK'nin, re'sen araştırma ilkesini benimseyerek iddiaların sebebini araştırmaya koyulduğunu, gerekçeli kararı incelerken ifade etmiştik. GÖNENÇ, YSK'nin geçmiş dönemde vermiş olduğu kararlarda, somut delillerle desteklenmeyen iddiaları reddettiğini, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminin iptal başvurusunda ise, Kurulun iddiaları araştırmak üzere ilçe seçim kurullarına talimat verdiğini, bu durumun da YSK'nin içtihadına uygun olmadığını ileri sürmektedir.⁴⁴⁶ Fakat, 298 sayılı Kanun'un 112. maddesinin beşinci fıkrasındaki ve 130. maddedeki düzenlemeler gereği, YSK'nin ilçe

⁴⁴⁴ Levent GÖNENÇ, **Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri-II**, TEPAV, 2019, s. 2-4.

⁴⁴⁵ Levent GÖNENÇ, **Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri-III**, TEPAV, 2019, s. 2-3.

⁴⁴⁶ GÖNENÇ, s. 3.

seçim kurullarına delillerin toplanması amacıyla talimat vermesinin YSK'nin içtihadına uygun olmadığı görüşüne katılmıyoruz. Bahsettiğimiz düzenlemelerde sırasıyla; “İtirazlarda, delillerin hangi resmi makamlarda bulunduğu bildirilmesi delil yerine geçer ve bu delili seçim kurulu temin eder.” ve “...delillerinin gösterilmesi ve belgelerinin bağlanması, bu belgelerin elde edilmesi mümkün değil ise, sebeplerinin ve nereden ve ne suretle temin olunabileceğinin bildirilmesi lazımdır.” ifadeleri yer almaktadır. Bu düzenlemelerden yola çıkarak; itiraz dilekçesinde hukuka aykırılıklar açıkça belirtilmişse, hukuka aykırılıkları tespit etmeye yetkili kurullara talimat verilerek delillerin toplanmasının, YSK'nin içtihadı ile çelişmeyeceği sonucuna varmak mümkündür.

GÖNENÇ son olarak, gerekçeli kararda belirtilen üç ayrı sebepten her birinin (sandık başkanlarının kamu görevlisi olmaması, sayım döküm cetvellerindeki usulsüzlükler ve seçme yeterliliğine sahip olmayanların oy kullanması), YSK tarafından tek başına seçim sonuçlarını etkileyecek nitelikte görülmediğini, bu sebeplerin hep birlikte seçim sonucunu etkilediğinin kabul edildiğini ifade etmektedir. Fakat, iptal sebebi ne olursa olsun, iptal sebebi ile iptal kararı arasındaki neden sonuç ilişkisinin ortaya konulmadığını, belirtilen usulsüzlüklerin seçmen iradesini nasıl etkilediğinin açıklanamadığı belirten yazar, kararın makul bir gerekçesinin olmadığını düşünmektedir.⁴⁴⁷

ÖZBUDUN, itiraz yoluna başvurulurken YSK'nin belirlediği seçim takvimindeki sürelerle uyulmadığını, sandık kurullarının oluşumunun seçim gününden önceki dönemi ilgilendirdiğini, olağanüstü itirazın ise seçim günü seçmenin iradesini sakatlayan haller için öngörüldüğünü, dolayısıyla sandık kurullarının oluşumundaki usulsüzlüklerin seçmenin iradesini etkilediği iddiasının hukuki bir yönü olmadığını ifade etmiştir. Yazar ayrıca, itiraz başvurusunda seçimin iptalini gerektirecek delillerin sunulmadığını belirterek, YSK kararının demokrasiyle bağdaşmayan bir karar olduğunu dile getirmiştir.⁴⁴⁸

⁴⁴⁷ Levent GÖNENÇ, **Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri-V**, TEPAV, 2019, s. 1-2.

⁴⁴⁸ “YSK kararına hukukçulardan tepki.”, DW, 06.05.2019, <https://www.dw.com/tr/ysk-karar%C4%B1na-hukuk%C3%A7ulardan-tepki-t%C3%BCrkiyede-hukukun-bitti%C4%9Fi-nerdeyiz/a-48626785> (Erişim tarihi: 25.03.2020); “AKP'nin iddiaları seçim hukuku ile bağdaşmıyor.”, DW, 17.04.2019, <https://www.dw.com/tr/akpnin-iddialar%C4%B1-se%C3%A7im-hukuku-ile-ba%C4%9Fda%C5%9Fm%C4%B1yor/a-48365396> (Erişim tarihi: 25.03.2020).

d. YSK'nin Yedek Üyelerinin Toplantılara Katılma ve Oy Kullanma Hakları

YSK'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerini iptal eden kararından sonra, Kurulun yedek üyelerinin toplantılara katılma ve oy kullanma yetkilerinin olup olmadığı tartışılmıştır. Bilindiği üzere Anayasanın 79. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca YSK, “yedi asıl ve dört yedek üyeden” oluşmaktadır. 298 sayılı Kanun'un 113. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında da belirtildiği üzere YSK, seçimin sonunda verilecek tutanaklara karşı yapılan itirazların incelenmesinde “tam sayı” ile toplanır. Diğer konularda ise kurulun “mürettep adedinin” çoğunluğu ile toplanabileceği ve her iki durumda da salt çoğunluğu ile karar vereceği ifade edilmiştir. “Mürettep adet” sözlük tanımına göre; “herhangi bir meclisi veya heyeti teşkil eden rey sahibi azanın hazır olsun olmasın topunun hasıl ettiği adedidir.”⁴⁴⁹ Mürettep adet, günümüzde mevzuatımızda da ifade edilen üye tam sayısına karşılık gelmektedir.⁴⁵⁰

298 sayılı Kanun'un 113. maddesinin gerekçesinde, 298 sayılı Kanun'dan önce yürürlükte bulunan 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'ndaki⁴⁵¹ düzenlemeye atıf yapılmıştır.⁴⁵² 5545 sayılı Kanun'un bazı hükümlerini değiştiren “6272 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun” ile, YSK'nin “bir başkan ve on üyeden oluşacağı” belirtilmiştir. Düzenlemenin devamında, kafa karışıklığına sebep olabilecek şekilde, “Kurul üyeleri Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şûrası Reis ve azaları arasından kendi umumi heyetlerince beşer asıl ve üçer yedek olmak üzere kur'a ile tespit olunurlar.” denilerek, zımni bir şekilde, YSK'nin “bir başkan, on asıl ve altı yedek üyeden” oluştuğu ifade edilmiştir. Bir diğer değişiklik getiren düzenlemede de YSK'nin itirazları inceleyerek karara bağlaması için “adedi mürettebi” olan 11 kişi ile toplanması gerektiği hüküm altına alınmıştır.⁴⁵³ Bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, mürettep adet ifadesi ile üye tam sayısının kastedildiği, yedek

⁴⁴⁹ “Mürettep adet” ifadesinin Türkçe karşılığı için bkz: <https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-lc3bcgate4b1.pdf>, s. 283.

⁴⁵⁰ GÖNENÇ, Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, s. 84.

⁴⁵¹ Resmî Gazete T: 21.02.1950, S: 7438.

⁴⁵² GÖNENÇ, s. 85.

⁴⁵³ Bahsettiğimiz düzenleme şu şekildedir: “Yüksek Seçim Kurulu bir başkan ve on üyeden teşekkül eder. Temyiz Mahkemesi Birinci Reisi Kurulun Başkanıdır. Kendisinin bulunmadığı hallerde, kurulda mevcut daire reislerinden, yoksa üyelerden en kıdemlisi başkana vekâlet eder. Kurul üyeleri Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şûrası Reis ve azaları arasından kendi umumi heyetlerince beşer asıl ve üçer yedek olmak üzere kur'a ile tespit olunurlar. Yedek üyeler kurula kıdem sırasına göre alınırlar. Kurulda boşalan yerlerin yedeklerle ikmalî kabil olmazsa yeniden kur'a çekilir.”

üyelerin bu hesaba katılmadığı anlaşılmaktadır. Yani mürettep adet ifadesi Kurulun yalnızca asıl üyeleri için kullanılmıştır.

GÖNENÇ'e göre, 298 sayılı Kanun'un 113. maddesinde ifade edilen "tam sayı" ve "mürettep adet" kelimeleri aynı anlama sahiptir; yani halihazırda Yüksek Seçim Kurulunun 7 asıl üyesi tam sayıyı ve mürettep adedi karşılamaktadır. Bu sebeple de 113. maddeye göre, tutanaklara karşı yapılan itirazlar 7 asıl üyenin katılımı ile incelenmeli ve salt çoğunluk olan 4 oyla karar alınmalıdır. Ayrıca yazar, Anayasa koyucunun kasıtlı olarak asıl-yedek ayırımına gittiğini, Yüksek Seçim Kurulunun seçim hukukunun mahiyeti gereği hızlı kararlar alması gerektiğini ve asıl üyelerin toplantılara katılmadığı durumlarda yedek üyelerin devreye girerek seçim sürecinin sekteye uğratılmaması amacıyla bu düzenlemenin getirildiğini belirtmiştir.⁴⁵⁴ Bununla birlikte GÖZLER, bu görüşe katılmamakta ve 298 sayılı Kanun'un 113. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmediği müddetçe, YSK'nin itiraz incelemelerini 11 üyeye yapmasının hukuka uygun olduğunu savunmaktadır.⁴⁵⁵

TÜRK bu konuda; 5545 sayılı Kanun'da değişiklikler öngören 6272 sayılı Kanun maddelerinin, sonradan yürürlüğe giren 1961 ve 1982 Anayasaları ile hükümsüz kaldığını, bu nedenle de halihazırda 298 sayılı Kanun 113. maddesinin gerekçesinde atıf yapılan 5545 sayılı Kanun'un yürürlükte olmadığını belirterek, YSK'nin asıl ve yedek üyeleriyle birlikte karar almasını hukuka uygun bulmaktadır.⁴⁵⁶

YÜZBAŞIOĞLU, YSK'nin, önemli gördüğü konularda 7 asıl ve 4 yedek üye ile toplanma ve karar alma şeklinde bir içtihat geliştirdiğini, yedek üyelerin toplantılara katılıp katılmaması konusunda Anayasada ve ilgili mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığını, bu nedenle de halihazırda Anayasaya aykırılık durumunun bulunmadığını belirtmektedir. Yargıtay Onursal Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu ise bu konuda, Anayasada açıkça asıl-yedek üye ayırımına gidildiğini, bu durumda yedek üyelerin sadece asıl üyelerin toplantılara katılmadığı hallerde kurula katılma ve oy kullanma hakları olacağını düşünmektedir.⁴⁵⁷

Bu açıklamalarla birlikte, Yüksek Seçim Kurulunun yaklaşık 2014 yılından bu yana aldığı bazı önemli kararlarda 7 asıl ve 4 yedek üyenin katılımıyla toplandığı,

⁴⁵⁴ Levent GÖNENÇ, **Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri-IV**, TEPAV, 2019, s. 3.

⁴⁵⁵ GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s. 181.

⁴⁵⁶ TÜRK, s. 785-786, Dipnot: 1.

⁴⁵⁷ "YSK'daki yedek üyelerin oyları tartışmalı", Yeniçağ, 13.05.2019, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yskdaki-yedek-uyelerin-oylari-tartismali-233946h.htm> (Erişim tarihi: 26.03.2020).

yedek üyelerin de oy kullandığı bilinmektedir. Bu durumun Anayasanın asıl-yedek ayırımına aykırı olduğu⁴⁵⁸, yedek üyelerin toplantılara katılsalar dahi yalnızca beyanda bulunabilecekleri ifade edilmiştir.⁴⁵⁹

e. Değerlendirme

YSK'nin iptal kararını hukuki açıdan değerlendirdiğimizde, gerekçelerinin tatminkâr olmadığını görmekteyiz. İptal kararında, birtakım kanuna aykırılıklar belirtilmiş fakat bunların seçim sonucunu nasıl etkilediği sorusu yanıtız bırakılmıştır. Sandık kurulları başkanlarının kamu görevlileri arasından belirlenmemesinin 298 sayılı Kanun'un 22. maddesine aykırı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ancak bu aykırılık gerçekten Kanun'un telaffuzuyla “seçimin neticesine müessir olaylar ve haller” kapsamında değerlendirilebilir mi? Bu soruya YSK'nin gerekçeli kararında yanıt bulamamaktayız.

Bir an için, sandık kurulu başkanlarının kamu görevlisi olmasını öngören kurala aykırılığın seçim sonucunu mutlak suretle etkilediğini varsayalım. Böyle bir durumda seçmen iradesinin net bir şekilde sakatlanması sebebiyle seçimin hukuki sonuçlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu ihtimalde, YSK'nin yalnızca İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini iptal etmesinden, farklı il ve ilçelerde başkanı kamu görevlisi olmayan sandık kurullarında oy kullanan seçmenin iradesinin sakatlanmadığı, sadece İstanbul seçmenin bu durumdan etkilendiği sonucu çıkmaktadır. YSK'nin, olağanüstü itiraz talebiyle sınırlı olarak karar vermesi sebebiyle, yalnızca İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini iptal etmesi hukuka uygun olabilir. Ancak, sandık kurullarının kanuna aykırı oluşumu gerçekten seçmen iradesini etkilemişse, YSK bu durumda “tam kanunsuzluk” içtihadı gereği re'sen harekete geçerek, başkanı kamu görevlisi olmayan bütün sandık kurullarının nezareti altında gerçekleşen seçimlerin iptaline karar verebilirdi. YSK'nin böyle bir girişimde bulunması, kanaatimizce İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptal kararını daha anlamlı hale getirirdi.

Benzer bir durum, kamu görevlisi olmayan sandık kurulu başkanlarının gözetiminde, aynı zarfa konulan diğer oy pusulalarının geçerli olup olmayacağı konusunda da söz konusudur. Burada da YSK'nin olağanüstü itiraz talebiyle sınırlı olarak karar vermesi yerindedir. Fakat, seçmen iradesinin kesin bir şekilde

---

⁴⁵⁸ GÖNENÇ, s. 4.

⁴⁵⁹ COŞKUN, s. 102.

etkilendiğinin kabulü halinde, tam kanunsuzluk içtihadının devreye sokularak aynı zarfa konulan diğer oy pusulalarının geçersiz sayılması ve ilçe belediye başkanlığı ile ilçe belediye meclis üyeliği seçimlerinin de iptal edilmesi, iptal kararının daha tutarlı olmasını sağlayabilirdi.

Sandık kurulu başkanlarının kamu görevlisi olmasını öngören Kanun hükmünün, aynı Kanun'da öngörülen bazı istisnaları bulunmaktadır. Dolayısıyla sandık kurulu başkanlarının kamu görevlisi olması, olmazsa olmaz bir şart değildir. Kanun'un, bazı durumlarda uygulanmamasını öngördüğü bir kuralın, seçmen iradesini etkilediğinin kabulü, yalnızca, YSK'nin yapmış olduğu katı ve şekilci bir yorumla ortaya çıkabilecek bir sonuçtur. Ülkemizde, bundan sonra yapılacak seçimlerde benzer tartışmalara yer vermemek adına, 298 sayılı Kanun'un 22. maddesinde, kamu görevlisi olmayanların da sandık kurulu başkanı olabilmesini öngören bir değişiklik yapılmasında yarar vardır.

Yukarıda defalarca ifade ettiğimiz üzere, YSK her seçim döneminde bir seçim takvimi belirlemekte, bu sayede seçim süresince, kararların hızlı ve net bir şekilde alınması sağlanmaktadır. YSK'nin belirlediği seçim takvimine göre, sandık kurullarının oluşumu ile ilgili itirazlar 02.03.2019 tarihinde kesinleştirilmiştir. YSK, 31 Mart seçimleri sonrasında vermiş olduğu bir kararda; sandık kurulu başkanlarının kamu görevlisi olmaması nedeniyle yapılan itirazı, seçim takvimindeki süreye uyulmaması nedeniyle reddetmiştir.⁴⁶⁰ Buradan da anlaşılmaktadır ki YSK, sandık kurullarının oluşumuyla ilgili itirazların, seçim takvimine göre yapılması gerektiğini, itirazların kesinleşmesi ve seçimlerin yapılmasından sonra sandık kurullarının oluşumuna dair itirazların yeniden incelenemeyeceğini kabul etmektedir. Kurulun geçmiş içtihadı da bu doğrultudadır. Hal böyleyken, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin iptalinde, sandık kurullarının oluşumuna ilişkin itirazların seçim takvimine göre kesinleştirildiğinin dikkate alınmaması, YSK'nin bahsettiğimiz bu içtihadından kopmasıyla birlikte seçim takviminin hükümsüz kalmasına sebep olmuştur. Seçim hukukunun, büyük ölçüde YSK içtihatlarıyla oluştuğu göz önüne alındığında, YSK'nin iptal kararının, Kurulun içtihat istikrarını olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir.

Değirmek istediğimiz son nokta, YSK'nin yedek üyelerinin toplantılara katılma ve oy kullanma haklarının bulunup bulunmadığıdır. Yukarıda bu konuyla ilgili

---

⁴⁶⁰ YSK'nin 20.04.2019 tarih ve 2019/3469 sayılı kararı. (Yayımlanmamıştır.)

yasal düzenlemelerden bahsetmiştik. Anayasa ve 7062 sayılı Kanun uyarınca, YSK'nin 7 asıl ve 4 yedek üyeden oluştuğu bilinmektedir. 298 sayılı Kanun'un 113. maddesindeki "tam sayı" ve "mürettep adet" ifadeleri, farklı yorumlara sebep olmaktadır. "Mürettep adet" kavramının "üye tam sayısı" anlamına geldiğini de yukarıda ifade etmiştik. Daha önce belirttiğimiz gibi, 113. maddenin gerekçesinden yola çıkarak, "mürettep adet" ifadesiyle 16.02.1950 tarih ve 5545 sayılı Kanun'da yer alan bir başkan ve 10 asıl üyenin kastedildiği, yedek üyelerin bu hesaba katılmadığı, dolayısıyla günümüzde de YSK'nin tutanaklara yapılan itirazlar üzerine üye tam sayısı ile toplanmasını öngören kural gereği yalnızca asıl üyelerinin toplantılara katılma ve oy kullanma hakları olduğu ileri sürülmektedir.

5545 sayılı Kanun'un ihdas edildiği dönemde 1924 Anayasası yürürlükteydi. Bu Anayasada, YSK ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. YSK'nin kuruluşu, teşkilat yapısı ile ilgili hükümler 5545 sayılı Kanun'da yer almaktaydı. 5545 sayılı Kanun'da ise; YSK'nin bir başkan ve 10 asıl üyeden oluştuğu belirtildikten sonra, 10 asıl üyenin 6 tane de yedek üyesi olduğu ve tutanaklara yapılan itirazları "mürettep adedi" olan 11 üyesiyle karara bağlayacağı ifade edilmiştir. Bu düzenlemeden de anlaşılmaktadır ki "mürettep adet" ile kastedilen kurulun başkanı ve asıl üyeleridir. Yedek üyelerin bu toplantılara katılmaları açık bir şekilde yasaklanmıştır.

1924 Anayasasındaki boşluk, 1961 ve 1982 Anayasalarında YSK ile ilgili hükümlerin öngörülmesiyle giderilmiştir. "5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu" da "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu" nun yürürlüğe girmesiyle hükümsüz kalmıştır. Dolayısıyla, 113. maddenin gerekçesinde 5545 sayılı Kanun'a yapılan atıflar da geçerliliğini kaybetmiştir. Bu sebeplerle, 298 sayılı Kanun'daki "tam sayı" ve "mürettep adet" kavramlarının, yürürlükte olmayan kanun hükümlerine göre yorumlanmasını doğru bulmamaktayız. Bizce, Anayasadaki ve 7062 sayılı Kanun'daki asıl-yedek üye ayrımı, yedek üyelerin toplantılara katılma ve oy kullanma haklarının bulunmadığı sonucuna varmak için yeterlidir. Zira yedek üyelik, asıl üyelerin görevlerini devam ettiremediği veya herhangi bir sebeple görevine gelmediği durumlar için öngörülmektedir. Yedek üyelerin, asıl üyeler gibi toplantılara katılma ve oy kullanma hakları olduğunu kabul etmek, Anayasanın asıl-yedek üye ayrımını anlamsız kılacaktır. Bu gerekçelerle, Anayasada bir değişiklik olmadığı müddetçe YSK'nin yedek üyelerinin toplantılara katılma ve oy kullanma haklarının

bulunmadığını, yedek üyelerin ancak asıl üyelerin toplantılara katılmadıkları hallerde bu haklara sahip olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Anayasamızın 67. ve 79. maddelerinde yer alan düzenlemeler gereği, seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetimi altında yapılacağı kararlaştırılmış; bu konuda ayrıntılı düzenlemelerin yapılması ise kanunlara bırakılmıştır. Bu doğrultuda “298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun” ihdas edilmiş, ayrıca “2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu”, “2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun” ve “2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu”nda da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. 30.11.2017 tarihinde de “7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” kabul edilmiş ve böylece YSK’nin teşkilat yapısı, görev ve yetkileri müstakil bir kanunda düzenlenmiştir.

Anılan bu düzenlemelerin amacı, demokratik ilke ve kurallara uygun, seçmenlerin, adil ve dürüst bir şekilde yapıldığına inandıkları seçimlerin gerçekleştirilmesidir. Seçimlerin yargı organları tarafından yönetilmesi ve denetlenmesi demokratik ülkelerde tercih edilen bir uygulama olup, ülkemizde de iktidarın meşruiyetinin sağlanması ve egemenliğin demokratik bir ortamda halk tarafından siyasi iktidara devredilmesi adına uygulanmaktadır.

Türk hukukunda seçimlerin yönetimi ve denetimi konusu 1946-1950 yılları arasında yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda ilk kez 1950 yılında “5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu” ile; YSK, il seçim kurulları, ilçe seçim kurulları ve sandık kurulları kurulmuştu. Fakat Yüksek Seçim Kurulunun görevi, alt kurullarının denetimiyle sınırlı kalmış ve seçim tutanakları hakkında nihai karar verme yetkisi TBMM’ye verilmişti. Bu durum, YSK’nin tam anlamıyla seçimlerin denetiminde görevli olmasını engellemekteydi. 1954 yılında yapılan bir kanun değişikliği ile YSK’ye milletvekili tutanakları hakkında nihai karar verme yetkisi verilmiş ve böylece Kurul, yargısal bir statü kazanmıştır.

Seçimlerin yönetimi ve denetimi, 298 sayılı Kanun’da oldukça ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Seçim sürecinin başlamasından bitimine kadar olan süreçte; hazırlık işlemleri, seçim günü işlemleri ve seçimlerden sonra gerçekleştirilen işlemler bu Kanun’da ve yukarıda saydığımız kanunların ilgili hükümlerinde ele alınmıştır. Seçim sürecinde ortaya çıkan uyuşmazlıklar; YSK, il seçim kurulları, ilçe seçim

kurulları ve sandık kurulları eliyle çözülmektedir. YSK'nin ise Anayasadan kaynaklanan kesin karar verme yetkisi bulunmaktadır. Seçim uyuşmazlıklarıyla ilgili başvurular 298 sayılı Kanun'da itiraz, şikâyet ve olağanüstü itiraz ana başlıkları altında düzenlenen hükümler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu yollar dışında YSK'nin, Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; "...seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme..." ifadesinden hareket ederek, herhangi bir başvuru olmaksızın konuyu ele alabileceği şeklinde geliştirmiş olduğu "tam kanunsuzluk içtihadı" bulunmaktadır. Çalışmamızın son kısımlarında bu içtihadı somut örneklerle ele almış bulunmaktayız.

Doktrinde, YSK'nin bir yüksek yargı organı olup olmadığı konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi de farklı yıllarda verdiği kararlarla bu konuda net bir sonuca varamamıştır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi 2014 yılında bireysel başvuru üzerine vermiş olduğu kararda ilçe seçim kurullarının birer yargı yeri olduğunu kabul etmiştir. Bu karardan çıkan sonuca göre, ilçe seçim kurulu seçimlerin yönetimi ve denetimiyle görevli bir yargı yeri ise, ilçe seçim kurullarının ve il seçim kurullarının denetim konusunda üstünde yer alan ve Anayasal düzenleme gereği kesin karar verme yetkisi olan YSK bir yüksek yargı organıdır.

YSK'nin, Anayasada "yargı" bölümünde değil de "yasama" bölümünde düzenlenmesi, Kurulun yüksek mahkeme olmadığını savunanların ileri sürdüğü bir durumdur. Çalışmamızda da ifade ettiğimiz gibi, Yüksek Seçim Kurulunun "yasama" bölümünde düzenlenmesi, Anayasa koyucunun seçimler ile ilgili düzenlemelerin bir bütünlük içinde işlenmesi isteğinden kaynaklanmaktadır. Zira Yüksek Seçim Kurulunun asli görevi seçimlerle ilgilidir. Ayrıca nihai karar verme yetkisi bulunan Yüksek Seçim Kurulu, GÖNENÇ'in de belirttiği gibi Anayasada işaret edilen seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda görevli yargı organı değilse, bu yargı organı hangisidir? Bu sorunun cevabı Yüksek Seçim Kurulu değilse, hangisi olduğunun Anayasada gösterilmesi gerekirdi.

Ülkemizde son birkaç yıl içerisinde özellikle 298 sayılı Kanun'da yapılan değişikliklerle seçimlerin yönetimi konularında yeni düzenlemeler hukukumuzda dahil olmuştur. Yukarıda ifade ettiğimiz ve Yüksek Seçim Kurulunun teşkilat, görev ve yetkilerinin müstakil olarak düzenlendiği 7062 sayılı Kanun, 298 sayılı Kanun'dakine benzer konularda düzenlemeler getirmiştir. Kişisel önerimiz, bazı düzenlemeleri günümüze uygun olmayan 298 sayılı Kanun yerine, içinde Yüksek Seçim Kurulunun

teşkilatı, görev ve yetkilerinin de bulunduğu güncel bir düzenleme getirilmesidir. Bununla birlikte, çalışmamız esnasında fark ettiğimiz bir sıkıntı olan Yüksek Seçim Kurulu kararlarına ulaşmakta çektiğimiz zorluk sebebiyle Kurulun geçmiş yıllarda vermiş olduğu önemli kararlar da dahil olmak üzere tüm kararlarının Resmî Gazete’de ve Kurulun resmî web sayfasında düzenli bir şekilde yayımlanmasına özen gösterilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

AKINTÜRK, Turgut, **Medeni Hukuk**, Beta, İstanbul, 2003.

AKPINAR, Cafer, **Türk Anayasa Hukukunda Seçimlerin Denetlenmesi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010.

AKYÜREK, Güçlü, “Seçim Suçları”, **Seçim, Demokrasi ve Seçim Sistemleri Sempozyumu**, 1-2 Mart 2018 İstanbul, 2019, ed. Havva KARAGÖZ, Atagün Mert KEJANLIOĞLU, s. 359-371.

ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz, “Temsili Demokrasinin “Seçim” Ayağı”, **TBB Dergisi**, S: 60, Y: 2005, s. 71-96.

ALKAN, Mehmet Öznur, “Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla)”, **Anayasa Yargısı**, S: 23, Y: 2006, s. 133-165.

ARASLI, Oya, **Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 311, Ankara, 1972.

ARASLI, Oya, **Seçim Sistemi Kavramı ve Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri (1876- 1987)**, Ankara, 1989.

ARMAĞAN, Servet, “Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi”, **Anayasa Yargısı**, C: 18, Y: 2001, s. 347-363.

ARSEL, İlhan, **Anayasa Hukuku (Demokrasi)**, İstanbul, 1968.

ARSLAN, Ramazan/TANRIVER, Süha, **Yargı Örgütü Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001.

ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/YENİDÜNYA, Ahmet Caner, **5237 Sayılı Yeni TCK'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

ATAR, Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku**, Mimoza Yayınları, Konya, 2005.

ATAR, Yavuz “Seçim Hukukunun Güncel Sorunları”, **Anayasa Yargısı**, S: 23, Y: 2006, s. 211-235.

AYDIN, Nizamettin **Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015.

AYDOĞDU, Yasin, **Seçim Sistemleri ve Türkiye**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

BAŞLAR, Kemal, **Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı**, Roma Yayınları, Ankara, 2005.

BİLİR, Faruk, **Yeni Anayasa Yeni Mutabakat**, Adalet Yayınevi, 2012.

BİLİR, Faruk, **Türkiye’de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.

BİNGÖL, Abdullah Atilla, **Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

BOĞA, Bekir, “Türk Ceza Kanunu’nun Siyasi Haklardan Yoksunluğuna İlişkin Düzenlemesinin İptali”, **Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 1, S: 1, Y: 2018, s. 9-20.

BOYACI, Ahmet Hamdi, **Propaganda ve Seçim Kampanyaları “1995 Erken Seçim Örneği”**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

BULUT, Nihat, “Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 12 Haziran 2011 Seçimleri”, **EÜHFD**, C: 14, S: 3-4, Y: 2010, s. 1-18.

COŞKUN, Sabri, **Seçim Hukuku**, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara, 2007.

ÇELİKEL, Aysel/GELGEL ÖZTEKİN, Günseli, **Yabancılar Hukuku**, Beta, İstanbul, 2012.

ÇİFLİK YALÇIN, Filiz, **298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Seçim Suçları ve Cezaları**, Adalet Yayınları, Ankara, 2008.

DEMİRBAŞ, Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

ERDOĞAN, Mustafa, **Anayasa Hukuku**, Orion Yayınları, Ankara, 2005.

EREM, Faruk, “Siyasi Haklara Karşı İşlenen Suçlar”, **AÜHFD**, C: 8, S: 1-2, Y: 1951, s. 73-89.

ERGÜN, Reyda, “İspanya’da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi”, **Erdoğan Teziç’e Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 579-600.

GÖĞER, Erdoğan, “Çifte Vatandaşlık”, **AÜHFD**, C: 44, S: 1-4, Y: 1995, s. 127-181.

GÖNENÇ, Levent, “Dünyada ve Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi”, **Güncel Hukuk**, S: 42, Y: 2007, s. 12-15.

GÖNENÇ, Levent, “Uluslararası Standartlar Işığında Seçim Organlarının Oluşumu ve Nitelikleri”, **Zabunoğlu Armağanı**, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 316, Ankara, 2011, s. 335-356.

GÖNENÇ, Levent, **Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Adalet Yayınları, Ankara, 2008.

GÖNENÇ, Levent, **Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri**, TEPAV, 2019.

GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku**, Ekin, Bursa, 2019.

GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Ekin, Bursa, 2019.

GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt:1, Ekin Yayınları, Bursa, 2011.

GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt:2, Ekin Yayınları, Bursa, 2011.

GÖZLER, Kemal, **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin, Bursa, 2017.

GÖZLER, Kemal, “Vatandaşlık ve Milletvekilliği”, **Liberal Düşünce**, C: 4, S: 16, Y: 1999, s. 90-91.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Anayasa Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref/KİLİ, Suna, **Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.

GÜLSOY, Tevfik, “Milletvekili Seçimlerinde Siyasi Parti Adaylarının Tespiti”, **EÜHFD**, C: 10, S: 3-4, Y: 2006, s. 125-144.

GÜN, Mehmet, **Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolları**, Gün+, İstanbul, 2018.

GÜNAL, Erdoğan, **Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Siyasal Kurumlar Üzerindeki Etkileri**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.

GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004.

GÜNGÖR, Süleyman, "Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı", **Mülkiye Dergisi**, S: 247, Y: 2014, s. 99-108.

GÜRSEL, Seyfettin, "Toplumsal Tercih Kuramı Çerçevesinde Anayasanın 67. Maddesinde Yer Alan Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkelerinin Değerlendirilmesi", **Anayasa Yargısı**, S: 16, Y: 1999, s. 46-68.

GÜVEYİ, Ümit, **Demokratik Devlet İlkesi Çerçevesinde Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi**, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2013.

IŞIK, Hüseyin Murat, **Yeni Anayasa, Demokratik Konsolidasyon Siyasal Partiler ve Seçim Rejimi**, 2013.

IŞIK, Hüseyin Murat, "Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim ve Denetimi", **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 15-16, S: 22-23-24-25, Y: 2010-2011, s. 75-87.

İBA, Şeref, **Siyasi Partiler ve Seçim Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2019.

İÇEL, Kayıhan, "Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri", **Anayasa Yargısı**, C: 18, Y: 2001, s. 209-217.

İZMİR, Gökalp, "Milletvekili Seçilme Yeterliliği ve Bu Sıfatın Kazanılması", **Yasama Dergisi**, S: 18, Y: 2011, s. 51-115.

KABOĞLU, İbrahim Özden, **Anayasa Hukuku Dersleri**, Legal Yayınları, İstanbul, 2005.

KAPANİ, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

KARACAOĞLU, Emine, “Türkiye’de Seçim Çevrelerinin Temsil Eşitliği Sorunu”, **Seçim, Demokrasi ve Seçim Sistemleri Sempozyumu**, 1-2 Mart 2018 İstanbul, 2019, ed. Havva KARAGÖZ, Atagün Mert KEJANLIOĞLU, s. 177-201.

KARAMUSTAFAOĞLU, Tunçer, **Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970.

KARATEPE, Şükrü, **Anayasa Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2013.

KAYA, Cemil, “Kamu Görevlilerinin Seçimlere Katılmak Üzere Görevden Çekilmesi ve Göreve Dönmesi”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 8, S: 1, Y: 2, 2005.

KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.

KUZU, “Bugünkü Seçim Sistemimiz ve Bazı Öneriler”, **Anayasa Yargısı**, S: 16, Y: 1999, s. 254-293.

NOMER, Ergin, **Devletler Hususi Hukuku**, Beta, İstanbul, 2011.

ONAR, Erdal/TİRYAKİOĞLU, Bilgin, “1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi”, **Faruk Erem Armağanı**, TBB Yayını, Ankara, 1999, s. 557-594.

ONAR, Erdal/GÖNENÇ, Levent, “1982 Anayasası’na Göre Ara Seçim”, **AÜHFD**, C: 51, S: 4, Y: 2002, s. 1-40.

ONAR, Erdal, **Meclis Araştırması**, AÜHF Yayınları, Ankara, 1977.

ONAR, Erdal, “1982 Anayasası’nda Milletvekilliğinin Düşmesi”, **Anayasa Yargısı**, C: 14, Y: 1997, s. 387-465.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

ÖZDEMİR, Gürbüz, “Yüksek Seçim Kurulu’nun Niteliği”, **EÜHFD**, C: 14, S: 1-2, Y: 2010, s. 111-133.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu, Gazi Şerhi, Genel Hükümler**, Seçkin, Ankara, 2005.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

ÖZTAN, Bilge, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.

ÖZTÜRK, Bahri/ERDEM, Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

ÖZYÖRÜK, Mukbil, **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, 1973.

PARLAR, Ali/HATİPOĞLU, Muzaffer, **Seçim Kanunu ve Uygulaması**, Mahalli İdareler Derneği Yayınları, Ankara, 2009.

SABUNCU, Yavuz, **Anayasaya Giriş**, İmaj Yayınları, Ankara, 2003.

SAV, Atila, “Seçim Propagandası”, **Anayasa Yargısı**, S: 16, Y: 1999, s. 330-341.

SEÇKİN, Recai, **Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikayetler Kılavuzu**, Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından, Ankara, 1964.

ŞİK, Hüseyin, 1982 Anayasası'nda Milletvekili Seçilme Yeterliliği ve Mukayeseli Hukuktaki Durum, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 4, S: 1, Y: 2013, s. 351-400.

TANÖR, Bülent/YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Beta, İstanbul, 2014.

TANÖR, Bülent/YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

TEZİÇ, Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta, İstanbul, 2019.

TUNCER, Erol, **Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)**, TESAV Yayınları No: 24, Ankara, 2003.

TUNÇ, Hasan, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", **Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 1, S: 2, Y: 2013, s. 11-22.

TUNÇ, Hasan, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Nobel Yayınları, Ankara 1999.

TUNÇ, Hasan/BİLİR, Faruk/YAVUZ, Bülent, **Türk Anayasa Hukuku**, Adalet Yayınları, Ankara, 2015.

TUNÇ, Hasan/ERDOĞAN, Murat/YURTLU, Fatih/ÖLMEZ, Gökhan/ÇITAK, H. Alperen, **Seçim Sistemleri ve Türkiye'de (Gerrymandering) Seçim Hilesi Uygulamaları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

TURABİ, Selami, "Hukukumuzda Yüz Kızartıcı Suç ve Bir Öneri", **Ceza Hukuku Dergisi**, C: 7, S: 12, Y: 2012, s. 153-172.

TÜLEN, Hikmet, "Milletvekillerinin Seçim Çevrelerine Dağıtım Sorununun ve Anayasa Mahkemesinin 2011/39 Sayılı Kararı", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 15, S: 4, Y: 2011, s. 289-325.

TÜRK, Hikmet Sami, **Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Ankara, 1997.

TÜRK, Hikmet Sami, **Siyasi Partiler ve Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Yetkin, Ankara, 2019.

URAL, Şafak, “Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Birey”, **AÜİFD**, C: 40, S: 1, Y: 1999, s. 451-459.

UZELTÜRK TAHMAZOĞLU, Sultan, “Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri”, **Anayasa Yargısı**, S:23, Y: 2006, s. 237-278.

ÜNLÜ, Ahmet Hamdi/ERBİL, Hasan, **Seçim Mevzuatı ve Yüksek Seçim Kurulu Kararları**, HD Yayıncılık, Ankara, 2007.

YAVUZ, Bülent, **Türk Anayasa Hukukunda Seçim İşlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

YAYLA, Yıldızhan, **Anayasa Hukuku Ders Notları**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

YAYLA, Yıldızhan/TUNCER, Erdoğan, **Seçim Kılavuzu ve Seçimle İlgili Kanunlar**, Kervan Yayınları, İstanbul, 1973.

YILMAZ, Didem, **İçtihadî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

YILMAZ, Zekeriya, “Ceza Kanunumuzda Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları”, **Ankara Barosu Dergisi**, C: 2, Y: 2006, s. 21-44.

YILMAZ, Zekeriya, “Seçimlerin Denetimi ve Yüksek Seçim Kurulu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, S: 2, Y: 2006, s. 83-98.

YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, “3 Kasım 2002 Seçimleri Üzerindeki Gölgeleler”, **Erdoğan Teziç’e Armağan**, Beta, İstanbul, 2007, s. 175-199.

ZABUNOĞLU, Yahya Kazım/KAYAÇAĞLAYAN, Metin, “Baro Seçimlerinde Mecburi Oy Kuralı ve Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, S: 1, Y: 2008, s. 116-121.

YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARI

YSKK, 11.11.1961 tarih ve 1961/360 sayı.

YSKK, 14.11.1975 tarih ve 1975/489 sayı.

YSKK, 19.11.1983 tarih ve 1983/555 sayı.

YSKK, 26.12.1988 tarih ve 1988/311 sayı.

YSKK, 1994/334 sayı.

YSKK, 1995/198 sayı.

YSKK, 1995/276 sayı.

YSKK, 11.02.1996 tarih ve 1996/71 sayı.

YSKK, 1999/195 sayı.

YSKK, 16.03.1999 tarih ve 1999/371 sayı.

YSKK, 1999/476 sayı.

YSKK, 1999/1531 sayı.

YSKK, 17.05.1999 tarih ve 1999/1585 sayı.

YSKK, 05.06.1999 tarih ve 1999/1774 sayı.

YSKK, 26.01.2002 tarih ve 2002/67 sayı.

YSKK, 2002/516 sayı.

YSKK, 2002/875 sayı.

YSKK, 2002/888 sayı.

YSKK, 02.12.2002 tarih ve 2002/978 sayı.

YSKK, 21.02.2004 tarih ve 2004/338 sayı.

YSKK, 28.02.2004 tarih ve 2004/422 sayı.

YSKK, 05.03.2004 tarih ve 2004/510 sayı.

YSKK, 09.03.2004 tarih ve 2004/548 sayı.

YSKK, 2004/1079 sayı.
YSKK, 2004/2058 sayı.
YSKK, 27.07.2007 tarih ve 2007/716 sayı.
YSKK, 26.08.2010 tarih ve 2010/646 sayı.
YSKK, 26.02.2011 tarih ve 2011/120 sayı.
YSKK, 21.06.2011 tarih ve 2011/1022 sayı.
YSKK, 30.11.2013 tarih ve 2013/554 sayı.
YSKK, 19.03.2014 tarih ve 2014/815 sayı.
YSKK, 28.03.2014 tarih ve 2014/920 sayı.
YSKK, 28.03.2014 tarih ve 2014/935 sayı.
YSKK, 06.06.2014 tarih ve 2014/2913 sayı.
YSKK, 10.11.2014 tarih ve 2014/4208 sayı.
YSKK, 13.02.2015 tarih ve 2015/168 sayı.
YSKK, 15.02.2017 tarih ve 2017/109 sayı.
YSKK, 16.04.2017 tarih ve 2017/560 sayı.
YSKK, 22.04.2018 tarih ve 2018/264 sayı.
YSKK, 26.04.2018 tarih ve 2018/296 sayı.
YSKK, 29.04.2018 tarih ve 2018/329 sayı.
YSKK, 30.04.2018 tarih ve 2018/331 sayı.
YSKK, 30.04.2018 tarih ve 2018/334 sayı.
YSKK, 28.05.2018 tarih ve 2018/621 sayı.
YSKK, 30.05.2018 tarih ve 2018/669 sayı.
YSKK, 30.05.2018 tarih ve 2018/670 sayı.
YSKK, 19.12.2018 tarih ve 2018/1119 sayı.
YSKK, 20.04.2019 tarih ve 2019/3469 sayı.
YSKK, 06.05.2019 tarih ve 2019/4219 sayı.
YSKK, 09.01.2020 tarih ve 2020/1 sayı.
YSKK, 05.03.2020 tarih ve 2020/163 sayı.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, 06.03.1973 tarih ve 1972/56 Esas, 1973/11 Karar sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesi, 18.02.1992 tarih ve 1992/12 Esas, 1992/7 Karar sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesi; 18.11.1995 tarih ve 1995/54 Esas, 1995/59 Karar sayılı kararı.
Anayasa Mahkemesi; 29.05.2008 tarih ve 2008/33 Esas, 2008/113 Karar sayılı kararı.
Anayasa Mahkemesi; 06.02.2014 tarih ve 2013/3912 Bireysel başvuru numaralı kararı.

DANIŞTAY KARARLARI

Danıştay 12. İdari Dava Dairesi; 27.02.2001 tarih ve 1999/1057 Esas, 2001/678 Karar sayılı kararı.

Danıştay 12. İdari Dava Dairesi; 06.10.1997 tarih ve 1995/9351 Esas, 1997/1986 Karar sayılı kararı.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<https://www.aa.com.tr/>
<https://www.adalet.gov.tr/>
<http://www.angelfire.com/sd/gungor/yazi/secimkanunu.htm>
<http://www.ankarabarusu.org.tr/>
<https://ayam.anayasa.gov.tr/>
<https://dergipark.org.tr/tr/>
<https://dspace.ankara.edu.tr/>
<https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/>
<https://www.mevzuat.gov.tr/>
<https://www.resmigazete.gov.tr/>
<https://www.rtuk.gov.tr/>
<https://sozluk.gov.tr/>
<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/>
<http://www.ysk.gov.tr/>
<https://www.wikipedia.org/>